

**Гимназија “Борислав Петров Браца“
Вршац**

**ШКОЛСКИ ПРОГРАМ
ОД 2022. ДО 2026. ГОДИНЕ**

Јул 2022. године

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

ГИМНАЗИЈА „Борислав Петров Браца“

место: Вршац

адреса: Михајла Пупина 1

тел/факс: 013/836-448

е-mail: administracija@vrsackagimnazija.edu.rs

сајт: <https://www.vrsackagimnazija.edu.rs>

директор: Тамара Пешић

САДРЖАЈ

НАЧЕЛА ИЗРАДЕ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА И ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ ЗА ИЗРАДУ 4	
ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ РАДА ГИМНАЗИЈЕ "БОРИСЛАВ ПЕТРОВ БРАЦА".....	4
УВОДНИ ДЕО	6
КАДРОВСКИ УСЛОВИ РАДА	Error! Bookmark not defined.
ЦИЉЕВИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА	9
НАЗИВ, ВРСТА И ТРАЈАЊЕ ПРОГРАМА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА..	14
Начин и поступак остваривања прописаних наставних планова и програма и врсте активности.....	15
Програм допунске, додатне и припремне наставе	237
ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ, ДОДАТНЕ И ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ	287
ПРОГРАМ СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ	290
ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ ШКОЛЕ.....	294
МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА	294
ПРОГРАМ РАДА ОДЕЉЕЊСКИХ ЗАЈЕДНИЦА УЧЕНИКА.....	295
ПРОГРАМ УЧЕНИЧКОГ ПАРЛАМЕНТА	296
ПРОГРАМ КАРИЈЕРНОГ ВОЂЕЊА И САВЕТОВАЊА	298
ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	307
ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНеМАРИВАЊА КАО И	
ПРЕВЕНЦИЈЕ ОД ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА	311
ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ	313
ЕКСКУРЗИЈЕ И ИЗЛЕТИ.....	314
Програм безбедности и здравља на раду	316
ПРОГРАМ ЗДРАВСТВЕНЕ ПРЕВЕНЦИЈЕ УЧЕНИКА.....	318
Евалуација школског програма	326

НАЧЕЛА ИЗРАДЕ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА И ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ ЗА ИЗРАДУ

НАЧЕЛА ИЗРАДЕ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Школски програм утемељен је на начелима:

- 1) усмерености на процесе и исходе учења;
- 2) заснованости на стандардима, уз систематско праћење и процењивање квалитета програма;
- 3) уважавања узрасних карактеристика у процесу стицања знања и вештина, формирања ставова и усвајања вредности код ученика;
- 4) хоризонталне и вертикалне повезаности у оквиру предмета и између различитих наставних предмета;
- 5) поштовања индивидуалних разлика међу ученицима у погледу начина учења и брзине напредовања, као и могућности личног избора у слободним активностима;
- 6) заснованости на партиципативним, кооперативним, активним и искуственим методама наставе и учења;
- 7) уважавања искуства, учења и знања која ученици стичу ван школе и њихово повезивање са садржајима наставе;
- 8) развијања позитивног односа ученика према школи и учењу, као и подстицања учениковог интересовања за учење и образовање у току целог живота;
- 9) коришћења позитивне повратне информације, похвале и награде као средства за мотивисање ученика.

ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ РАДА ГИМНАЗИЈЕ "БОРИСЛАВ ПЕТРОВ БРАЦА"

Школски програм Гимназије „Борислав Петров Браца“ је радни документ који приказује све планиране наставне теме и области, активности, као и организацију рада на остварењу циљева и задатака од првог до четвртог разреда.

Школски програм Гимназије у Вршцу доноси се на основу Правилника о наставном плану и програму за гимназију, објављеног у „Службеном гласнику - Просветни гласник“, бр. 5/90 и „Службеном гласнику РС - Просветни гласник“, бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/2002, 5/2003, 10/2003, 11/2004, 18/2004, 24/2004, 3/2005, 11/2005, 2/2006, 6/2006, 12/2006, 17/2006, 1/2008, 8/2008, 1/2009, 3/2009, 10/2009, 5/2010, 7/2011, 4/2013, 14/2013, 17/2013, 18/2013, 5/2014, 4/2015, 18/2015, 11/2016, 13/2016 - испр., 10/2017 - испр. и 12/2018 - др. правилник, „Сл. гласник РС“, бр. 30/2019 - др. правилник и „Сл. гласник - Просветни гласник“, бр. 8/2019 - др. правилник и 4/2020 - др. правилник, Правилника о наставном плану и програму за гимназију за ученике са посебним способностима за спорт објављеном у Службеном гласнику РС - Просветни гласник бр. 3/2018, 15/2019, 6/2021 - др. правилник и 10/2022 - др.

Школски програм доноси се у складу са:

Законом о основама система образовања и васпитања, објављеног у „Службеном гласнику РС“ бр. 88/2017 и 27/2018 – др. закони, 10/2019, 27/2018 - др. закон, 6/2020 и 129/2021, Законом о средњој школи, објављеног у „Службеном гласнику РС“ бр. 50/92, 53/93, 67/93, 48/94, 24/96, 23/2002, 25/2002 - испр., 62/2003 - др. закон, 64/2003 -испр. др. закона, 101/2005 - др. закон, 72/2009 - др. закон и 55/2013 - др. закон), Закон о средњем образовању и васпитању („Сл. гласник РС“ бр. 55/2013, 101/2017, 27/2018 – др. закон, 6/20, 52/21, 129/21 – др. закон и 129/21),

Школским развојним планом Гимназије у Вршцу за период од 2022. до 2025. године

Резултатима самовредновања рада школе

Резултатима спољашњег вредновања рада школе 2015. године

Гимназија "Борислав Петров Браца" у Вршцу, Михајла Пупина бр. 1, образује ученике по програму за гимназију природно – математичког и друштвено језичког смера на српском наставном језику и општег смера на румунском наставном језику. На основу члана 149. став 1. члана 35. а у вези са чланом 29. став 1. тачка 3. Закона о основама система образовања и васпитања («Службени гласник РС», број 62/2003) и члана 22. Одлуке о покрајинској управи («Службени лист АПВ», број 21/2002-пречишћен текст), а по захтеву Гимназије «Борислав Петров Браца» у Вршцу за формирање мешовите средње школе, број 21 од 19. јануара 2004. године, покрајински секретар за образовање и културу доноси **РЕШЕЊЕ**

1. УТВРЂУЈЕ СЕ да Гимназија «Борислав Петров Браца» у Вршцу испуњава услове за обављање делатности образовања и васпитања за стицање општег образовања за даље школовање у трајању од четири године-гимназија са **природно-математичким смером, друштвено-језичким смером и општим смером.**

Гимназија је верификована решењем бр. 614 – 02 – 49/94 – 03 од 31. јануара 1994. године Министарства просвете, а на основу члана 202, став 1. Закона о општем управном поступку (Сл. лист СФРЈ, бр. 47/86 – пречишћен текст) и члана 17, став 2. Закона о средњој школи (Сл. гласник РС, бр. 50/92).

Наставни процес се реализује по Правилнику о наставном плану и програму за гимназију („Службени гласник СРС-Просветни гласник“, број 5/90 и „Просветни гласник“, бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 23/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10 и 7/11)

2. УТВРЂУЈЕ СЕ да Гимназија „Борислав Петров Браца“ у Вршцу, ул. Михајла Пупина 1 испуњава услове у погледу простора, опреме, наставних средстава и потребног броја наставника и стручних сарадника за почетак рада и обављање делатности образовања за образовне профиле гимназије по новом Програму наставе и учења за **први разред** Гимназије (Сл. Гласник РС – Просветни гласник, бр. 12/2018.), на српском и румунском наставном језику. Гимназија је верификована Решењем Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине-националне заједнице бр.128-022-954/2018-01 од 08.01.2019.

3. УТВРЂУЈЕ СЕ да Гимназија „Борислав Петров Браца“ у Вршцу, ул. Михајла Пупина 1 испуњава услове у погледу простора, опреме, наставних средстава и потребног броја наставника и стручних сарадника за почетак рада и обављање делатности Средњег општег образовања (шифра делатности 85.31) за **други разред** за:

- 1) Природно-математички смер гимназије на српском језику
- 2) Друштвено-језички смер гимназије на српском језику и
- 3) Општи тип гимназије на румунском језику

Гимназија је верификована Решењем Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине-националне заједнице бр.128-022-704/2019-01 од 06.11.2019.

4. УТВРЂУЈЕ СЕ да Гимназија „Борислав Петров Браца“ у Вршцу, ул. Михајла Пупина 1 испуњава услове у погледу простора, опреме, наставних средстава и потребног броја наставника и стручних сарадника за почетак рада и обављање делатности Средњег општег образовања (шифра делатности 85.31) за **трећи и четврти разред** за:

- 4) Природно-математички смер гимназије на српском језику
- 5) Друштвено-језички смер гимназије на српском језику и
- 6) Општи тип гимназије на румунском језику

Гимназија је верификована Решењем Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине-националне заједнице бр.128-022-538/2020-01 од 02.12.2020.

5. УТВРЂУЈЕ СЕ да Гимназија „Борислав Петров Браца“ у Вршцу, ул.Михајла Пупина 1 испуњава услове у погледу простора, опреме, наставних средстава и потребног броја наставника и стручних сарадника за почетк рада и обављање делатности Средњег општег образовања (шифра делатности 85.31) за остваривање плана и програма наставе и учења Гимназије са посебним способностима за спорт, у **четворогодишњем трајању**, на српском језику, Број 128-022-2/2022-011 од 17.5.2021. године .

УВОДНИ ДЕО

Уводне напомене

Израда Школског програма Гимназије „Борислав Петров Браца“ у Вршцу реализована је на основу одредби закона, подзаконских прописа и општих аката школе, а у складу са Развојним планом школе и резултатима самовредновања рада школе.

Краћа ретроспектива рада школе

На иницијативу Јосифа Јовановића- Шакабенте, крајем 18. века (1790. године) основана је Граматикална школа (латинска нижа гимназија). Са Гимназијом у Карловцима била је у том тренутку највиша школска установа код Срба. Омогућавала је бесплатно школовање српске и румунске омладине. Гимназија је у својој богатој традицији била лука одржавања српства у Угарској и расадник младих прогресивних људи тог времена.

Назив ове изузетно значајне установе између два светска рата био је Државна реална гимназија, док је њен ранији назив био Мађарска царско-краљевска гимназија.

Пријемни испит за упис у први разред Гимназије румунском језику 1934. године одржава се у Вршцу на. Примљено је 45 ученика. Задатак наставе био је давање довољне количине знања ученицима које им је било потребно за даље школовање.

Рад вршачке Гимназије после Другог светског рата наставља се у згради у Стеријиној улици све до 1975. године када се укида класична Гимназија, као и свуда у тадашњој СФР Југославији, а средње образовање се дели на два степена : заједничко и усмерено образовање.

Од 1990. године веома успешно се образује и васпитава генерације ученика природно-математичког, друштвено-језичког и општег смера, а настава се одвија на српском и румунском језику. Једно време у школи је било формирано одељење економског смера.

Гимназија „Борислав Петров Браца“ настала је променом у организовању Радне организације средњих школа „25. Мај“ Вршац и усаглашавања основне организације удруженог рада средњих школа друштвено-економске и просветне струке „Борислав Петров Браца“ Вршац, са Законом о друштвеним делатностима и Законом о средњем образовању и васпитању. Од 15.2.2002. године оснивач школе је Аутономна Покрајина Војводина.

За потребе Гимназије сазидаана је посебна зграда из које је Гимназија измештена 1983. године у зграду Педагошке академије у којој је и данас.

Такође се вршачка Гимназија данас, исто као и у прошлости, може похвалити знатним бројем имена бивших ученика који су постигли веома бројне добре резултате на професионалном плану и постали велика имена којим се поноси град Вршац и Република Србија.

Угледне и успешне личности које су завршиле гимназију у Вршцу: академици: проф. др Златибор Петровић, проф. др Александар Фира, проф. др Петар Влаховић, проф. др Стеван Петровић, песници: Васко Попа, Флорика Штефан, Петру Крду, књижевници Радомир Путник, Душан Белча, глумица Рада Ђуричин, сликари: Паја Јовановић, Јохан Вилхем, Вилма Лерман, Александар Вираг, Светислав Вуковић.

Гимназија „Борислав Петров Браца“ је верификована Решењем Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине-националне заједнице од 2019. године којом се утврђује да испуњава услове за обављање делатности образовања и васпитања за стицање општег образовања за даље школовање у трајању од четири године-гимназија са природно-математичким смером, друштвено-језичким смером, општим типом на румунском језику.

Школске 2021/2022 године закључује се да Гимназија „Борислав Петров Браца“ испуњава услове у погледу простора, опреме, наставних средстава и потребног броја наставника и стручних сарадника за почетак рада и обављање делатности образовања за образовне профиле гимназије по новом Програму наставе и учења за први разред одељењем за ученике са посебним способностима за спорт.

Данашњи гимназијалци су веома слободни у комуникацији са професорима и другим ауторитетима у граду и отворени су за сарању са многим културним установама.

Школа данас има 486 ученика у 20 одељења, стручна заступљеност је веома висока као и професионално искуство.

Желимо да будемо школа која је у сталном покрету, способна да се мења у складу са импулсима из окружења, да препознаје своје слабости и учвршћује своје снаге.

Организација рада школе

Образовно – васпитни рад организован је на српском и румунском матерњем језику по утврђеном плану и програму, у четири смера и одвија се у оквиру 20 одељења. Настава се одвија у једној смени.

Општу организацију и њено деловање поставља директор школе. Поједини организациони послови одвијају се преко руководиоца актива. Стручно руковођење које обухвата заснивање унутрашње организације рада (наставе, осталих облика образовно-васпитног рада, саветодавног рада са ученицима) остварује директор и педагошко – психолошка служба.

Материјално-технички, просторни и кадровски услови рада

Образовни рад обавља се у згради коју користи и Висока школа струковних студија за образовање васпитача „Михаило Палов“ Вршац

У приземљу, гимназија самостално користи:

- простор у функцији канцеларије директора, секретара, књиговође, затим
- зборницу,

- простор намењен за слободне активности ученика – ђачки клуб, у којем се налази телевизор
- 4 кабинета за рачунарство и информатику са 60 рачунара, (један кабинет је опремљен са 10 нових деск рачунарима + новим 10 клупа + 11 столица + катедра + видео-бим + ТВ високе резолуције- ИПА Пројекат РОРС 406)
- кабинет за румунски и латински језик са библиотеком, медијатеком,
- кабинет за георафију,
- 2 кабинета за историју и
- латински језик опремљен ТВ-ом, ДВД

У овом делу школе налази се још и библиотека са фондом од 20000 књига и читаоницом .
У приземљу су и два савремена тоалета за ученике и ученица са 15 кабина, топлом водом и дозерима за сапун и сушачима за руке.

Заједно са Високом школом струковних студија за образовање васпитача гимназија користи:

- фискултурну салу са две савремене свлачионице са тоалетима и 7 туш кабина и
- велики амфитеатар са 200 места који озвучен савременим озвучењем и има пианино.
- фитнес центар

Наставна и дидактичка средства која се планирају за опремање школе у циљу унапређења квалитета рада школе су: рачунари, паметне табле, видео-бимови.

На првом спрату гимназија самостално користи:

- 3 кабинета за математику,
- 3 кабинета за српски језик, опремљени ТВ-ом,
- 2 кабинета за енглески језик, опремљени Интерактивном таблом, ТВ-ом
- кабинет за француски са лап-топом, интерактивном таблом + видео-бим, донација Румунског националног савета
- кабинет за грађанско васпитање и верску наставу,
- кабинет за италијански језик, опремљен ТВ-ом, ДВД и касетофоном,
- 2 кабинета за биологију
- 1 кабинет за хемију,
- 1 лабораторија за хемију и биологију савремено опремљена,
- 2 кабинета за физику
- Фоно кабинет са новим намештајем (30 столова + 30 столица + интерактивна табла + видео-бим) – ИПА пројекат „Банатска школа језика“
- канцеларија школског педагога.

Од Министарства просвете, науке и технолошког развоја добили смо 10 лаптопова, 10 пројектора и 10 носача. Распоређени су по кабинетима који нису имали дигиталну опрему.

Заједно са Високом школом за образовање васпитача користи се мали амфитеатар са 100 места за слушаоце, опремљен видео-бимом, савременим рачунаром и клавиром.

На спрату се налази и савремен тоалет за ученице са 10 кабина, топлом водом и дозерима за сапун и сушачима за руке.

На другом спрату самостално се користи:

кабинет за ликовну и музичку културу.

Сви кабинети и ходници су климатизован.

Школа има савремен видео надзор са 16 камера који је „покривају“ 24 часа дневно.

Гимназија располаже и следећим отвореним простором:

у кругу школе аулом са двадесетак стабала разног дрвећа и клупама за боравак ученика;

парком, који је ограђен и добро одржаван, али је само делимично осветљен и још није сасвим у функцији.

ЦИЉЕВИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Циљеви образовања и васпитања, па и остваривања Школског програма су:

- остваривање пуног интелектуалног, емоционалног, социјалног и физичког развоја сваког ученика у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;
- стицање квалитетних знања, вештина и ставова који су свима неопходни за лично остварење и развој, инклузију, наставак школовања и запослење;
- развијање језичких, математичких и научних компетенција, као и међупредметних компетенција – дигиталних, учења како се учи, међуљудских и грађанских компетенција и културног изражавања;
- развој ставралачких способности, креативности, естетске перцепције и укуса
- развој способности проналажења, анализирања, примене и саопштавања информација, уз вешто и ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија;
- оспособљавање за решавање проблема, повезивање и примену знања и вештина у даљем образовању, професионалном раду и свакодневном животу ради унапређења личног живота и економског, социјалног и демократског развоја друштва;
- развој свести о себи, самоиницијативе, способности самовредновања и изражавања свог мишљења;
- оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;
- развој и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;
- развој свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине, еколошке етике и заштите животиња;
- развој способности комуницирања, дијалога, осећања солидарности, квалитетне и ефикасне сарадње са другима и способности за тимски рад и неговање другарства и пријатељства;
- развијање способности за улогу одговорног грађанина, за живот у демократски уређеном и хуманом друштву заснованом на поштовању људских и грађанских права, права на различитост и бризи за друге, као и основних вредности правде, истине, слободе, поштења и личне одговорности;
- формирање ставова, уверења и система вредности, развој личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности држави Србији, поштовање и неговање српског језика, традиције и културе српског народа, националних мањина, и етничких заједница, других народа, развијање мултикултурализма, поштовање и очување националне и светске културне баштине;

- развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрасне равноправности, толеранције и уважавање различитости;
- јачање поверења међу ученицима и спречавање понашања која нарушавају остваривање права на различитости.
- уважавање различитих вредности и омогућавање, подстицање и изградња сопственог система вредносних ставова који се темеље на начелима различитости и добробити за све;
- повећање образовног нивоа становништва и развој републике Србије као државе засноване на знању.

Општи циљеви образовања и васпитања

Циљеви образовања указују на главна вредносна опредељења у области образовања. Они истовремено представљају мерило за одређивање резултата (ефеката, исхода) образовања. Циљеви образовања имају оперативну функцију и представљају основ за конципирање, планирање, организацију и реализацију целокупног процеса образовања. Они се односе на оно што се намеравало и очекивало.

Образовање и васпитање се остварује са циљем да сваком ученику омогући:

- развој свих аспеката личности у складу са развојним могућностима, интересовањима и потребама
- да упозна себе и да самостално, промишљено и одговорно доноси одлуке у приватном животу; да разборито и одговорно учествује у доношењу одлука у јавном животу
- познавање и разумевање природног и друштвеног окружења, њихове међусобне повезаности и сопственог места у њима
- развој осећања припадности социјалним групама и друштву као целини, као и осећање припадности ширем европском простору

Из ових општих циљева произилазе посебни циљеви гимназијског образовања.

Циљеви гимназијског образовања

Циљеви гимназијског образовања и васпитања су да ученика оспособи да:

- развије интелектуалне капацитете и знања у складу са њиховим развојним потребама, могућностима и интересовањима;
- развија способности за логичко, теоријско, слободно (критичко) и креативно мишљење;
- развије стратегије учења, самосталног стицања знања и вештина
- стиче и унапређује знања, вештине и вредносне ставове, смисао за праве сазнајне, моралне и естетске вредности;
- развија физичке и здравствене способности;
- развија самосазнање, самопоштовање, одговорност, истрајност;
- развије способност за тимски рад, кооперативно понашање и решавање проблема и аргументовано излагање својих ставова

- васпитава за поштовање људске личности, њене слободе и достојанства, за толеранцију и мирољубив саживот;
- развија свест о значају заштите и очувању природе и животне средине;
- развије позитиван однос према образовању, самообразовању, бризи о себи и одговорности за аутентичност и смисао свог живота
- за даље образовање и адекватан избор занимања;
- развија позитивне социјалне интеракције, одговорност за поштовање људских слобода и права;
- развијање свести о државној и националној припадности, неговање српске традиције и културе, као и традиције и културе националних мањина;

Наведени циљеви реализоваће се кроз конкретне задатке образовно-васпитног рада Гимназије:

- да формира навике, знања и умења потребна за наставак школовања у оквиру вишег и високог образовања;
- да омогући пуно исказовање склоности и дровитости за науку, уметност, спорт и друге облике стваралаштва кроз што већи број различитих, континуираних и систематичних наставних и ваннаставних активности;
- да се успостави адекватна корелација између наставних предмета;
- да се обезбеди стручан и мотивисан кадар за сталноо усавршавање који ће афирмисати и подржавати модел сталног учења код свих,
- да се утиче на развијање самосталног критичког мишљења и друштвено одговорног понашања;
- да се негује тимски рад који ће кроз идентификацију потреба водити ка остварењу заједничких циљева.

Компетенције

Остваривањем Школског програма у Гимназији, очекује се развијање следећих компетенција:

Компетенција комуникације на српском (или матерњем) језику

Ученик је у стању да разуме, користи и критички размишља о идејама, чињеницама, осећањима и ставовима које изражавају други на српском језику у усменом и писаном облику. У стању је да изрази и тумачи сопствене мисли, ставове, осећања у усменом и писаном облику на српском језику. Ученик користи српски језик да би учествовао у различитим друштвеним и културним ситуацијама на примерен, конструктиван и креативан начин. Ученик се оспособљава да стекне ваљане језичке и књижевне, моралне и критичке судове; код ученика се развија машта, моћ уживљавања, стваралачко мишљење, богатство језика и висока свест о значају српске књижевне и културне баштине.

Компетенција комуникације на страном језику

Ученик је у стању да разуме, користи и критички размишља о идејама, чињеницама, осећањима и ставовима које изражавају други на страном језику у усменом и писаном облику. У стању је да изрази и тумачи сопствене мисли, ставове, осећања у усменом и писаном облику на страном језику. Ученик користи страни језик да би учествовао у различитим друштвеним и културним ситуацијама на примерен, конструктиван и креативан начин; Ученик поседује свест о језику као

комуникационом средству, располаже основном језичком писменошћу и схвата повезаност између језика и културних идентитета. Ова компетенциј, такође, користи ученику за остваривање интеракције и преношење информативних и других садржаја из полазног језика ка циљаном и обрнуто, у приватном, јавном и образовном контексту.

Математичка компетенција

Ученик је у стању да користи, опише и објасни математичке појмове и процедуре, предвиди појаве, доноси математички засноване одлуке и решава проблеме у различитим ситуацијама. Ученик може да идентификује и разуме улогу коју математика има у савременом животу и активно, конструктивно и критички учествује у животу заједнице и доприноси њеном развоју.

Циљ математике је да ученик, усвајајући математичке концепте, знања, вештине и основе дедуктивног и индуктивног закључивања, развије апстрактно и критичко мишљење, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

Лингвистичка компетенција

Односи се на разумевање и познавање принципа функционисања и употребе језика и обухвата фонолошко-фонетска, правописна, лексичка, семантичка и граматичка знања. Ученик правилно изговара све гласове и гласовне групе, записује речи и изразе са релативном ортографском тачношћу и познаје фреквентна правописна правила. Познаје одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе именица, глагола и придева. Ученик познаје фреквентне лексичке елементе који се односе на блиске теме.

Интеркултурна компетенција

Ученик поседује општа знања о свакодневном животу, друштву и култури латинског језика. Разуме утицај природних и друштвених појава на процесе у властитој и циљној култури. Разуме положај земље циљне културе у свету и њихову везу са властитом културом. Прихвата разлике које постоје, негује став отворености и радозналости према циљној култури и поседује основне вештине за критичко истраживање и разумевање појава циљне и властите културе.

Научно-технолошка компетенција

Ученик је у стању да користи и примењује знање и научне методе при препознавању научних проблема, формулише научна објашњења појава и изводи на чињеницама засноване закључке о научно релевантним питањима. Ученик разуме науку као најзначајнији облик људског сазнања и делатности за развој друштва, поседује свест о начинима на који наука и технологија обликују живот у савременом друштву и разуме колико је важно имати одговоран однос према употреби научних достигнућа за данашње и будуће генерације.

Компетенција за решавање проблема

Ученик је у стању да препозна, разуме и реши проблемске ситуације у којима решење није видљиво на први поглед, користећи знања и вештине стечене из различитих предмета. Решавање проблема подразумева и спремност ученика да се ангажује и конструктивно и промишљено допринесе решавању проблема са којима се суочава заједница којој припада.

Информатичка компетенција

Ученик компетентно и критички користи технологије информационог друштва у разноврсним ситуацијама и активностима да би остварио личне циљеве и активности, конструктивно и промишљено учествовао у животу заједнице.

Компетенција за учење

Ослањајући се на претходна знања и искуства, ученик је у стању да организује учење, самостално или у групи, на ефикасан начин и у складу са сопственим потребама . Ученик је свестан начина на који учи и расположивих ресурса за учење (књиге, интернет, друге особе итд.), мотивисан је да учи, може да управља процесом учења и превазилази тешкоће са којима се суочава током учења.

Компетенција за одговоран однос према здрављу

Ученик је свестан, краткорочних и дугорочних, последица понашања које угрожава физичко и ментално здравље особе, има изграђене здраве животне стилове и спреман је да се понаша у складу са њима.

Компетенција за управљање сопственим понашањем и спремност за акцију

Ученик је у стању да идеје преточи у акцију. То подразумева критичко мишљење, креативност, иновативност и преузимање ризика, као и способност планирања и управљања активношћу –било самостално или у оквиру тима ради – ради остварења циљева. Ученик разуме контекст у коме се одвијају активности, уме да се усклади са њим и искористи могућности које се нуде.

Социјална компетенција (сарадња, тимски рад)

Ова врста компетенције омогућава ученицима да делотворно и конструктивно учествују у друштвеном животу, не угрожавајући интересе, потребе, осећања, права других, чиме се јача друштвена кохезија у Србији. Ученик уме да сарађује и тимски ради на решавању проблема, који су од значаја за њега и ширу друштвену заједницу.

Грађанска компетенција за живот у демократском друштву

Ученик разуме основне појмове, институције, процедуре, принципе и вредности демократског друштва, свестан је места и улоге грађанина за развој и одржање демократског друштва, разуме изазове са којима се суочава савремено друштво и држава и спреман је да активно и конструктивно учествује у различитим сферама друштвеног живота.

Културна компетенција

Ученик разуме значај који култура има за развој и просперитет појединца и друштва, у стању је да интерпретира културна дела и повеже их са својим личним искуством да би га осмислио и обогатио. Ученик разуме значај креативног изражавања идеја, мисли, осећања у различитим медијима (музика, књижевност, извођачке и визуелне уметности).

НАЗИВ, ВРСТА И ТРАЈАЊЕ ПРОГРАМА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Гимназија „Борислав Петров Браца“ је васпитно-образовна установа у којој се настава одвија на српском и румунском матерњем језику и свој рад заснива на законским нормативним актима. Трајање и основни облици рада дефинисани су планом и програмом Министарства просвете и науке Републике Србије. У циљу остваривања основних задатака и унапређивања наставе а самим тим и ефеката наставе, користе се следећи облици васпитно-образовног рада: фронтални, групни и индивидуални, диференцирани, индивидуализовани, тимски, радионичарски облик рада, рад у паровима и други облици рада уз адекватан начин учења: предавачки, проблемски, програмирано учење, учење путем открића и сл.

Гимназија „Борислав Петров Браца у Вршцу има следеће смерове: друштвено-језички и природно-математички, општи тип на румунском и смер за ученике са посебним способностима за спорт. Обавезни наставни план и програм, који је прописало Министарство просвете и науке Републике Србије реализује се кроз обавезне и изборне наставне предмете.

4. ОБАВЕЗНИ И ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ И ПРОГРАМИ

Гимназија „Борислав Петров Браца у сваком разреду има по пет одељења. Обавезни и изборни предмети и програми дати су у табели на основу седмичног и годишњег броја часова.

Изборни предмети

Изборни предмет	Први разред		Други разред		Трећи разред		Четврти разред		Укупно	
	нед	год	нед	год	нед	год	нед	год	нед	год
Верска настава	1	37	1	35	1	36	1	32	4	140
Грађанско васпитање	1	37	1	35	1	36	1	32	4	140

Изборни програми се примењују у друштвено-језичком, природно-математичком и општем типу на румунском матерњем језику у сва четири разреда

Изборни програми	РАЗРЕД			
	I	II	III	IV
Језик, медији и култура	1	1		
Појединац, група и друштво	1	1		
Здравље и спорт	1	1		
Образовање за одрживи развој	1	1		
Уметност и дизајн	1	1	2	2
Примењене науке	1	1		
Примењене науке 1			2	2
Примењене науке 2			2	2
Основи геополитике			2	2
Економија и бизнис			2	2
Религије и цивилизације			2	2
Методологија научног истраживања			2	2
Савремене технологије			2	2

Начин и поступак остваривања прописаних наставних планова и програма и врсте активности

У складу са циљевима и реализацијом овог Школског програма, сваке школске године израђује се Годишњи план рада школе. Саставни део Годишњег плана рада школе су глобални-годишњи планови наставних предмета, док се оперативни планови наставника раде на месечном нивоу и достављају педагогу школе. Поред обавезних програмских садржаја, Школа остварује додатни и допунски рад из свих наставних предмета, као и рад у секцијама. Садржаји ових облика образовно-васпитног рада имају задатак да продубе стечени ниво образовања и упуте заинтересоване ученике у нове методе стицања знања, умења и вештина. Овакав методички приступ има вишеструки значај јер, пре свега, омогућава сваком ученику слободан избор, како предмета тако и садржаја из различитих области. Ученицима се 20 пружа могућност да кроз различите форме и процесе, самостално и са другима, истражују, развијају и размењују идеје да би изразили себе и своје потенцијале за примену стеченог знања у различитим животним ситуацијама.

Српски језик и књижевност

Циљ учења наставног предмета Учење наставног предмета има за циљ унапређивање језичке и функционалне писмености, стицање и неговање језичке и књижевне културе, оспособљавање за тумачење и вредновање књижевних дела, афирмисање и прихватање вредности хуманистичког образовања и васпитања, те развијање личног националног и културног идентитета.

Настава и учење Српског језика и књижевности треба да допринесу развоју стваралачког и истраживачког духа који ће омогућити ученицима да развијају знања, вредности и функционалне вештине неопходне за даље образовање, професионални рад и свакодневни живот. У току процеса учења ученици треба да формирају вредносне ставове којима се чува национална и светска културна баштина, те да се оспособе за живот у мултикултуралном друштву. Важно је да ученици овладају општим и међупредметним компетенцијама, релевантним за активно учешће у заједници и целоживотно учење.

Разред и смер: Први разред, друштвено-језички, природно-математички и смер за ученике са посебним способностима за спорт

Недељни фонд часова: 4

Годишњи фонд часова: 148 Обавезни садржаји

Обавезни садржаји за ученике првог разреда биће представљени у даљем тексту. Теме којима се бавимо у првом разреду гимназије су: језик, књижевност као уметност речи, читање и проучавање књижевности, књижевност старог века, средњовековна књижевност, књижевност хуманизма и ренесансе, усмено и писано изражавање.

ЈЕЗИК

Општи појмови о језику.

Место језика у људском животу. Својства језика и његове функције. Језик и комуникација. Основне науке које се баве језиком.

Историја књижевних језика код Срба.

Почеци словенске писмености и стварање старословенског језика (Црноризац Храбар, *Слово о писменима* – одломак). Књижевни језици код Срба до 19. века: српкословенски језик (Запис Глигорија дијака у *Мирослављевом јеванђељу*), рускословенски језик, славеносрпски језик.

Раслојавање језика.

Дијалекти српског језика (основни појмови). Екавски и ијекавски изговор.

Дијалекти и књижевни језик.

Фонетика (са фонологијом и морфологијом).

Изговор гласова и улога говорних органа. Подела гласова српског језика (по начину творбе). Фонолошки систем српског књижевног језика. Слог и подела речи на слоге (фонетска и семантичка граница слога). Гласовне алтернације (асимилација и сажимање самогласника, покретни вокали, промена *о* у *е*, превој вокала); писање сугласника *ј* и *х*.

Прозодија.

Акцентски систем српског књижевног језика. Основна правила о распореду акцената и постацентских дужина. Проклитике и енклитике.

Књижевност као уметност речи

Појам и врсте уметности. Књижевност и друге уметности. Смисао и значај књижевности као уметности речи.

Читање и проучавање књижевности. Књижевни родови и врсте. Књижевна дела за обраду:

- Лирска поезија XX и XXI века (три песме по избору наставника, ученика);
- *Бановић Страхиња*, народна епска песма;
- Лаза Лазаревић: *Први пут с оцем на јутрење*;
- Антон Павлович Чехов: *Туга*;
- Добрило Ненадић: *Доротеј*;
- Борислав Пекић: *Време чуда (Чудо у Јабнелу)*;
- Иво Андрић: *О причи и причању* (Говор Иве Андрића у Стокхолму приликом примања Нобелове награде).

Књижевност старог века Књижевна дела за обраду:

- *Еп о Гилгамешу*;
- Библија. Стари завет. *Прва књига Мојсијева: Легенда о потопу; Пјесма над пјесмама*;
- Библија. Нови завет. *Јеванђеље по Матеју*;
- Хомер: *Илијада* (одломци из првог и шестог певања: инвокација, сусрет Хектора и Андромахе, и други по избору);
- Софокле: *Антигона*. Народна књижевност Књижевна дела за обраду:
- Народна лирска митолошка песма (по избору);
- *Комади од различнијех косовскијех пјесама*;
- *Марко Краљевић и брат му Андријаш* (бугарштица);
- Народне епске песме: *Диоба Јакшића / Опет Диоба Јакшића; Ропство Јанковић Стојана*;
- Народна балада *Хасанагиница*;
- Српска народна бајка по избору;
- Народне бајке словенских и других народа (по избору). Средњовековна књижевност

Књижевна дела за обраду:

- Свети Сава: *Житије Светога Симеона* (одломак);
- Теодосије: *Житије Светог Саве*; (одломак: *Бег у Свету Гору*);
- Јефимија: *Похвала кнезу Лазару*;
- Константин Филозоф: *Житије деспота Стефана Лазаревића – Опис Београда* (из 51. поглавља);
- Деспот Стефан Лазаревић: *Слово љубве*. Хуманизам и ренесанса
- истражи и објасни стваралачку улогу мита у књижевности;

- вреднује одлике античког епа, библијског стила;
- повеже знања из историје и историје уметности старог века;
- поткрепљује примерима основне одлике народне књижевности;
- препозна одлике средњовековне књижевности;
- препозна одлике и вредности хуманизма и ренесансе;
- правилно распореди грађу при писању текстова;
- чита с разумевањем књижевне и остале типове текстова.

Разред и смер: Други разред, друштвено-језички смер Недељни фонд часова: 4

Годишњи фонд часова: 148

Обавезни садржаји

ЈЕЗИК

Историја српског књижевног језика

Почети стандардизације српског књижевног језика и правописа у првој половини XIX века. Реформа ћирилице Саве Мркаља. Вукова реформа језика, писма и правописа. Предговор *Српском рјечнику* из 1818. године. Издања књижевних дела 1847, која потврђују победу Вукове реформе. Развој српског књижевног језика у другој половини XIX века и у XX веку. Основни принципи српске књижевне норме и језичке културе. Основни приручници за неговање језичке културе. (*Српскијезички приручник*, П. Ивића, И. Клајна, М. Пешикана и Б. Брборића; *Речник језичких недоумица* И. Клајна; *Странпутице смисла* И. Клајна; *Језичке доумице*(I, II) Е. Фекетеа; *Приче о речима* М. Шипке; *Зашто се каже* М. Шипке; *Како се каже* М. Телебака). Основни подаци о ћирилици и латиници. Језичка ситуација у Србији (језик и писмо у службеној употреби, језици са статусом језика националних мањина).

Функционални стилови српског књижевног језика. Административни стил. Публицистички стил.

Морфологија у ужем смислу

Разлика између морфологије у ужем смислу и творбе речи. Разлика између граматичке и творбене основе, граматичких наставака и творбених суфикса. Морфема. Подела морфема. Однос између морфеме и речи. Подела речи на променљиве и непроменљиве. Именске речи (и њихова граматичка основа). Глаголи и глаголске основе. Граматичке категорије (морфолошке и класификационе). Именице (подела по значењу; граматичке категорије и подела по граматичким критеријумима на сингуларија и плуралија тантум и на четири именичке деклинационе врсте); придеви (подела по значењу; граматичке категорије, укључујући и придевски вид); заменице (подела по значењу; основне карактеристике деклинације заменица); бројеви (подела по значењу, укључујући и бројне придеве); глаголи (глаголски вид, глаголски род, морфолошке глаголске категорије, укључујући стање и потврдност/одричност); прилози; предлози; везници; речце; узвици.

Књижевност

Барок у европској књижевности и барокне тенденције у српској књижевности Књижевна дела за обраду:

- Г. С. Венцловић: *Црни биво у срцу*;
- Захарија Орфелин: *Плач Србији*.

Просветитељство и класицизам у српској књижевности

- Доситеј Обрадовић: *Писмо љубезном Харалампију, Живот и прикљученија* (одломци), *Востани Србије*;
- Јован Стерија Поповић: *Тврдица*.

Романтизам у европској и српској књижевности Књижевна дела за обраду:

- Новалисови фрагменти под бројевима 773, 780, 1186, 1187, 1188, 1197, 1204, 1209, 1214, 1229, 1788;
- Џорџ Гордон Бајрон: *Чајлд Харолд*;
- А. С. Пушкин: *Евгеније Оњегин*;
- Едгар Алан По: *Гавран*;
- Бранко Радичевић: *Кад млидија умрети*;
- Јован Јовановић Змај: *Ђулићи увеоци* (избор);
- Лаза Костић: *Међу јавом и мед сном, Santa Maria della Salute*;
- Вук Стефановић Караџић: *Критика на роман Љубомир у Јелисиуму, Писмо кнезу Милошу* (одломци);
- П. П. Његош: *Горски вијенац*;
- Ђура Јакшић: *Орао, На Липару*.

Реализам у европској и српској књижевности Књижевна дела за обраду:

- Оноре де Балзак: *Предговор Људској комедији* (одломак), *Чича Горио*;
- Светозар Марковић: *Певање и мишљење*;
- Николај Васиљевич Гогољ: *Шињел*;
- Лав Николајевич Толстој: *Ана Карењина*;
- Јаков Игњатовић: *Вечити младожења*;
- Милован Глишић: *Глава шећера*;
- Стеван Сремац: *Ибиши-ага / Кир Герас*;
- Симо Матавуљ: *Поварета*;
- Лаза Лазаревић: *Ветар / Швабица*;
- Радоје Домановић: *Данга*;
- Бранислав Нушић: *Госпођа министарка*;
- Иво Андрић: *Пут Алије Ђерзелеза, Мост на Жепи, Аникина времена*.

Дијалог књижевних епоха Изборни садржаји (бира се 8):

- Захарија Орфелин: *Плач Јеремијин;*
- Арсеније Чарнојевић: *Молитва заспалом господу;*
- Гаврил Стефановић Венцловић: *Беседе шајкашима;*
- Калдерон де ла Барка: *Живот је сан;*
- Милосав Тешић: *Прелет севера–Круг Рачански Дунавом / Као лађа напучини;*
- Радослав Петковић: *Судбина и коментари;*
- Милорад Павић: *Силазак у лимб, Извртута рукавица;*
- Молијер: *Тврдица;*
- А. С. Пушкин: *Цигани;*
- Лаза Костић: *Спомен на Руварца;*
- Јохан Вофганг Гете: *Вилински краљ;*
- Едгар Алан По: *Пад куће Ашерових / Маска Црвене смрти;*
- Мирјана Новаковић: *Страх и његов слуга;*
- Хајнрих Хајне: *Лорелај / Азра;*
- П. П. Његош: *Ноћ скупља вијека;*
- Драгослав Михајловић: *Кад суцветале тикве.*

Језичка култура Правопис

Спојено и одвојено писање речи (сложенице, полусложенице, синтагме); правописни знаци; скраћенице и правописна решења у куцаном тексту (белине/размаци, штампарски типови слога). Писање глаголских именица са префиксом *не*, вишецифрених бројева–основних и редних, именичких и придевских изведеница изведених од бројева, датума, разлике у писању заменица са предлогом *по* и речцом *год*, придева, писања предлога *на* и *у* са збирним бројевима.

Усмено и писано изражавање

Основне одлике есеја. Препознавање експлицитно и имплицитно датих информација у уметничком и неуметничком тексту. Примена граматичких правила. Употреба секундарне литературе, језичких приручника, речника, лексикона, појмовника. Четири писмена задатка.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- објасни развојне карактеристике српског књижевног језика од реформе Вука Караџића до данас;
- објасни разлику између етимолошког и фонолошког правописа;
- напише текст, примењујући форме и обележја публицистичког и административног стила;
- објасни појам морфеме и разликује граматичку од творбене анализе речи (творбену основу и наставак и граматичку основу и наставак);

- примени системска знања о врстама и подврстама речи и њиховим граматичким категоријама;
- наведе и објасни друштвено-историјске околности које су утицале на појаву барока у српској култури;
- упореди стилска средства барока са уметничким средствима претходних епоха (праваца);
- одреди друштвени и културолошки значај просветитељских идеја, посебно у српској култури;
- објасни утицај романтизма на формирање националног идентитета;
- састави табелу са најзначајнијим представницима романтизма, њиховим делима и одликама;
- упореди стилске карактеристике европског и српског романтизма;
- утврди разлике у приступу стварности романтизма и реализма;
- упореди и примерима илуструје књижевне одлике дела која припадају реализму;
- протумачи и вреднује посебности књижевних јунака и јунакиња реализма (проблем рода, идентитета, класне раслојености);
- анализира и упореди издвојене проблеме у књижевним делима која припадају различитим епохама;
- примени правописна решења у вези са писањем скраћеница;
- примени основна типографско-правописна решења у вези са куцаним текстом (размак и штампарски типови слога);
- јасно и сажето представи историју књиге и библиотеке;
- учествује у јавним разговорима са више учесника (на теме из области језика и књижевности);
- обликује свој говор према ситуацији и примени књижевнојезичку норму;
- састави сложенији текст, користећи се описом и приповедањем.

Разред и смер: Други разред, природно-математички смер

Недељни фонд часова: 3 Годишњи фонд часова: 111

Обавезни садржаји

ЈЕЗИК

Историја српског књижевног језика

Почеци стандардизације српског књижевног језика и правописа у првој половини XIX века. Вукова реформа језика, писма и правописа. Предговор Српском рјечнику из 1818. године. Издања књижевних дела 1847, која потврђују победу Вукове реформе. Развој српског

књижевног језика у другој половини XIX века и у XX веку. Основни подаци о ћирилици и латиници.

Функционални стилови српског књижевног језика Административни стил. Публицистички стил.

Морфологија у ужем смислу

Разлика између морфологије у ужем смислу и творбе речи. Разлика између граматичке и творбене основе, граматичких наставака и творбених суфикса. Подела речи на променљиве и непроменљиве. Именске речи (и њихова граматичка основа). Глаголи и глаголске основе. Именице (подела по значењу; граматичке категорије); придеви (подела по значењу; граматичке категорије); заменице (подела по значењу); бројеви (подела по значењу); глаголи (глаголски вид, глаголски род, морфолошке глаголске категорије); прилози; предлози; везници; речце; узвици.

Књижевност

Барок у европској књижевности и барокне тенденције у српској књижевности Књижевна дела за обраду:

- Г. С. Венцловић: *Црни биво у срцу*.

Просветитељство и класицизам у српској књижевности Књижевна дела за обраду:

- Доситеј Обрадовић: *Писмо љубезном Харалампију, Живот и прикљученија (одломци), Востани Србије*;

- Јован Стерија Поповић: *Тврдица*

Романтизам у европској и српској књижевности Књижевна дела за обраду:

- *Новалисови фрагменти под бројевима 773, 780, 1186, 1187, 1188, 1197, 1204, 1209, 1214, 1229, 1788*;

- Џорџ Гордон Бајрон: *Чајлд Харолд*;

- Данте: *Божанствена комедија, Пакао* (одломци певања по избору ученика и наставника);

- Петрарка: *Канцонијер* (избор);

- Бокачо: *Декамерон* (оквирна прича и три новеле по избору);

- Сервантес: *Дон Кихот* (одломци: предговор, прво, седмо и осмо поглавље);

- Шекспир: *Ромео и Јулија*;

- Марин Држић: *Дундо Мароје / Новела од Станца*.

Изборни садржаји

- Данило Киш, *Рани јади*;

- Хомер: *Одисеја (Код Феачана)*;

- Митови и легенде старог века (старогрчки, римски и словенски митови по избору ученика и наставника; извори: *Грчки митови* Р. Гревса, *Приче из класичне старине* Г. Шваба, *Словенски митолошки речник* Љ. Раденковића и С. Толстој, *Српска митологија* С. Петровића и сл.);

- Љубомир Симовић, *Хасанагиница* (одломак с војницима);

- Јован Деретић, *Културна историја Срба* (одломци о владарима из породице Немањић);
- Песме дубровачких петраркиста (по избору ученика и наставника);
- Рабле: *Гаргантуа и Пантагруел* (одломак – писмо Гаргантуе Пантагруелу). Правопис Основни принципи и правописа српског књижевног језика. Правопис и правописни приручници и служење њима. Велико слово (писање устаљених атрибута и титула као делова имена, писање назива разних манифестација, грађевина, споменика, докумената, закона, уметничких дела и сл.).

Преношење речи у нови ред (разлике у односу на поделу речи на слоге). Писање цртице. Писање спојева предлог + заменица (нпр.: *са мном* и сл.). Писање запете испред енклитике.

Усмено и писано изражавање

Систематично усмено излагање на задате теме. Обликовање пасуса у смисаоне целине у писаном саставу. Аргументативни текст – усмено и писано обликовање.

Избор из секундарне литературе, публицистичких текстова, различитих енциклопедија и речника.

Четири писмена задатка.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- разуме језик као систем и разликује његове функције;
- препозна особине књижевних језика пре реферме Вука Караџића;
- разликује глас, фонему и графему;
- препозна гласовне алтернације и примени нормативна решења у вези с њима, примени основна правила акценатске норме;
- објасни појам и значај књижевности;
- тумачи књижевно дело са разумевањем његових жанровских карактеристика;
- А. С. Пушкин: *Евгеније Оњегин*;
- Едгар Алан По: *Гавран*;
- Бранко Радичевић: *Кад млидија умрети*;
- Јован Јовановић Змај: *Ђулићи увеоци (избор)*;
- Лаза Костић: *Међу јавом и мед сном, Santa Maria della Salute*;
- Вук Стефановић Караџић: *Писмо кнезу Милошу* (одломци);
- П. П. Његош: *Горски вијенац*;
- Ђура Јакшић: *Орао*.

Реализам у европској и српској књижевности Књижевна дела за обраду:

- Оноре де Балзак: *Предговор Људској комедији (одломак), Чича Горио*;
- Светозар Марковић: *Певање и мишљење*;

- Николај Васиљевић Гогољ: *Шињел*;
- Лав Николајевић Толстој: *Ана Карењина*;
- Милован Глишић: *Глава шећера*;
- Стеван Сремац: *Ибиш-ага / Кир Герас*;
- Лаза Лазаревић: *Ветар / Швабица*;
- Радоје Домановић: *Данга*;
- Бранислав Нушић: *Госпођа министарка*;
- Иво Андрић: *Аникина времена*. Дијалог књижевних епоха Изборни садржаји (бира се 6):
- Захарија Орфелин: *Плач Јеремијин*;
- Арсеније Чарнојевић: *Молитва заспалом господу*;
- Гаврила Стефановић Венцловић: *Беседе шајкашима*;
- Калдерона де ла Барка: *Живот је сан*;
- Милосав Тешић: *Прелет севера – Круг Рачански Дунавом / Као лађа на пучини*;
- Радослав Петковић: *Судбина и коментари*;
- Милорад Павић: *Силазак у лимб, Изврнута рукавица*;
- Молијер: *Тврдица*;
- А. С. Пушкин: *Цигани*;
- Лаза Костић: *Спомен на Руварца*;
- Јохан Вофганг Гете: *Вилински краљ*;
- Едгар Алан По: *Пад куће Ашерових / Маска Црвене смрти*;
- Мери Шели: *Франкештајн*;
- Мирјана Новаковић: *Страх и његов слуга*;
- Хајнрих Хајне: *Лорелај / Азра*;
- П. П. Његош: *Ноћ скупља вијека*;
- Драгослав Михаиловић: *Кад су цветале тикве*.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Правопис

Спојено и одвојено писање речи (сложенице, полусложенице, синтагме); правописни знаци; скраћенице и правописна решења у куцаном тексту (белине/размаци, штампарски типови слога).

Усмено и писано изражавање

Основне одлике есеја. Препознавање експлицитно и имплицитно датих информација у уметничком и неуметничком тексту. Примена граматичких правила. Употреба секундарне литературе, језичких приручника, речника, лексикона, појмовника. Четири писмена задатка.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- објасни развојне карактеристике српског књижевног језика од реформе Вука Караџића до данас;
- објасни разлику између етимолошког и фонолошког правописа;
- напише текст, примењујући форме и обележја публицистичког и административног стила;
- објасни појам морфеме и разликује граматичку од творбене анализе речи (творбену основу и наставак и граматичку основу и наставак);
- примени системска знања о врстама и подврстама речи и њиховим граматичким категоријама;
- наведе и објасни друштвено-историјске околности које су утицале на појаву барока у српској култури;
- упореди стилска средства барока са уметничким средствима претходних епоха (праваца);
- одреди друштвени и културолошки значај просветитељских идеја, посебно у српској култури;
- објасни утицај романтизма на формирање националног идентитета;
- састави табелу са најзначајнијим представницима романтизма, њиховим делима и одликама;
- упореди стилске карактеристике европског и српског романтизма;
- утврди разлике у приступу стварности романтизма и реализма;
- упореди и примерима илуструје књижевне одлике дела која припадају реализму;
- протумачи и вреднује посебности књижевних јунака и јунакиња реализма (проблем рода, идентитета, класне раслојености);
- анализира и упореди издвојене проблеме у књижевним делима која припадају различитим епохама;
- примени правописна решења у вези са писањем скраћеница;
- примени основна типографско-правописна решења у вези са куцаним текстом (размак и штампарски типови слога);
- учествује у јавним разговорима са више учесника (на теме из области језика и књижевности);
- обликује свој говор према ситуацији и примени књижевнојезичку норму;
- састави сложенији текст, користећи се описом и приповедањем.

Разред и смер: Трећи разред, друштвено-језички смер Недељни фонд часова: 5

Годишњи фонд часова: 185

Обавезни садржаји

ЈЕЗИК

Творба речи

Проширивање знања о творби речи стечених у ранијим разредима. Основни начини творбе речи у српском језику: извођење, слагање, префиксација, комбинована творба, творба претварањем. Важнији модели за извођење и слагање именица, придева и глагола. Најважнији префиксоиди и суфиксоиди у српском језику. Полусложенице и правописна решења у везисањима. Разлика у писању цртице и црте приликом куцања на рачунару (дистинктивна функција размака и дужине линије).

Лексикологија

Проширивање знања из лексикологије стечених у основној школи. Лексикологија и лексикографија. Најважнији речници српског језика и начин њиховог коришћења. Полисемија. Најважнији начини за проширивање значења речи – метафора, метонимија и синегдоха (као језички механизми за богаћење речника). Синонимија, антонимија, хомонимија, хиперонимија и паронимија. Класификација лексике с обзиром на порекло (народнеречи, позајмљенице, црквенословенскеречи). Класификација лексике с обзиром на сферу употребе (историзми, архаизми, неологизми, термини). Некњижевна лексика српског језика (дијалектизми, регионализми, жаргон и вулгаризми). Фразеологизми и њихова употреба у различитим функционалним стилевима; стилски неутрални фразеологизми.

Синтакса

Синтаксичке јединице (реч, синтагма и реченица). Типови реченичних чланова и могућности за њихов оизражавање речју и синтагмом. Сложени предикат. Апозитив и апозиција. Посебни типови предикатских реченица (пасивне реченице, безличне реченице, безличне реченице с логичким субјектом и обезличене реченице).

Функционални стилови

Разговорни стил – основне одлике и поређење с ановинарским и административним стилем.

Општа лингвистика

Настанак и развој писма; значај писма за културни и национални идентитет. КЊИЖЕВНОСТ

Модерна у европској и српској књижевности

- Ш. Бодлер – *Везе, Читаоцу*;
- А. Рембо – *Самогласници*;
- А. П. Чехов – *Ујка Вања*;
- Б. Поповић – *Предговор Антологији новиј српских лирике*;
- В. Илић – *У познужесен*
- А. Шантић – *Претпразничковече, Веченашкољу*;

- J. Дучић – *Сунцокрети, Јабланови, ЧовекговориБогу*;
- М. Ракић – *Јасика, Искренापесма*;
- В. П. Дис – *Мождаспава, Тамница, Нирвана*;
- С. Пандуровић – *Светковина, Потрес*;
- М. Бојић – *Плавагробница*;
- Б. Станковић – *Нечистакрв, Коштана*;
- П. Кочић – *Мрачајскипрото*;
- И. Секулић – *Сапутници (Круг)*.
- Међуратна књижевност
 - Манифестифутуризма, експресионизма, дадаизма, зенитизма;
 - С. Винавер – *Манифест експресионистичке школе*;
 - В. Мајаковски – *Облак у панталонама*;
 - Ф. Кафка – *Процес, Преображај*;
 - Л. Ф. Селин – *Путовањенакрајноћи*;
 - Т. Ман – *Смрт у Венецији/ТониоКрегер*;
 - М. Крлежа – *Господа Глембајеви*;
 - Т. Ујевић – *Свакидашња јадиковка*;
 - М. Црњански – *Лирика Итаке; Дневник о Чарнојевићу; Сеобе*;
 - Д. Васиљев – *Човекпевапослерата*;
 - Р. Петровић – *Људиговоре*;
 - М. Настасијевић – *Запис о даровима моје рођаке Марије*;
 - И. Андрић – *На Дрини ћуприја. Изборни садржаји (бира се 10)*
 - Ш. Бодлер – *Цвећезла*;
 - Х. Ибзен – *Луткинакућа*;
 - Ј. Скерлић – *Лажнимодернизам у српскојкњижевности, О Коштани*;
 - Ј. Дучић – *Градови и химере*;
 - Авангардна поезија (Рилке, Бен, Тракл, Блок, Аполинер, Цветајева, Јејтс, Неруда, Тагоре);
 - Ц. Џојс – *Портрет уметника у младости*;
 - В. Вулф – *Госпођа Даловеј*;
 - Х. Хесе – *Демијан*;
 - Д. Васић – *Реконвалесценти, Ресимић Добошар*;
 - М. Црњански – *Хаџилук на Крф, до Плаве гробнице, Видо, острво смрти, Гробља Србије на Крфу*;
 - М. Настасијевић – *Седам лирских кругова. Дијалог књижевних епоха*
 - Д. Буцати – *Продавница тајни (7 спратова)*;

- И. В. Лалић – *Плава гробница*;
- О. Памук – *Зовем се Црвено*. ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Правопис

Транскрипција страних речи. Промена страних имена и презимена. Писање страних имена у српском језику – прилагођено (транскрибовано) и изворно. Вежбе са примерима из непосредне језичке околине – страна имена јавних личности, топоними, називи производа (мобилних апликација, рачунарских програма, парфема, аутомобила, слаткиша).

Усмено изражавање

Јавна дебата – припрема за дебату (прикупљањечетињеница, састављањепланаизлагања), аргументовано излагање, извођење закључака и уважавање културе дијалога.

Писано изражавање

Четири писмена задатака са анализом и исправком.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- препозн анајважније типове творбе у српском језику – извођење, слагање, комбиновану творбу и претварање;
- препозна делове творенице у типичним случајевима;
- објасни значење префиксоида и суфиксоида у типичним случајевима;
- примени правила промене полусложеница;
- одреди место акцента у полусложеницама;
- разликује значењске односе међу речима;
- примени језичке механизме з абогаћење речника (метафору, метонимију и синегдоху);
- разликује типове лексике с обзиром на порекло (народне речи, црквенословенске речи и позајмљенице) и сферу употребе (историзми, архаизми, неологизми, термини);
- разликује некњижевну лексику (дијалектизми, регионализми, жаргон и вулгаризми) од књижевне лексике;
- наведе и користи најзначајније речнике српског језика;
- препозна и правилно користи устаљене изразе (фразеологизме);
- разликује синтаксичке јединице и познаје све типове реченичних чланова;
- разликује посебне типове предикатских реченица (пасивне реченице, безличне реченице, безличнереченице с логичким субјектом и обезличене реченице);
- наведе особине разговорног стила, посебно оне које га разликују од осталих стилова;
- примени опште лингвистичка знања о развоју и значају писма;
- систематизује усвојена знања о књижевности, процени сопствену успешност, идентификује тешкоће и, уколико их има, утврди план за њихово превазилажење;

- повеже друштвено-историјски контекст са појавом дендизма, симболизма и естетике ларпурлартизма;
- испита одјеке европске модерне у српској књижевности и објасни сличност и особеност тих појава;
- анализира примере декаденције и дезинтеграције модерне у српској књижевности;
- повеже појаве у књижевности са друштвено-историјским околностима које су довеле до Првог светског рата;
- препозна и испита однос ратне и међуратне књижевности према традицији (прошлости) и њену улогу у друштвено-политичком ангажману;
- разуме логикојуформа, стил и тип приповедања имају у обликовању значења и идеје књижевног дела;
- правилно пише цртицу у полусложеницама када су у једном реду и када се деле на крају реда;
- примењује основна правила транскрипције имена из страних језика;
- говори јавно и пред већим аудиторијумом о темама из језика, књижевности и културе;
- саслуша туђе мишљење и узме га у обзир приликом своје аргументације;
- активно учествује у јавној дебати – припреми се за дебату, аргументовано излаже и изведе закључке;
- напише састав на тему из језика и књижевности, уважавајући начела правописа и језичке норме.

Разред и смер: Трећи разред, природно-математички смер

Недељни фонд часова: 3 Годишњи фонд часова: 111 Обавезни садржаји

ЈЕЗИК

Творба речи; Лексикологија; Синтакса; Функционални стилови.

КЊИЖЕВНОСТ: Модерна у европској и српској књижевности; Међуратна књижевност; Дијалог књижевних епоха.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА: усмено и писано изражавање. ЈЕЗИК

Творба речи: Проширивање знања о творби речи стечених у ранијим разредима. Основни начини творбе речи у српском језику: извођење, слагање, префиксација, комбинована творба, творба претварањем. Полусложенице и правописна решења у вези са њима. Разлика у писању цртице и црте приликом куцања на рачунару (дистинктивна функција размака и дужине линије). Лексикологија: Проширивање знања из лексикологије стечених у основној школи. Лексикологија и лексикографија. Најважнији речници српског језика и начини њиховог коришћења. Полисемија. Синонимија, антонимија, хомонимија. Класификација лексике с

обзиром на порекло (народне речи, позајмљенице, црквенословенске речи). Класификација лексике с обзиром на сферу употребе (историзми, архаизми, неологизми, термини). Некњижевна лексика српског језика (дијалектизми, регионализми, жаргон и вулгаризми). Синтакса: Синтаксичке јединице (реч, синтагма и реченица). Типови реченичних чланова и могућности за њихово изражавање речју и синтагмом. Функционални стилови: Разговорни стил – основне одлике.

КЊИЖЕВНОСТ

Модерна у европској и српској књижевности Књижевна дела за обраду:

- Ш. Бодлер – *Везе*;
- А. П. Чехов – *Ујка Вања*;
- Б. Поповић – Предговор *Антологији новије српске лирике*;
- В. Илић – *У позну јесен*;
- А. Шантић – *Претпразничко вече, Вече на шкољу*;
- Ј. Дучић – *Јабланови*;
- М. Ракић – *Искренापесма*;
- В. П. Дис – *Можда спава*;
- С. Пандуровић – *Светковина*;
- М. Бојић – *Плавагробница*;
- Б. Станковић – *Нечиста крв*;
- П. Кочић – *Мрачајски прото*;
- И. Секулић – *Сапутници (Круг)*. Међуратна књижевност:
 - С. Винавер – *Манифест експресионистичке школе*;
 - В. Мајаковски – *Облак у панталонама*;
 - Ф. Кафка – *Процес*;
 - Т. Ман – *Смрт у Венецији/Тонио Крегер*;
 - М. Црњански – *Лирика Итаке, Сеобе*;
 - Р. Петровић – *Људи говоре*;
 - М. Настасијевић – *Запис о даровима моје рођаке Марије*;
 - И. Андрић – *На Дрини ћуприја*. Изборни садржаји (бира се 7):
 - Ш. Бодлер – *Цвеће зла*;
 - Х. Ибзен – *Луткина кућа*;
 - Ј. Скерлић – *Лажни модернизам у српској књижевности*;
 - Ј. Дучић – *Градови и химере*;
 - Авангардна поезија (Рилке, Бен, Тракл, Блок, Аполинер, Цветајева, Јејтс, Неруда, Тагоре);
 - Ф. Кафка – *Преображај*;
 - Џ. Џојс – *Портрет уметника у младости*;

- В. Вулф – *Госпођа Даловеј*;
- Х. Хесе – *Демидан*;
- Л. Ф. Селин – *Путовање на крај ноћи*;
- М. Црњански – *Дневник о Чарнојевићу, Хаџилук на Крф, до Паве гробнице, Видо, острво смрти, Гробља Србије на Крфу*;
- Д. Васић – *Реконвалесценти, Ресимић Добошар*;
- М. Настасијевић – *Седам лирских кругова. Дијалог књижевних епоха*
- Д. Буцати – *Продавница тајни (7 спратова)*;
- И. В. Лалић – *Плава гробница*;
- О. Памук – *Зовем се Црвено. ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА*

Правопис: Обнављање и проширивање знања из правописа стечених у основној школи. Усмено изражавање: Јавна дебата – припрема за дебату (прикупљање чињеница, састављање плана излагања), аргументовано излагање, извођење закључака и уважавање културе дијалога. Писано изражавање: Четири писмена задатака са анализом и исправком.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- препозна најважније типове творбе у српском језику – извођење, слагање, комбиновану творбу и претварање;
- препозна делове творенице у типичним случајевима;
- објасни значење префиксоида и суфиксоида у типичним случајевима;
- примени правила промене полусложеница;
- одреди место акцента у полусложеницама;
- разликује значењске односе међу речима;
- примени језичке механизме за богаћење речника (метафору, метонимију и синегдоху);
- разликује типове лексике с обзиром на порекло (народне речи, црквенословенске речи и позајмљенице) и сферу употребе (историзми, архаизми, неологизми, термини);
- разликује некњижевну лексику (дијалектизми, регионализми, жаргон и вулгаризми) од књижевне лексике;
- наведе и користи најзначајније речнике српског језика;
- препозна и правилно користи устаљене изразе (фразеологизме);
- разликује синтаксичке јединице и познаје све типове реченичних чланова;
- разликује посебне типове предикатских реченица (пасивне реченице, безличне реченице, безличне реченице с логичким субјектом и обезличене реченице);
- наведе особине разговорног стила, посебно оне које га разликују од осталих стилова;- - примени општа лингвистичка знања о развоју и значају писма;
- систематизује усвојена знања о књижевности, процени сопствену успешност,

идентификује тешкоће и, уколико их има, утврди план за њихово превазилажење;

- повеже друштвено-историјски контекст са појавом дендизма, симболизма и естетике ларпурлартизма;
- испита одјеке европске модерне у српској књижевности и објасни сличност и особеност тих појава;
- анализира примере декаденције и дезинтеграције модерне у српској књижевности;
- повеже појаве у књижевности са друштвено-историјским околностима које су довеле до Првогсветског рата;
- препозна и испита однос ратне и међуратне књижевности према традицији (прошлости) и њену улогу у друштвено-политичком ангажману;
- разуме улогу коју форма, стил и тип приповедања имају у обликовању значења и идеје књижевног дела;
- правилно пише цртицу у полусложеницама када су у једном реду и када се деле на крају реда;
- примењује основна правила транскрипције имена из страних језика;
- говори јавно и пред већим аудиторијумом о темама из језика, књижевности и културе;
- саслуша туђе мишљење и узме га у обзир приликом своје аргументације;
- активно учествује у јавној дебати – припреми се за дебату, аргументовано излаже и изведе закључке;
- напише састав на тему из језика и књижевности, уважавајући начела правописа и језичке норме.

Разред и смер: четврти разред, друштвено-језички смер Недељни фонд часова: 5

Годишњи фонд часова: 165

Обавезни садржаји

ЈЕЗИК (36 часова) Синтакса

Проширивање знања стечених у ранијим разредима о падежним и глаголским облицима, зависним и независним реченицама, напоредним конструкцијама. Употребна вредност именичких јединица (именичка, придевска, прилошка). Падежна поливалентност. Падежна синонимија. Независне реченице. Специјалне независне реченице. Врсте зависних реченица. Употребна вредност зависних реченица (именичка, придевска, прилошка). Напоредне конструкције и напоредни односи (саставни, раставни, супротни, искључни, закључни, градациони). Значења личних глаголских облика (времена и начина).

Стилистика

Књижевноуметнички стил. Научни стил и дигитална компетенција (рад са подацима, безбедан начин претраге на интернету). Систематизација диференцијалних особина функционалних стилова.

Општа лингвистика

Еволуција језика – развој језика у друштву. Индоевропска језичка породица и њене гране (балто-словенска, италска, германска, келтска, индо-иранска, грчка, албанска и јерменска). Угро-финска језичка породица (мађарски, фински и естонски језик). Израда језичких карти.

КЊИЖЕВНОСТ (103 часа)

Послератна и савремена књижевност Књижевна дела за обраду:

- В. Попа – *Кора*;
- М. Павловић – *Пробудим се, Научите пјесан*;
- Б. Миљковић – *Ватра и ништа*;
- С. Раичковић – *Записи о црном Владимиру*;
- Иван В. Лалић – *Језеро у јесен, Писмо*;
- Избор из поезије Ж. Превера, В. Х. Одна, А. Ахматове и Ј. Бродског;
- И. Андрић – *Проклета авлија*;
- Д. Ћосић – *Корени*;
- М. Селимовић – *Дервиш и смрт*;
- А. Ками – *Странац, Мит о Сизифу*;
- С. Бекет – *Чекајући Годоа*;
- М. Булгаков – *Мајстор и Маргарита*;
- Х. Л. Борхес – *Вавилонска кула/Врт са стазама које се рачвају*;
- Д. Киш – *Енциклопедија мртвих*;
- М. Павић – *Хазарски речник*;
- Б. Пекић – *Нови Јерусалим. Дијалог књижевних епоха*
- В. Шекспир – *Хамлет*;
- Ф. М. Достојевски – *Злочин и казна/Браћа Карамазови*;
- Ј. В. Гете – *Фауст. Изборни садржаји (бира се 10)*;
- Џ. Орвел – *Животињска фарма*;
- М. Кундера – *Шала*;
- Б. Ћосић – *Улога моје породице у светској револуцији*;
- И. Калвино – *Ако једне зимске ноћи неки путник*;
- У. Еко – *Име руже*;
- Г. Петровић – *Опсада цркве Светог Спаса/Ситничарница код Срећне руке*;
- В. Десница – *Прољећа Ивана Галеба*;
- М. Лалић – *Лелејска гора*;
- А. Тишма – *Употреба човека*;
- С. Селенић – *Очеви и оци*;
- С. В. Јанковић – *Лагум*;

- Д. Албахари – *Мамац*;
- Б. Шћепановић – *Уста пуна земље*;
- Д. Михајловић – *Лилика*;
- Р. Ливада – *Карантин*;
- В. Тасић – *Опроштајни дар*;
- В. Пиштало – *Миленијум у Београду*. ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА (26 часова)

Правопис

Обнављање и проширивање знања из правописа стечених у основној школи и ранијим разредима гимназије. Интерпункција (тачка, запета, тачка са запетом, упитник, узвичник, две тачке, три тачке, црта, заграда, наводници). Могућности и ограничења у комбиновању интерпункцијских знакова. Зависни и напоредни реченични односи и писање запете. Правописне специфичности научног стила (функција заграда, ознаке за фусноту, разлика између црте и цртице). Размак у куцаном тексту. Наводници у куцаном тексту.

Усмено изражавање

Излагање на теме из језика, књижевности и културе уз истицање смисла и значаја неговања говорне културе.

Писано изражавање

Четири писмена задатака са припремом и исправком.

Исходи

По завршетку четвртог разреда ученик ће бити у стању да:

- разликује основна значења и функције падежа;
- препозна граматичку и семантичку конгруенцију у типичним случајевима;
- разликује све типове независних предикатских реченица и препозна специјалне независне реченице;
- препозна различите врсте зависних реченица;
- разликује напоредне односе међу речима, синтагмама и реченицама;
- правилно употреби и препозна значења личних глаголских облика;
- препозна у тексту и наведе особине књижевноуметничког и научног стила;
- процени поузданост података које преузима са интернета при писању текста научним стилем;
- покаже основна општелингвистичка знања о еволуцији језика и језицима у свету (језичка сродност, језички типови и језичке универзалије)
- утврди тематске, идејне, поетичке, стилске, језичке, композиционе и жанровске особине књижевног текста;
- протумачи књижевни текст стављајући га у одговарајући културноисторијски и теоријски контекст;

- користи књижевнотеоријске термине у тумачењу књижевног дела;
- постави проблемско питање у вези са књижевноуметничким делом, износи суд о њему и аргументује свој суд;
- истражи однос између одређене теорије (егзистенцијализам, теорија рецепције/отвореног дела) и књижевноуметничког текста и односе између самих књижевноуметничких текстова (интертекстуалност);
- повеже историјске, религијске, политичке теме у делима која обрађује са изградњом или преиспитивањем националног идентитета у њима;
- расправља о елементима родне осетљивости у делима која обрађује;
- самостално бира књижевна дела изван програма ослањајући се на стечена знања и усвојене вредности;
- правилно користи знаке интерпункције (тачку, запету, тачку са запетом, упитник, узвичник, две тачке, три тачке, црту, заграду, наводнике);
- говори јавно и пред већим аудиторијумом о темама из језика, књижевности и културе;
- напише састав на тему из језика и књижевности, уважавајући начела правописа и језичке норме.

Разред и смер: Четврти разред, природно-математички смер

Недељни фонд часова: 4 Годишњи фонд часова: 132

Обавезни садржаји

ЈЕЗИК

(30 часова)

Синтакса

Проширивање знања стечених у ранијим разредима о падежним и глаголским облицима, зависним и независним реченицама, напоредним конструкцијама. Употребна вредност именичких јединица (именичка, придевска, прилошка). Падежна поливалентност. Падежна синонимија. Независне реченице. Специјалне независне реченице. Врсте зависних реченица. Употребна вредност зависних реченица (именичка, придевска, прилошка). Напоредне конструкције и напоредни односи (саставни, раставни, супротни, искључни, закључни, градациони). Значења личних глаголских облика (времена и начина).

Стилистика

Књижевноуметнички стил. Научни стил. Систематизација диференцијалних особина функционалних стилова.

Општа лингвистика

Еволуција језика – развој језика у друштву. Индоевропска језичка породица и њене гране. Израда језичких карти.

КЊИЖЕВНОСТ (77 часова)

Послератна и савремена књижевност Књижевна дела за обраду:

- В. Попа – *Кора*;
- М. Павловић – *Пробудим се, Научите пјесан*;
- Б. Миљковић – *Ватра и ништа*;
- Иван В. Лалић – *Писмо*;
- Избор из поезије Ж. Превера, В. Х. Одна, А. Ахматове и Ј. Бродског;
- И. Андрић – *Проклета авлија*;
- Д. Ћосић – *Корени*;
- М. Селимовић – *Дервиш и смрт*;
- А. Ками – *Странац*;
- С. Бекет – *Чекајући Годоа*;
- М. Булгаков – *Мајстор и Маргарита*;
- Х. Л. Борхес – *Вавилонска кула/Врт са стазама које се рачвају*;
- Д. Киш – *Енциклопедија мртвих*;
- М. Павић – *Хазарски речник*;
- Б. Пекић – *Нови Јерусалим. Дијалог књижевних епоха*
- В. Шекспир – *Хамлет*;
- Ф. М. Достојевски – *Злочин и казна/Браћа Карамазови*;
- Ј. В. Гете – *Фауст*. Изборни садржаји (бира се 8):
- Џ. Орвел – *Животињска фарма*;
- М. Кундера – *Шала*;
- Б. Ћосић – *Улога моје породице у светској револуцији*;
- И. Калвино – *Ако једне зимске ноћи неки путник*;
- У. Еко – *Име руже*;
- Г. Петровић – *Опсада цркве Светог Спаса/Ситничарница код Срећне руке*;
- В. Десница – *Прољећа Ивана Галеба*;
- М. Лалић – *Лелејска гора*;
- А. Тишма – *Употреба човека*;
- С. Селенић – *Очеви и оци*;
- С. В. Јанковић – *Лагум*;
- Д. Албахари – *Мамац*;
- Б. Шћепановић – *Уста пуна земље*;
- Д. Михаиловић – *Лилика*;
- Р. Ливада – *Карантин*;
- С. Раичковић – *Записи о црном Владимиру*;
- В. Тасић – *Опроштајни дар*;

- В. Пиштало – *Миленијум у Београду*

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА (25 часова)

Правопис

Обнављање и проширивање знања из правописа стечених у основној школи и ранијим разредима гимназије. Интерпункција (тачка, запета, тачка са запетом, упитник, узвичник, две тачке, три тачке, црта, заграда, наводници). Могућности и ограничења у комбиновању интерпункцијских знакова. Зависни и напоредни реченични односи и писање запете. Правописне специфичности научног стила (функција заграде, ознаке за фусноту, разлика између црте и цртице). Размак у куцаном тексту. Наводници у куцаном тексту.

Усмено изражавање

Излагање на теме из језика, књижевности и културе уз истицање смисла и значаја неговања говорне културе.

Писано изражавање

Четири писмена задатака са припремом и исправком.

Исходи

По завршетку четвртог разреда ученик ће бити у стању да:

- разликује основна значења и функције падежа;
- разликује све типове независних предикатских реченица и препозна специјалне независне реченице;
- разликује напоредне односе међу речима, синтагмама и реченицама;
- препозна различите врсте зависних реченица;
- правилно употреби и препозна значења личних глаголских облика; препозна у тексту и наведе особине књижевно уметничког и научног стила;
- процени поузданост података које преузима са интернета при писању текста научним стилем;
- покаже основна опште лингвистичка знања о еволуцији језика и сродности између неких језика;
- утврди тематске, идејне, језичке, композиционе и жанровске особине књижевног текста;
- протумачи књижевни текст стављајући га у одговарајући културно историјски контекст;
- користи књижевно теоријске термине у тумачењу књижевног дела;
- постави проблемско питање у вези са књижевноуметничким делом, износи суд о њему и аргументује свој суд;
- повеже одређене теорије (егзистенцијализам, теорија рецепције/отвореног дела) са књижевноуметничким текстом;
- препозна интертекстуалност;

- самостално бира књижевна дела изван програма ослањајући се на стечена знања и усвојене вредности;
- повеже историјске, религијске, политичке теме у делима која обрађује са изградњом или преиспитивањем националног идентитета у њима;
- расправља о елементима роднео сетљивости у делима која обрађује;
- правилно користи знаке интерпункције (тачку, запету, тачкусазапетом, упитник, узвичник, дветачке, тритачке, црту, заграду, наводнике);
- говори јавно и пред већим аудиторијумом о темама из језика, књижевности и културе;
- напише састав на тему из језика и књижевности, уважавајући начела правописа и језичке норме.

Планирање наставе и учења

Планирање наставе и учења наставник врши на годишњем, месечном и дневном нивоу. Одређене области наставе (угледни часови, усклађивање предметних тема са темама из других хуманистичких наука, развијање међупредметних компетенција и слично) планирају се и у оквиру рада Стручног већа за српски језик и књижевност.

Избор одређених наставних облика, метода, поступака и средстава условљен је, пре свега, исходима које треба остварити, а потом и садржајима који ће помоћи да се прописани исходи остваре. Настава Српског језика и књижевности треба да буде усмерена ка развоју међупредметних компетенција: компетенције за учење, комуникацију и сарадњу, естетску компетенцију, дигиталну, компетенцију за рад са подацима, учешће у демократском друштву и здрав живот.

Редовна настава и учење изводи се у специјализованим учионицама и кабинетима за овај предмет, који треба да буду опремљени у складу са нормативима за гимназије. Делимично, она се организује и у другим школским просторијама (библиотеци- медијатеци, читаоници, аудиовизуелној сали и сл.). Настава може да се реализује и путем планираних активности и дефинисаних циљева усклађених са општим циљевима наставе српског језика и књижевности и на Сајму књига, књижевној вечери, у позоришту и сл.

У настави Српског језика и књижевности користе се одобрени уџбеници и приручници, као и библиотечко-информацијска и информатичка грађа, значајна за систематско оспособљавање ученика за самостално коришћење разних извора сазнања у настави и ван ње.

Области Језик, Књижевност и Језичка култура треба да чине предметну целину, да се прожимају и употпуњују. Стога је препоручени број часова само оквиран. Пажљивим планирањем наставе и учења које треба да доведу до остварености предвиђених исхода за све три области, наставник ће сам, уз праћење резултата ученика, распоређивати број часова.

Начин и поступак остваривања плана и програма

Обезбеђујући сигурну, подстицајну и подржавајућу средину за учење у којој се негује атмосфера интаракције и однос уважавања, сарадње, одговорности и заједништва, наставник на

основу датог програма кроз спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу, у јединственом контексту конкретног одељења, реализује програм.

У настави Српског језика и књижевности користе се одобрени уџбеници и приручници, као и библиотечно-информацијска и информатичка грађа, значајна за систематско оспособљавање ученика за самостално коришћење разних извора сазнања у настави и ван ње.

Праћење и вредновање наставе и учења

Поред стандардног, сумативног вредновања, савремени приступ настави претпоставља формативно вредновање – процену знања током савладавања програма и стицања одговарајуће компетенције. Резултат оваквог вредновања даје повратну информацију и ученику и наставнику о томе које компетенције су добро савладане, а које не, као и о ефикасности одговарајућих метода које је наставник применио за остваривање циља.

Формативно мерење подразумева прикупљање података о ученичким постигнућима, а најчешће технике су: реализација практичних задатака, посматрање и бележење ученикових активности током наставе, непосредна комуникација између ученика и наставника, регистар за сваког ученика (мапа напредовања) итд. Резултати формативног вредновања се на крају наставног циклуса исказују и сумативно-бројчаном оценом. Оваква оцена има смисла ако су у њој садржана сва постигнућа ученика, редовно праћена и објективно и професионално бележена.

Наставник вреднује писмене задатке, друге врсте писмених радова, пројектне задатке као и постигнућа из области културе изражавања и књижевности.

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад. Све што се покаже добрим и корисним наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а све што се покаже као недовољно ефикасним и ефективним требало би унапредити.

Програм допунске, додатне и припремне наставе

Програм допунске наставе усклађује се са потребама ученика. Програм додатне наставе прати предметни годишњи план, захтеве у вези са реализацијом такмичења из језика и књижевности и садржаје планираних приредби и културних манифестација.

Припремна настава се планира и организује у случајевима полагања разредног, допунског и ванредног испита.

Енглески језик (први страни језик)

Циљ учења наставног предмета:

Циљ учења енглеског језика је да ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури унапређује стратегије учења и развије комуникативну компетенцију и оспособи се за писмену и усмену комуникацију, интеркултурално разумевање и професионални развој.

Разред и смер: Први разред, друштвено-језички, природно-математички смер смер за ученике са посебним способностима за спорт

Недељни фонд часова: 2

Годишњи фонд часова: 74

Обавезни садржаји Именице

Бројиве и небројиве именице.

Множина именица (правилна и неправилна). Саксонски генитив

Члан

Употреба одређеног и неодређеног члана. Изостављање члана.

Заменице

Личне, показне, присвојне, релативне, одричне и узајамно повратне.

Детерминатори

Присвојни, показни, неодређени, квантификатори.

Придеви и прилози

Грађење и употреба придева и прилога. Место придева и прилога у реченици. **Предлози**

Најчешћи предлози за оријентацију у простору и времену.

Предлози после придева (нпр. good at, interested in) и после глагола (нпр. work for, speak to).

Бројеви

Прости, редни и децимални бројеви; разломци; основне рачунске операције.

Везници

Повезивање елемената исте важности: for, and, nor, but, or, yet, so.

Глаголи

Глаголска времена (активне и пасивне конструкције)

Употреба садашњих времена (Present Simple Tense, Present Continuous Tense, Present Perfect Tense).

Употреба прошлих времена (Past Simple Tense, Past Continuous Tense, Past Perfect Tense). Начини изражавања будућности (Future Simple Tense, be going to, Present Continuous Tense, Present Simple Tense).

Глаголи и фразе праћени инфинитивом или -ing обликом.

Модални глаголи (can, can't, could, should, must, have to, needn't, mustn't, may).

Фразални глаголи са across, back, down... (нпр. come across, come back, cut down).

Творба речи

Сложенице.

Најчешће суфикси и префикси.

Реченица

Ред речи у реченици.

Потврдне, упитне и одричне реченице. Погодбене реченице (реалне, потенцијалне). Неуправни говор (без слагања времена) **Исходи**

По завршетку првог разреда ученик ће бити у стању да у области

РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА:

- адекватно реагује на усмене поруке у вези са активностима у образовном контексту;
- разуме основну поруку краћих излагања о познатим темама у којима се користи стандардни језик и разговетан изговор;
- разуме информације о релативно познатим и блиским садржајима и једноставна упутства у приватном, јавном и образовном контексту;
- разуме општи смисао информативних радијских и телевизијских емисија о блиским темама, у којима се користи стандардни говор и разговетан изговор;
- разуме основне елементе радње у серијама и филмовима у којима се обрађују релативно блиске теме, ослањајући се и на визуелне елементе;
- разуме суштину исказа (са)говорника који разговарају о блиским темама, уз евентуална понављања и појашњавања;
- изводи закључке после слушања непознатог текста у вези са врстом текста, бројем саговорника, њиховим међусобним односима и намерама, као и у вези са општим садржајем;
- ослањајући се на општа знања, искуства и контекст поруке, увиђа значење њених непознатих елемената; памти и контекстуализује битне елементе поруке.

По завршетку првог разреда ученик ће бити у стању да у области

РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ ТЕКСТА:

- разликује најчесталије врсте текстова, познајући њихове основне карактеристике, сврху и улогу;
- разуме краће текстове о конкретним темама из свакодневног живота, као и језички прилагођене и адаптиране текстове утемељене на чињеницама, везане за домене општих интересовања;
- разуме осећања, жеље, потребе исказане у краћим текстовима;
- разуме једноставна упутства и саветодавне текстове, обавештења и упозорења на јавним местима;
- разуме краће литерарне форме у којима доминира конкретна, фреквентна и позната лексика (конкретна поезија, кратке приче, анегдоте, скечеви, стрипови);
- проналази, издваја и разуме у информативном тексту о познатој теми основну поруку и суштинске информације;
- идентификује и разуме релевантне информације у писаним прототипским документима (писмима, проспектима) и другим нефикционалним текстовима (новинским вестима, репортажама и огласима);
- препознаје основну аргументацију у једноставнијим текстовима (нпр. новинским колумнама или писмима читалаца, као и другим врстама коментара);

- наслућује значење непознатих речи на основу контекста.

По завршетку првог разреда ученик ће бити у стању да у области УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ:

- учествује у краћим дијалозима, размењује информације и мишљење са саговорником о блиским темама и интересовањима;
- користи циљни језик као језик комуникације у образовном контексту, прилагођавајући свој говор комуникативној ситуацији, у временском трајању од два до три минута;
- описује себе и своје окружење, догађаје у садашњости, прошлости и 33 будућности у свом окружењу и изван њега;
- изражава своје утиске и осећања и образлаже мишљење и ставове у вези са блиским темама;
- описује догађаје и саопштава садржај неке књиге или филма, износећи своје утиске и мишљења;
- излаже унапред припремљену краћу презентацију на одређену тему (из домена личног интересовања);
- указује на значај одређених исказа и делова исказа пригодном гестикулацијом и мимиком или наглашавањем и интонацијом.

По завршетку првог разреда ученик ће бити у стању да у области ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ:

- пише на разложен и једноставан начин о блиским темама из свог окружења и подручја интересовања;
- описује особе и догађаје поштујући правила кохерентности (обима 100 –120 речи);
- описује утиске, мишљења и осећања (обима 80–100 речи);
- пише белешке, поруке и лична писма да би тражио или пренео релевантне информације;
- резимира прочитани/преслушани текст о блиским темама и износи сопствено мишљење о њему;
- попуњава формуларе, упитнике и различите обрасце у личном и образовном домену;
- пише краћа формална писма (писма читалаца, пријаве за праксе, стипендије или омладинске послове);
- пише електронске поруке, СМС поруке, учествује у дискусијама на блогу. По завршетку првог разреда ученик ће бити у стању да у области СОЦИОКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА:
- препознаје и разуме, у оквиру свог интересовања, знања и искуства, правила понашања, свакодневне навике, сличности и разлике у култури своје земље и земаља чији језик учи;
- препознаје и разуме најчешће присутне културне моделе свакодневног живота земље и земаља чији језик учи;
- препознаје и адекватно користи најфреквентније стилове и регистре у вези са елементима страног језика који учи, али и из осталих области школских знања и животних искустава;
- препознаје различите стилове комуникације и најфреквентнија пратећа паравербална и невербална средства (степен формалности, љубазности, као и паравербална средства: гест, мимика, просторни односи међу говорницима, итд.);
- користи знање страног језика у различитим видовима реалне комуникације (електронске поруке, СМС поруке, дискусије на блогу или форуму, друштвене мреже);

користи савремене видове комуникације у откривању културе земаља чији језик учи. По завршетку првог разреда ученик ће бити у стању да у области

МЕДИЈАЦИЈА:

- преноси суштину поруке са матерњег на страни језик/са страног на матерњи, додајући, по потреби, објашњења и обавештења, писмено и усмено;
- резимира садржај краћег текста, аудио или визуелног записа и краће интеракције;
- преноси садржај писаног или усменог текста, прилагођавајући га саговорнику;
- користи одговарајуће компензационе стратегије ради превазилажења 34 тешкоћа које се јављају, на пример: преводи или преноси садржај уз употребу описа, парафраза и сл.;
- преводи на матерњи језик садржај краћег текста о познатим темама.

Разред и смер: Други разред, друштвено-језички смер

Недељни фонд часова: теорија 2 + вежбе 0,5

Годишњи фонд часова: теорија 74 + вежбе 18,5 у групи до 15 ученика

Обавезни садржаји Именице

Именице у функцији придева Саксонски генитив

Члан

Употреба одређеног и неодређеног члана. Изостављање члана.

Заменице и детерминатори

Присвојне

Повратне.

Придеви и прилози Прилози учесталости Компаративи и суперлативи Предлози

Предлози после именица (нпр. *difference between*) Предлози после глагола (нпр. *talk to, look at*).

Предлози са превозним средствима (by, on, get in/into/on/onto/off/out of)

Везници

Повезивање елемената исте важности: *for, and, nor, but, or, yet, so*.

Творба речи

Суфикси за именице које означавају занимања –er/or, -ist,-ician Префикси и суфикси за творбу глагола (dis-, mis-, re-; -ize, -fy) **Фразални глаголи** са *on, off, up, down...* (нпр. *go on, take off, cut down*). **Глаголи**

Обнављање обрађених глаголских времена са посебним акцентом на употреби прошлих времена:

Past Simple, Past Continuous, Present Perfect, Past Perfect, Present Perfect Continuous

Used to/would за уобичајене радње у прошлости *Will/going to* за предвиђање

Модални глаголи (*may/might; must/have to; must /mustn't / needn't;*) Пасивни глаголски облици и конструкције

Реченица

Питања: WH-questions (who/whom/whose/which/what као субјекат и објекат у питањима; WHAT/HOW са мерама, нпр. What size/ weight/length ...? How big/heavy/long... ?)

Tag questions (у потврдним, одричним и реченицама са Let's ...) Погодбене реченице (потенцијалне, иреалне).

Неуправни говор (са и без слагања времена).

Исходи

По завршетку другог разреда ученик ће бити у стању да у области РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА:

- разуме и извршава упутства и налоге за различите активности у образовном контексту и у свакодневним (приватним и јавним) комуникативним ситуацијама;
- разуме општи садржај и најважније појединости краћих монолошких и дијалогских излагања о познатим и узрасно примереним темама, у којима се користи стандардни језик и разговетан изговор;
- разуме општи смисао информативних прилога (на интернету, радију, телевизији) о познатим или блиским темама, у којима се користи стандардни говор и разговетан изговор;
- разуме основне елементе садржаја (актере и њихове међусобне односе, околности радње, заплет и епилог...) у краћим медијски подржаним аудио и аудио-визуелним формама (исечци аудио-књига дијалогског карактера, радио-драма и других радијских снимака, краћих филмова и серија; видео спотови, прилози са јутјуба итд.), у којима се обрађују блиске, познате и узрасно примерене теме;
- разуме суштину размене информација саговорника који разговарају о блиским и познатим темама;
- разуме аргументе, осећања, жеље, потребе и образложења ставова и мишљења саговорника, уколико су изнета једноставним језичким средствима, умереним темпом говора и уз евентуалну невербалну, паравербалну или визуелну подршку;
- разуме најопштији садржај излагања у којима се на узрасно примерен начин тематизују опште друштвена питања;
- разуме општи смисао и одређене препознатљиве појединости текстова савремене музике различитих жанрова;
- разуме, на основу контекста и језичког предзнања, непознате елементе поруке контекстуализујући њене битне елементе.

По завршетку другог разреда ученик ће бити у стању да у области РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ ТЕКСТА:

- разуме краће текстове о блиским темама из свакодневног живота, као и о темама културног, наставног и образовног контекста;
- разуме општи садржај и допунске информације из обавештења или упозорења на јавним местима;
- разуме описе догађаја, намера, осећања и интересовања из преписке коју добија (имејлови, поруке, писма);

- проналази и издваја релевантне информације из обавештења или проспеката и рекламних материјала;
- разуме основну нит аргументације, чак и уколико не разуме све детаље текста;
- разуме краће текстове на блиске, познате и обрађиване друштвене теме, препознаје најважније ауторове ставове и закључке;
- разуме једноставније књижевне текстове различитих жанрова (поезија, проза, драма), у којима се појављују учесталије метафоре, пренесена или скривена значења;
- открива значење непознатих речи у писаном тексту на основу познатог контекста и језичког предзнања.

По завршетку другог разреда ученик ће бити у стању да у области УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ:

- користи релативно спонтано и самостално циљни језик као језик комуникације у учионици са наставником и са осталим ученицима и ученицама;
- описује особе, радњу, место, доживљај или актуелна дешавања у садашњости, прошлости и будућности, користећи познате језичке и ванјезичке елементе;
- саопштава и интерпретира најважније информације садржаја писаних, илустрованих и усмених текстова на теме предвиђене наставним програмом, користећи познате језичке елементе;
- саопштава и интерпретира најважније информације садржаја кратких емисија, видео записа на теме предвиђене наставним програмом, користећи познате језичке елементе;
- износи своје мишљење, изражава и образлаже ставове и реагује на мишљење и ставове других (допадање/недопадање итд.), користећи познате и једноставне језичке елементе;
- започиње и учествује у дијалогу и размењује мишљења и информације у вези са својим окружењем и свакодневним ситуацијама;
- представља укратко резултате самосталног истраживања на одређену тему;
- интерпретира тематски прилагођене песме, рецитације и скечеве;
- користи интонацију, ритам и висину гласа у складу са сопственом комуникативном намером и са степеном формалности говорне ситуације.

По завршетку другог разреда ученик ће бити у стању да у области ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ:

- попуњава формуларе, упитнике и различите обрасце у личном и образовном домену;
- пише белешке, поруке (имејлове, СМС поруке и сл.) да би тражио или пренео релевантне информације користећи стандардне формуле писаног изражавања;
- пише текстове према моделу, уз помоћ илустрација, табела, слика, графикона, детаљних упутстава;
- резимира прочитани/преслушани текст о блиским, познатим и обрађиваним друштвеним темама користећи једноставна језичка средства;
- пише о блиским темама из свог окружења и подручја интересовања;
- описује особе и догађаје поштујући правила кохерентности користећи фреквентне речи и изразе;
- пише о властитом искуству описујући своје утиске и осећања, износећи мишљења, планове и очекивања, једноставним језичким средствима.

По завршетку другог разреда ученик ће бити у стању да у области СОЦИОКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА:

- препознаје и наводи најзначајније личности и догађаје културе земље/ земаља чији језик учи и разуме њихову улогу у светским оквирима;
- познаје правила понашања, свакодневне навике, сличности и разлике у култури своје земље и земље/ земаља чији језик учи;
- препознаје најчешће стереотипе у вези са културом своје земље и земаља чији језик учи;
- разликује основне облике примереног и непримереног понашања у контексту културе земље/ земаља чији језик учи (у односу на категорије времена, простора и покрета у комуникацији, као нпр. тачност, лични простор, мимика и сл.);
- препознаје и користи најфреквентније регистре и стилове у комуникацији на страном језику у складу са степеном формалности комуникативне ситуације;
- истражује различите аспекте култура земље/ земаља чији језик учи у оквиру својих интересовања;
- користи савремене видове комуникације у откривању културе земље/земаља чији језик учи;
- користи знање страног језика у различитим видовима реалне комуникације (електронске поруке, СМС поруке, дискусије на блогу или форуму, друштвене мреже).

По завршетку другог разреда ученик ће бити у стању да у области МЕДИЈАЦИЈА:

- преноси суштину и важније појединости поруке са матерњег на страни језик/са страног на матерњи, додајући, по потреби, једноставнија објашњења и обавештења, писмено и усмено;
- у писаном облику резимира на структурисан начин садржај краћег текста, аудио или визуелног записа и краће интеракције;
- у усменом облику преноси садржај писаног или усменог текста, прилагођавајући га исказаним или претпостављеним потребама саговорника;
- користи одговарајуће компензационе стратегије ради превазилажења тешкоћа које се јављају, на пример: преноси садржај уз употребу описа, парафраза и сл.

Разред и смер: Други разред, природно-математички смер

Недељни фонд часова: теорија 1 + вежбе 0,5

Годишњи фонд часова: теорија 37 + вежбе 18,5 у групи до 15 ученика

Обавезни садржаји Именице

- Именице у функцији придева Саксонски генитив
 - **Члан**
 - Употреба одређеног и неодређеног члана. Изостављањечлана.
 - **Заменице и детерминатори**
 - Присвојне Повратне.
 - **Придеви и прилози** Прилози учесталости Компаративи и суперлативи **Предлози**
 - Предлози после именица (нпр. *difference between*) Предлози после глагола (нпр. *talk to, look at*)
- Везници**

- Повезивање елемената исте важности: *for, and, nor, but, or, yet, so*.
- **Творба речи**
- Суфикси за именице које означавају занимања –er/or, -ist, -ician **Фразални глаголи** са *on, off, up, down...* (нпр. *go on, take off, cut down*). **Глаголи**
- Обнављање обрађених глаголских времена са посебним акцентом на употреби прошлих времена:
- *Past Simple, Past Continuous, Present Perfect, Past Perfect Used to/would* за уобичајене радње у прошлости *Will/going to* за предвиђање
- Модални глаголи (*may/might; must/have to; must /mustn't / needn't;*) Пасивни глаголски облици и конструкције
- **Реченица**
- Питања (*WH-questions, Tag questions*) Погодбене реченице (потенцијалне, иреалне). Неуправни говор (са и без слагања времена).

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА:

- разуме и извршава упутства и налоге различите активности у образовном контексту и у свакодневним (приватним и јавним) комуникативним ситуацијама;
- разуме општи садржај и најважније појединости краћих монолошких и дијалогских излагања опознатим и узрасно примереним темама, у којима се користи стандардни језик и разговетан изговор уз одговарајући број понављања или успоренији темпо говора;
- разуме општи смисао информативних прилога (на интернету, радију, телевизији) о познатим или блиским темама, у којима се користи стандардни говор и разговетан изговор уз одговарајући број понављања ;
- разуме основне елементе садржаја (актере и њихове међусобне односе, околности радње, заплет и епилог...) у краћим медијски подржанима аудио и аудио-визуелним формама (исечци аудио-књига дијалогског карактера, радио-драмаи других радијских снимака, краћих филмова и серија; видео спотови, прилози са јутјуба итд.), у којима се обрађују блиске, познате и узрасно примерене теме;
- разуме суштину размене информација саговорника који разговарају о блиским и познатим темама, уз евентуална понављања и појашњавања;
- разуме основне (суштинске) аргументе, жеље, потребе и мишљења саговорника, уколико су изнета једноставним језичким средствима, умереним темпом говора и уз евентуалну невербалну, паравербалну или визуелну подршку;
- разуме најопштији садржај излагања у којима се на узрасно примерен начин тематизују општедруштвена питања;
- разуме општи смисао и одређене препознатљиве појединости текстова савремене музике различитих жанрова.

По завршетку другог разреда ученик ће бити у стању да у области РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ ТЕКСТА:

- разуме краће текстове о конкретним, блиским темама из свакодневног живота, као и о темама културног, наставног и образовног контекста;

- разуме општи садржај и допунске информације из обавештења или упозорења на јавним местима;
- разуме једноставније описе догађаја, намера, осећања и интересовања из преписке коју добија (имејлови, поруке, писма);
- проналази и издваја релевантне информације из обавештења или проспеката и рекламних материјала;
- разуме основну нит аргументације, чак и уколико не разуме све детаље текста;
- разуме краће текстове на блиске, познате и обрађиване друштвене теме, препознаје најважније ауторове ставове и закључке;
- разуме једноставне књижевне текстове различитих жанрова (поезија, проза, драма), у којима се појављују учесталије метафоре;
- открива значење непознатих речи у писаном тексту на основу познатог контекста и језичког предзнања.

По завршетку другог разреда ученик ће бити у стању да у области УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ:

- користи релативно спонтано и самостално циљни језик као језик комуникације у учионици са наставником и са осталим ученицима и ученицама;
- описује особе, радњу, место, доживљај или актуелна дешавања у садашњости, прошлости и будућности, користећи познате језичке и ванјезичке елементе;

- саопштава и интерпретира најважније информације садржаја писаних, илустрованих и усмених текстова на теме предвиђене наставним програмом, користећи познате језичке елементе;
- саопштава и интерпретира најважније информације садржаја кратких емисија, видео записа на теме предвиђене наставним програмом, користећи познате језичке елементе;
- износи своје мишљење, изражава и образлаже ставове и реагује на мишљење и ставове других (допадање/недопадање итд.), користећи познате и једноставне језичке елементе;
- започиње и учествује у дијалогу и размењује мишљења и информације у вези са својим окружењем и свакодневним ситуацијама;
- представља укратко резултате самосталног истраживања на одређену тему;
- интерпретира тематски прилагођене песме, рецитације и скечеве;
- користи интонацију, ритам и висину гласа у складу са сопственом комуникативном намером и са степеном формалности говорне ситуације.

По завршетку другог разреда ученик ће бити у стању да у области ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ:

- попуњава формуларе, упитнике и различите обрасце у личном и образовном домену;
- пише белешке, поруке (имејлове, СМС поруке и сл.) да би тражио или пренео релевантне информације користећи стандардне формуле писаног изражавања;
- пише текстове према моделу, уз помоћ илустрација, табела, слика, графикона, детаљних упутстава;
- резимира прочитани/преслушани текст о блиским, познатим и обрађиваним друштвеним темама користећи једноставна језичка средства;
- пише о блиским темама из свог окружења и подручја интересовања;
- описује особе и догађаје поштујући правила кохерентности користећи фреквентне речи и изразе;
- пише о властитом искуству описујући своје утиске и осећања, износећи мишљења, планове и очекивања, једноставним језичким средствима.

По завршетку другог разреда ученик ће бити у стању да у области СОЦИОКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА:

- препознаје и наводи најзначајније личности и догађаје културе земље/ земаља чији језик учи и разуме њихову улогу у светским оквирима;
- познаје правила понашања, свакодневне навике, сличности и разлике у култури своје земље и земље/ земаља чији језик учи;
- препознаје најчешће стереотипе у вези са културом своје земље и земаља чији језик учи;
- разликује основне облике примереног и непримереног понашања у контексту културе земље/земаља чији језик учи (у односу на категорије времена, простора и покрета у комуникацији, као нпр. тачност, лични простор, мимика и сл.);
- препознаје и користи најфреквентније регистре и стилове у комуникацији на страном језику у складу са степеном формалности комуникативнеситуације;
- истражује различите аспекте култура земље/ земаља чији језик учи у оквиру својих интересовања;

- користи савремене видове комуникације у откривању културе земље/земаља чији језик учи;
- користи знање страног језика у различитим видовима реалне комуникације (електронске поруке, СМС поруке, дискусије на блогу или форуму, друштвене мреже).

По завршетку другог разреда ученик ће бити у стању да у области МЕДИЈАЦИЈА:

- преноси суштину и најважније појединости поруке са матерњег на страни језик/са страног на матерњи, додајући, по потреби, једноставнија објашњења и обавештења, писмено и усмено;
- у писаном облику резимира на структурисан начин садржај краћег текста, аудио или визуелног записа и краће интеракције;
- у усменом облику преноси садржај писаног или усменог текста, прилагођавајући га исказаним или претпостављеним потребама саговорника;
- користи одговарајуће компензационе стратегије ради превазилажења тешкоћа које се јављају, на пример: преноси садржај уз употребу описа, парафраза и сл.

Разред и смер: Трећи разред, друштвено-језички смер

Недељни фонд часова: 3 теорије + 1 вежба

Годишњи фонд часова: теорија 111 + вежбе 37, у групи до 15 ученика

Обавезни садржаји

Именице

Множина именица: *pluralia tantum, singularia tantum*

Збирне именице са глаголом у једнини и множини (нпр. *people, police; family, team, orchestra ...*)

Члан (проширивање опсега употреба и изостављања одређеног и неодређеног члана)

Заменице

Сложене заменице са *some-, any-, no-*

Неодређене заменице Детерминатори Придеви и прилози

Придеви и прилози истог облика (*fast, early, late, hard*) Прилози са два облика (нпр. *hard/hardly, near/nearly*) Појачавање значења придева и прилога (*so, such, too, enough*) **Везници**

Везници у пару: *as...as, both...and, so...as, either...or, neither...nor, not...only, but...also, though...yet*

Творба речи

Најчешћи суфикси (*-hood, -ness, -ment, -ion/-ation*) и префикси (*co-, dis-, in-, mis-*) за творбу именица

Одрични префикси: *un-, in-, im-, ir-, dis-*

Глаголи

*обнављање обрађених глаголских времена

Present Perfect Continuous, Past Perfect Continuous

Герунд (употреба после глагола *enjoy, prefer, avoid ...* и после израза *It's no use, I can't help...*)

Модални глаголи са инфинитивом перфекта Партиципи (садашњи и прошли)

Пасивне конструкције

Causative have/get

Пасивни изрази (нпр. *It is said that... He is believed to ...*)

Предлози

Предлози после придева и партиципа (нпр. *angry about, fond of, disappointed with*) Предлози после глагола (нпр. *congratulate on, borrow from, divide into ...*)

Фразални глаголи са објектом

(Take off your coat. /Take your coat off.)

Реченица

Релативне реченице (рестриктивне и нерестриктивне) Погодбене реченице (обнављање сва три типа)

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА:

- разуме и извршава упутства и налоге за различите активности, у приватним и јавним комуникативним ситуацијама, исказане стандарднојезичком артикулацијом, уз минимално ометање позадинским шумовима;
- разуме општи садржај и важније појединости монолошких излагања у вези са друштвено релевантним и узрасно примереним темама, уколико се користи стандардни језик;
- разуме општи смисао и најважније појединости информативних прилога из различитих медија о познатим, друштвено и узрасно релевантним темама, у којима се користи стандардни говор;
- разуме битне елементе садржаја у краћим аудио и аудио-визуелним формама, у којима се обрађују блиске, познате и узрасно примерене теме;
- разуме општи садржај и идентификује важније појединости дијалошких форми у којима учествује двоје или више говорника, уколико је реч о размени информација, мишљења и ставова на познате и блиске теме из свакодневног живота, уз употребу стандарднојезичких елемената и споријег ритма, укључујући евентуална понављања и појашњења;
- разуме општи садржај и идентификује важније појединости дијалошких форми у којима учествује двоје или више говорника, уколико је реч о размени информација, мишљења и ставова на познате и блиске теме из свакодневног живота, уз употребу стандарднојезичких елемената и споријег ритма, укључујући евентуална понављања и појашњења;
- разуме садржај и већину тематски повезаних појединости у текстовима савремене музике различитих жанрова, уз поновљена слушања и одговарајућу припрему.

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ ТЕКСТА:

- примењује стратегије читања које омогућавају откривање значења непознатих речи;
- разуме општи садржај и најважније појединости дужих текстова у вези с темама везаним за лична интересовања;
- разуме општи садржај и најважније појединости аутентичних, адаптираних и неаутентичних дужих текстова у вези с блиским темама;
- разуме општи садржај и најважније појединости текстова о мање познатим темама, које

спадају у шири спектар интересовања;

- разуме општи садржај и најважније појединости дужих текстова о различитим конкретним и делимично апстрактним темама;
- разуме текстове који садрже различита упутства;
- разуме краће савремене књижевне текстове различитих жанрова, примерене узрасту.

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ:

- користи самостално циљни језик као језик комуникације;
- говори о познатим темама и темама које су из домена његовог интересовања на кохерентан начин, примењујући познату лексичку грађу и језичке структуре;
- препричава неки догађај или дешавање и износи очекивања у вези са тим;
- укратко образлаже и објашњава разлоге догађаја или дешавања;
- образлаже своје мишљење и реагује на мишљење других;
- излаже пред публиком, на разумљив начин, унапред припремљену презентацију на познате и одабране теме уз помоћ визуелног подстицаја;
- током и после презентације разуме питања у вези са темом, одговара на њих и пружа додатна објашњења;
- учествује у дијалогу и размењује мишљења и информације у вези са својим окружењем и свакодневним ситуацијама;
- интерпретира тематски прилагођене песме, рецитације и скечеве;
- користи интонацију, ритам и висину гласа у складу са сопственом комуникативном намером и са степеном формалности говорне ситуације.

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ:

- пише текст примењујући правила правописа и интерпункције, поштујући основна начела организације текста;
- пише текстове о блиским темама из свог окружења и подручја интересовања;
- пише краће прегледе/ сажетке књига, филмова, тв емисија и сл. користећи једноставне изразе;
- описује утиске, мишљења, осећања, истиче предности и мане неке појаве или поступка;
- пише белешке, поруке (имејлове, смс поруке и сл.), детаљне извештаје у којима тражи или преноси релевантне информације;
- пише одговоре у којима тражи и преноси релевантне информације и објашњења користећи стандардне формуле писаног изражавања;
- пише о властитом искуству, описује своје утиске, планове и очекивања износећи личан став и аргументе;
- пише текстове према моделу, тумачи и описује илустрације, табеле, слике, графиконе, истичући релевантне детаље;
- пише неформална писма/мејлове/позивнице и сл. користећи се устаљеним изразима за

одбијање/прихватање позива, извињења и сл.

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области СОЦИОКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА:

- познаје основне одлике екосистема и друштвеног система земаља чији језик учи и разуме њихову међусобну условљеност;
- објашњава на једноставан начин традиционално схваћене одлике властите културе припадницима страних култура;
- објашњава, на једноставан начин, традиционално схваћене одлике култура чији језик учи припадницима властите културе;
- увиђа и разуме да поступци учесника у свакодневним комуникативним ситуацијама могу да буду протумачени на различите начине;
- увиђа и разуме постојање културног плуралитета у својој земљи и земљама чији језик учи;
- реагује адекватно на најчешће облике примереног и непримереног понашања у контексту културе земље/ земаља чији језик учи, примењујући обрасце љубазног понашања;
- користи фреквентније регистре у комуникацији на страном језику у складу са степеном формалности комуникативне ситуације;
- користи на креативан начин ограничена знања из различитих језика како би успешно остварио комуникативну намеру;
- истражује различите аспекте култура земље/ земаља чији језик учи у оквиру својих интересовања;
- користи савремене видове комуникације у откривању културе земље/ земаља чији језик учи;
- користи знање страног језика у различитим видовима реалне комуникације. По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области

МЕДИЈАЦИЈА:

- преноси, на структурисан начин, основне информација из више сродних текстова, у писаном и усменом облику;
- преноси општи садржај из текстуалних извора у којима се износе различити ставови, у писаном облику;
- преноси, у усменом облику, садржај усменог излагања или писаног текста прилагођавајући регистар и стил потребама комуникативне ситуације.

Разред и смер: Трећи разред, природно-математички смер

Недељни фонд часова: 1 теорије + 0,5 вежбе

Годишњи фонд часова: теорија 37 + вежбе 18,5 , у групи до 15 ученика

Обавезни садржаји Именице

Множина именица: *pluralia tantum, singularia tantum*

Збирне именице са глаголом у једнини и множини (нпр. *people, police; family, team, orchestra ...*)

Члан (проширивање опсега употреба и изостављања одређеног и неодређеног члана)

Заменице

Сложене заменице са *some-, any-, no-*

Неодређене заменице

Детерминатори Придеви и прилози

Придеви и прилози истог облика (*fast, early, late, hard*) Прилози са два облика (нпр. *hard/hardly, near/nearly*) **Везници**

Везници у пару: *as...as, both...and, so...as, either...or, neither...nor, not...only, but...also, though...yet*

Творба речи

Најчешћи суфикси (*-hood, -ness, -ment, -ion/-ation*) и префикси (*co-, dis-, in-, mis-*) за творбу именица

Одрични префикси: *un-, in-, im-, ir-, dis-*

Глаголи

*обнављање обрађених глаголских времена

Present Perfect Continuous, Past Perfect Continuous

Герунд (употреба после глагола *enjoy, prefer, avoid ...* и после израза *It's no use, I can't help...*)

Модални глаголи са инфинитивом перфекта Пасивне конструкције

Causative have/get

Предлози

Предлози после придева и партиципа (нпр. *angry about, fond of, disappointed with*) Предлози после глагола (нпр. *congratulate on, borrow from, divide into ...*) **Фразални глаголи** са објектом (*Take off your coat. /Take your coat off.*)

Бројеви (вишецифрени, децимални, разломци) и рачунске операције

Реченица

Релативне реченице (рестриктивне и нерестриктивне) Погодбене реченице (обнављање сва три типа)

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА:

- разуме и извршава упутства и налоге за различите активности, у приватним и јавним комуникативним ситуацијама, исказане стандарднојезичком артикулацијом, уз минимално ометање позадинским шумовима;
- разуме општи садржај и важније појединости монолошких излагања у вези са друштвено релевантним и узрасно примереним темама, уколико се користи стандардни језик;
- разуме општи смисао и најважније појединости информативних прилога из различитих медија о познатим, друштвено и узрасно релевантним темама, у којима се користи стандардни говор;
- разуме битне елементе садржаја у краћим аудио и аудио-визуелним формама, у којима се обрађују блиске, познате и узрасно примерене теме;
- разуме општи садржај и идентификује важније појединости дијалогских форми у којима учествује двоје или више говорника, уколико је реч о размени информација, мишљења и ставова на познате и блиске теме из свакодневног живота, уз употребу стандарднојезичких елемената и споријег ритма, укључујући евентуална понављања и појашњења;

- разуме општи садржај и идентификује важније појединости дијалогских форми у којима учествује двоје или више говорника, уколико је реч о размени информација, мишљења и ставова на познате и блиске теме из свакодневног живота, уз употребу стандарднојезичких елемената и споријег ритма, укључујући евентуална понављања и појашњења;
- разуме садржај и већину тематски повезаних појединости у текстовима савремене музике различитих жанрова, уз поновљена слушања и одговарајућу припрему.

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ ТЕКСТА:

- примењује стратегије читања које омогућавају откривање значења непознатих речи;
- разуме општи садржај и најважније појединости дужих текстова у вези с темама везаним за лична интересовања;
- разуме општи садржај и најважније појединости аутентичних, адаптираних и неаутентичних дужих текстова у вези с блиским темама;
- разуме општи садржај и најважније појединости текстова о мање познатим темама, које спадају у шири спектар интересовања;
- разуме општи садржај и најважније појединости дужих текстова о различитим конкретним и делимично апстрактним темама;
- разуме текстове који садрже различита упутства;
- разуме краће савремене књижевне текстове различитих жанрова, примерене узрасту.

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ:

- користи самостално циљни језик као језик комуникације;
- говори о познатим темама и темама које су из домена његовог интересовања на кохерентан начин, примењујући познату лексичку грађу и језичке структуре;
- препричава неки догађај или дешавање и износи очекивања у вези са тим;
- укратко образлаже и објашњава разлоге догађаја или дешавања;
- образлаже своје мишљење и реагује на мишљење других;
- излаже пред публиком, на разумљив начин, унапред припремљену презентацију на познате и одабране теме уз помоћ визуелног подстицаја;
- током и после презентације разуме питања у вези са темом, одговара на њих и пружа додатна објашњења;
- учествује у дијалогу и размењује мишљења и информације у вези са својим окружењем и свакодневним ситуацијама;
- интерпретира тематски прилагођене песме, рецитације и скечеве;
- користи интонацију, ритам и висину гласа у складу са сопственом комуникативном намером и са степеном формалности говорне ситуације.

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ:

- пише текст примењујући правила правописа и интерпункције, поштујући основна начела организације текста;
- пише текстове о блиским темама из свог окружења и подручја интересовања;

- пише краће прегледе/ сажетке књига, филмова, тв емисија и сл. користећи једноставне изразе;
- описује утиске, мишљења, осећања, истиче предности и мане неке појаве или поступка;
- пише белешке, поруке (имејлове, смс поруке и сл.), детаљне извештаје у којима тражи или преноси релевантне информације;
- пише одговоре у којима тражи и преноси релевантне информације и објашњења користећи стандардне формуле писаног изражавања;
- пише о властитом искуству, описује своје утиске, планове и очекивања износећи личан став и аргументе;
- пише текстове према моделу, тумачи и описује илустрације, табеле, слике, графиконе, истичући релевантне детаље;
- пише неформална писма/мејлове/позивнице и сл. користећи се устаљеним изразима за одбијање/прихватање позива, извињења и сл.

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области СОЦИОКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА:

- познаје основне одлике екосистема и друштвеног система земаља чији језик учи и разуме њихову међусобну условљеност;
 - објашњава на једноставан начин традиционално схваћене одлике властите културе припадницима страних култура;
 - објашњава, на једноставан начин, традиционално схваћене одлике култура чији језик учи припадницима властите културе;
 - увиђа и разуме да поступци учесника у свакодневним комуникативним ситуацијама могу да буду протумачени на различите начине;
 - увиђа и разуме постојање културног плуралитета у својој земљи и земљама чији језик учи;
 - реагује адекватно на најчешће облике примереног и непримереног понашања у контексту културе земље/ земаља чији језик учи, примењујући обрасце љубазног понашања;
 - користи фреквентније регистре у комуникацији на страном језику у складу са степеном формалности комуникативне ситуације;
 - користи на креативан начин ограничена знања из различитих језика како би успешно остварио комуникативну намеру;
- истражује различите аспекте култура земље/ земаља чији језик учи у оквиру својих интересовања;
- користи савремене видове комуникације у откривању културе земље/ земаља чији језик учи;
 - користи знање страног језика у различитим видовима реалне комуникације.

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области

МЕДИЈАЦИЈА:

преноси, на структурисан начин, основне информација из више сродних текстова, у писаном и усменом облику;

преноси општи садржај из текстуалних извора у којима се износе различити ставови, у писаном облику;

преноси, у усменом облику, садржај усменог излагања или писаног текста прилагођавајући регистар и стил потребама комуникативне ситуације.

Разред и смер: Четврти разред, друштвено-језички смер

Недељни фонд часова: теорија 1 + вежбе 2

Годишњи фонд часова: теорија 33 + вежбе 66

Обавезни садржаји Именице

Множина сложеница

Множина именица страног порекла Дупли генитив

Члан (утврђивање и проширивање опсега употреба и изостављања одређеног и неодређеног члана)

Инверзија после одричних прилога

(Not only, No sooner, Seldom, Rarely, Never...)

Везници

Повезивање зависне реченице са главном:

when, that, while, because, although, though, since, after, as, if, until, as if, as though, so that, in order that)

Творба речи

Суфикси за прављење придева (*-able, -ary, -ful, -less, -ous, -ic, -ical...*)

Сложенице : именице (*breakdown, software, passer-by...*) и придеви (*blue-eyed, short-sleeved...*)

Глаголи

*обнављање обрађених глаголских времена

simple / continuous forms (глаголи стања и радње: *think, feel, look, see, smell, taste, appear*) *Future Continuous / Future Perfect / Future Perfect Continuous*

Партицип перфекта

Глаголи праћени герундом или инфинитивом

Модални глаголи са инфинитивом перфекта (*must have/ could have/can't have...*) Садашњи и прошли коњунктив

Предлози у изразима за време

(Нпр. *on time/in time, at the end/in the end/at last...*)

Фразални глаголи (од три дела, нпр: *split up with, run out of, come up with...*)

Реченица

Скраћивање реченица (временске, релативне, узрочне клаузе) партиципом Неуправни говор (са слагањем времена; различити типови реченица) Неуправни говор (са слагањем времена; различити типови реченица) *might, ought to, should, would, used to* у неуправном говору

Мешовите кондиционалне реченице са IT / WHAT

(нпр. *It was Tom who received the promotion. What he thinks isn't necessarily true.*)

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА:

- разуме и извршава упутства и налоге за различите активности, укључујући и оне у којима постоји узрочно-последични и/или хронолошки след од неколико једноставнијих корака које треба обавити, и то у различитим приватним и јавним комуникативним ситуацијама и у образовном контексту, исказаних споријим ритмом и сасвим разговетном стандарднојезичком артикулацијом, уз минимално ометање позадинским шумовима;
- разуме општи садржај и важније појединости монолошких излагања на познате теме, друштвено релевантних, узрасно примерених и у складу са личним интересовањима, уколико се користи стандардни језик;
- разуме општи смисао и најважније појединости информативних прилога из различитих медија о познатим, друштвено и узрасно релевантним темама, у којима се користи стандардни говор;
- разуме битне елементе садржаја (главну тему и најважније споредне елементе тематике, актере и њихове међусобне односе, околности радње, заплет и епилог, хронологију дешавања у општим цртама, главне узрочно-последичне аспекте) у краћим медијски подржаним аудио и аудио-визуелним формама, у којима се обрађују блиске, познате и узрасно примерене теме;
- -разуме општи садржај и идентификује важније појединости дијалошких форми у којима учествује двоје или више говорника, уколико је реч о размени информација, мишљења и ставова на познате и блиске теме из свакодневног живота, уз употребу стандарднојезичких елемената и споријег ритма, без упадљивих индивидуалних говорних специфичности и паралелног говора учесника у комуникацији (тзв. „упадања у реч“), а уз евентуална понављања и појашњења (по потреби);
- разуме једноставнија образложења ставова и мишљења саговорника, прати нит аргументације и евентуалне противаргументе, формулисане једноставнијим језичким средствима и изнете на недвосмислен начин, уз евентуалне пропратне невербалне и паравербалне комуникативне сигнале;
- разуме садржај и већину тематски повезаних појединости у текстовима савремене музике различитих жанрова, уз поновљена слушања и одговарајућу припрему.

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ ТЕКСТА:

- примењује стратегије читања које омогућавају откривање значења непознатих речи;
- разуме општи садржај и најважније појединости дужих текстова о различитим конкретним и апстрактним темама;
- разуме садржај различитих информативних текстова;
- разуме дуже и сложеније, лексички богатије и стилски разноврсније књижевне

текстове.

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ:

- користи спонтано и самостално циљни језик као језик комуникације у учионици и ван ње;
- говори о одређеним тематским областима на методичан/систематичан начин, наглашавајући важне елементе и значајне детаље;
- опширно описује или излаже на тему из ширег окружења и домена интересовања, користећи додатна образложења;
у интеракцији са саговорником исказује и брани своје идеје и мишљења о актуелним дешавањима уз објашњења, аргументацију и коментаре;
- излаже свој став и подржава предности и истиче мане различитих опција;
- брани и заступа свој став и изражава слагање или неслагање са саговорником.

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области

ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ:

- пише есеје о блиским темама из свог окружења и подручја интересовања, износећи сопствено мишљење, аргументујући своје ставове и наглашавајући релевантне детаље;
- пише прегледе/сажетке књига, филмова, тв емисија и др;
- пише текст примењујући правила правописа и интерпункције, повезујући све делове текста у смислену целину;
- описује стварне и измишљене догађаје, утиске, мишљења, осећања;
- истиче предности и мане неке појаве или поступка, поштујући начела/правила одређеног текстуалног жанра;
- сажима, препричава и систематизује садржаје и информације из сложенијих текстова;
- пише детаљне извештаје у којима тражи или преноси релевантне информације и објашњења, користећи стандардне формуле писаног изражавања;
- пише о властитом искуству, описује своје утиске, планове и очекивања, износећи личан став и аргументе и процењујући другачије ставове и идеје;
- тумачи и описује илустрације, табеле, слике, графиконе, истичући релевантне детаље;
- пише формална и неформална писма/мејлове/позивнице, користећи се устаљеним изразима за одбијање/прихватање позива, упућивање извињења.

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области СОЦИОКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА:

- анализира различите аспекте екосистема и друштвеног система своје земље и земаља чији језик учи;
- објашњава и критички анализира могући узрок неспоразума у интерперсоналној и интеркултурној комуникацији;
- процењује како властита и туђа уверења и вредности утичу на начин на који се опажају и разумеју други људи и културе;
- дискутује аргументовано о културној условљености понашања због које су различити феномени опажени као уобичајени, односно чудни, као нпр. различити обрасци понашања,

навике у исхрани и сл;

- реагује адекватно на најчешће облике примереног и непримереног вербалног понашања у контексту културе земље/ земаља чији језик учи, примењујући обрасце љубазног понашања;
- користи фреквентне регистре у комуникацији на страном језику у складу са степеном формалности комуникативне ситуације;
- истражује различите аспекте култура земље/ земаља чији језик учи у оквиру својих интересовања;
- користи савремене видове комуникације у откривању културе земље/ земаља чији језик учи;
- користи знање страног језика у различитим видовима реалне комуникације. По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области

МЕДИЈАЦИЈА:

- пореди, сажима и на структурисан начин преноси основне информација из више сродних текстова, у писаном и усменом облику;
- преноси садржај из текстуалних извора у којима се износе различити ставови и аргументи, у писаном облику;
- преноси, у усменом облику, садржај писаног текста или усменог излагања, уз изношење сопственог тумачења и става;
- посредује у неформалној усменој интеракцији уз преношење и тумачење различитих, културно условљених вредности и ставова.

Разред и смер: Четврти разред, природно-математички смер

Недељни фонд часова: теорија 1 + вежбе 0,5

Годишњи фонд часова: теорије 33 + вежбе 16,5

Обавезни садржаји Именице

Множина сложеница

Множина именица страног порекла Дупли генитив

Члан (утврђивање и проширивање опсега употреба и изостављања одређеног и неодређеног члана)

Везници

Повезивање зависне реченице са главном:

when, that, while, because, although, though, since, after, as, if, until, as if, as though, so that, in order that)

Творба речи

Суфикси за прављење придева (*-able, -ary, -ful, -less, -ous, -ic, -ical...*)

Сложенице : именице (*breakdown, software, passer-by...*) и придеви (*blue-eyed, short-sleeved...*)

Глаголи

*обнављање обрађених глаголских времена

simple / continuous forms (глаголи стања и радње: *think, feel, look, see, smell, taste, appear*) *Future Continuous / Future Perfect / Future Perfect Continuous*

Глаголи праћени герундом или инфинитивом

Модални глаголи са инфинитивом перфеката (*must have/ could have/can't have...*) Садашњи и прошли конјунктив

Предлози у изразима за време

(Нпр. *on time/in time, at the end/in the end/at last...*)

Фразални глаголи (од три дела, нпр: *split up with, run out of, come up with...*)

Реченица

Неуправни говор (са слагањем времена; различити типови реченица) Погодбене реченице (алтернативе за *if*)

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА:

- разуме и извршава упутства и налоге за различите активности, у приватним и јавним комуникативним ситуацијама, исказане стандарднојезичком артикулацијом, уз минимално ометање позадинским шумовима;
- разуме општи садржај и важније појединости монолошких излагања у вези са друштвено релевантним и узрасно примереним темама, уколико се користи стандардни језик;
- разуме општи смисао и најважније појединости информативних прилога из различитих медија о познатим, друштвено и узрасно релевантним темама, у којима се користи стандардни говор;

Латински језик

Циљ учења наставног предмета:

Циљ учења латинског језика јесте да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему латинског језика и римској култури оспособи за разумевање, превођење и интерпретацију прилагођеног текста, препознавање утицаја латинског језика на уобличавање лексике и фразеологије у савременим језицима и уочавање значаја културног наслеђа античке културе. Латински језик треба да допринесе укупном интелектуалном развоју личности ученика, развијању критичке свести о историјском развоју и (дис) континуитету, подстицању радозналости и усвајању позитивних вредности.

Разред и смер: први разред, природно-математички и друштвено-језички смер смер за ученике са посебним способностима за спорт

Недељни фонд часова: 2

Годишњи фонд часова: 74

Обавезни садржаји:

Теме у вези са ортоепијом, ортографијом и граматиком: писмо, изговор и нагласак; врсте речи (променљиве и непроменљиве); деклинације; компарације; помоћни глагол; конјугације (начини, времена и стања); прилози и предлози; синтакса појединих падежа.

Теме из културне историје: *domus* и *insula* – како су Римљани становали; одевање; римски форум; римске државне институције и римска имена; позориште и игре; римска религија и култови; писање и издаваштво; терме и купатила; школе и образовање; *culina Romana* – култура исхране, Апиције; римска војска; Рим и Атина, Илијада и Одисеја, хеленистичка култура и Родос; брак и породица; седам светских чуда; римске провинције.

Обавезни садржаји:

Латински језик и његова распрострањеност. Абецеда. Изговор. Нагласак. Квантитет слога. Врсте речи и њихова промена. Категорије номиналне и вербалне промене.

Именске речи: прва или а деклинација именица и придева; друга или о деклинација именица и придева; трећа деклинација именица консонантских и вокалских основа (и придева); четврта или и деклинација; пета или е деклинација; најважнији изузеци у деклинацији; компарација придева; суплетивна и описна компарација; заменице – личне, присвојне, повратне, показне, односне, упитне; бројеви – основни и редни.

Глаголи: индикатив временâ презентске основе актива и пасива глагола свих конјугација (и глагол *esse*); индикатив времена перфекатске основе; индикатив сложених времена; императив презента (и глагол *esse*).

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- чита правилно уочавајући специфичности изговора и правописа;
- одређује самостално врсте речи разликујући номиналне и вербалне категорије; анализира морфолошки и синтаксички реченицу; препознаје основне истоветности, сличности и разлике упоређујући граматiku матерњег и латинског, односно страног и латинског језика;
- користи самостално двојезичне речнике;
- преводи уз помоћ наставника или речника једноставне реченице са латинског на матерњи језик и обратно;
- разуме и преводи уз помоћ наставника или речника прилагођен текст са латинског на матерњи језик;
- саставља кратке реченице на латинском језику, попуњавајући текст или повезује делове текста;
- исказује свој утисак о тексту, позивајући се на сам текст, и интерпретира га својим речима (на матерњем језику), реферирајући на ситуације из окружења, као и на друга искуства и знања;
- усваја одређени фонд речи и израза релевантан за будуће образовање и боље разумевање терминологије у свим доменама живота; препознаје и разуме на основу латинских речи и израза речи у матерњем и другим језицима;
- препознаје повезаност прошлости и садашњости уочавајући сличности и разлике у културама;
- препознаје тековине и значај античке цивилизације;

- цитира и употребљава једноставне изреке у конкретним ситуацијама;
- проширује свој речник и оплемењује и негује културу говора и изражавања; интегрише пређено и ново градиво; развија систематичност, самосталност и одговорност у раду.

Разред и смер: други разред, друштвено-језички смер Недељни фонд часова: 2

Годишњи фонд часова: 74

Обавезни садржаји

Језик (морфологија именских речи – неправилности и мање фреквентни обрасци именске промене); морфологија глагола – морфологија глаголских начина, укљ. конјунктив и нефинитни облици глагола, неправилности и мање фреквентни обрасци глаголске промене; синтакса падежа; синтакса просте реченице; синтакса сложене реченице) и класична цивилизација (класични књижевни жанрови и културни обрасци, латински после Римљана, елементи и путеви класичног наслеђа до данас).

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- разуме једноставан изворни или адаптиран текст на латинском језику; уочи поруку и протумачи садржај прочитаног текста; идентификује различите односе у тексту, међу реченицама и унутар реченица;
- преведе прочитано с ослонцем на коментар и/или двојезични речник; примени правила латинске глаголске и именске промене, као и морфологије непроменљивих речи; идентификује функцију речи, састав и функцију различитих реченичних конституената као и делова сложене реченице;
- употреби, пасивно и активно, основни латински вокабулар; користи двојезични речник на сврсисходан начин, уз познавање речничког облика латинских речи и осталих речничких конвенција; повеже елементе латинског вокабулара сасродним речима у матерњем и страним модерним језицима, оплемењујући своју културу говора изражавања;
- примени, у различитим ситуацијама, своје познавање класичне културе (нарочито у њеном књижевном аспекту) и класичне цивилизације, политичке и културне историје класичних народа, њихове свакодневице, веровања, митова и легенди; разуме смисао и вредност духовног наслеђа класичне цивилизације, као и њених материјалних остатака на нашем тлу и другде.

Планирање наставе и учења

Настава латинског језика у гимназији има одлике почетне наставе јер се ученици нису сусретали са овим језиком, али се ослања на знања и компетенције стечене учењем матерњег језика и страних језика. За латински, који спада у групацију страних језика, иако није говорни језик, важе исти стандарди и правила заједничког европског оквира за живе језике за одређене вештине. Ученик треба да развије способност разумевања и превођења текста, да усвоји вокабулар и овлада лексичким компетенцијама, уз разумевање даље судбине речи латинског порекла. Кроз упознавање вредности класичног наслеђа, ученик треба да стекне способност вредновања античке баштине и да научи да уочава сличности и разлике у људском деловању кроз време и релативну трајност људских установа и искустава.

Начин и поступак остваривања плана и програма

Све наставне активности треба да буду усмерене, непосредно или посредно, ка читању, разумевању и тумачењу латинских текстова. Динамику презентовања нових тема и садржаја треба прилагодити динамици усвајања пређених тема. У циљу сврсисходније наставе задржавати се на појединим садржајима, код којих ученици указују на проблем при усвајању и посветити више времена увежбавању и изради домаћих задатака. При избору и одређивању редоследа граматичких партија приоритет следује оним елементима језичког система без чијег познавања није могуће читати ништа или скоро ништа на латинском. Латинска настава треба да буде усклађена са наставом матерњег језика и страних језика. И у ванјезичким садржајима треба да се настоји на учесталој интеракцији с различитим предметима школског курикулума.

Праћење и вредновање наставе и учења

Развој компетенција наставници прате заједно са својим ученицима. Процес праћења је по карактеру пре формативан него сумативан. У проценама се узимају у обзир разноврсни примери који илуструју развијеност компетенције. У процењивању се узимају у обзир и самопроцене ученика и вршњачке процене, а не само процене наставника. Велики значај се придаје квалитативним, уместо претежно квантитативним подацима и показатељима. Процена садржи опис јаких и слабијих страна развијености компетенције и предлоге за њено даље унапређивање, а не само суд о нивоу развијености. У другом разреду процес праћења и вредновања може започети и иницијалним оцењивањем.

Програм допунске, додатне и припремне наставе

Теме и садржаји су истоветни са темама и садржајима редовне наставе. Планирање је текуће и одвија се у складу са потребама ученика и нивоом развоја компетенција везаних за предмет у периоду реализације ових облика рада.

Социологија

Циљ учења наставног предмета

Циљ учења Социологије је да кроз овладавање основним социолошким појмовима, теоријама, концептима и принципима, оспособи ученике да разумеју сложеност и разноврсност функционисања друштва на локалном и глобалном нивоу, факторе који делују у друштву и њихову међузависност, ради развијања знања, вештина и ставова неопходних за одговорно и успешно учешће у друштвеном животу, критичко и конструктивно промишљање о односу појединца, институција и друштва, о проблемима савременог глобалног и српског друштва, начинима на који они настају и како се могу решавати.

Разред и смер: четврти разред, друштвено-језички смер

Недељни фонд часова: 3

Годишњи фонд часова: 99

Обавезни садржаји

Шта је социологија, Појединац, култура и друштво, Систем и организација друштва, Друштвена структура, Друштвена промена и друштвени сукоби, Глобализација и транзиција, Становништво и

еколошки проблеми, Град и насеља, Рад и економски аспекти друштва, Политика, Медији и комуникација, Нације и национализам, Религија, Породица, Девидантност, Млади у савременом друштву.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- објасни појам друштва, друштвених појава и друштвеног детерминизма;
- користи правилно, у усменом и писменом излагању, основне социолошке појмове;
- примењује основну методологију у једноставном социолошком истраживању и резултате презентује у усменом, писаном, или дигиталном облику;
- уважава индивидуалне, друштвене и културне различитости;
- објасни појам и значај обичајних и моралних норми;
- дефинише појмове друштвене структуре и друштвеног система и разликује њихове елементе;
- препознаје, на датим примерима, врсте друштвеног раслојавања;
- дефинише појмове друштвене структуре и друштвеног система и разликује њихове елементе;
- процењује значај отворености друштва за друштвени развој;
- препознаје појам и врсте социјалне стратификације и, на конкретним примерима, узроке и последице друштвених неједнакости и сиромаштва;
- критички процењује различите аспекте глобализације;
- образложи добре и лоше стране експанзије информационих технологија;
- анализира стање у српском транзицијском друштву и препознаје предности и недостатке транзиције у својој локалној средини;
- упореди и анализира демографска кретања у савременом свету и Србији;
- идентификује феномен миграција и избеглиштво као сталан глобални процес;
- издвоји главне узроке еколошких проблема;
- заузима активан став у односу на локалне и глобалне еколошке проблеме и питања одрживог развоја;
- идентификује узроке и последице процеса урбанизације;
- објасни појам рада и поделу рада као основног феномена људског постојања;
- препознаје улогу економских институција у савременим друштвима;
- опише и интерпретира појмове политике, моћи, државе и издвоји главне типове политичких актера и поредака;
- промовише идеје владавине права и социјалне правде;
- залаже се за поштовање принципа уставности и законитости;
- критички анализира достигнућа и мањкавости демократије и утврди важност владавине права и правне државе;
- повеже појам и функције идеологија са конкретним примерима, изводећи закључке о могућим последицама манипулације;

- тумачи сврху и деловање политичких партија, политичких покрета и организација цивилног друштва;
- аргументовано расправља о функцији и утицају мас-медија;
- препозна механизме медијске манипулације;
- разликује појмове етничка заједница, народ, нација, националне мањине;
- анализира врсте, узроке и последице национализма;
- објасни појам религије као важног облика друштвене свести;
- наведе основне одлике секуларног друштва;
- формулише социолошко одређење породице, њене историјске облике и функције;
- дискутује о будућности породице;
- препозна узроке и наведе облике девијантног понашања;
- аргументовано дискутује о узроцима и облицима ризичног понашања младих;
- дискутује о положају и проблемима младих у Србији.

Разред и смер: четврти разред, природно-математички смер Недељни фонд часова: 2

Годишњи фонд часова: 66

Обавезни садржаји

Шта је социологија, Појединац, култура и друштво, Систем и организација друштва, Друштвена структура, Друштвена промена и друштвени сукоби, Глобализација и транзиција, Становништво и еколошки проблеми, Град и насеља, Рад и економски аспекти друштва, Политика, Медији и комуникација, Нације и национализам, Религија, Породица, Девијантност, Млади у савременом друштву.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- објасни појам друштва, друштвених појава и друштвеног детерминизма;
- користи правилно, у усменом и писменом излагању, основне социолошке појмове;
- примењује основну методологију у једноставном социолошком истраживању и резултате презентује у усменом, писаном, или дигиталном облику;
- уважава индивидуалне, друштвене и културне различитости;
- објасни појам и значај обичајних и моралних норми;
- дефинише појмове друштвене структуре и друштвеног система и разликује њихове елементе;
- препознаје, на датим примерима, врсте друштвеног раслојавања;
- дефинише појмове друштвене структуре и друштвеног система и разликује њихове елементе;
- процењује значај отворености друштва за друштвени развој;

- препознаје појам и врсте социјалне стратификације и, на конкретним примерима, узроке и последице друштвених неједнакости и сиромаштва;
- критички процењује различите аспекте глобализације;
- образложи добре и лоше стране експанзије информационих технологија;
- анализира стање у српском транзицијском друштву и препознаје предности и недостатке транзиције у својој локалној средини;
- упоређи и анализира демографска кретања у савременом свету и Србији;
- идентификује феномен миграција и избеглиштво као сталан глобални процес;
- издвоји главне узроке еколошких проблема;
- заузима активан став у односу на локалне и глобалне еколошке проблеме и питања одрживог развоја;
- идентификује узроке и последице процеса урбанизације;
- објасни појам рада и поделу рада као основног феномена људског постојања;
- препознаје улогу економских институција у савременим друштвима;
- опише и интерпретира појмове политике, моћи, државе и издвоји главне типове политичких актера и поредака;
- промовише идеје владавине права и социјалне правде;
- залаже се за поштовање принципа уставности и законитости;
- критички анализира достигнућа и мањкавости демократије и утврди важност владавине права и правне државе;
- повеже појам и функције идеологија са конкретним примерима, изводећи закључке о могућим последицама манипулације;
- тумачи сврху и деловање политичких партија, политичких покрета и организација цивилног друштва;
- аргументовано расправља о функцији и утицају мас-медија;
- препозна механизме медијске манипулације;
- разликује појмове етничка заједница, народ, нација, националне мањине;
- анализира врсте, узроке и последице национализма;
- објасни појам религије као важног облика друштвене свести;
- наведе основне одлике секуларног друштва;
- формулише социолошко одређење породице, њене историјске облике и функције;
- дискутује о будућности породице;
- препозна узроке и наведе облике девијантног понашања;
- аргументовано дискутује о узроцима и облицима ризичног понашања младих;
- дискутује о положају и проблемима младих у Србији.
- разуме битне елементе садржаја у краћим аудио и аудио-визуелним формама, у којима се обрађују блиске, познате и узрасно примерене теме;

- разуме општи садржај и идентификује важније појединости дијалогских форми у којима учествује двоје или више говорника, уколико је реч о размени информација, мишљења и ставова на познате и блиске теме из свакодневног живота, уз употребу стандарднојезичких елемената и споријег ритма, укључујући евентуална понављања и појашњења;
- разуме општи садржај и идентификује важније појединости дијалогских форми у којима учествује двоје или више говорника, уколико је реч о размени информација, мишљења и ставова на познате и блиске теме из свакодневног живота, уз употребу стандарднојезичких елемената и споријег ритма, укључујући евентуална понављања и појашњења;
- разуме садржај и већину тематски повезаних појединости у текстовима савремене музике различитих жанрова, уз поновљена слушања и одговарајућу припрему.

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ ТЕКСТА:

- примењује стратегије читања које омогућавају откривање значења непознатих речи;
- разуме општи садржај и најважније појединости дужих текстова о различитим конкретним и апстрактним темама;
- разуме садржај различитих информативних текстова;
- разуме дуже савремене књижевне текстове различитих жанрова, примерене узрасту. По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ:

- користи спонтано и самостално циљни језик као језик комуникације у учионици и ван ње;
- говори о одређеним тематским областима на методичан/систематичан начин, наглашавајући важне елементе и значајне детаље;
- опширно описује или излаже на тему из ширег окружења и домена интересовања, користећи додатна образложења;
- у интеракцији са саговорником исказује и брани своје идеје и мишљења о актуелним дешавањима уз објашњења, аргументацију и коментаре;
- излаже свој став и подржава предности и/или истиче мане различитих опција;
- брани и заступа свој став и изражава слагање и/или неслагање са саговорником. По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области

ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ:

- пише есеје о блиским темама из свог окружења и подручја интересовања, износећи сопствено мишљење, аргументујући своје ставове и наглашавајући релевантне детаље;
- пише прегледе/ сажетке књига, филмова, тв емисија и др;
- пише текст примењујући правила правописа и интерпункције, повезујући све делове текста у смислену целину;
- описује стварне и замишљене догађаје, утиске, мишљења, осећања;
- истиче предности и мане неке појаве или поступка;
- сажима, препричава и систематизује садржаје и информације из сложенијих текстова;
- -пише извештаје у којима тражи или преноси релевантне информације и објашњења, користећи стандардне формуле писаног изражавања;

- пише о властитом искуству, описује своје утиске, планове и очекивања, износи личан став и аргументе и процењујујући другачије ставове и идеје;
- тумачи и описује илустрације, табеле, слике, графиконе, истичући релевантне детаље;
- пише формална и неформална писма/мејлове/позивнице, користећи се устаљеним изразима за одбијање/прихватање позива, упућивање извињења.

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области СОЦИОКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА:

- познаје основне одлике екосистема и друштвеног система земаља чији језик учи и разуме њихову међусобну условљеност;
- објашњава на једноставан начин традиционално схваћене одлике властите културе припадницима страних култура;
- објашњава, на једноставан начин, традиционално схваћене одлике култура чији језик учи припадницима властите културе;
- увиђа и разуме да поступци учесника у свакодневним комуникативним ситуацијама могу да буду протумачени на различите начине;
- увиђа и разуме постојање културног плуралитета у својој земљи и земљама чији језик учи;
- реагује адекватно на најчешће облике примереног и непримереног понашања у контексту културе земље/ земаља чији језик учи, примењујући обрасце љубазног понашања;
- користи фреквентније регистре у комуникацији на страном језику у складу са степеном формалности комуникативне ситуације;
- користи на креативан начин ограничена знања из различитих језика како би успешно остварио комуникативну намеру;
- истражује различите аспекте култура земље/ земаља чији језик учи у оквиру својих интересовања;
- користи савремене видове комуникације у откривању културе земље/ земаља чији језик учи;
- користи знање страног језика у различитим видовима реалне комуникације. По завршетку разреда ученик ће бити у стању да у области

МЕДИЈАЦИЈА:

- пореди, сажима и на структурисан начин преноси основне информација из више сродних текстова, у писаном и усменом облику;
- преноси садржај из текстуалних извора у којима се износе различити ставови и аргументи, у писаном облику;
- преноси, у усменом облику, садржај писаног текста или усменог излагања, уз изношење сопственог тумачења и става;
- посредује у неформалној усменој интеракцији уз преношење и тумачење различитих, културно условљених вредности и ставова

Психологија

Циљ учења наставног предмета

Циљ учења Психологије је да ученик овлада знањима, развије вештине и формира ставове који ће му омогућити да боље разуме сложеност, разноврсност и развојне аспекте

психичког функционисања људи у био-социо-културном контексту, да повећа капацитет суочавања са изазовима адолесцентског доба и преузме одговорност за очување менталног здравља, функционисање у заједници и наставак школовања.

Разред и смер: Други разред, друштвено-језички, природно-математички смер

Недељни фонд часова:2 Годишњи фонд часова:74

Обавезни садржаји

Психологија као наука и пракса; Личност као јединство психолошких процеса особина и стања; Особа у социјалниј интеракцији; Кључни појмови садржаја: Предмет и дисциплине психологије; Психологија и друге науке, уметност и култура; Методе и технике психолошких истраживања; Употреба и злоупотреба психологије; Личност- Појам и структура, темперамент, идентитет. Теорије личности; Особине, процеси и стања - Сазнајни аспект: пажња, опажање, учење, памћење и заборављање, мишљење, интелигенција; Емоционални аспект: осећања; Мотивациони аспект: потребе, вредности, ставови и интересовања; Измењена стања свести; Развој- Органске основе психичког живота; Чиниоци развоја: наслеђе, лична активност и друштвени чиниоци; Развој сазнајног, емоционалног и мотивационог аспекта личности; Карактеристике адолесцентског периода у развоју личности; Ментално здравље- Појам и значај; Фрустрације и конфликти. Одбрамбени механизми; Стрес и механизми превладавања; Ментални поремећаји – појам, узроци, врсте и облици помоћи; Психолошки проблеми адолесцената; Превенција; Социјализација- Појам, функција и фактори; Облици и врсте социјалног учења; Социјалне вештине; Социјални живот адолесцента; Просоцијално и асоцијално понашање; Појам, врсте насиља и фактори који доприносе насилном понашању. Карактеристике насилног понашања и особа које трпе насиље. Реаговање на насиље; Комуникација- Вербална и невербална комуникација. Услови успешне комуникације; Социјална перцепција и грешке у опажању особа; Интерперсонални конфликти и њихово решавање; Емпатија. Асертивност; Друштвене групе- Појам и врсте. Динамика групе. Односи у групи. Конформизам. Одупирање групном притиску. Руковођење групом; Стереотипи, предрасуде, дискриминација; Људи у маси.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- правилно користи основне појмове који се односе на сазнајне, емоционалне и мотивационе аспекте личности;
- прави везу између психологије као науке и других наука, уметности и културе;
- препозна различите области примене психолошких сазнања као и животне ситуације у којима се људи обраћају психологу за помоћ;
- на датом примеру психолошког истраживања одреди које су методе и технике коришћене;
- разликује научни од лаичког приступа психолошким питањима и критички се односи према текстовима и псеудотестовима у медијима;
- психички живот особе посматра као целину међусобно повезаних процеса, особина и стања чији се развој одвија током целог живота и као јединство психичког и телесног функционисања;
- аргументовано дискутује о утицају наслеђа, средине и личне активности на развој личности;

- користећи стечена психолошка сазнања, препознаје емоције и мотиве сопственог понашања, понашања других и ликова из књижевности и филмова;
- у учењу користи стратегије и технике успешног учења и памћења;
- препознаје узроке фрустрација и унутрашњих конфликта, у својим реакцијама показује преференцију да их конструктивно решава и на примерима препознаје механизме одбране;
- опише најважније психолошке карактеристике адолесцентског доба, препозна и критички се односи према најчешћим проблемима и ризичним понашањима адолесцената;
- аргументује значај очувања менталног здравља, превенције менталних поремећаја и показује позитивни став према здравим стилевима живљења;
- разликује облике и врсте социјалног учења на примерима;
- уважава различитост међу људима, родну равноправност, поштује људска права и изражава негативан став према било ком облику насиља
- разликује основне врсте менталних поремећаја и описује карактеристике најчешћих менталних поремећаја адолесцената;
- у комуникацији узима у обзир могућност грешака при опажању других људи и тиме предупредује могуће конфликте;
- наведе примере просоцијалног, асертивног понашања и алтруизма из свог искуства и понашања других људи;
- опише контекст настанка најважнијих теорија личности, њихове основне карактеристике, представнике и утицај;
- препозна и критички разматра примере предрасуда, стереотипа, дискриминације, конформизма, насилничког понашања и изражава спремност да реагује;
- наведе примере и карактеристике различитих група, групних односа и типова руковођења, примењује правила сарадње у тимском раду поштујући различитост чланова;
- препозна и критички разматра примере употребе и злоупотребе психологије у медијима, политици, маркетингу и на друштвеним мрежама;
- у дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на конструктиван начин;
- прихвати улогу испитаника у психолошким истраживањима искључиво на бази добровољности, информисаности о сврси и процедурама истраживања и гаранције да добијени подаци неће бити злоупотребљени.

Планирање наставе и учења

Програм наставе психологије је оријентисан на исходе који су главни оријентир наставнику да креира и осмишљава наставу и учење кроз избор својих и ученичких активности, динамику рада, начине праћења и вредновања. Полазећи од датих исхода и кључних појмова садржаја наставник креира свој годишњи план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове и припреме за час као и начине провере знања.

Препорука је да наставник планира и припрема наставу самостално али и у сарадњи са колегама због успостављања корелације међу предметима, тематског планирања и пројектне наставе. Поред уџбеника, као једног од извора информација, наставник планира и како ће подстаћи ученике да користе и друге изворе сазнавања, како да сарађују у проналажењу

релевантних података у циљу разликовања научног од лаичког приступа психолошким питањима и развијању критичког односа према текстовима и псеудотестовима у медијима

Садржај програма, подељен у три теме, чине изабрани појмови психологије који су у функцији достизања исхода, развоја компетенција и остваривања циља предмета.

Начин и поступак остваривања плана и програма

Ученици се у другом разреду први пут сусрећу са предметом Психологија, међутим готово целокупан садржај предмета односи се на појаве које су ученицима познате из сопственог живота или живота других у њиховом окружењу, стога је важно користити и елементе искуственог учења чиме се обезбеђује боља мотивисаност ученика да учествују у настави и ефикасније учење на часу.

Поред класичних облика подучавања које подразумевају традиционалне методе као што су предавање, употреба текстуалне и демонстрационе методе, нагласак треба да буде и на следећем:

- помоћи ученицима да освесте начин на који уче и тумаче наставне садржаје и развијати различите стратегије учења;
- узети у обзир различита предзнања ученика и неговати и вредновати добра, смислена питања које ученик поставља;
- ново градиво треба контекстуализовати (навођењем примера или трагањем са ученицима за њиховим примерима и ситуацијама из живота) чиме ће се олакшати његово учење и стварање система појмова као и развијати критичко мишљење;
- подстицати ситуацијско-искуствено учење кроз решавање проблема;
- градиво које се обрађује треба презентовати коришћењем различитих чулних моделитета;
- учење треба осмишљавати (ученици треба да схвате његову сврху);
- код ученика би требало подстицати самосталност у трагању за новим информацијама, као и самоусмерено учење (програмирана настава, проблемска настава, самостални истраживачки рад);
- неговати сарадничко, интерактивно учење уз употребу метода дискусије, вршњачког учења;
- користити разне технике рада: симулације, радионице, играње улога, дискусија, дебате, пројекти/пројектна настава, есеји, реаговање на одређене теме, анализа медијских информација;
- препоручује се увођење ИКТ у учење и наставу.

Праћење и вредновање наставе и учења

У настави Психологије се прате и вреднују не само продукти учења већ и сам процес учења. Да би вредновање било објективно и у функцији учења, потребно је ускладити нивое циљева учења (памћење, разумевање, примена, анализа, евалуација и креирање) и начине оцењивања (тестови, дискусије, дебате, мапе појмова, проблемски задаци, увежбавање, истраживачки радови).

Такође, потребно је ускладити оцењивање са његовом сврхом – у сумативном оцењивању користити тестове, писмене вежбе, усмено испитивање, домаће задатке, а у формативном

оцењивању посматрање, давање конструктивне повратне информације, контролне вежбе, дневнике рада, самоевалуацију, практичне вежбе.

Ученике треба подстицати и оспособљавати да уз одговарајућу аргументацију сами процењују сопствени напредак у достизању исхода, као и напредак других ученика у одељењу. Тиме праћење и вредновање постају саставни део процеса учења.

Програм допунске, додатне и припремне наставе

Допунска настава се организује као додатна подршка за ученике који у редовној настави нису били успешни у савладавању наставног градива и прилагођена је њиховим индивидуалним потребама. Циљ допунске наставе је да ученик, уз додатну помоћ наставника, стекне минимум основних знања из садржаја које предвиђа програм психологије у гимназији.

Додатна настава намењена је даровитим ученицима и треба да задовољи њихова интересовања за психологију. У оквиру ове наставе се продубљују и проширују садржаји из редовне наставе и раде нови садржаји и теме које нису обухваћенередовном наставом. Наставници позивају и истакнуте стручњаке да у оквиру додатне наставе одрже популарна предавања. Такође организују и омогућавају ученицима посете факултетима и институтима.

Задаци додатне наставе психологије су : да омогући ученицима да у самосталним истраживачким радовима овладају основама научног метода, да развијају аналитичко и критичко мишљење, да у складу са могућностима и интересовањима раде истраживања, да решавају теоријске и експерименталне проблеме, да израђују различите материјале који се могу користити и у настави (табеле, шеме, слике, и сл.).

Припремна настава се организује за: ванредног ученика или редовног ученика који се упућују на разредни испит; ученика који је упућен на полагање поправног испита; полагање матурског испита и ученике са посебним потребама, који су укључени у редован систем образовања и васпитања, уз додатну подршку у складу са ИОП-ом.

Филозофија

Циљ учења наставног предмета

Упознавање и овладавање исправним, ваљаним облицима мишљења. Изоштравање мишљења да би оно било критичко и инвентивно. Упознавање са формалном логиком, методологијом, анализом језика и основним филозофским појмовима. Примена наученог у пракси и дубље разумевање науке.

Подстицање правилног мишљења као основе исправног закључивања. Развијање свести о неопходности проучавања и практиковања закона логике који воде сазнању истине. Уочавање теоријске и практичне корисности логике. Откривање везе између погрешних закључака и произвођења погрешних последица. Упознавање логике као основе научног истраживања и критичког мишљења.

Разред и смер: трећи разред, друштвено-језички смер Недељни фонд: 1 теорије + 0,5 вежби

Годишњи фонд: 37 теорије + 18,5 вежби

Обавезни садржаји

МИШЉЕЊЕ. САЗНАЊЕ И ЈЕЗИК

Постанак логике као филозофске дисциплине Мишљење као предмет проучавања логике
Форма и садржај, исправност и истинитост мишљења Извори, врсте и могућности сазнања
Однос мишљења и језика; функције вербалног језика Вежбе

- Уочавање разлике између исправности и истинитости мишљења на примерима различитих форми закључивања; транспоноване примера из вербалног у симболички формат;

- Препознавање различитих функција језика и извора сазнања. ОСНОВНЕ ФОРМЕ МИШЉЕЊА

Појам

Садржај и обим појмова Врсте појмова

Односи међу појмовима

Методe ближег одређивања појма: дефиниција, деоба и класификација Вежбе

- Повезивање садржаја и обима појма с денотацијом и конотацијом термина (реч- мисао/ термин-појам) и везом мишљења и језика;
- Приказивање односа међу појмовима различитим врстама дијаграма;
- Процена ваљаности дефиниција, деоба и класификација на примерима пронађеним у уџбеницима из различитих предмета.
- Суд или исказ
- Поделе судова
- Односи међу судовима
- Исказна логика
- Вежбе
- Одређивање да ли је реченица суд и у коју врсту судова спада;
- Одређивање истиносне вредности категоричких судова на основу логичког квадрата, приказивање помоћу дијаграма;
- Коришћење методе истиносних таблица за утврђивање истиносне вредности формула; доказивање таутологија методом свођења на противречност.
- Закључивање
- Врсте закључивања: традиционална и савремена подела закључивања
- Непосредно закључивање
- Индуктивно закључивање
- Силогистичко закључивање: категорички и некатегорички облици силогизма,
- полисилогизам и ентимем
- Вежбе
- Састављање примера за разликовање дедуктивног и индуктивног закључивања према критеријумима традиционалне и савремене поделе
- Одређивање истиносне вредности судова на основу правила непосредног закључивања; коришћење дијаграма у извођењу и анализи закључивања

- Доказивање теорема категоричког силлогизма; провера исправности модуса категоричког силлогизма свођењем на прву фигуру; приказивање и провера модуса к.с. помоћу Венових дијаграма; повезивање мешовитих силлогизама са правилима извођења у исказној логици

ПРИМЕНА ЛОГИКЕ

Аргументација Структура аргументације Врсте доказа

Грешке у аргументацији Вежбе

- Препознавање грешака у изабраним примерима текстова; истраживачки задатак: проналажење примера логичких грешака у различитим медијима;

- Организовање дебате на неку актуелну тему. Логика научног истраживања Карактеристике научног знања

Дедуктивна, индуктивна и абдуктивна метода у науци Методе емпиријског утврђивања чињеница

Структура научног истраживања: постављање и провера хипотеза Теорије и научна објашњења

Вежбе

- Пројектни задатак: реконструкција фаза и елемената неког научног истраживања на познатом примеру.

ЛОГИКА ИЗМЕЂУ ФИЛОЗОФИЈЕ И НАУКЕ

Историјски развој и правци у логици Значај изучавања логике

Исходи

- приступи изучавању мишљења на неемпиријски односно нормативни начин, карактеристичан за логику;
- примењује методе и правила дефинисања и класификовања појмова у структурисању различитих знања;
- користи логичке форме, поступке и правила да анализира сазнајне процесе суђења и закључивања и одреди њихову ваљаност;
- примерима илуструје различите функције језика и његову улогу у формирању и саопштавању мишљења;
- користи апарат исказне логике да симболички прикаже форму и истиносне релације исказа;
- решава различите проблеме применом логичке формализације, моделовања и алгорита;
- примењује логичка правила и терминологију да у стандардној форми прикаже, анализира и евалуира аргументацију;
- уочава типичне грешке у закључивању и доказивању са којима се сусреће у свакодневной комуникацији и различитим медијима и избегава их у сопственом мишљењу;
- користи термине епистемологије, логике и опште методологије да опише филозофски приступ питањима сазнања;
- уочи структуру и илуструје употребу различитих метода и врста хипотеза у опису неког научног истраживања;
- процењује компаративне предности и ограничења примене индуктивног, дедуктивног и аналогичког закључивања у сазнању;
- примени познавање структуре научног истраживања да систематизује знања стечена у

различитим областима учења.

Разред и смер: трећи разред, природно-математички смер Недељни фонд: 2

Годишњи фонд: 74

Обавезни садржаји:

МИШЉЕЊЕ. САЗНАЊЕ И ЈЕЗИК

Постанак логике као филозофске дисциплине Мишљење као предмет проучавања логике

Форма и садржај, исправност и истинитост мишљења Извори, врсте и могућности сазнања

Теорије истине

Однос мишљења и језика; функције вербалног језика ОСНОВНЕ ФОРМЕ МИШЉЕЊА

Појам

Садржај и обим појма Врсте појмова

Односи међу појмовима

Методe ближег одређивања појма: дефиниција, деоба и класификација Суд или исказ

Поделе судова

Односи међу судовима Исказна логика Закључивање

Врсте закључивања:традиционална и савремена подела закључивања Непосредно закључивање

Индуктивно закључивање

Силогистичко закључивање: категорички и некатегорички облици силогизма, полисилогизам и скраћени силогизам

Предикатска логика

Логичке грешке у закључивању ПРИМЕНА ЛОГИКЕ

Аргументација Структура аргументације Врсте доказа

Грешке у аргументацији Логика научног истраживања Карактеристике научног знањ

Дедуктивна, индуктивна и абдуктивна метода у науци Логички проблем индукције

Научне чињенице: методе емпиријског утврђивања чињеница Структура научног истраживања: проблем, хипотеза, провера Логичка структура и врсте научних објашњења

Традиционално и савремено схватање научних закона; врсте закона Формулисање и провера теорија:функције теорија

Научни системи – аксиоматски системи Класификације наука

Филозофске контроверзе око питања напретка у науци ЛОГИКА ИЗМЕЂУ ФИЛОЗОФИЈЕ И НАУКЕ

Историјски развој и правци у логици Значај изучавања логике

Исходи

- приступи изучавању мишљења на неемпиријски односно нормативни начин,

карактеристичан за логику;

- примењује методе и правила дефинисања и класификовања појмова у структурисању различитих знања;
- користи логичке форме, поступке и правила да анализира сазнајне процесе суђења и закључивања и одреди њихову ваљаност;
- примерима илуструје различите функције језика и његову улогу у формирању и саопштавању мишљења;
- користи апарат исказне и предикатске логике да симболички прикаже форму и истиносне релације исказа;

Однос мишљења и језика; функције вербалног језика ОСНОВНЕ ФОРМЕ МИШЉЕЊА

Појам

Садржај и обим појма Врсте појмова

Односи међу појмовима

Методe ближег одређивања појма: дефиниција, деоба и класификација Суд или исказ

Поделе судова

Односи међу судовима Исказна логика Закључивање

Врсте закључивања: традиционална и савремена подела закључивања Непосредно закључивање

Индуктивно закључивање

Силогистичко закључивање: категорички и некатегорички облици силогизма, полисилогизам и скраћени силогизам

Предикатска логика

Логичке грешке у закључивању ПРИМЕНА ЛОГИКЕ

Аргументација Структура аргументације Врсте доказа

Грешке у аргументацији Логика научног истраживања Карактеристике научног знањ

Дедуктивна, индуктивна и абдуктивна метода у науци Логички проблем индукције

Научне чињенице: методе емпиријског утврђивања чињеница Структура научног истраживања: проблем, хипотеза, провера Логичка структура и врсте научних објашњења

Традиционално и савремено схватање научних закона; врсте закона Формулисање и провера теорија: функције теорија

Научни системи – аксиоматски системи Класификације наука

Филозофске контроверзе око питања напретка у науци ЛОГИКА ИЗМЕЂУ ФИЛОЗОФИЈЕ И НАУКЕ

Историјски развој и правци у логици Значај изучавања логике

Исходи

- приступи изучавању мишљења на неемпиријски односно нормативни начин, карактеристичан за логику;

- примењује методе и правила дефинисања и класификовања појмова у структурисању различитих знања;
- користи логичке форме, поступке и правила да анализира сазнајне процесе суђења и закључивања и одреди њихову ваљаност;
- примерима илуструје различите функције језика и његову улогу у формирању и саопштавању мишљења;
- користи апарат исказне и предикатске логике да симболички прикаже форму и истиносне релације исказа;
- решава различите проблеме применом логичке формализације, моделовања и алгорита;
- примењује логичка правила и терминологију да у стандардној форми прикаже, анализира и евалуира аргументацију;
- уочава типичне грешке у закључивању и доказивању са којима се сусреће у свакодневној комуникацији и различитим медијима и избегава их у сопственом мишљењу;
- користи термине епистемологије, логике и опште методологије да опише филозофск приступ питањима сазнања;
- анализира примере објашњења из емпиријских и теоријских наука и одређује разлику њихових логичких структура предмета и метода;
- реконструира план неког научног истраживања и опише његове фазе, средства и употребу различитих метода и врста хипотеза;
- процењује компаративне предности и ограничења примене индуктивног, дедуктивног и аналогичког закључивања у сазнању;
- примени познавање структуре научног истраживања да систематизује знања стечена у различитим областима учења.
- решава различите проблеме применом логичке формализације, моделовања и алгорита;
- примењује логичка правила и терминологију да у стандардној форми прикаже, анализира и евалуира аргументацију;
- уочава типичне грешке у закључивању и доказивању са којима се сусреће у свакодневној комуникацији и различитим медијима и избегава их у сопственом мишљењу;
- користи термине епистемологије, логике и опште методологије да опише филозофск приступ питањима сазнања;
- анализира примере објашњења из емпиријских и теоријских наука и одређује разлику њихових логичких структура предмета и метода;
- реконструира план неког научног истраживања и опише његове фазе, средства и употребу различитих метода и врста хипотеза;
- процењује компаративне предности и ограничења примене индуктивног, дедуктивног и аналогичког закључивања у сазнању;
- примени познавање структуре научног истраживања да систематизује знања стечена у различитим областима учења.

Разред и смер: четврти разред, друштвено-језички смер Недељни фонд: 3 часа

Годишњи фонд: : 99

Разред и смер: Четврти разред, природно-математички смер

Годишњи фонд: 66

Недељни фонд: 2

Циљ учења наставног предмета

Упознавање филозофских учења, њихово тумачење и вредновање. Сагледавање духовног и повесног контекста развоја филозофских идеја и појмова. Примена филозофије на свакодневне проблеме модерног света. Усвајање одређених позитивних знања као претпоставке развоја критичког мишљења. Развијање слободног истраживања, вештине расправљања, изналажења и промишљања претпоставки и теза. Подстицање креативног, стваралачког мишљења и трансфера теоријског знања у практично. Посвећивање посебне пажње етичким и естетским проблемима као основи обликовања духа и развоја личности.

Обавезни садржаји

ОДРЕЂЕЊЕ ФИЛОЗОФИЈЕ

Појам филозофије

Основни филозофски проблеми и дисциплине

Однос филозофије и мита, религије, уметности и науке **АНТИЧКА ФИЛОЗОФИЈА**

Питање прапочетка

Проблем бића, мноштва и кретања Значај супротности за тумачење природе

Проблем истине и привида (знање, мњење) Реторика и дијалектика

Метафизичка одређења стварности Знање, добро, врлина

Проблем идеалног друштвеног поретка (праведност) Питање индивидуалне среће

СРЕДЊОВЕКОВНА ФИЛОЗОФИЈА

Улога филозофије у формирању хришћанског учења

Однос вере и разума – континуитет и дисконтинуитет с античком филозофијом Платоновска и аристотеловска традиција у филозофији средњег века (проблем универзалија, докази о постојању бога, схоластика, ренесанса)

ФИЛОЗОФИЈА НОВОГ ДОБА

Схватање човека, природе и друштва у ренесансној и нововековној филозофији Нови концепт науке и знања – рођење модерне науке (научна метода)

Проблем супстанције

Питање поузданог извора сазнања (емпиризам – рационализам) Границе сазнања – Кантова критика сазнајних моћи

Начела разума у праву и политици (просвећеност, либерализам) Ум и слобода (Кант)

Од трансценденталног ка апсолутном субјекту

Умна синтеза стварности (спекулативни идеализам, марксизам) САВРЕМЕНА ФИЛОЗОФИЈА
Критика метафизике као заједничко полазиште различитих праваца у савременој филозофији
Однос према наслеђу европске рационалности Егзистенција као питање слободе избора и одговорности

Однос филозофије и науке: позитивизам, феноменологија, критички рационализам
Језичка и логичка анализа као нови кључ филозофије: херменеутика, филозофија језика

Проблеми савремене политичке филозофије: демократија, тоталитаризам, контрола
и моћ, друштвена правда

Примењена етика као филозофски приступ проблемима савременог света и свакоднев
невног живота

Исходи

- формулише филозофски релевантно питање и уочи филозофски проблем у неком тексту или феномену;
- објасни због чега није могуће дати јединствено одређење тога шта је филозофија и чиме се она бави;
- одреди место филозофије међу облицима духовне културе: мит, религија, наука, уметност;
- пореди карактеристике, домене и могућности различитих извора и типова сазнања (чулног, разумског и умственог);
- у прихватању сазнања и уверења предност даје рационалним разлозима у односу на друге ауторитете (откровење, традиција, мишљење већине); анализира примере употребе различитих метода филозофског испитивања: дијалектичке, аналитичке, херменеутичке и феноменолошке, и процењује њихову специфичност у односу на научне методе;
- служи се методама критичког читања текста и стручном терминологијом у артикулисаном приказу неке филозофске позиције;
- у комуникацији са другима презентује, усмено или писмено, и уз употребу одговарајућих ИКТ средстава, идеје и аргументе на јасан, информативан и кохерентан начин, ненамећући их другима;
- ситуира решења филозофских проблема, дебате и аргументе у историјски контекст и одређује њихов утицај на светоназор одређене епохе;
- прикаже на примерима карактеристичне проблеме појединих филозофских дисциплина (метафизика, епистемологија, логика, етика, естетика, политичка филозофија);
- интерпретира проблеме, ауторске опусе и теорије који су репрезентативни за историјски развој филозофије;
- процењује значај различитих метафизичких и епистемолошких схватања за формирање модерног научног приступа изучавању природе, човека и друштва;
- користи идеје филозофски утемељеног умећа живљења (нпр. античких концепција умерености и еудајмоније) да конципира, практикује и промовише здрав и еколошки стил живота;
- препознаје и избегава симплификације, предрасуде, стереотипије и уобичајене софизме у

аргументацији;

- аргументовано расправља о питањима културних и друштвених вредности и идеолошких оријентација у савременом друштву;
- у дискусији разликује претпоставке и карактер сазнајног, моралног и естетског расуђивања, и у расправи о вредностима респектује принципе конзистентног логичког мишљења, коректног аргументовања и основне етичке вредности;
- изводи практичне импликације одређене вредносне позиције и процењује њену релевантност или универзално важење неког етичког принципа у свакодневном контексту
- формулише (на подстицај филозофске лектире) властито становиште о одређеном вредносном питању у толерантној расправи са другима или у аргументованом писаном приказу (есеју);
- расуђује о кључним димензијама и циљевима научног знања.

Планирање наставе и учења

Планирање наставе одвија се најпре са израдом годишњих планова наставе, а касније са њиховом разрадом у месечним оперативним плановима. У оквиру програма, наставник самостално прилагођава садржаје актуелним или новим околностима које се са сваком новом школском годином јављају. При том, води рачуна да постигне правилно и објективно праћење и вредновање рада ученика, испуњеност исхода, повезаност наставе са другим областима рада ученика.

Исходи се постижу као укупан ефекат рада и различитих метода коришћених у настави. Ученици се подстичу да знања примењују, да учествују у секцијама и пројектима који се одвијају у школи, да користе савремене технологије и друге изворе знања, осим уџбеника. Ученици се подстичу да међусобно сарађују и раде у групама.

За ученике који имају проблема у савладавању градива као и за оне који би желели да додатно проширују знања и развијају вежтине организују се додатни облици наставе.

Начин и поступак остваривања плана и програма

Развијању (повезаности) знања, вештина, ставова и вредности код ученика погодује тематско и проблемско конципирање наставних садржаја које успоставља смисаоне везе између појмова, чињеница, процедура, као и сродних садржаја из различитих предмета, и циља на њихову примену у новим образовним контекстима.

Настава филозофије(логике) има задатак да допринесе развоју општих кључних способности (посебно у области тзв. критичког мишљења), али и да, повратно, посредством оних које су стечене у другим областима (а то су пре свега језичка, читалачка, научна, уметничка писменост) унапреди општу перформансу ученика, подигне ниво њихове интелектуалне и духовне радозналости, оспособи их да феномене анализирају из перспективе различитих научних и уметничких дисциплина и да знања и ставове синтетизују у кохерентан поглед на свет.

Садржаји у оквиру наставних тема нису детаљно разрађени како би се наставницима оставила слобода да их конципирају на различите начине, при том консултујући и друге уџбенике и приручнике, као и материјал који је доступан преко интернета. У реализацији програма за трећи разред, уместо пуке анализе истиносних функција помоћу таблица, пожељно

је у корелацији са наставом математике продубити разумевање импликације, значаја и употребе логичког рачуна, а посебно технике свођења на апсурд (не само код доказивања таутологија, већ и правила силогистичких фигура) на коју се често ослањају и филозофски докази. Задатак не само овог дела програма је да пружи јасан логички оквир процедурама које ученици користе у настави природних наука и посебно математике (где је и у програму за трећиразред стављен акценат на аксиоматику, математичку индукцију, доказ из хипотезе итд.). Препоручује се да вежбања у дедукцији обухвате решавање занимљивих логичких проблема, а да се примени правила закључивања, уместо пукојтеорији, посвети више пажње и томе прилагоди планирани фонд часова.

Црж наставе филозофије у четвртном разреду треба да чини обезбеђивање креативног, индивидуалног и флексибилног приступа проблемима филозофије у живој размени између наставника и ученика. Увођење у филозофију преко историје филозофије не може тећи линеарно и једнозначно, јер би робовало хронологији на уштрб тражења смисаоних веза у излагању и разумевању филозофске проблематике. Отуда су садржаји предвиђени програмом груписани у теме које одговарају проблемским целинама како би се концентрисано и свестрано истраживали.

Однос филозофије према религији, науци и уметности умесније је обрађивати у конкретном епохалном контексту средњовековне односно нововековне филозофије, а не у уводним партијама. Рачунајући са готово извесним тешкоћама које ученици могу имати у разумевању езотеричне проблематике и језика појединих праваца у савременој филозофији, препоручује се да њихово упознавање буде ствар избора и договора ученика и наставника, а да се као обавезни обраде само они концептуални склопови који су на дужи рок икараактеристично одредили мисаони оквир у коме филозофија кореспондира са изазовима наше епохе: 1) логичкипозитивизам и аналитичка филозофија преко релевантних представника, 2) волунтаризам (Ниче и Шопенхауер), 3) линија: феноменологија (Хусерл) - филозофија егзистенције (Кјеркегор, Јасперс, Хајдегер, Сартр) - филозофска херменеутика.

Растерећење програма од сувишне фактографије треба да се огледа и у селекцији садржаја које нуде учбеници и оспособљавању ученика да их читају пратећи проблемске везе. Овде су наставници позвани да користе текст-анализу и различите активне, партиципативне и кооперативне методе обучавања у вештини артикулисања филозофских проблема и начина њиховог решавања. Наиме, остварењу циља и задатака образовања у филозофији може водити само настава у којој је нагласак на проблемском приступу, самосталним и тимским истраживачким задацима који оспособљавају ученике за изградњу властитих стратегија учења и критичко коришћење различитих извора и средстава информисања, у којој се лако и често покреће разговор или расправа, размењују увиди и интегришу свакодневна искуства, ученици подстичу да користе знања стечена и ван школе, уважавају индивидуалне разлике у начину учења и брзини напредовања, избором тема прате и развијају њихова интересовања и пружа помоћ у професионалној оријентацији.

Оцењују се нивои постигнућа у свим знањима, умењима, способностима и вештинама наведеним у циљевима и задацима изучавања предмета, разноврсним методама и инструментима, током свих часова, а не само оних намењених утврђивању или систематизацији, како би оцена уистину имала информативну, мотивациону и оријентациону улогу када је у питању напредовање ученика. Вреднују се целовити писмени и усмени одговори на постављена питања, али и активност коју ученици испољавају на часу, пре свега спремност на

сарадњу и интелектуалну размену у дискусији са другима, кућна припремаза најављену тему часа (нпр. упознавање са текстуалним материјалом, обрада понуђених асимилационих табела, састављање листе кључних појмова и сл.), допринос властитом усавршавању кроз додатно читање препоручене литературе, лично истраживање и прикупљање релевантног материјала, самостална или тимска припрема и презентовање пројектних задатака.

Оцени доприносе и испољена спремност да се савладају кључни задаци предмета, исказано интелектуално интересовање за проблеме филозофије (логике), као и способност да се знања, вештине и ставови усвајају и развијају у интеграцији са њиховим овладавањем у другим наставним предметима. Поред редовне усмене размене, препоручује се укључивање писаних радова/есеја и тестова у систематизације градива са циљем да сви ученици (под једнаким околностима и у истом тренутку) демонстрирају познавање заокружених тематских целина, ниво способности да примене метазнања и научене технике филозофске/логичке анализе, евалуирају понуђени материјал, артикулишу одређену филозофску (или личну) позицију и самостално се (ефективно) изразе.

Више нивое постигнућа (прикупљање и обраду материјала, креативну презентацију и флуентно излагање) ученици показују у пројектним радовима које као појединци или у тиму припремају на изабрану тему. Покретање расправа (или учешће у њима) важан је део усавршавања логичких способности и развијања (артикулације и одбране) личних или колективних вредносних ставова, али и учења како да се толеришу туђи. Иако те компетенције нису циљно и систематски развијане током школовања, њихово укључивање у постигнућа која треба оцењивати свакако ће фокусирати пажњу наставника и ученика на овај кључни сегмент у трансферу филозофских знања на ваннаставне контексте. Сходно томе, треба подстицати учениково суделовање у пригодним дискусијама, дебатама, разјашњењима, анализама текстуалних предлога, логичким обрадама кључних појмова и концепата, формулацији питања и проблема као задатака часа, или различитим формама презентације.

Праћење и вредновање наставе и учења

Ученици ће бити унапред упознати са начинима праћења и вредновања њихових постигнућа. За наставу је једнако битно усвајање знања из програма као и стицање вештина анализе и аргументације који се могу усавршити само радом на часу. У том смислу ученици ће бити подстицани да активно учествују на часу износећи своја мишљења и ставове.

Начини праћења и вредновања укључују усмено испитивање, писмене провере (есеје или тестове), израду презентација и њихово презентовање на часу, учешће у пројектима и припреми и извођењу угледних часова, учешће у дискусијама и квалитет доприноса у њима. Ученици се подстичу да стечено знање примењују на нове садржаје и у новим ситуацијама, као и да повезују садржаје из сфера разних школских предмета као и свакодневног живота.

Оцене се саопштавају јавно и уз образложење разлога са одређено вредновање, као и начина путем кога се оцена може поправити.

Програм допунске, додатне и припремне наставе

На допунској настави биће додатно обрађиване теме које ученици нису довољно савладали на редовним часовима или су имали проблеме у њиховом овладавању. Настава ће

бити заснована на примерима и једноставним објашњењима главних појмова и релација који се појављују у настави филозофије.

Додатна настава ће бити реализована у циљу повећања способности ученика да се на вишем нивоу баве филозофским проблемима. У наставу ће бити укључена анализа текста, читање оригиналних текстова, примена знања из области филозофије на актуелна друштвена питања.

Припремна настава се организује за: ванредног ученика или редовног ученика који се упућују на разредни испит и ученика који је упућен на полагање поправног испита.

Историја

Циљ учења наставног предмета

Циљ учења историје је да ученик, изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне знања и компетенције неопходне за разумевање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, поштовању људских права и културних различитости, друштву и држави у којој живи.

Разред и смер: први разред, друштвено-језички и природно-математички смер, смер за ученике са посебним способностима за спорт

Недељни фонд часова: 2 Годишњи фонд часова: 74 Обавезни садржаји

ОСНОВИ ИСТОРИЈСКОГ ИСТРАЖИВАЊА

Хронолошки и научни оквири историје – историјски појмови и појмови историјске науке. Порекло, сазнајна вредност историјских извора и њихова примена у истраживању – примери. Анализа извора – примери (од праисторијских остатака и налазишта до савремених извора информација).

Реконструкција и интерпретација прошлости. Употреба историје и манипулација прошлосту.

ПОЛИТИЧКИ ОКВИРИ ЦИВИЛИЗАЦИЈА СТАРОГ ВЕКА

Географски простор цивилизација старог века – Медитеран, Средњи и Далеки исток.

Основна обележја државног уређења цивилизација старог века – Египат,

Месопотамија, Левант, Кина, минојски Крит, Микена, Хомерско доба, грчки полиси, антички Рим и Источно римско царство до средине VI века.

Рат и мир у старом веку (пример мировног споразума после битке код Кадеша; Грчко-персијски ратови – сукоб цивилизација;

Пелопонески рат – борба за превласт и криза полиса; освајања Александра Великог – прожимање цивилизација; римско освајање Италије – рађање светске силе; пунски ратови и борба за превласт у Средоземљу; грађански ратови – криза и пропаст републике; римска спољна политика у доба царства – освајања и одбрана граница; последице Велике сеобе народа – V и VI век; Јустинијанова обнова).

ДРУШТВЕНИ И ПРИВРЕДНИ ОДНОСИ У СТАРОМ ВЕКУ

Друштвени односи – Стари исток, античка Грчка и антички Рим. Привредни односи у старом веку.

КУЛТУРА И СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ У СТАРОМ ВЕКУ

Основне одлике религија у старом веку. Писменост и књижевност у старом веку.

Научна достигнућа старог века – историографија; филозофија; право; природне науке. Свакодневни живот – обичаји, занимања, култура исхране и становања.

ПОЈАВЕ ДУГОГ ТРАЈАЊА – МИГРАЦИЈЕ

Врсте, узроци и последице миграција. Миграције у праисторији.

Миграције и колонизације у старом веку. Велика сеоба народа.

Миграције народа на Балканском полуострву. Савремене миграције.

ЦИВИЛИЗАЦИЈСКЕ ТЕКОВИНЕ ЕПОХЕ СТАРОГ ВЕКА

Историјско наслеђе – повезивање прошлости и садашњости (институције- право, наука и уметност, демократија, спорт).

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- у усменом и писаном излагању користи основне научне и историјске појмове; – објасни основе историјског научног метода у реконструкцији прошлости и уочава постојање различитих интерпретација;
- идентификује порекло и процени сазнајну вредност различитих извора на основу њихових спољних и садржинских обележја; – анализира историјске податке и идентификује особености, континуитет и промене у различитим појавама дугог трајања; – анализира узрочно-последичне везе и идентификује их на конкретним примерима; – користећи ИКТ, самостално или у групи, презентује резултате истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе;
- користи хронолошке одреднице на одговарајући начин, у складу са периодизацијом прошлости;
- поредећи историјске и географске карте датог простора, уочава утицај рељефа и климатских чинилаца на настанак цивилизација и кретање становништва; – наведе и лоцира најважније праисторијске и античке локалитете у Европи и Србији;
- уочи и изрази став у односу на предрасуде, стереотипе, пропаганду и друге врсте манипулација прошлости на конкретним примерима;
- издвоји и међусобно пореди најважније одлике државних уређења у цивилизацијама старог века; – уочава специфичности и пореди друштвени положај и начин живота припадника различитих слојева у старом веку; – идентификује основне елементе и одлике привреде у цивилизацијама старог века; – пореди и илуструје примерима одлике свакодневног живота међу различитим цивилизацијама старог века;
- уочава присуство и препознаје важност тековина цивилизација старог века у савременом свету;
- учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности и активности које подстичу друштвену одговорност.

Разред и смер: Други разред, друштвено-језички смер

Недељни фонд часова: 2 Годишњи фонд часова: 74 Обавезни садржаји

ОСНОВИ ИСТОРИЈСКОГ ИСТРАЖИВАЊА

Хронологија и простор – средњи и рани нови век

Историјски извори (порекло, анализа, уочавање специфичности различитих медија и њихове сазнајне вредности, примена у истраживању)

Континуитет и промена

Реконструкција и интерпретација прошлости. КЉУЧНЕ ПОЈАВЕ, ПРОЦЕСИ И ЛИЧНОСТИ ЕПОХЕ

Сеобе народа и колонизација Покрштавање Развој писмености, науке и цивилизације

Верски покрети, односи и ратови (крсташки ратови, Велики раскол, јереси, исламизација, реформација, противреформација)

Српски народ, земље, државност, друштво и црквена организација Османлијска освајања

Научно-техничка и географска открића Развој и утицај нових идеја (хуманизам, ренесанса)

Истакнуте личности: Јустинијан I, Ираклије I, Мухамед, Карло Мартел, Карло Велики, кнез Властимир, цар Симеон, Јован Владимир, цар Самуило, Василије II, краљ Михаило, Тирило и Методије, цар Отон I, цар Хенрих IV, папа Гргур VII, папа Урбан II, Фридрих I Барбароса, Ричард Лавље Срце, Саладин, цар Манојло I Комнин, папа Иноћентије III, бан Кулин, Стефан Немања, Стефан Првовенчани, Сава Немањић, Милутин, Стефан Дечански, Стефан Душан, цар Карло IV Луксембуршки, кнез Лазар и кнегиња Милица, Твртко I Котроманић, Стефан Лазаревић, деспот Ђурађ Бранковић, султанија Мара, српски деспоти у јужној Угарској, Ђурађ Кастриот Скендербег, Мехмед II Освајач, Јанко Хуњади, краљ Матија Корвин, Јохан Гутенберг, Изабела Кастиљска, Марко Поло, Кристифор Колумбо, Фернандо Магелан, Ђото, Петрарка, Бокачо, Леонардо да Винчи, Микеланђело Буонароти, Николо Макијавели, Никола Коперник, Исак Њутн, Мартин Лутер, Карло V и Филип II Хабзбуршки, Сулејман Величанствени, Мехмед-паша Соколовић, Хенри VIII, Елизабета I, Сервантес, Вилијам Шекспир, Молијер, Луј XIV, Петар Велики, Арсеније III Црнојевић, Арсеније IV Јовановић, принц Еуген Савојски...

ДРЖАВА И ИНСТИТУЦИЈЕ

Типови државних уређења Монархија

Република Градска комуна

Структура, унутрашње уређење и институције Скупштине

Законодавство, државна управа и војска Међудржавни односи

Односи државе и цркве Секуларизација

Истакнуте владарске породице Европе (Каролинзи, Отонска династија, Капети, династија Арпадоваца, Хоенштауфовци, Комнини, Плантагенети, Валоа, Асеновци, Палеолози, Анжујци у Јужној Италији и Угарској, Медичи, Хабзбурговци, Тјудор, Бурбони, Османлије, Романови) Истакнуте српске владарске породице (Немањићи, Котроманићи, Лазаревићи, Бранковићи, Мрђавчевићи, Балшићи, Косаче, Црнојевићи)

ДРУШТВЕНИ И ПРИВРЕДНИ ОДНОСИ

Типови друштвених уређења и односа Патријархално друштво

Феудализам Вазални односи

Сталежи/друштвени слојеви и групе Мануфактура

Натурална привреда Робно-новчана привреда **Исходи**

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- користи хронолошке одреднице и прецизно смешта кључне догађаје, појаве, процесе и личности на временској ленти;
- у усменом и писаном излагању користи основне научне и историјске појмове;
- пореди изворе различите сазнајне вредности и процени њихову релевантност за истраживање;
- уочи континуитет и промене код одређених историјских појава и процеса кратког и дугог трајања;
- анализира узрочно-последичне везе и идентификује их на конкретним примерима;
- примењује основну методологију у елементарном историјском истраживању и резултате презентује у усменом, писаном, или дигиталном облику;
- објасни разлику између методолошки утемељеног и ненаучног приступа интерпретацији прошлости;
- препозна на конкретним примерима злоупотребу историје и изведе закључак о могућим последицама на развој историјске свести у друштву;
- наведе типове државних уређења у периоду средњег и раног новог века и издвоји њихове специфичности;
- анализира специфичности и утицај међународних односа на положај држава и народа;
- идентификује најважније друштвене групе, њихове улоге и односе у епохи феудализма;
- анализира развој и промене у друштвеној структури и односима у средњем и раном новом веку;
- идентификује најважније одлике српске државности у средњем веку;
- анализира структуру и особености српског друштва и уочава промене изазване политичким и економским процесима у периоду средњег и раног новог века;
- уочава повезаност појава из политичке, друштвене, привредне и културне историје;
- на основу датих примера изводи закључак о повезаности појава и процеса из националне историје са појавама и процесима у регионалним, европским и светским оквирима;

- идентификује основне елементе привредног живота и њихов утицај на друштвене промене у средњем и раном новом веку;
- анализира положај и начин живота деце, жена и мушкараца, припадника различитих друштвених слојева и мањинских група у средњем и раном новом веку;
- изводи закључак о динамици одређених историјских појава и процеса из националне и опште историје, користећи историјску карту;
- идентификује најзначајније последице настанка и ширења различитих верских учења у историјском и савременом контексту;
- уочава присуство политичких, привредних, научних и културних тековина средњег и раног новог века у савременом друштву;
- илуструје примерима значај прожимања различитих народа, култура и цивилизација;
- препознаје утицај идеја и научно-техничких открића на промене и развој друштва, културе и образовања;
- учествује у организовању и спровођењу заједничких активности у школи или у локалној заједници које подстичу друштвену одговорност и неговање културе сећања;
- разликује споменике из различитих епоха са посебним освртом на оне у локалној средини;
- препознаје улогу легенди и митова у реконструкцији прошлости и изградњи колективног и индивидуалног идентитета;
- препознаје на конкретним примерима злоупотребе митова у историјском и савременом контексту.

Разред и смер: други разред, природно-математички смер Недељни фонд часова: 2

Годишњи фонд часова: 74

Обавезни садржаји

ОСНОВИ ИСТОРИЈСКОГ ИСТРАЖИВАЊА

Хронологија и простор – средњи и нови век

Историјски извори (порекло, анализа, уочавање специфичности различитих медија и њихове информативне вредности, примена у истраживању)

Континуитет и промена

Реконструкција и интерпретација прошлости

КЉУЧНЕ ПОЈАВЕ, ПРОЦЕСИ И ЛИЧНОСТИ ЕПОХЕ

Сеобе народа и колонизација Покрштавање

Развој писмености, науке и цивилизације

Верски покрети, односи и ратови (крсташки ратови, Велики раскол, јереси, исламизација, реформација, противреформација)

Српски народ, земље, државност, друштво и црквена организација Османлијска освајања

Научно-техничка и географска открића

Развој и утицај нових идеја (хуманизам и ренесанса, просветитељство) Револуције

Уставност

Српска револуција Кнежевина Србија

Истакнуте личности: Јустинијан I, Ираклије I, Мухамед, Карло Мартел, Карло Велики, кнез Властимир, цар Симеон, Јован Владимир, цар Самуило, Василије II, краљ Михаило, Ћирило и Методије, цар Отон I, цар Хенрих IV, папа Гргур VII, папа Урбан II, Фридрих I Барбароса, Ричард Лавље Срце, Саладин, цар Манојло I Комнин, папа Иноћентије III, бан Кулин, Стефан Немања, Стефан Првовенчани, Сава Немањић, Милутин, Стефан Дечански, Стефан Душан, цар Карло IV Луксембуршки, кнез Лазар и кнегиња Милица, Твртко I Котроманић, Стефан Лазаревић, деспот Ђурађ Бранковић, султанија Мара, српски деспоти у јужној Угарској, Ђурађ Кастриот Скендербег, Мехмед II Освајач, Јанко Хуњади, краљ Матија Корвин, Јохан Гутенберг, Изабела Кастиљска, Марко Поло, Кристифор Колумбо, Фернандо Магелан, Ђото, Петрарка, Бокачо, Леонардо да Винчи, Микеланђело Буонароти, Николо Макијавели, Никола Коперник, Исак Њутн, Мартин Лутер, Карло V и Филип II Хабзбуршки, Сулејман Величанствени, Мехмед-паша Соколовић, Хенри VIII, Елизабета I, Сервантес, Вилијам Шекспир, Молијер, Луј XIV, Петар Велики, Арсеније III Црнојевић, Арсеније IV Јовановић, принц Еуген Савојски, Монтескје, Волтер, Џејмс Ват, Хердер, Катарина II, Марија Терезија, Робеспјер, Наполеон Бонапарта, вожд Карађорђе, кнез Милош, кнегиња Љубица, Доситеј Обрадовић, Вук Караџић, браћа Грим, прота Матеја Ненадовић, Петар I и Петар II Петровић Његош, Сава Текелија, митрополит Стефан Стратимировић, патријарх Јосиф Рајачић, Лајош Кошут, Пушкин, Гогољ, Дикенс, Балзак, кнез Александар Карађорђевић, Тома Вучић Перишић, Илија Гарашанин, Стеван Книћанин...

ДРЖАВА И ИНСТИТУЦИЈЕ

Типови државних уређења Монархија

Република Градска комуна

Међудржавни односи

Структура, унутрашње уређење и институције Скупштине

Законодавство, државна управа и војска Односи државе и цркве

Секуларизација

Истакнуте владарске породице Европе (Каролинзи, Отонска династија, Капети, династија Арпадоваца, Хоенштауфовци, Комнини, Плантагенети, Валоа, Асеновци, Палеолози, Анжујци у Јужној Италији и Угарској, Медичи, Хабзбурговци, Тјудор, Бурбони, Османлије, Романови)

Истакнуте српске владарске породице (Немањићи, Котроманићи Лазаревићи, Бранковићи, Мрњавчевићи, Балшићи, Косаче, Црнојевићи)

ДРУШТВЕНИ И ПРИВРЕДНИ ОДНОСИ

Типови друштвених уређења и односа Патријархално друштво

Феудализам Вазални односи

Сталежи/друштвени слојеви и групе Мануфактура

Натурална привреда Робно-новчана привреда Капитализам

КУЛТУРА И СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ

Религије и веровања Православље Католичанство Ислам

Јудаизам Протестантизам Јереси Сујеверје Обичаји

Наука образовање Штампа

Породични и родни односи Болести и лечење Задужбинарство и споменици

ПОЈАВЕ ДУГОГ ТРАЈАЊА – МИТ, ЛЕГЕНДА, НАУКА

Митови, легенде и предања – значење и значај некад и сад Злоупотреба историје и митова

Псеудоисторија

Савремени политички митови Научна методологија Култура сећања

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- користи хронолошке одреднице и прецизно смешта кључне догађаје, појаве, процесе и личности на временској ленти;
- у усменом и писаном излагању користи основне научне и историјске појмове;
- пореди изворе различите сазнајне вредности и процени њихову релевантност за истраживање;
- уочи континуитет и промене код одређених историјских појава и процеса кратког и дугог трајања;
- анализира узрочно-последичне везе и идентификује их на конкретним примерима;
- примењује основну методологију у елементарном историјском истраживању и резултате презентује у усменом, писаном, или дигиталном облику;
- објасни разлику између методолошки утемељеног и ненаучног приступа интерпретацији прошлости;
- препозна на конкретним примерима злоупотребу историје и изведе закључак о могућим последицама на развој историјске свести у друштву;
- наведе типове државних уређења у периоду средњег и новог века и издвоји њихове специфичности;
- анализира специфичности и утицај међународних односа на положај држава и народа;
- идентификује најважније друштвене групе, њихове улоге и односе у епохи феудализма;
- анализира развој и промене у друштвеној структури и односима у средњем и новом веку;
- идентификује најважније одлике српске државности у средњем веку;
- упоређује сличности и разлике између средњовековне и модерне српске државности у првој половини 19. века;
- анализира структуру и особености српског друштва и уочава промене изазване политичким и економским процесима у периоду средњег и новог века;
- уочава повезаност појава из политичке, друштвене, привредне и културне историје;

- на основу датих примера изводи закључак о повезаности појава и процеса из националне историје са појавама и процесима у регионалним, европским и светским оквирима;
- идентификује основне елементе привредног живота и њихов утицај на друштвене промене у средњем и новом веку;
- анализира положај и начин живота деце, жена и мушкараца, припадника различитих друштвених слојева и мањинских група у средњем и новом веку;
- изводи закључак о динамици одређених историјских појава и процеса из националне и опште историје, користећи историјску карту;
- идентификује најзначајније последице настанка и ширења различитих верских учења у историјском и савременом контексту;
- уочава присуство политичких, привредних, научних и културних тековина средњег и новог века у савременом друштву;
- илуструје примерима значај прожимања различитих народа, култура и цивилизација; користи хронолошке одреднице и прецизно смешта кључне догађаје, појаве, процесе и личности на временској ленти;
- у усменом и писаном излагању користи основне научне и историјске појмове;
- пореди изворе различите сазнајне вредности и процени њихову релевантност за истраживање;
- уочи континуитет и промене код одређених историјских појава и процеса кратког и дугог трајања;
- анализира узрочно-последичне везе и идентификује их на конкретним примерима;
- примењује основну методологију у елементарном историјском истраживању и резултате презентује у усменом, писаном, или дигиталном облику;
- објасни разлику између методолошки утемељеног и ненаучног приступа интерпретацији прошлости;
- препозна на конкретним примерима злоупотребу историје и изведе закључак о могућим последицама на развој историјске свести у друштву;
- наведе типове државних уређења у периоду средњег и новог века и издвоји њихове специфичности;
- анализира специфичности и утицај међународних односа на положај држава и народа;
- идентификује најважније друштвене групе, њихове улоге и односе у епохи феудализма;
- анализира развој и промене у друштвеној структури и односима у средњем и новом веку;
- идентификује најважније одлике српске државности у средњем веку;
- упоређује сличности и разлике између средњовековне и модерне српске државности у првој половини 19. века;
- анализира структуру и особености српског друштва и уочава промене изазване политичким и економским процесима у периоду средњег и новог века;
- уочава повезаност појава из политичке, друштвене, привредне и културне историје;
- на основу датих примера изводи закључак о повезаности појава и процеса из националне

историје са појавама и процесима у регионалним, европским и светским оквирима;

- идентификује основне елементе привредног живота и њихов утицај на друштвене промене у средњем и новом веку;
- анализира положај и начин живота деце, жена и мушкараца, припадника различитих друштвених слојева и мањинских група у средњем и новом веку;
- изводи закључак о динамици одређених историјских појава и процеса из националне и опште историје, користећи историјску карту;
- идентификује најзначајније последице настанка и ширења различитих верских учења у историјском и савременом контексту;
- уочава присуство политичких, привредних, научних и културних тековина средњег и новог века у савременом друштву;
- илуструје примерима значај прожимања различитих народа, култура и цивилизација; препознаје утицај идеја и научно-техничких открића на промене и развој друштва, културе и образовања;
- учествује у организовању и спровођењу заједничких активности у школи или у локалној заједници које подстичу друштвену одговорност и неговање културе сећања;
- разликује споменике из различитих епоха са посебним освртом на оне у локалној средини;
- препознаје улогу легенди и митова у реконструкцији прошлости и изградњи колективног и индивидуалног идентитета;
- препознаје на конкретним примерима злоупотребе митова у историјском и савременом контексту

Разред и смер: трећи разред, друштвено-језички смер Недељни фонд часова: 3

Годишњи фонд часова: 111

Обавезни садржаји

ОСНОВИ ИСТОРИЈСКОГ ИСТРАЖИВАЊА

Хронологија и простор – основне одлике периода од Индустријске револуције до завршетка Првог светског рата.

Историјски извори, њихова специфичност и сазнајна вредност (материјални, писани, аудио и визуелни – фотографија, филм).

Историјске перспективе – примена концепта мултиперспективности; слика „другог”

МЕЂУНАРОДНИ ОДНОСИ, САВЕЗИ И КРИЗЕ

Међудржавни односи Наполеонови ратови Револуције 1848/49. Кримски рат Грађански рат у САД Империјализам

Блоковске поделе и савези великих сила Источно питање

Ратови за српско национално ослобођење у 19. веку Балкански ратови Велики рат

ДРЖАВА И ИНСТИТУЦИЈЕ

Типови државних уређења Монархија

Република

Револуције и њихове тековине Уставност

Структура, унутрашње уређење и институције Скупштина и парламентаризам Законодавство, државна управа и војска Односи државе и цркве, секуларизација

Стварање националних држава и нестанак империја Стварање модерне српске државе

Српски народ под страном влашћу Српска Војводина

Независност Србије и Црне Горе Развој српске државности и уставности Кнежевина Србија

Краљевина Србија

ДРУШТВЕНИ И ПРИВРЕДНИ ФЕНОМЕНИ И ОДНОСИ

Типови друштвених уређења и односа Укидање феудалних односа

Друштвени слојеви и групе – грађанство, сељаштво, радништво Прва и Друга индустријска револуција

Идеје и идеологије – либерализам, национализам, расизам, социјализам, комунизам

Грађанска и политичка права Аболиционизам Капитализам

Специфичности српског друштва и привреде КУЛТУРА И СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ

Религија и атеизам Просветитељство Бел епок Наука, техника и технологија образовање

Књижевност и уметност Медији

Породични и родни односи Грађанска култура Социјална заштита

Брига о здрављу

ПОЈАВЕ ДУГОГ ТРАЈАЊА – КОМУНИКАЦИЈА НЕКАД И САД

Историјски контекст, потребе друштва и појединца, средства, инфраструктура, врсте (културна, економска, политичка, научно-технолошка), последице (интеркултурне, геополитичке, економске, еколошке)

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- идентификује узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса из опште и националне историје;
- анализира историјске догађаје и појаве на основу доступних визуелних, аудио-визуелних извора и статистички-табеларно обрађених података;
- наведе типове државних уређења у периоду новог века;
- користи хронолошке одреднице и исправним хронолошким редоследом наводи кључне догађаје, појаве, процесе и личности;
- у усменом и писаном излагању користи основне научне и историјске појмове;

- пореди изворе различите сазнајне вредности и процени њихову релевантност за истраживање;
- примењује основну методологију у елементарном историјском истраживању и резултате презентује у усменом, писаном, или дигиталном облику;
- анализира специфичности и утицај међународних односа на положај држава и народа;
- на основу датих примера изводи закључак о повезаности појава и процеса из националне историје са појавама и процесима у регионалним, европским и светским оквирима;
- анализира положај и начин живота деце, жена и мушкараца, припадника различитих друштвених слојева и мањинских група у у новом веку;
- учествује у организовању и спровођењу заједничких активности у школи или локалној заједници које подстичу друштвену одговорност и неговање културе сећања;
- користи сазнања из других научних области, ради потпунијег сагледавања историјских појава и процеса;
- анализира развој и промене државних институција у новом веку;
- препозна историјске корене савремених институција и друштвених појава;
- наводи најважније одлике српске државности у новом веку;
- идентификује најважније друштвене групе, њихове улоге и односе у периоду новог века;
- анализира структуру и особености српског друштва и уочава промене изазване политичким и економским процесима у периоду новог века;
- наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку;
- анализира, на примерима, процес настанка модерних нација;
- повезује појаву нових идеја, научног, технолошког и културног напретка са променама у друштву, привреди, образовању и начину живота;
- уочава утицај и улогу књижевних и уметничких дела на формирање националног идентитета у прошлости;
- уочава важност одређених историјских догађаја и личности кроз истраживање меморијала у локалној заједници, доприносећи неговању културе сећања;
- препознаје и пореди различита виђења једне историјске појаве, личности или догађаја на основу тумачења историјских извора;
- уочава историјске промене, поређењем политичке карте савременог света са историјским картама;
- уочава везу између развоја српске државности током новог века и савремене српске државе;
- препозна пропаганду, стереотипе и идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулацији;
- анализира утицај представа о прошлости на формирање модерног националног идентитета;
- илуструје примерима значај прожимања различитих народа, култура и цивилизација;
- утврди условљеност настанка и развоја одређене врсте комуникације историјским

контекстом;

- изводи закључак о променама у политици, друштву, привреди и култури, које су настале услед развоја комуникације;
- идентификује последице различитих врста комуникација на свакодневни живот људи у прошлости и данас.

Разред и смер: трећи разред, природно-математички смер Недељни фонд часова: 2

Годишњи фонд часова: 74

Обавезни садржаји

ОСНОВИ ИСТОРИЈСКОГ ИСТРАЖИВАЊА

Хронологија и простор – основне одлике периода од средине XIX до данас Историјски извори, њихова специфичност и сазнајна вредност (материјални, писани, аудио, визуелни, усмена сведочанства, дигитални)

Разумевање етичке димензије историје (историјска емпатија, култура сећања, историјска одговорност, етичко просуђивање осетљивих историјских феномена и догађаја, мултиперспективност)

МЕЂУНАРОДНИ ОДНОСИ, САВЕЗИ И КРИЗЕ

Међудржавни односи Кримски рат Грађански рат у САД

Блоковске поделе и савези великих сила Источно питање

Ратови за српско национално ослобођење и уједињење Балкански ратови

Империјализам Велики рат

Револуције у Русији и Европи Настанак југословенске државе Други светски рат

Ратни злочини Геноцид,

Холокауст, геноцид над Ромима, геноцид над Србима у НДХ (Аушвиц, Јасеновац, Сајмиште, гета...)

Хладни рат Деколонизација

Мировне и међународне конференције

Међународне организације (Друштво народа, ОУН) Српска и југословенска држава у међународним односима

Грађански ратови, кризе и међународне интервенције Међународни тероризам

Савремени конфликти и кризе

Распад југословенске државе и међунационални сукоби (интернационализација сукоба, настанак нових држава,

НАТО бомбардовање

Републике Српске и Савезне Републике Југославије, питање статуса Косова и Метохије

ДРЖАВА И ИНСТИТУЦИЈЕ

Стварање националних држава и нестанак империја Типови државних уређења

Монархија Република

Револуције и њихове тековине

Уставност Структура, унутрашње уређење и институције Скупштина и парламентаризам

Законодавство, државна управа и војска Односи државе и цркве, секуларизација Демократија и тоталитаризам

Српски народ под страном влашћу

Развој српске и југословенске државности и уставности

Кнежевина Србија Краљевина Србија Краљевина СХС/Југославија ФНРЈ/СФРЈ

СРЈ, Државна заједница Србија и Црна Гора Република Србија

Република Српска

ДРУШТВЕНИ И ПРИВРЕДНИ ФЕНОМЕНИ И ОДНОСИ

Идеје и идеологије – либерализам, национализам, расизам, социјализам, комунизам, фашизам, нацизам, неолиберализам Типови друштвених уређења и односа Укидање феудалних односа

Друштвени слојеви и групе – грађанство, сељаштво, радништво Либерални капитализам

Социјализам – друштвени и економски систем Економске кризе

Људска и мањинска права Покрети еманципације Глобализација Транзиција

Друга, Трећа и Четврта индустријска револуција Специфичности српског и југословенског друштва и економије КУЛТУРА И СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ

Религије и атеизам Бел епок

Наука, техника и технологија Образовање

Књижевност и уметност Медији

Популарна култура Породични и родни односи Демографске промене Социјална заштита

Брига о здрављу и животној средини

ПОЈАВЕ ДУГОГ ТРАЈАЊА – ПРАВА ПОЈЕДИНЦА И ГРУПА НЕКАД И САД

Права појединца и друштвених група у различитим цивилизацијама и историјским епохама

Развој и статус индивидуалних и колективних права од 19. века до данас (мањинске групе, угрожавање, дискриминација, међународни механизми заштите права, декларације и конвенције, ОУН и Савет Европе)

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- идентификује узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса из опште и националне историје;
- анализира историјске догађаје и појаве на основу доступних визуелних, аудио-визуелних извора и статистички-табеларно обрађених података;
- наведе типове државних уређења у периоду новог века;
- користи хронолошке одреднице и исправним хронолошким редоследом наводи кључне догађаје, појаве, процесе и личности;
- у усменом и писаном излагању користи основне научне и историјске појмове;
- пореди изворе различите сазнајне вредности и процени њихову релевантност за истраживање;
- примењује основну методологију у елементарном историјском истраживању и резултате презентује у усменом, писаном, или дигиталном облику;
- анализира специфичности и утицај међународних односа на положај држава и народа;
- на основу датих примера изводи закључак о повезаности појава и процеса из националне историје са појавама и процесима у регионалним, европским и светским оквирима;
- анализира положај и начин живота деце, жена и мушкараца, припадника различитих друштвених слојева и мањинских група у у новом веку;
- учествује у организовању и спровођењу заједничких активности у школи или локалној заједници које подстичу друштвену одговорност и неговање културе сећања;
- користи сазнања из других научних области, ради потпунијег сагледавања историјских појава и процеса;
- анализира развој и промене државних институција у новом веку;
- препозна историјске корене савремених институција и друштвених појава;
- наводи најважније одлике српске државности у новом веку; – идентификује најважније друштвене групе, њихове улоге и односе у периоду новог века; – анализира структуру и особености српског друштва и уочава промене изазване политичким и економским процесима у периоду новог века;
- наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку;
- анализира, на примерима, процес настанка модерних нација;
- повезује појаву нових идеја, научног, технолошког и културног напретка са променама у друштву, привреди, образовању и начину живота;
- уочава утицај и улогу књижевних и уметничких дела на формирање националног идентитета у прошлости;
- уочава важност одређених историјских догађаја и личности кроз истраживање меморијала у локалној заједници, доприносећи неговању културе сећања;
- препознаје и пореди различита виђења једне историјске појаве, личности или догађаја на основу тумачења историјских извора;
- уочава историјске промене, поређењем политичке карте савременог света са

историјским картама;

- уочава везу између развоја српске државности током новог века и савремене српске државе;
- препозна пропаганду, стереотипе и идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулацији;
- анализира утицај представа о прошлости на формирање модерног националног идентитета;
- илуструје примерима значај прожимања различитих народа, култура и цивилизација;
- утврди условљеност настанка и развоја одређене врсте комуникације историјским контекстом;
- изводи закључак о променама у политици, друштву, привреди и култури, које су настале услед развоја комуникације;
- идентификује последице различитих врста комуникација на свакодневни живот људи у прошлости и данас.

Разред и смер: четврти разред, друштвено-језички смер Недељни фонд часова: 3

Годишњи фонд часова: 99

Обавезни садржаји

ОСНОВИ ИСТОРИЈСКОГ ИСТРАЖИВАЊА

Хронологија и простор – основне одлике периода од завршетка Првог светског рата до наших дана.

Историјски извори, њихова специфичност и сазнајна вредност (материјални, писани, аудио, визуелни, усмена сведочанства, дигитални).

Разумевање етичке димензије историје (историјска емпатија, култура сећања, историјска одговорност, етичко просуђивање осетљивих историјских феномена и догађаја), слика „другог”

МЕЂУНАРОДНИ ОДНОСИ, САВЕЗИ И КРИЗЕ

Последице Великог рата Револуције у Русији и Европи Настанак југословенске државе Други светски рат

Ратни злочини Геноцид,

Холокауст, геноцид над Ромима, геноцид над Србима у НДХ (Аушвиц, Јасеновац, Сајмиште, гета...)

Хладни рат Блоковске поделе Деколонизација

Мировне и међународне конференције Међународне организације (Друштво народа, ОУН) Југословенска држава у међународним односима

Грађански ратови, кризе и међународне интервенције

Распад југословенске државе и међунационални сукоби (интернационализација сукоба, настанак нових држава,

НАТО бомбардовање Републике Српске и Савезне Републике Југославије, питање статуса Косова и Метохије)

Међународни тероризам

Савремени конфликти и кризе ДРЖАВА И ИНСТИТУЦИЈЕ

Стварање националних држава и нестанак империја Типови државних уређења

Монархија Република Револуције

Структура, унутрашње уређење и институције Скупштина и парламентаризам

аконодавство, државна управа и војска Односи државе и цркве, секуларизација Демократија и тоталитаризам

Развој српске и југословенске државности и уставности Краљевина СХС/Југославија
ФНРЈ/СФРЈ СРЈ,

Државна заједница Србија и Црна Гора Република Србија

Република Српска

ДРУШТВЕНИ И ПРИВРЕДНИ ФЕНОМЕНИ И ОДНОСИ

Идеје и идеологије – либерализам, национализам, расизам, антисемитизам, социјализам, комунизам, фашизам, нацизам, популизам, неолиберализам

Типови друштвених уређења и односа

Друштвени слојеви и групе – грађанство, сељаштво, радништво Либерални капитализам

Социјализам – друштвени и економски систем Економске кризе

Људска и мањинска права Покрети еманципације Глобализација Транзиција

Трећа и Четврта индустријска револуција (дигитална револуција) Специфичности српског и југословенског друштва и економије КУЛТУРА И СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ

Религије и атеизам

Наука, техника и технологија Образовање

Књижевност и уметност Медији

Популарна култура Породични и родни односи Демографске промене Социјална заштита

Брига о здрављу и животној средини

ПОЈАВЕ ДУГОГ ТРАЈАЊА – ПРАВА ПОЈЕДИНЦА И ГРУПА НЕКАД И САД

Права појединца и друштвених група у различитим цивилизацијама и историјским епохама Развој и статус индивидуалних и колективних права од 19. века до данас (мањинске групе, угрожавање, дискриминација, међународни механизми заштите права, декларације и конвенције, ОУН и Савет Европе)

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- идентификује узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса из опште и националне историје;
- анализира историјске догађаје и појаве на основу доступних писаних, визуелних, аудио-визуелних и усмених извора и статистички-табеларно обрађених података;
- критички процењује сазнајну вредност и веродостојност усмених сведочанстава, као и писаних, визуелних, аудио-визуелних и електронских историјских извора;
- анализира утицај међународних односа на положај држава и народа у прошлости и препознаје га у савременим историјским процесима;
- наведе специфичности друштвених, економских и државних уређења у периоду савремене историје;
- препозна последице различитих врста еманципације и дискриминације у друштву током периода савремене историје;
- илуструје примерима утицај научно-технолошког развоја на промене у друштву, економији и природном окружењу;
- идентификује демографске, социјалне и културолошке промене као последице процеса глобализације;
- анализира, на основу одабраних историјских извора и литературе, различита тумачења истог историјског догађаја или појаве;
- препозна пропаганду, стереотипе и идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулацији;
- изрази ставове, засноване на историјским аргументима, уважавајући туђе мишљење;
- критички се односи према информацијама из медија користећи се историјским знањима и вештинама;
- објасни разлику између методолошки утемељених и ненаучних интерпретација прошлости, које су узрок појаве историјског ревизионизма;
- препознаје основне карактеристике различитих идеологија у периоду савремене историје;
- анализира промене историјског простора поређењем политичке карте савременог света са историјским картама других епоха;
- пореди одлике српске државности 19. и 20. века и српске државе у 21. веку;
- сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту и заузме аргументован став према њима и њиховој улози;
- анализира повезаност појава из политичке, друштвене, привредне и културне историје на конкретним примерима;
- идентификује основне карактеристике и предуслове настанка тоталитарних идеологија и наводи њихове последице у историјском и савременом контексту;
- осмисли, спроведе и презентује резултате самосталног истраживања заснованог на одабраним историјским изворима и литератури, користећи ИКТ;
- образложи смисао неговања сећања на догађаје и личности из прошлости;
- истражи меморијалне споменике у локалној средини и у сарадњи са локалном заједницом учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој

културе сећања;

- излаже ставове, засноване на методолошки утемељеним аргументима, о осетљивим историјским питањима и појавама;
- образложи утицај историјских догађаја, појава и процеса на креирање и јачање националног и културног идентитета у периоду савремене историје;
- користи сазнања из других научних области, ради потпунијег сагледавања историјских појава и процеса;
- наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група у историјском периоду савременог доба;
- наведе примере утицаја популарне културе и уметничких достигнућа на обликовање савременог друштва;
- идентификује узроке, елементе и последице историјских сукоба и ратова и дискутује о могућим начинима превенције конфликта;
- објасни значење појмова геноцид и Холокауст;
- изведе закључке о узроцима, току и последицама ратова условљених распадом СФРЈ користећи изворе различитог порекла и сазнајне вредности;
- препозна, на примерима из савремене историје, важност поштовања људских права;
- наведе примере како су идеје о родној, верској и етничкој равноправности утицале на савремене политичке прилике и развој друштва;
- пореди права појединаца и друштвених група у истој епохи на различитом простору, као и током различитих епоха на истом простору;
- идентификује историјске предуслове развоја индивидуалних и колективних права и наводи примере њиховог кршења у прошлости и данас;
- наведе механизме заштите људских права (институције, декларације, организације).

Планирање наставе и учења

Већина предметних исхода постиже се кроз непосредну истраживачку активност ученика, а уз подстицај и подршку наставника. Најефикасније методе наставе и учења јесу оне које ученика стављају у адекватну активну позицију у процесу развијања знања и вештина. При остваривању циља предмета и достизању исхода мора се имати у виду да су садржаји, методе наставе и учења и активности ученика неодвојиви у наставном процесу. Да би сви ученици достигли предвиђене исходе и да би се остварио циљ наставе историје, потребно је да наставник упозна специфичности начина учења својих ученика и да према њима планира и прилагођава активности. Наставник има слободу да сам одреди распоред и динамику активности за сваку тему, уважавајући циљ предмета и дефинисане исходе. Редослед исхода не исказује њихову важност јер су сви од значаја за постизање циља предмета. Између исхода постоји повезаност и остваривање једног исхода доприноси остваривању других исхода.

Програм оријентисан на процес и исходе учења наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контексту ализује дати програм потребама конкретне одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се

школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја, наставник најпре креира свој годишњи план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Од њега се очекује и да, у фази планирања и писања припреме за час, дефинише исходе за сваку наставну јединицу. При планирању треба имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. Наставник за сваки час планира и припрема средства и начине провере остварености пројектованих исхода. У планирању и припремању наставе и учења, наставник планира не само своје, већ и активности ученика на часу. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања.

На почетку гимназијског образовања ученици већ поседују извесна знања о најважнијим историјским појмовима, имају нека животна искуства и формиране ставове који су основ за изградњу нових знања, вештина, ставова и вредности. Битно је искористити велике могућности које Историја као наративни предмет пружа у подстицању ученичке радозналости, која је у основи сваког сазнања. Посебно место у настави историје имају питања, како она која поставља наставник ученицима, тако и она која долазе од ученика, подстакнута оним што су чули у учионици или што су сазнали ван ње користећи различите изворе информација. Добро осмишљена питања наставника имају подстицајну функцију за развој историјског мишљења и критичке свести, не само у фази утврђивања и систематизације градива, већ и у самој обради наставних садржаја. У зависности од циља који наставник жели да оствари, питања могу имати различите функције, као што су: фокусирање пажње на неки садржај или аспект, подстицање поређења, трагање за објашњењем. Одговарајућа питања могу да послуже и као подстицај за елементарна историјска истраживања, прилагођена узрасту и могућностима ученика, што доприноси достизању прописаних стандарда постигнућа.

Настава би требало да помогне ученицима у стварању што јасније представе не само о томе „како је уистину било”, већ и зашто се нешто десило и какве су последице из тога проистекле. Да би схватио догађаје из прошлости, ученик треба да их „оживи у свом уму”, у чему велику помоћ може пружити употреба одабраних историјских извора, литературе, карата и других извора података (документарни и играни видео и дигитални материјали, музејски експонати, илустрације), обилажење културно-историјских споменика и посете установама културе. Треба искористити и утицај наставе и учења историје на неговање језичке и говорне културе (вештине беседништва и дебате), као и на развијање културе сећања и свести о друштвеној одговорности и људским правима.

Неопходно је имати у виду и интегративну функцију историје, која у образовном систему, где су знања подељена по наставним предметима, помаже ученицима да постигну целовито схватање о повезаности и условљености географских, економских и културних услова живота човека. Пожељно је избегавати фрагментарно и изоловано учење историјских чињеница јер оно има најкраће трајање у памћењу и најслабији трансфер у стицању других знања и развоју вештина. У настави треба, кад год је то могуће, примењивати дидактички концепт мултиперспективности.

Начин и поступак остваривања плана и програма

Приликом остваривања програма наставник треба да има у виду циљ, општу и специфичне компетенције предмета, стандарде постигнућа и исходе за разред и да у складу с

тим води рачуна о селекцији и броју података неопходних за разумевање одређених кључних појмова.

У остваривању теме *Основи историјског истраживања* требало би пажњу посветити проширивању већ постојећих ученичких знања о историјској науци, хронологији и периодизацији, пореклу и сазнајној вредности историјских извора, историјском концепту континуитета и промене, као и о самом истраживачком процесу. Од кључне важности је да наставник одабере оне наставне методе, примере и задатке који ће омогућити ученицима да се упознају са различитим врстама извора историјског сазнања специфичним за одређене периоде (од праисторије до савременог доба – од камених оруђа и оружја, митова и легенди до уметничких дела, новина, фотографија, филмова, интернета...), да их вреднују, тумаче, критички процењују, интерпретирају, одреде им порекло, да на основу њих аргументовано износе своје закључке, да разумеју разлоге различитог тумачења исте историјске појаве, да препознају стереотипе, предрасуде, злоупотребе, манипулације. С обзиром на то да за период праисторије није предвиђена посебна тема, могуће је да кроз реализацију ове целине (бавећи се материјалним историјским изворима и њиховом интерпретацијом), ученици прошире и своја знања о праисторији, особеностима и етапама овог периода, као и праисторијским налазиштима и културама на територији Европе и Србије. Активности ученика чији је циљ развијање вештине коришћења и критике историјских извора дају могућност и да се упознају са помоћним историјским наукама и науче како да достигнућа различитих научних дисциплина користе у својим истраживањима. У одабиру примера треба узимати у обзир историјске изворе специфичне за истраживану епоху, затим оне којима би се приказала промена коју нека врста историјског извора доживљава кроз дату епоху, али и оне који превазилазе задате временске оквире, закључно са савременим изворима информација и проблематиком њихове релевантности. Конкретни примери, њихово тумачење и анализа требало би да буду средство за остваривање дела теме који се односи на интерпретацију и реконструкцију прошлости. На тим примерима ученици би требало да се оспособе да препознају научну методологију, значај коришћења извора и научне литературе, али и да идентификују ненаучни приступ, као и факторе који утичу на реконструкцију и интерпретацију прошлости. Овакав поступак би требало да обезбеди не само сагледавање околности у којима настаје представа о историјским појавама, процесима и догађајима, већ и развијање вештина за аналитичко и критичко промишљање о савременим појавама, процесима и догађајима и стварању наше представе о њима. Током одабира материјала за рад и осмишљавања активности наставник увек треба да има у виду узраст ученика и ниво њиховог знања, као и што равномернију заступљеност примера из опште и националне историје. Кроз реализацију осталих тема (*Цивилизације старог века; Европа, Средоземље и српске земље у средњем веку и Европа, свети српске земље у раном новом веку*), ученици ће проширити своја знања о најважнијим догађајима и феноменима из политичке, друштвене и културне историје епоха старог, средњег и раног новог века. Када је реч о политичкој историји, посебну пажњу треба посветити узроцима и последицама најзначајнијих догађаја и лично-стима које су их покретале и у њима учествовале. Требало би да уоче законитости појава, њихову развојност, како су се мењале током времена и који су чиниоци на то утицали. Поред тога, ученици треба да праве паралеле између држава, институција и процеса у оквиру исте и различитих епоха, да уочавају сличности и разлике, као и међусобне утицаје. Поредећи и анализирајући различите привредне системе током изучаваних периода, ученици треба да уоче основне чиниоце који утичу на привредне и друштвене токове и разумеју концепт

континуитета и промене у историји. На основу већ усвојених знања о политичким, друштвеним и привредним приликама датог периода ученици треба да уоче њихову повезаност и утицај на културни и верски живот. Када се посматрају верска учења у старом, средњем и раном новом веку, фокус треба да буде на анализи последица њиховог настанка и ширења, које се могу пратити до нашег времена. Важно је, такође, на примерима различитих религијских учења, веровања и обичаја, приказати начин поимања света у датој епохи и на тај начин „ући у ципеле” људи који су тада живели. Ученике треба подстицати да уоче међусобне културне утицаје и прожимања различитих народа, култура и цивилизација и како су одређене идеје и научно-техничка открића утицала на развој друштва, културе, уметности, образовања и свакодневни живот људи. У том смислу, треба им указати на важност неговања различитих културних традиција и подстицати код њих одговоран однос према културно-историјском наслеђу сопственог и других народа. Да би разумели историјски период који изучавају, ученици треба да се упознају и са књижевношћу и уметношћу тог времена. Зато је пожељно да се у корелацији са наставом српског језика и књижевности, ликовне и музичке културе осветле друштвене и политичке околности настанка неког дела које се проучава. Могу се, на пример, анализирати књижевне врсте које су карактеристичне за дату епоху (драме, житија, похвале, сонети,...).

Када је историја српског народа у питању, треба приказа- ти преглед најзначајних политичких догађаја и процеса, развој државних, друштвених и верских институција у ширем, регионалном и европском контексту. Потребно је обезбедити широко ангажовање ученика и подстицати код њих критичко мишљење и свест о значају неговања културе сећања. На тај начин могу бити подстакнути на сарадњу са широм (ваншколском) заједницом као њени активни и одговорни чланови.

Праћење и вредновање наставе и учења

Праћење напредовања ученика започиње иницијалном про- ценом нивоа на коме се он налази и у односу на шта ће се про-цењивати његово даље напредовање. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика. Сваки наставни час и свака активност ученика су, у том смислу, прилика за регистровање напретка ученика и упућивање на даље активности. Наставник треба да подржи саморефлексију (промишљање ученика о томе шта зна, уме, може) и подстакне саморегулацију процеса учења кроз постављање личних циљева напредовања.

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се процес и продукти учења. Да би вредновање било објективно иу функцији учења, потребно је ускладити нивое циљева учења и начине оцењивања. Потребно је, такође, ускладити оцењивање са његовом сврхом. У вредновању научног, поред усменог испитивања, користе се и тестови знања. У формативном оцењивању се користе различити инструменти, а избор зависи од врсте активности која се вреднује. Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Како ниједан од познатих начина вредновања није савршен, потребно је комбиновати различите начине оцењивања. Једино тако наставник може да сагледа слабе и јаке стране сваког свог ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори

показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења. Потребно је да наставник резултате вредновања постигнућа својих ученика континуирано анализира и користи тако да унапреди део своје наставне праксе. Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад.

Програм допунске, додатне и припремне наставе

Допунска настава се изводи према утврђеном плану за све ученике који изразе потребу за допунским радом. Садржај је у вези са наставним планом, као допунска подршка ученицима у учењу.

Додатна настава се изводи према потреби ученика за додатним радом и као подршка ученицима који желе да се такмичење у познавању историје или у оквиру пројектне наставе.

Географија

Циљ учења наставног предмета

Циљ изучавања географије у гимназији је да ученици развију географско логичко мишљење и буду у стању да стекну нова знања, вештине и ставове из области физичке и друштвене географије, географије света и националне географије Србије. Усвајањем географских појмова, појава, процеса и законитости ученици стварају услов за разумевање савремен есветске стварности и развој моралних вредности, толеранције, поштовања и припадности мултиетничком, мултијезичком и мултикултуралном свету.

Програм наставе географије је конципиран тако да се примењује у првом, другом и трећем разреду друштвено-језичког и природно-математичког смера и у првом и другом разреду смера за ученике са посебним способностима за рачунарство и информатику.

Разред и смер: први разред, друштвено-језички и природно-математички

Смер смер за ученике са посебним способностима за спорт

Годишњи фонд часова: 74

Недељни фонд часова: 2

Обавезни садржаји

У првом разреду гимназије друштвено-језичког и природно-математичког смера дефинисано је девет наставних тема, међусобно тесно повезаних и неодвојивих. Захтеви по наставним темама су следећи:

1. Физичка географија
2. Облик, димензије и кретање Земље
3. Еволуција географског омотача

4. Грађа Земље
5. Рељеф Земљине површине
6. Атмосфера
7. Хидросфера
8. Биосфера
9. Геонаслеђе

Исходи

По завршетку првог разреда друштвено-језичког и природно-математичког смера ученик ће бити у стању да:

- осмисли пројекат истраживања на задату тему, реализује истраживање у локалној средини, прикаже и дискутује о резултатима;
- користи дигиталне картографске изворе информација и алате Географских информационих система;
- помоћу модела демонстрира облик и кретање Земље и анализира њиховепоследице;
- разликује еволутивне фазе сфера на Земљи и њиховаглавна обележја;
- изводи закључке о утицају унутрашњих сила на настанак минерала и стена и формирање рељефа користећи примере у Србији и у свету;
- разврстава облике рељефа према типу настанка у зависности од деловања ендеогених и егзогених процеса на примерима у локалној средини и у свету;
- предвиђа које последице по човека могу да настану деловањем геохазарда и наводи мере превенције и заштите;
- оцењује улогу човека као фактора и модификатора у процесу формирања рељефа;
- анализира процесе у ваздушном омотачу и њихов утицај на временске прилике на Земљи користећи географске карте и ИКТ-е;
- критички процењује активности човека на промене у атмосфери;
- анализира хидролошке појаве, објекте и процесе користећи се географским картама и ИКТ-ом;
- доводи у везу и илуструје однос подземних и површинских вода и указује на значај Светског мора и копнених вода;
- истражује узроке различитих водопривредних проблема у свету и код нас и изводи закључке о значају водних ресурса за свакодневни живот човека;

Разред и смер: други разред, друштвено-језички и природно-математички смер

Годишњи фонд часова: 74

Недељни фонд часова: 2

Обавезни садржаји

У другом разреду гимназије друштвено-језичког и природно-математичког смера дефинисано је шест наставних тема, међусобно тесно повезаних и неодвојивих. Захтеви по наставним темама су следећи:

1. Друштвена географија
2. Становништво и демографски процеси
3. Рурални и урбани простор
4. Привреда и географски простор
5. Политичко географски процеси
6. Регионално географске теме и глобални процеси

Исходи

По завршетку другог разреда друштвено-језичког и природно-математичког смера ученик ће бити у стању да:

- реализује истраживачки пројекат на задату тему;
- користи статистичке изворе и средства ИКТ-а у анализи демографских диспаритета у свету и одабраним регијама;
- објашњава факторе популационе динамике и доводи их у везу са степеном друштвеноекономског развоја;
- критички вреднује мере популационе политике и предлаже мере демографског развоја у будућности;
- разматра демографске пројекције на глобалном и регионалном нивоу;
- доводи у везу географски положај насеља са његовим развојем користећи географску карту;
- успоставља односе између процеса у развоју насеља и економског и популационог развоја користећи географску карту и ИКТ;
- објашњава поларизацијске процесе у развоју насеља и даје примере на локалном и глобалном нивоу;
- анализира утицај природних и друштвених фактора на развој привреде у целини и појединих привредних делатности;
- доводи у везу ниво развијености привреде у целини и појединих привредних грана са стањем животне средине и социјалним односима у изабраним регијама;
- издваја економско-географске регије света користећи изворе економске статистике и тематске економске карте;
- критички вреднује утицај мултинационалних компанија и међународних организација на развој и функционисање међународне трговине и неравномеран економски развој у свету;
- разликује појам, политички статус и хијерархија организације територије;
- уочава ефекте центрипеталних и центрифугалних друштвенополитичких процеса на територијални интегритет и суверенитет државе;
- раздваја фазе у еволуцији политичкогеографске карте света од средине XIX века;

- анализира везе између природних ресурса, демографских процеса и степена економског развоја на примерима регија уз помоћ географске карте и ИКТ;
- доводи у везу регионалне проблеме са типовима економског развоја на примерима у свету;
- објашњава утицај глобалних процеса на очување идентитета на примерима из регија у свету;
- користи различите изворе географских информација.

Разред и смер: трећи разред, друштвено-језички и природно-математички смер Годишњи фонд часова: 74

Недељни фонд часова: 2

Обавезни садржаји

У трећем разреду гимназије друштвено-језичког и природно-математичког смера дефинисано је пет наставних тема националне географије Србије међусобно тесно повезаних и неодвојивих. Захтеви по наставним темама су следећи:

1. Географски положај Србије у Европи
2. Физичко-географске карактеристике
3. Друштвено-географске карактеристике Србије
4. Регионализација Србије
5. Срби ван Србије

Исходи

По завршетку трећег разреда ученик ће бити у стању да:

- реализује истраживачки пројекат на задату тему;
- упоређује различите географске изворе информација и процењује њихову поузданост и препознаје могуће грешке;
- анализира утицај природних услова на друштвено-географски развој Балканског полуострва и Подунавља;
- установи сличности и разлике географског положаја Србије и суседних држава;
- објашњава физичко-географске елементе простора Србије у смислу генезе, типологије и њихових општих карактеристика;
- вреднује утицај географских фактора на демографски развој, размештај становништва, насеља и привреде у Србији;
- анализира узроке и последице актуелног стања развоја привреде у Србији;
- дефинише принципе регионализације и доводи их у везу са савременим просторно-функционалним развојем Србије;
- изводи закључке о узајамном односу физичко-географских и друштвено-географских одлика на развој Србије и регионалних целина;
- помоћу општих и тематских географских карата демонстрира регионалне специфичности развоја становништва, привреде и насеља Србије и њених географских регија;

- помоћу општих и тематских географских карата демонстрира регионалне специфичности развоја становништва, привреде и насеља Србије;
- разликује просторе који имају својство осовине развоја у односу на неразвијена подручја;
- предвиђа ефекте заштите природних добара на животне и привредне активности људи;
- анализира успешне примере одрживог развоја у различитим областима и предлаже решења за њихово преношење у своју локалну средину;
- изводи закључке о узроцима и последицама историјских и савремених миграција на просторни размештај Срба у регији и у свету;
- упоређује положај националних мањина у Србији и положај Срба у земљама регије;
- процењује утицај различитих институција на очување националног идентитета Срба ван Србије.

Планирање наставе и учења

Оставривање програма наставе и учења сепостижеприменом различитих поступака и метода и коришћењем разноврсних наставних средстава. Програм оријентисан на процес и исходе учења наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању процеса наставе и учења. Полазећи од датих исхода и кључних појмова садржаја, образовних стандарда за крај општег средњег образовања, циљева и исхода образовања и васпитања, кључних компетенција за целоживотно учење, предметних и општих међупредметних компетенција, специфичних предметних компетенција, наставник најпре креира свој годишњи (глобални) план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Наставник има слободу да сам одреди број часова за дате теме у годишњем плану.

Предметни исходи су дефинисани на нивоу разреда у складу са ревидираном Блумовом таксономијом и највећи број њих је на нивоу примене. Редослед исхода не исказује њихову важност јер су сви од значаја за постизање циља предмета. Од наставника се очекује да операционализује дате исходе у својим оперативним плановима за конкретну тему, тако да тема буде једна заокружена целина која укључује могућа међупредметна повезивања. У фази планирања и писања припреме за час наставник дефинише циљ и исходе часа. Основна карактеристика наставе и учења географије је истицање исхода учења, односно исказа о томе шта ученици знају, разумеју и могу да ураде на крају периода учења, уместо фокусирања на оно о чему наставник намерава да подучава. Предвиђени исходи представљају знања, вештине, ставове и вредности које сви ученици треба да развију. Наставник у процесу учења код ученика развија истраживачки приступ у проучавању простора, омогућава реализацију истраживања, примену географских метода за постизање исхода учења. Многи географски садржаји односе се на просторе који су знатно удаљени од простора локалне средине ученика, тако да применом ИКТ-а се омогућава визуалан доживљај свих делова света. У оквиру тема дат је предлог географског истраживања, ученици се опредељују за једно у складу са својим интересовањима и предзнањем, које реализују у току школске године. Пројектни задаци се могу реализовати у мањим групама. Наставник на почетку школске године упознаје ученике са наставним темама које ће бити реализоване у току школске године као и са начином рада, одабиром теме и критеријумима за вредновање пројектног задатка. Теме истраживања треба да буду у складу са планираним исходима за текући разред. Неопходно је да ученик врши избор релевантних извора

географских знања и информација, анализира их, повезује у сазнајне целине и користи у решавању постављеног проблемског задатка. Истраживачке активности ученика, наставник, усмерава на друштвеногеографске процесе, њихову анализу и синтезу. Приликом планирања и реализовања пројектног задатка неопходно је да наставник прати активности ученика помаже, усмерава, бележи ангажовање ученика и код њих развија критички однос према географском простору и процесима који се у њему одвијају. Као пример за реализацију пројектног задатка може послужити интернет платформа eTwinning. Ученици обрађују прикупљене информације појединачно или у групи, анализирају их, излажу резултате помоћу тематских карата, планова, графикона, дијаграма, схема, цртежа, фотографија, видео записа и презентација и изводе закључке о процесима и променама у географском простору.

Начин и поступак остваривања плана и програма

Програм наставе географије у омогућава ученицима проширивање и продубљивање стечених знања, умења и ставова о природној средини и друштвеној стварности Србије, и савременог света. Овај програм омогућава упознавање система географских научних дисциплина, места, улоге и значаја географије као науке у систему наука. Слобода и креативност наставника испољиће се кроз: самостално планирање и одређивање броја и типова часова по наставној теми и избор наставних метода, техника, активности, дидактичких средстава и помагала. Напомињемо да је у настави географије неопходно коришћење географских карата на свим типовима часова и у свим облицима наставног рада. Поред географских карата потребно је користити табеле, дијаграме, схеме и остале дидактичке материјале који доприносе очигледности и трајности знања и умења. Посебну пажњу у остваривању образовно-васпитних задатака програма географије у треба обратити на физичко-географске и друштвено-економске садржаје. Увек када то програм омогућава, треба настојати да се одређени географски објекти, појаве и процеси објашњавају на примерима из наше земље или локалне средине. Обрада садржаја наставних тема које обухватају географске одлике савременог света (Азија, Африка, Англоамерика, Латинска Америка, Аустралија и Океанија, Европа, Европска Унија, Руска Федерација) представљају кључни подстицај за развој географског мишљења. За ефикасно учење географије, веома је важно развијање функционалне писмености (географске, картографске и информатичке), као и разумевање објеката, појава, процеса и узрочно-последичних веза у геосистему. Неопходно је стицање знања о природним и друштвеним процесима и законитостима, као и идентификовање ученичких способности, вештина, талената и интересовања. Разумевањем географских појмова и њихове повезаности гради се систем појмова, чиме се остварује трајност знања које може да се примењује у новим ситуацијама. Важан део учења географије је стицање знања и умења за примену једноставних истраживања. Стечена знања треба да буду примењива а ученици способни да истражују и анализирају географске појаве и процесе у циљу одабира будућег занимања.

Праћење и вредновање

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са Правилником о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању. Процес праћења и вредновања може започети иницијалним оцењивањем. Овим се установљује колико ученик влада пређашњим градивом неопходним за даље учење и усвајање географских знања и вештина. Формативно оцењивање, којим се вреднују ученикова постигнућа, подржава и ученика и учење. Оно се спроводи чешће, и интерактивно, то јест и

ученици учествују у оцењивању: њихово самопроцењивање и узајамно процењивање је део укупног процеса оцењивања. Циљ тога је да се код ученика подстакне самосталност и одговорност.

Наставник притом добија увид у то како ученик учи, прикупљени информације о постигнућима, и на том основу модификује наставу и остале активности. Формативно оцењивање олакшава наставнику и да утврди критеријуме за вредновање постигнућа као и праћење напредовања ученика и одељења у целини. Критеријуми су јавни и омогућавају ученику да прати своје напредовање. Формативно оцењивање даје и наставнику назнаке о квалитету сопственог рада и ефикасности примењених метода.

Сумативним оцењивањем вреднује се резултат учења. Овакво оцењивање спроводи се периодично, на крају тематских целина. Оријентисано на прошлост, оно сумира постигнућа до тренутка оцењивања. Сумативним оцењивањем наставник ће утврдити да ли је ученик постигао предвиђене резултате, тојест исходе учења.

Наставник подржава саморефлексију коду ученика: потребно је да ученик у одређеној мери објективно процењује шта зна, уме и може. Такође, наставник подстиче вршњачко учење, тј. сарадњу међу ученицима при утврђивању градива, усвајању новог, раду на пројектним задацима итд. Модалитети и квалитет те сарадње даје наставнику шири увид у сопствени рад и у напредак ученика.

Програм допунске, додатне и припремне наставе

Садржаји, допунске наставе прате наставни програм и биће прилагођени индивидуалним потребама ученика с циљем остављања предвиђених исхода. Задатак допунске наставе је да оспособи ученика да користи практичне вештине (оријентација у простору, практично коришћење и познавање географске карте, географских модела, савремених технологија – ГПС и ГИС) и инструменте (компас, термометар, кишомер, ветроказ, барометар) ради лакшег сналажења у простору и времену. На тај начин применом географских знања о елементима географске средине (рељеф, клима, хидрографија, живисвет, природни ресурси, привреда, становништво, насеља, саобраћај), о њиховом развоју, међусобним односима, везама, очувању и рационалном коришћењу ученик ће планирати и унапређивати личне и друштвене потребе, и развијати свест о националној и европској вредности.

Садржаји додатне наставе такође прате наставни програм у циљу реализације индивидуалних интересовања ученика за стицањем комплетног знања, умења и трајних животних вредности. Ученик ће самостално картографски приказивати географске објекте појаве и процесе применом савремених технологија ради планирања и решавања различитих личних и друштвених потреба. Биће у стању да објашњава природне и друштвене услове и ресурсе разумевајући њихов утицај на равномеран друштвено-економски развој Републике Србије, региона и света. Ученик ће бити у стању да дефинише савремене проблеме у локалној средини и Републици Србији, предлаже начине и учествује акцијама за њихово решавање. Анализира и аргументовано објашњава друштвено економске карактеристике регионалног развоја Републике Србије и регионалних целина у свету; предвиђа и учествује у регионалном развоју, заштити и унапређивању локалне средине.

Садржај припремне наставе зависи од потребе ученика. Припрема ванредног ученика и ученика који се упућује на разредни испит ако није присуствовао једној трећини од укупног

фонда часова географије, у обиму најмање 10% од укупног фонда часова за наведени смер. За ученика који је упућен на полагање поправног испита, организује се припремна настава у обиму најмање 10% од укупног фонда часова. Припремна настава за ученике са посебним потребама, који су укључени у редован систем образовања и васпитања, уз додатну подршку у складу са ИОП-ом.

Биологија

Циљ учења наставног предмета

Циљ учења Биологије је да ученик развије биолошку, општу научну и језичку писменост, способности, вештине и ставове корисне у свакодневном животу, да развије мотивацију за учење и интересовања за биологију као науку, уз примену концепта одрживог развоја, етичности и права будућих генерација на очувану животну средину.

Разред и смер: први разред, друштвено-језички и природно-математички смер смер за ученике са посебним способностима за спорт

Годишњи фонд часова: 74

Недељни фонд часова: 2

Обавезни садржаји

Биологија као природна наука; Особине живих бића; Биолошки макромолекули; Ћелија – грађа и функција; Ћелијске деобе; Филогенија и принципи класификације.

Кључни појмови садржаја: научни метод, принципи филогенетске класификације, ћелија, хомеостаза, биомacroмолекули.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- прикупи, прикаже и тумачи податке добијене истраживањем;
- осмисли поступак истраживања на задато истраживачко питање, креира и прати истраживачки протокол;
- изнесе и вреднује аргументе на основу доказа;
- закључује о јединству живота и његовом заједничком пореклу на основу заједничких особина живих бића;
- доведе у везу основна својства живих бића са просторним и временским распоредом чинилаца њиховог окружења;
- разврста биолошки важне макромолекуле према њиховој улози у остварењу животних функција;
- примерима илуструје примену биолошки важних макромолекула у биотехнологији;
- упоређује прокариотску и еукариотску ћелију на основу биохемијских, анатомских и морфолошких карактеристика;
- доведе у везу утицај чинилаца из спољашње и унутрашње средине са динамиком ћелијских процеса;

- тумачи шеме ћелијског циклуса и ћелијских деоба еукариота у контексту раста и размножавања;
- постави шест кључних догађаја у историји живота на временској скали;
- тумачи филогенетске односе и разноврсност живог света на Земљи ослањајући се на модел „дрво живота“;
- примени или изради једноставне кључеве за идентификацију живог света.

Разред и смер: други разред, друштвено – језички смер Годишњи фонд часова:74

Недељни фонд часова: 2

Обавезни садржаји

Основи генетике; Увод у еволуциону биологију; Грађа, разноврсност организама

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- повеже Менделове законе наслеђивања са карактеристикама мејотичке поделе хромозома, посебно на примерима генетике човека;
- разликује генетичку и фенотипску варијабилност;
- графички прикаже и анализира одабране примере фенотипске варијабилности;
- прикупи, прикаже и тумачи податке добијене истраживањем;
- изнесе и вреднује аргументе на основу доказа;
- идентификује начин на који основни еволуциони механизми утичу на генетичку структуру популације;
- идентификује след догађаја током процеса адаптација на одабраним примерима;
- повеже деловање природне селекције са настанком нових врста;
- конструише дрво живота у оквиру царства биљака на основу кључних филогенетских разлика у грађи, функцији и животним циклусима;
- конструише дрво живота у оквиру царства животиња на основу кључних филогенетских разлика у грађи, функцији и развићу;
- доведе у везу кључне филогенетске промене (промене грађе и функције) живих бића са еколошким факторима(утицај на преживљавање, размножавање и распорострањење);
- идентификује улогу организама у процесу преноса енергије и супстанце у екосистему;
- повеже сопствене обрасце понашања са одрживим коришћењем природних ресурса и могућом улогом у нарушавању биодиверзитета;
- сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и интересима, дајући лични допринос постизању договора и афирмишући толеранцију и равноправност у дијалогу;
- критички процени сопствени рад и рад сарадника у групи.

Разред и смер: други разред, природно – математички смер

Годишњи фонд часова: 37 теорије + 18,5 вежби

Недељни фонд часова: 1 теорије + 1 вежби

Обавезни садржаји

Основи генетике; Увод у еволуциону биологију; Грађа, разноврсност организама

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- повеже Менделове законе наслеђивања са карактеристикама мејотичке поделе хромозома, посебно на примерима генетике човека;
- разликује генетичку и фенотипску варијабилност;
- графички прикаже и анализира одабране примере фенотипске варијабилности;
- прикупи, прикаже и тумачи податке добијене истраживањем;
- изнесе и вреднује аргументе на основу доказа;
- идентификује начин на који основни еволуциони механизми утичу на генетичку структуру популације;
- идентификује след догађаја током процеса адаптација на одабраним примерима;
- повеже деловање природне селекције са настанком нових врста;
- конструише дрво живота у оквиру царства биљака на основу кључних филогенетских разлика у грађи, функцији и животним циклусима;
- конструише дрво живота у оквиру царства животиња на основу кључних филогенетских разлика у грађи, функцији и развићу;
- доведе у везу кључне филогенетске промене (промене грађе и функције) живих бића са еколошким факторима (утицај на преживљавање, размножавање и распорострањење);
- идентификује улогу организама у процесу преноса енергије и супстанце у екосистему;
- повеже сопствене обрасце понашања са одрживим коришћењем природних ресурса и могућом улогом у нарушавању биодиверзитета;
- сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и интересима, дајући лични допринос постизању договора и афирмишући толеранцију и равноправност у дијалогу;
- критички процени сопствени рад и рад сарадника у групи.

- разликује главне типове земљишта, доводи у везу њихова својства са условима формирања и примерима у Србији и свету и илуструје њихову економску вредност;
- примерима и помоћу географске карте објашњава законитости хоризонталног и вертикалног распореда биома;
- анализира утицај човека на земљиште, живи свет и биоразноликост на примерима из света и локалне средине користећи се географским картама и ИКТ-ом;
- дефинише појам геонаслеђа и аргументује потребу за његовом заштитом.

Разред и смер: трећи разред, друштвено – језички смер

Годишњи фонд часова: 37 часова теорије + 18,5 часова вежби

Недељни фонд часова: 1 час теорије + 0,5 часова вежби

Обавезни садржаји

Порекло човека;

Предлог вежби: дискусија о понашању и значају интелигенције у сложеним друштвеним заједницама, на основу девете епизоде ВВС серијала „Life of Mammals”

- израда кладограма који почиње врстом Аустралопитекус афаренсис („Луси”)
- израда панона са реконструисаним правцима миграција на основу резултата изнесених у научно-популарним емисијама, нпр. „Probing Human Ancestry with Ancient DNA” или „Ancient DNA and the New Science of the Human Past

Физиолошки процеси и хомеостаза;

Предлог за вежбе: посматрање и препознавање различитих фаза ембрионалног развића човека на микроскопским препаратима, постерима, моделима или микрографијама. кардиоваскуларне болести – узроци, последице, статистика у свету и Србији, превенција; болести дигестивног тракта – узроци, последице и превенција; механизми развоја зависности од дрога, алкохола, дувана; значај спавања за здравље; дијете и поремећаји исхране; спорт и допинг стероидним хормонима; малолетничка трудноћа и адекватна контрацепција или дебата на тему За и против контрацепције; значај дојења за здравље детета; здравље репродуктивног система (полно преносиве болести); истраживање утицаја неадекватне употребе антибиотика на појаву отпорности патогених бактерија на антибиотике и кожни, цревни и вагинални микробиом; ученичке презентације и дебате на тему вакцине и вакцинација; алергије и неспецифични имунитет; аутоимуне болести и специфични имунитет;

Утицај развоја цивилизација на животну средину;

Предлог вежби: анализирање аспеката нарушавања животне средине и предлагање могућих решења (пројектни задатак); примена рецептуре за производњу компоста од биоразградивих отпадака у домаћинству за гајење украсних биљака (у саксијама, жардињерама и сл.); компаративна анализа популационих пирамида појединих неразвијених и развијених земаља

У програму је предложено мноштво вежби од којих наставник треба да изабере вежбе у складу са временом предвиђеним за реализацију вежби, образовним потребама ученика и могућностима школе.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- конструише филогенетско стабло у оквиру реда Примата, групе хоминида, на основу разлика у грађи тела, величини лобање и начину живота;
- илуструје примерима утицај срединских, генетичких и културних чинилаца на еволуцију људи; идентификује фазе развића човека на слици или моделу; повеже основне физиолошке процесе организама са њиховом грађом; доведе у везу функционалну повезаност органа у организмуса одржавањем хомеостазе у променљивим условима средине;
- разликује начине одбране организма од патогена и њихове механизме деловања; анализира епидемиолошке ланце заразних болести и повеже их са мерама превенције;
- дискутује о важности одговорног односа према свом и здрављу других особа;
- доведе у везу пораст људске популације са потребом очувања природе и биодиверзитета;
- критички процени сопствене животне навике у односу на одрживи развој;
- предложи акције заштите и унапређења животне средине и активно учествује у њима.
- доведе у везу ефекте еколошких фактора са динамиком људских популација;
- планира и спроведе истраживање користећи једноставне процедуре, технике, инструменте и литературу; прикупи, прикаже и дискутује податке добијене истраживањем; изнесеи вреднује аргументе на основу доказа; -сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и интересима, дајући лични допринос постизању договора и афирмишући толеранцију и равноправност у дијалогу; критички процени сопственирад и рад сарадника у групи.

Разред и смер: трећи разред природно – математички смер

Годишњи фонд часова: 74 + 18,5 вежби

Недељни фонд часова: 2+ 0,5

Обавезни садржаји

Метаболизам и регулација животних процеса на нивоу ћелије;

Предлог вежби: истраживање болести које су најчешће резултат лошег функционисања ћелија; како супстанце из лекова/суплемената делују на регулаторне механизме у ћелијама (нпр. да ли их убрзавају или успоравају, итд.); - истраживање програмираних ћелијских деоба (утицај средине на неправилно програмирање, грешке у програмирању); адаптације у грађи листа које су важне за процес фотосинтезе; анализа односа између коришћења и транспорта производа фотосинтезе у биљци; испитивање зависности брзине алкохолне ферментације од температуре, мерене преко количине ослобођеног угљен-диоксида.

Метаболизам и регулација животних процеса на нивоу организма;

Предлог вежби и тема за дебату и истраживање: физиолошке адаптације биљака у специфичним условима средине (нпр. живот у сушним стаништима); примена биљних хормона; истраживање контроле лимитирајућих фактора и подстицања фотосинтезе при вештачком гајењу биљака у пластенику; кардиоваскуларне болести – узроци, последице, статистика у свету и

Србији, превенција; болести дигестивног тракта – узроци, последице и превенција; механизми развоја зависности од дрога, алкохола, дувана; значај спавања за здравље; - дијете и поремећаји исхране; - спорт и допинг стероидним хормонима; - малолетничка трудноћа и адекватна контрацепција или дебата на тему за и против контрацепције; - значај дојења за здравље детета; посматрање и истраживање реакција биљног и животињског организма; истраживање утицаја неадекватне употребе антибиотика на појаву отпорности патогених бактерија на антибиотике и бактерије микробиома; ученичке презентације и дебате на тему вакцине и вакцинација; алергије и неспецифични имунитет; - аутоимуне болести и специфични имунитет; истраживање: Шта је култура ткива; - истраживање употребе матичних ћелија; органи из 3Д штампача

- посматрање и препознавање различитих фаза ембрионалног развића човека на микроскопским препаратима, постерима, моделима или микрографијама, - истраживање ћелијских култура, развића *in situ* (ван организма) и примера примене (биљна култура ткива у ботаници, шумарству, хортикултури; културе ћелија у производњи и тестирању вакцина, тестирању лекова; *in vitro* оплодња).

У програму је предложено мноштво вежби од којих наставник треба да изабере вежбе у складу са временом предвиђеним за реализацију вежби, образовним потребама ученика и могућностима школе.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- доведе у везу механизме преноса и експресије генетичке информације са физиолошким процесима и процесима у развићу сложеног вишећелијског организма; - анализира главне метаболичке путеве и њихову улогу у одржавању равнотеже производње и потрошње енергије на нивоу ћелије и организма;
- доведе у везу механизме унутарћелијске и међућелијске комуникације са физиолошким процесима и процесима у развићу сложеног вишећелијског организма; - повеже основне механизме покретљивости и транспорта на ћелијском нивоу са физиолошким процесима и примењује та знања за очување свог здравља и непосредне околине. процесима у развићу сложеног вишећелијског организма; образложи функционалну повезаност органа у организму са одржавањем хомеостазе у променљивим условима средине;
- примерима илуструје значај морфолошко-физиолошких адаптација организма за процесе размене супстанце се средином;
- процени могућу реакцију биљног или животињског организма на дејство најчешћих стресора средине;
- идентификује фазе развића организама на слици или моделу;
- образложи адаптивни значај појединих фаза у развићу организама;
- разликује начине одбране организма од патогена и њихове механизме деловања; анализира епидемиолошке ланце заразних болести и повеже их са мерама превенције
- дискутује о важности одговорног односа према свом и здрављу других особа;
- планира и спроведе истраживање користећи једноставне процедуре, технике, инструменте и литературу;

- прикупи, прикаже и дискутује податке добијене истраживањем; изнесе и вреднује аргументе на основу доказа;
- сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и интересима, дајући лични допринос постизању договора и афирмишући толеранцију и равноправност у дијалогу;
- критички процени сопствени рад и рад сарадника у групи.

Разред и смер: четврти разред, природно – математички смер Годишњи фонд часова: 33 + 33

Недељни фонд часова: 1 + 1

Обавезни садржаји

Еволуција људске врсте; Еволуциони механизми. Специјација. Предачке и изведене особине Примата. Адаптације на живот у крошњи дрвећа и сложеним друштвеним заједницама. Филогенија Примата. Филогенија Хоминоида. Фосили аустралопитецина и рода Хомо. Еволуција рода Хомо. Фосилне врсте људи. Еволуција величине лобање и мозга бипедалних хоминина и рода Хомо.

Предлог вежби: дискусија о понашању и значају интелигенције у сложеним друштвеним заједницама, на основу девете епизоде ВВС серијала „Life of Mammals” која је у целости посвећена приматима.- израда кладограма који почиње врстом Аустралопитекус афаренсис („Луси”) а садржи свеоткривене потомачке фосилне врсте родова Аустралопитекус, Робустус и Хомо- израда паноа са реконструисаним правцима миграција на основу резултата изнесених у научно- популарним емисијама, нпр. „Probing Human Ancestry with Ancient DNA” или „Ancient DNA and the New Science of the Human Past”.

Екологија; Геофизички услови биосфере. Градијенти еколошких фактора и распоред биома на Земљи. Еколошки фактори и утицај на организме. Медијуми животне средине. Популација. Популациони атрибути. Популациони процеси и њихови параметри. Модели раста популације. Интраспецијска конкуренција. Еколошка валенца и еколошка ниша. Станиште. Ареал врсте. Адаптивна вредност популације. Абиотички фактори као агенси селекције. Интерспецијски (трофички) односи, њихова корелација са нишом. Коеволуција. Еколошки системи и њихова хијерархија. Компоненте екосистема. Биоценоза - структурне и функционалне карактеристике. Процеси у екосистемима. Екосистемске услуге. Биогехемијски циклуси

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- доведе у везу промене генетичке структуре популације са појединачним еволуционим факторима;
- конструише филогенетско стабло у оквиру реда Примата, групе хоминида, на основу разлика у грађи тела, величине лобање и начина живота;
- илуструје примерима утицај срединских, генетичких и културних чинилаца на еволуцију људи;
- користи информације добијене на основу познатих генетичких података у анализи могућих праваца миграција људских популација;

- дискутује значај теорије еволуције за развој цивилизације и друштва, на основу постојећих доказа;
- повеже просторни и временски распоред кључних абиотичких еколошких фактора са распоредом биома на Земљи;
- изведе закључке о динамици популационих процеса на основу података о својствима популације и условима средине;
- доведе у везу распрострањење, динамику и еволуцију популације са интерспецијским интеракцијама и дејством абиотичких чинилаца;
- интерпретира популациону динамику у контексту еволуционих механизма; – на примерима анализира компоненте и кључне процесе екосистема; – идентификује кључне екосистемске услуге на примерима природних екосистема и вреднује њихов значај за људску заједницу; – образложи утицај климатских промена на губитак биодиверзитета;
- вреднује своје обрасце коришћења ресурса сходно свом еколошком отisku;
- анализира кључне облике антропогеног нарушавања биогехемијских циклуса; осмисли и спроведе истраживање користећи једноставне процедуре, технике, инструменте и литературу, односећи се одговорно према преузетим обавезама, сопственом здрављу, сарадницима, животној средини и културном наслеђу;
- формулише истраживачко питање и задатак; прикупи, одабере и обради информације релевантне за истраживање, користећи ИКТ и поуздане изворе информација, поштујући правила чувања приватности података; прикаже, наводећи изворе података, и образложи резултате истраживања, користећи језик и стил комуникације специфичан за биологију; изнесе и вреднује аргументе на основу доказа; сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и интересима, дајући лични допринос постизању договора и афирмишући толеранцију и равноправност у дијалогу;
- критички и аргументовано процени сопствени рад и рад сарадника у групи, тако да унапреди рад групе.

Математика

Разред и смер: први, друштвено језички и природно-математички смер, смер за ученике са посебним способностима за спорт

Годишњи фонд часова: 148

Недељни фонд часова: 4 **Обавезни садржаји** Логика и скупови.

Цели бројеви. Реални бројеви. Пропорционалност. Увод у геометрију. Подударност.

Рационални алгебарски изрази.

Линеарне једначине, неједначине и системи. Сличност.

Тригонометрија правоуглог троугла.

Кључни појмови садржаја: логичке и скуповне операције, релације и функције, скуп реалних бројева, аксиома, изометрија, рационални алгебарски израз, једначина и систем једначина с параметром, хомотетија, сличност и тригонометријске функције.

Исходи:

По завршетку првог разреда ученик ће бити у стању да:

- анализира и образложи поступак решавања задатка и дискутује број решења; користи математички језик и систематично и прецизно представи идеју и решење, користи логичке и скуповне операције; користи функције и релације и њихова својства;
- примени једноставна правила комбинаторике за пребројавање коначних скупова.
- представи природан број у канонском облику и на основу тога одреди НЗС и НЗД бројева;
- преведе цео број из једног позиционог система у други.
- користи, приказује на бројевној правој и пореди природне, целе, рационалне и реалне бројеве; преводи рационалне бројеве из једног записа у други;
- на основу реалног проблема састави и израчуна вредност бројевног израза (са или без калкулатора), процени вредност једноставнијих израза и тумачи резултат; рачуна са приближним вредностима бројева, процењује грешку и по потреби користи калкулатор.
- примени пропорцију и процентни рачун у реалном контексту; примени прост каматни рачун за доношење финансијских одлука.
- разликује узајамне положаје тачака, правих и равни.
- примени својства троуглова, четвороуглова и кругова, укључујући и примену у реалном контексту;
- примени подударност у равни (симетрије, транслација, ротација);
- користи линеарне операције са векторима и примени њихова основна својства;
- докаже једноставнија геометријска тврђења користећи подударност и векторе;
- конструише геометријске објекте у равни користећи њихова својства.
- Трансформише целе и рационалне алгебарске изразе;
- користи неједнакости и однос аритметичке и геометријске средине.
- Реши линеарне једначине и дискутује њихова решења у зависности од параметра;
- реши линеарне неједначине;
- графички представи линеарну функцију и анализира њен график, реши проблем који се своди на линеарну једначину, неједначину и систем линеарних једначина са највише три непознате, дискутује и тумачи решења
- примени сличност и хомотетију у равни.
- одреди вредности тригонометријских функција углова од 30° , 45° и 60° ;
- примени тригонометрију правоуглог троугла у реалним ситуацијама уз коришћење калкулатора.

Разред и смер: Други разред, друштвено језички смер Годишњи фонд часова: 111

Недељни фонд часова: 3

Обавезни садржаји:

Степеновање и кореновање.

Квадратна једначина и квадратна функција. Експоненцијална и логаритамска функција. Тригонометријске функције.

Кључни појмови садржаја: Степен чији је изложилац цео број. Степен чији је изложилац рационалан број. Комплексни бројеви. Квадратна једначина. Вијетове формуле. Корен квадратне једначине. Квадратне функције и неједначине. Систем квадратне и линеарне једначине. Ирационалне једначине и неједначине. Експоненцијалне функције, једначине, неједначине. Логаритамске функције, једначине и неједначине. Угао. Радијан. Тригонометријски круг. Основне тригонометријске функције, једначине и неједначине. Адиционе формуле. Синусна и косинусна теорема.

Исходи:

По завршетку другог разреда ученик ће бити у стању да:

- трансформише и израчуна вредност једноставних израза са степенима користећи својства операција и функција, по потреби користећи калкулатор;
- скицира график степене функције;
- Комплексни број задат у алгебарском облику представи у равни, одреди његов модуло и примењује основне операције са комплексним бројевима;
- реши једноставан проблем који се своди на квадратне једначине и неједначине и системе од једне квадратне и једне линеарне једначине;
- скицира и тумачи график квадратне функције;
- Израчуна вредност експоненцијалне и логаритамске функције, по потреби користећи калкулатор;
- скицира график експоненцијалне и логаритамске функције;
- реши једноставне експоненцијалне и логаритамске једначине и основне неједначине;
- Израчуна вредност тригонометријске функције, по потреби користећи калкулатор;
- примени адиционе формуле;
- скицира графике основних тригонометријских функција;
- реши проблем који се своди на основне тригонометријске једначине;
- реши основну тригонометријску неједначину;
- примени синусну и косинусну теорему у једноставним ситуацијама;
- анализира и образложи поступак решавања задатка и дискутује број решења;
- користи математички језик за систематично и прецизно представљање идеја и решења.

Разред и смер: Трећи, друштвено језички смер Годишњи фонд часова 111

Недељни фонд часова 3

Обавезни садржаји:

Полиедри. Обртна тела.

Системи линеарних једначина. Вектори.

Аналитичка геометрија у равни. Математичка индукција. Низови.

Кључни појмови садржаја: Међусобни односи тачака, правих и равни. Угао праве према равни. Диједар. Полиедар, правилан полиедар. Површина и запремина полиедра (посебно праве призме, пирамиде и зарубљене пирамиде). Равни пресеци призме и пирамиде. Цилиндрична и конусна површ. Прав ваљак, права купа, зарубљена права купа и њихове површине и запремине. Сфера и лопта. Површина сфере и запремина лопте. Системи линеарних једначина са две и три непознате. Гаусов поступак. Детерминанте другог и трећег реда. Крамерово правило. Правоугли координатни систем у простору, координате вектора. Скаларни и векторски производ вектора. Принцип математичке индукције и његове примене. Основни појмови о низовима. Аритметички и геометријски низ.

Исходи:

По завршетку трећег разреда ученик ће бити у стању да:

Разликује узајамне положаје тачака, правих и равни у простору; израчуна површину и запремину праве призме, пирамиде и зарубљене пирамиде и примени их у једноставним ситуацијама;

Израчуна површину и запремину правог ваљка, праве купе, зарубљене праве купе и лопте, и примени их у једноставним ситуацијама; уочава равне пресеке тела и израчуна њихову површину;

Примени Гаусов поступак за решавање система линеарних једначина; израчуна вредност и примени детерминанте трећег реда; реши једностава проблем који се сводина систем линеарних једначина;

Примени својства скаларног и векторског производа при решавању једноставних проблема;

Реши једноставне проблеме међусобних односа тачака и правих у координатној равни; реши једноставне проблеме користећи једначине праве и кривих другог реда; примени услов додира и одреди једначину тангенте криве другог реда;

Примени математичку индукцију, аритметички и геометријски низ у једноставним ситуацијама; анализира и образложи поступак решавања задатка и дискутује број решења;

Користи математички језик за систематично и прецизно представљање.

Разред и смер: Трећи, природно математички смер

Годишњи фонд часова 185

Недељни фонд часова 5

Обавезни садржаји:

Полиедри. Обртна тела.

Системи линеарних једначина. Вектори.

Аналитичка геометрија у равни. Математичка индукција. Низови. Комплексни бројеви и полиноми. Кључни појмови садржаја:

Међусобни односи тачака, правих и равни. Угао праве према равни, теорема о три нормале. Диедар, триедар, рогаљ. Полиедар, правиланполиедар, Ојлерова теорема. Транслација, ротација и симетрија у простору. Површина и запремина полиедра (посебно призме, пирамиде и зарубљене пирамиде). Равни пресеци призме и пирамиде. Кавалијеријев принцип. Цилиндрична и конусна површ, обртна површ. Ваљак, купа, зарубљена права купа и њихове површине и запремине. Сфера и лопта. Површина сфере, сферне калоте и појаса. Запремина лопте и њених делова. Уписана и описана сфера полиедра, правог ваљка и купе. Системи линеарних једначина. Гаусов поступак. Детерминанте другог и трећег реда. Крамерово правило. Правоугли координатни систем у простору, пројекције и координате вектора. Скаларни, векторски и мешовити производ вектора. Примене вектора. Растојање двеју тачака, површина троугла. Разни облици једначине праве, угао између две праве, растојање тачке од праве. Линеарне неједначине с две непознате и геометријска интерпретација. Криве линије другог реда (кружница, елипса, хипербола и парабола). Однос праве и криве другог реда. Принцип математичке индукције и његове примене. Конгруенције у скупу целих бројева и њихове примене. Поље комплексних бројева. Тригонометријски облик комплексног броја, Моаврова формула. Полиноми над пољем реалних и комплексних бројева. Вијетове формуле. Системи алгебарских једначина вишег степена. Основни појмови о низовима. Аритметички и геометријски низ.

Исходи:

- Разликује узајамне положаје тачака, правих и равни у простору;
- разликује врсте правилних полиедара на основу њихових особина;
- реши геометријски проблем користећи изометријске трансформације у простору;
- израчуна површину и запремину призме, пирамиде и зарубљене пирамиде и примени их у различитим ситуацијама;
- Израчуна површину и запремину ваљка, купе, зарубљене праве купе и лопте, и примени их у различитим ситуацијама;
- уочава равне пресеке тела и израчуна њихову површину;
- Примени Гаусов поступак за решавање система линеарних једначина са параметрима и без њих;
- израчуна вредност и примени детерминанте трећег реда;
- реши проблем који се своди на систем линеарних једначина;
- Примени својства скаларног, векторског и мешовитог производа при решавању проблема
- реши проблеме међусобних односа тачака и правих у координатној равни;

- реши проблеме користећи једначине праве и кривих другог реда;
- реши проблеме примењујући услов додира и једначину тангенте криве другог реда;
- Користи математичку индукцију као метод доказивања; примени конгруенције у проблемима са целим бројевима;
- Представи комплексан број у тригонометријском облику и израчуна степен и корен комплексног броја;
- Одреди нуле и растави на чиниоце полиноме у једноставним случајевима и користи Вијетове формуле;
- Примени аритметички и геометријски низ у различитим проблемима;
- Анализира и образложи поступак решавања задатка и дискутује број решења;
- користи математички језик за систематично и прецизно представљање идеја и решења; доказује једноставније математичке теореме и аргуентује решења задатака;
- проблеме из свакодневног живота преведе на математички језик и добијени математички модел реши водећи рачуна о реалном контексту.

Разред и смер: Четврти разред, друштвено језички смер Годишњи фонд часова: 99

Недељни фонд часова: 3

Обавезни садржаји:

Гранична вредност низа. Функције.

Извод функције.

Интеграл.

Комбинаторика. Вероватноћа и статистика. Кључни појмови садржаја:

Гранична вредност низа. Збир бесконачног геометријског низа. Број e . Важнији појмови и својства реалних функција реалне променљиве. Преглед елементарних функција. Гранична вредност функције. Непрекидност функције (геометријски смисао). Асимптоте. Прираштај функције. Извод функције (проблем тангенте и брзине). Основне теореме о изводу, изводи елементарних функција. Испитивање функције и њен график. Примена извода на једноставније екстремалне проблеме. Неодређени интеграл. Таблица интеграла и основна правила. Метод сменепроменљиве. Одређени интеграл, Њутн-Лајбницова формула. Израчунавање површине равног лика. Основна правила. Варијације. Пермутације. Комбинације (без понављања). Биномни образац. Случајни догађаји. Вероватноћа. Условна вероватноћа и независност. Биномна вероватноћа. Случајне величине. Популација, обележје и узорак. Очекивана вредност и дисперзија. Прикупљање, сређивање, графичко приказивање и нумеричка обрада података.

Исходи:

Израчуна једноставније граничне вредности низа; израчуна једноставне граничне вредности функција;

Користи основна својства функција (домен, периодичност, парност, монотоност, нуле и знак...); израчуна извод једноставних функција применом правила диференцирања; примени

диференцијални рачун на решавање једноставних проблема; испита ток и скицира график једноставне функције;

Одреди једноставнији неодређени интеграл; израчуна површину равног лика применом одређеног интеграла;

Примени елементе комбинаторике у једноставним реалним ситуацијама; примени биномни образац на решавање једноставнијих проблема;

Одреди вероватноћу једноставнијег случајног догађаја; одреди очекивану вредност и дисперзију случајне величине; изврши мање статистичко истраживање, обради резултате, прикаже их и интерпретира.

Разред и смер: Четврти разред, природно математички смер

Годишњи фонд часова: 165

Недељни фонд часова: 5 **Обавезни садржаји:** Гранична вредност низа. Функције.

Извод функције.

Интеграл.

Комбинаторика. Вероватноћа и статистика. Кључни појмови садржаја:

Гранична вредност низа. Збир бесконачног геометријског низа. Број e . Важнији појмови исвојства реалних функција реалнепроменљиве. Сложена функција. Инверзна функција. Преглед елементарних функција. Гранична вредност функције. Непрекидност функције (геометријски смисао). Асимптоте. Прираштај функције. Извод функције (проблем тангенте ибрзине). Основне теореме о изводу, изводи елементарних функција. Диференцијал и његова примена код апроксимације функција. Испитивање функције и њен график. Примена извода на екстремалне проблеме. Неодређени интеграл. Таблица интеграла и основна правила. Метод смене променљиве, метод парцијалне интеграције. Одређени интеграл, Њутн-Лајбницева формула. Примене одређеног интеграла. Основна правила. Варијације. Пермутације. Комбинације (безповнављања). Биномни образац. Случајни догађаји. Вероватноћа. Условна вероватноћа и независност. Биномна вероватноћа. Случајне величине. Формирање квадратне матрице вероватноћанеког коначног физичког система. Степеновање матрице реда 2, односно реда 3. Одређивање вероватноће неког будућег догађаја на основу вероватноће претходно реализованог догађаја. Популација, обележјеи узорак. Очекивана вредност и дисперзија. Прикупљање, сређивање, графичко приказивање инумеричка обрада података. Оцене вероватноће, средње вредности и дисперзије. Биномна, Пуасонова и нормална расподела.

Исходи:

- Израчуна граничну вредност низа, анализира и интерпретира понашање низа;
- израчуна граничне вредности функција решава проблеме користећи својства непрекидности функција;
- Одреди сложену и инверзну функцију;
- користи основна својства функција (домен, периодичност, парност, монотоност, нуле и

знак...);

- Израчуна извод функције по дефиницији, као и применом правила диференцирања;
- Примени диференцијални рачун на решавање различитих проблема, укључујући екстремалне и друге проблеме оптимизације у природним и друштвеним наукама и свакодневном животу;
- Испита ток и скицира график функције;
- Изабере одговарајући метод и одреди неодређени интеграл; примени одређени интеграл на решавање различитих проблема;
- Примени елементе комбинаторике у реалним ситуацијама примени биномни образац на решавање различитих проблема;
- Одреди вероватноћу случајног догађаја; одреди вероватноћу неког будућег догађаја на основу вероватноће претходно реализованог догађаја и на основу тога доноси одлуке;
- одреди очекивану вредност и дисперзију случајне величине;
- изврши мање статистичко истраживање, обради резултате, прикаже их и интерпретира;
- Анализира и образложи поступак решавања задатка и дискутује број решења;
- Користи математички језик за систематично и прецизно представљање идеја и решења;
- доказује једноставније математичке теореме и аргументује решења задатака;
- проблеме из свакодневног живота преведе на математички језик и добијени математички модел реши водећи рачуна о реалном контексту.

Физика

Циљ учења наставног предмета:

Циљ учења физике је стицање функционалне научне писмености, оспособљавање ученика за уочавање и примену физичких закона у свакодневном животу, развој логичког и критичког мишљења у истраживањима физичких феномена.

Разред и смер: Први разред, друштвено језички, природно-математички и смер за ученике са посебним способностима за спорт

Годишњи фонд часова: 74 Недељни фонд часова: 2 Обавезни садржаји:

1. Увод у физику
2. Кретање
3. Динамика транслационог кретања
4. Динамика ротационог кретања крутог тела
5. Равнотежа тела
6. Гравитација
7. Закони одржања

Исходи:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- разликује скаларне и векторске физичке величине и примењује основне операције на њима;
- објасни значај и улогу експеримента и теорије у описивању физичких процеса и појава, самостално припреми једноставнији пројекат и изведе одговарајуће физичко истраживање;
- анализира и графички приказује законе равномерног, равномерно променљивог праволинијског и кружног кретања;
- анализира различите облике кретања и одређује њихове параметре; – решава различите задатке (квалитативне, рачунске, експерименталне);
- објасни дејство центрипеталне и центрифугалне силе, препознаје их и схвата њихов значај у конкретним примерима (кретање возила у кривини, кружење сателита око Земље, центрифугирање...);
- користи аналогију између величина и закона трансляторног и ротационог кретања и примењује у решавању проблема;
- објасни услове и разликује облике равнотеже, користи их у свакодневној пракси;
- објашњава принцип рада и примену простих машина (полуга, стрма раван, котур);
- повеже утицај гравитације са кретањем тела, појавама и процесима на Земљи и у Сунчевом систему;
- разликује појмове сила Земљине теже и тежина тела, разуме разлику између масе и тежине тела и познаје услове за бестежинско стање;
- анализира и повезује појмове механички рад, снага, кинетичка и потенцијална енергија; – користи законе одржања импулса и механичке енергије у решавању проблема и препознаје их у окружењу;
- повезује законе кретања са силом и енергијом и примењује Њутнове законе механике и законе одржања;
- самостално постави једноставан експеримент, прикупи податке мерењем, обради их на одговарајући начин (табеларно, графички) и одреди тражену величину са грешком мерења;
- повезује теорију и праксу, објашњава резултате експеримента и процењује њихову сагласност са предвиђањима.

Разред и смер: Други разред, друштвено-језички смер **Годишњи фонд часова:** 37 + 18,5 часова

Недељни фонд часова: 1 + 0,5 часова

Обавезни садржаји:

Молекулско-кинетичка теорија гасова: Модел идеалног гаса. Притисак гаса и Температура са становишта Молекулско-кинетичке теорије. Једначина стања идеалног гаса.

Термодинамика: Основни појмови и Принципи термодинамике. Ентропија.

Основи динамике флуида: Параметри и једначине којима се описује кретање флуида. Примена једначина механике флуида.

Молекулске силе и фазни прелази: Молекулске силе. Структура и еластичност чврстих тела. Вискозност и површински напон течности. Топлотна проводљивост. Топлотно ширење чврстих тела и течности. Фазни прелази (агрегатна стања).

Електростатика: Основни појмови и закони електростатике. Проводници и диелектрици у електричном пољу. Електрична капацитивност и енергија електричног поља кондензатора.

Једносмерна струја: Омови закони за електрична кола једносмерне струје. Цул- Ленцов закон и Кирхофова правила. Термоелектричне појаве. Електрична струја у електролитима и Фарадејеви закони електролизе. Електрична струја у гасовима.

Исходи:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- користи научни језик физике за описивање физичких појава;
- повеже макроскопске карактеристике гаса са микроскопским карактеристикама кретања молекула, користи једначину стања идеалног гаса и графике (P, V, T) за објашњавање изопроцеса;
- користи одговарајуће појмове, величине и законе за описивање енергијских трансформација у топлотним процесима и примењује их у конкретним ситуацијама (климатизација, топлотна изолација...);
- примени Први принцип термодинамике за објашњење термодинамичких изопроцеса;
- разматра неповратност топлотних процеса са аспекта промене ентропије система;
- познаје основни принцип рада топлотних машина, одреди коефицијент корисног дејства у термодинамичким циклусима;
- повеже карактеристике молекулских сила са њиховим утицајем на макроскопска својства чврстих тела и течности: топлотно ширење, еластичност, стишљивост, вискозност, површински напон и капиларне појаве (исхрана биљака, проток крви...), промене агрегатних стања;
- користи појмове и законе механике флуида за описивање њиховог кретања и кретања чврстих тела у гасовима и течностима;
- користи одговарајуће појмове, величине и законе за тумачење деловања електричног поља;
- разликује понашање диелектрика и проводника у електричном пољу (плочасти кондензатор);
- познаје електростатичке појаве у природи и пракси (електростатичка заштита, напон на ћелијској мембрани, пречишћавање ваздуха...);
- демонстрира електростатичке појаве: линије сила поља, еквипотенцијалност, Фарадејев кавез, зависност капацитивности плочасти кондензатора од растојања и површине плоча и врсте диелектрика;
- користи одговарајуће појмове, величине и законе за објашњење основних карактеристика проводника и електричне струје;
- разликује електромоторну силу и напон;
- решава проблеме са струјним колима
- тумачи механизме провођења струје у металима, електролитима и гасовима;
- опише појаве које прате проток електричне струје и познаје њихову примену (топлотно, механичко, хемијско и магнетно деловање);

- самостално постави експеримент, прикупи податке мерењем, обради их на одговарајући начин (табеларно, графички) одреди тражену величину са грешком мерења, објасни резултате експеримента и процени њихову сагласност са предвиђањима (овај исход се односи на све наведене области);
- решава једноставније квалитативне и рачунске проблеме, јасно изрази идеју, објасни поступак решавања и анализира добијени резултат (овај исход се односи на све наведене области);
- безбедно по себе и околину рукује уређајима, алатима, материјалима;
- наводи примере из свакодневног живота који потврђују значај физике за разумевање природних појава и развој природних наука и технологије.

Разред и смер: Други разред, природно-математички смер Годишњи фонд часова: 74+37

Недељни фонд часова: 2+1

Обавезни садржаји:

Молекулско-кинетичка теорија гасова: Модел идеалног гаса. Притисак гаса и температура са становишта Молекулско кинетичке теорије. Једначина стања идеалног гаса.

Термодинамика: Основни појмови и принципи термодинамике. Ентропија.

Основи динамике флуида: Параметри и једначине којима се описује кретање флуида. Примена једначина механике флуида.

Молекулске силе и фазни прелази: Молекулске силе. Структура и еластичност чврстих тела. Вискозност и површински напон течности. Топлотна проводљивост. Топлотно ширење чврстих тела и течности. Фазни прелази.

Електростатика: Основни појмови и закони електростатике. Јачине поља и потенцијала. Проводници и диелектрици у електричном пољу. Електрична капацитивност и енергија електричног поља кондензатора.

Једносмерна струја: Омови закони за електрична кола једносмерне струје. Цул- Ленцов закон и Кирхофова правила. Електронске теорије проводљивости метала. Термоелектричне појаве. Електрична струја у електролитима и Фарадејеви закони електролизе. Електрична струја у гасовима.

Лабораторијске вежбе: Одређивање модула еластичности жице, Мерење коефицијента површинског напона, Провера Бојл-Мариотовог закона, Провера Омовог закона.

Исходи:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- користи научни језик физике за описивање физичких појава;
- повеже макроскопске карактеристике гаса са микроскопским карактеристикама кретања молекула, користи једначину стања идеалног гаса и графике (P,V,T) за објашњавање изопроцеса и решавање проблема;
- користи одговарајуће појмове, величине и законе за описивање енергетских

трансформација у топлотним процесима и примењује их у конкретним ситуацијама (климатизација, топлотна изолација...);

- примени Први принцип термодинамике код термодинамичких процеса (изопроееси, адијабатски процес, кружни процес...);
- разматра неповратност топлотних процеса са аспекта промене ентропије система – објасни принцип рада топлотних машина, одреди коефицијент корисног дејства у термодинамичким циклусима;
- повеже карактеристике молекулских сила са макроскопским својствима чврстих тела и течности: топлотно ширење (трамвајске и пружне шине, струјни водови...); еластичност (савремени материјали...); стишљивост, вискозност, површински напон и капиларне појаве (исхрана биљака, проток крви, уља за аутомобиле...); промене агрегатних стања;
- користи појмове и законе механике флуида за описивање кретања гасова и течности и примени их у пракси (кретање чврстих тела у флуидима...);
- користи одговарајуће појмове, величине и законе за тумачење деловања електричног поља; – разликује понашање диелектрика и проводника у електричном пољу (плочасти кондензатор); – објасни примере електростатичких појава у природи и пракси (електростатичка заштита, напон на ћелијској мембрани, пречишћавање ваздуха...);
- демонстрира електростатичке појаве: линије сила поља, еквипотенцијалност, Фарадејев кавез, зависност капацитивности плочасти кондензатора од растојања и површине плоча и врсте диелектрика; – користи одговарајуће појмове, величине и законе за објашњење основних карактеристика проводника и електричне струје; – разликује електромоторну силу и напон (пуњење батерија и акумулатора);
- решава практичне проблеме са струјним колима (повезивање батерија и других елемената у колу);
- тумачи механизме провођења струје у металима, електролитима и гасовима; – објасни појаве које прате проток електричне струје и познаје њихову примену (топлотно, механичко, хемијско и магнетно деловање);
-

Разред и смер: Трећи разред, друштвено-језички смер

Годишњи фонд часова: 37 + 18,5

Недељни фонд часова: 1 + 0,5

Обавезни садржаји:

Магнетно поље: Магнетно поље и магнети. Магнетна индукција, јачина магнетног поља и магнетни флукс. Кретање наелектрисаних честица у магнетном и електричном пољу. Деловање магнетног поља на струјне проводнике .

Наизменична струја: Појам наизменичне струје. Вредности напона и струје. Отпорности у колу наизменичне струје и Омов закон за RLC коло. Снага наизменичне струје. Ефективневредности напона и струје. Пренос електричне енергије на даљину

Хармонијске осцилације: Механичке хармонијске осцилације. Енергија хармонијског осцилатора. Математичко и физичко клатно. Пригушене осцилације. Принудне осцилације, резонанција. Електрично осцилаторно коло.

Механички таласи: Врсте механичких таласа. Једначина таласа. Енергија и интензитет таласа. Одбијање и преламање таласа. Принцип суперпозиције. Прогресивни и стојећиталаси.

Акустика: Извори и карактеристике звука. Инфразвук и ултразвук. Доплеров ефекат.

Електромагнетни таласи: Појам и Спектар електромагнетних таласа. Енергија и интензитет електромагнетних таласа

Таласна оптика: Интерференција и Дифракција светлости. Поларизација светлости. Дисперзија светлости. Расејање и апсорпција светлости. Доплеров ефекат у оптици

Геометријска оптика: Брзина светлости. Закони одбијања и преламања светлости.

Тотална рефлексија. Огледала. Сочива.

Оптички инструменти: Око. Лупа. Микроскоп. Телескоп.

Исходи:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- користи научни језик физике за описивање физичких појава;
- користи одговарајуће појмове, величине и законе за објашњавање основних карактеристика магнетног поља сталних магнета и електричне струје;
- анализира кретање наелектрисаних честица у електричном и магнетном пољу и објашњава примену (осцилоскоп, масени сепаратор, циклотрон)
- опише деловање магнетног поља на струјни проводник и наводи примере примене;
- разликује материјале према магнетним својствима;
- повезује индуковану електромоторну силу са променом магнетног флукса и наводи њену примену (трансформатори, магнетне кочнице);
- разликује физичке величине код једносмерне и наизменичне електричне струје;
- разликује појмове активне и реактивне отпорности и снаге код наизменичне струје;
- процени и израчуна потрошњу електричне енергије
- тумачи начин преношења електричне енергије на даљину (од генератора наизменичне струје до потрошача, степен корисног дејства);
- анализира енергијске трансформације код хармонијских, пригушених и принудних осцилација;
- објасни и анализира процесе у електричном осцилаторном колу;
- разуме појам механичке резонанције, услове њеног настајања и примену;
- опише и објасни различите врсте механичких таласа и њихове карактеристичне параметре;
- примењује законе одбијања и преламања таласа;
- разликује звук, ултразвук и инфразвук и познаје њихову примену;

- разликује карактеристике звука (висина, јачина, боја), познаје штетан утицај буке и мере заштите;
- анализира Доплеров ефекат у различитим ситуацијама; објасни спектар електромагнетних таласа и наведе примере примене електромагнетног зрачења (пренос сигнала на даљину: мобилна телефонија, интернет, GPS; форензика...);
- образлаже појаве које су последица таласне природе светлости и њихову примену (полариметар, спектрални апарати, интерферометри, холографија, ...);
- наведе и објасни примере оптичких појава у природи (дуга, фатаморгана, боје предмета..)
- примењује законе геометријске оптике;
- кратко опише физику људског ока и примену оптичких инструмената;
- познаје штетне утицаје електромагнетног зрачења (сунце, соларијум, заваривање, далековод, трафо-станице, мобилни телефони, ...) и начине заштите;
- самостално постави експеримент, прикупи податке мерењем, обради их на одговарајући начин (табеларно, графички) одреди тражену величину са грешком мерења, објасни резултате експеримента и процени њихову сагласност са предвиђањима (овај исход се односи на све наведене области)
- решава квалитативне и квантитативне проблеме, јасно и прецизно изрази идеју, објасни поступак решавања и анализира добијени резултат (овај исход се односи на све наведене области);
- безбедно по себе и околину рукује уређајима, алатима, материјалима;
- анализира примере из свакодневног живота који потврђују значај физике за разумевање природних појава и развој природних наука и технологије;
- самостално планира, скицира, реализује и презентује пројекат;
уочи проблем, самостално га дефинише, предложи могућа решења, истражи и постави експеримент

Разред и смер: Трећи разред, природно-математички смер Годишњи фонд часова: 74 + 18,5

Недељни фонд часова: 2+0,5

Обавезни садржаји :

Магнетно поље: Магнетно поље и магнети. Магнетна индукција, јачина магнетног поља и магнетни флуks. Кретање наелектрисаних честица у магнетном и електричном пољу. Деловање магнетног поља на струјне проводнике.

Демонстрациони огледи: Ерстедов оглед, Интеракција два паралелна струјна проводника, Деловање магнетног поља на електронски сноп, Деловање магнетног поља на рам са струјом, Лоренцова сила.

Лабораторијска вежба: 1. Одређивање хоризонталне компоненте магнетног поља Земље

Предлог за пројекат: Магнетно поље Земље (од историје и географије до физике,

тангентна бусола, компас, мерење компоненти)

Електромагнетна индукција: Фарадејев закон и Ленцово правило, Електромагнетна индукција и закон одржања енергије.

Демонстрациони огледи: Појава електромагнетне индукције (помоћу магнета, калема и унимера, комплет расклопиви трансформатор). Ленцово правило.

Наизменична струја: Појам наизменичне струје. Вредности напона и струје. Отпорности у колу наизменичне струје и Омов закон за RLC коло. Снага наизменичне струје. Ефективне вредности напона и струје. Пренос електричне енергије на даљину.

Демонстрациони огледи: Генератор, пренос енергије од извора до потрошача.

Фазни померај наизменичне струје, Демонстрациони трансформатор.

Лабораторијска вежба: Омов закон за RLC коло.

Хармонијске осцилације: Механичке хармонијске осцилације. Енергија хармонијског осцилатора. Математичко и физичко клатно. Пригушене осцилације. Принудне осцилације, резонанција. Електрично осцилаторно коло.

Демонстрациони огледи: Хармонијске осцилације (тег на еластичној опрузи, математичко клатно...). Пригушене осцилације. Појава резонанције (механичке и електричне).

Лабораторијска вежба: Мерења помоћу математичког и физичког клатна.

Пригушене осцилације, одређивање логаритамског декремента

Механички таласи: Врсте механичких таласа. Једначина таласа. Енергија и интензитет таласа. Одбијање и преламање таласа. Принцип суперпозиције. Прогресивни и стојећи таласи.

Демонстрациони огледи: Врсте таласа (помоћу таласне машине или таласне каде).

Одбијање и преламање таласа (помоћу таласне каде, WSP уређаја...)

Акустика :Извори и карактеристике звука. Инфразвук и ултразвук. Доплеров ефекат.

Демонстрациони огледи: Својства звучних извора (монокорд, звучне виљушке, музички инструменти и сл.). Звучна резонанција.

Лабораторијске вежбе: Мерење брзине звука у ваздуху (ваздушни стуб).

Одређивање брзине звука помоћу Кунтове цеви са тонгенератором.

Предлог за пројекат: Мерење брзине звука помоћу осцилоскопа (Лисажеове фигуре).

Електромагнетни таласи: Појам и спектар електромагнетних таласа. Енергија и интензитет електромагнетних таласа.

Демонстрациони огледи: анимације на рачунару (Херцови огледи, радар, пренос радио таласа...) рад сензора

Предлог за пројекат: Пренос сигнала. Детекција објеката у атмосфери радари, рад контроле лета, невидљиви авион.

Таласна оптика: Интерференција и Дифракција светлости. Поларизација светлости. Дисперзија светлости. Расејање и апсорпција светлости. Доплеров ефекат у оптици.

Демонстрациони огледи: Интерференција ласерске светлости. Дифракција ласерске светлости на (оштрој ивици, пукотини, нити...). Поларизација светлости помоћу поларизационих филтера. Дисперзија беле светлости помоћу стаклене призме.

Лабораторијска вежба: Мерење таласне дужине светлости дифракционом решетком...

Геометријска оптика :Брзина светлости. Закони одбијања и преламања светлости.

Тотална рефлексација. Огледала. Сочива.

Демонстрациони огледи: Оптика на магнетној табли (Закони геометријске оптике, Тотална рефлексација, Формирање ликова код огледала и сочива – магнетна табла или оптичка клупа).

Лабораторијске вежбе: Одређивање индекса преламања планпаралелне плоче. Одређивање жижне даљине сочива.

Оптички инструменти: Око. Лупа. Микроскоп. Телескоп. Демонстрациони огледи: Принцип рада оптичких инструмената. Лабораторијска вежба: Одређивање увећања микроскопа.

Предлог за пројекат: Снимање топлотним камерама-физичке основе (објективне и субјективне фотометријске величине, фотометри, топлотни сензори), примена, анализа снимака. Обновљиви извори енергије (ветрогенератори, соларни панели, мини хидроелектране, еколошки аспекти, степен корисног дејства, трендови развоја)

Исходи:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- користи научни језик физике за описивање физичких појава;
- користи одговарајуће појмове, величине и законе за објашњавање основних карактеристика магнетног поља сталних магнета и електричне струје;
- анализира кретање наелектрисаних честица у електричном и магнетном пољу и објашњава примену (осцилоскоп, масени сепаратор, циклотрон);
- опише деловање магнетног поља на струјни проводник и наводи примере примене; разликује материјале према магнетним својствима;
- повезује индуковану електромоторну силу са променом магнетног флукса и наводи њену примену (трансформатори, магнетне кочнице);
- разликује физичке величине код једносмерне и наизменичне електричне струје;
- разликује појмове активне и реактивне отпорности и снаге код наизменичне струје; процени и израчуна потрошњу електричне енергије;
- тумачи начин преношења електричне енергије на даљину (од генератора наизменичне струје до потрошача, степен корисног дејства);
- анализира енергијске трансформације код хармонијских, пригушених и принудних осцилација;
- објасни и анализира процесе у електричном осцилаторном колу;
- разуме појам механичке резонанције, услове њеног настајања и примену;
- опише и објасни различите врсте механичких таласа и њихове карактеристичне параметре;

- примењује законе одбијања и преламања таласа;
- разликује звук, ултразвук и инфразвук и познаје њихову примену;
- разликује карактеристике звука (висина, јачина, боја), познаје штетан утицај буке и мере заштите;
- анализира Доплеров ефекат у различитим ситуацијама;
- објасни спектар електромагнетних таласа и наведе примере примене електромагнетног зрачења (пренос сигнала на даљину: мобилна телефонија, интернет, GPS; форензика...);
- образлаже појаве које су последица таласне природе светлости и њихову примену (полариметар, спектрални апарати, интерферометри, холографија...);
- наведе и објасни примере оптичких појава у природи (дуга, фатаморгана, боје предмета..);
- примењује законе геометријске оптике; кратко опише физику људског ока и примену оптичких инструмената;
- познаје штетне утицаје електромагнетног зрачења (сунце, соларијум, заваривање, далековод, трафо-станице, мобилни телефони...) и начине заштите;
- самостално постави експеримент, прикупи податке мерењем, обради их на одговарајући начин (табеларно, графички) одреди тражену величину са грешком мерења, објасни резултате експеримента и процени њихову сагласност са предвиђањима (овај исход се односи на све наведене области);
- решава квалитативне и квантитативне проблеме, јасно и прецизно изрази идеју, објасни поступак решавања и анализира добијени резултат (овај исход се односи на све наведене области);
- безбедно по себе и околину рукује уређајима, алатима, материјалима;
- анализира примере из свакодневног живота који потврђују значај физике за разумевање природних појава и развој природних наука и технологије;
- самостално планира, скицира, реализује и презентује пројекат;
- уочи проблем, самостално га дефинише, предложи могућа решења, истражи и постави експеримент.

Разред и смер: Четврти разред, друштвено-језички смер Недељни фонд часова: 1 + 0,5

Годишњи фонд часова: 33 + 16,5

Обавезни садржаји:

Релативистичка физика: Основни постулати специјалне теорије релативности.

Маса, импулс и енергија у теорији релативности. Веза масе и енергије.

Квантна природа електромагнетног зрачења: Закони топлотног зрачења. Планкова хипотеза. Фотоелектрични ефекат. Фотон. Корпускуларно-таласни дуализам светлости.

Таласна својства честица и појам о квантној механици: Честично-таласни дуализам. Де Бројева хипотеза. Појам о Шрединговој једначини. Квантовање енергије.

Квантна теорија атома: Модели атома. Борови постулати. Квантно-механичка теорија атома– квантни бројеви. Паулијев принцип. Рендгенско зрачење.

Физика чврстог стања: Зонска теорија кристала. Суперпроводљивост.

Полупроводници.

Индуковано зрачење и ласери: Квантни прелази Принцип рада ласера. Примене ласера.

Физика атомског језгра: Језгро атома. Дефект масе и енергија везе Радиоактивност. Закон радиоактивног распада. Интеракција радиоактивног зрачења са супстанцијом. Детекција, примена и заштита од зрачења. Фисија и фузија. Нуклеарна енергетика.

Физика елементарних честица: Појам и врсте елементарних честица.

Увод у астрономију и основни појмови: Предмет и методе истраживања астрономије. Структура васионе (звезде, Сунце, Сунчев систем и галаксије). Нуклеарне реакције на Сунцу Спектар електромагнетног зрачења Сунца. Порекло и развој небеских тела (космогонија).

Исходи:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- користи научни језик за описивање физичких појава;
- формулише постулате специјалне теорије релативности;
- повезује релативистички импулс и енергију са масом;
- користи квантну природу електромагнетног зрачења за објашњење природе зрачења апсолутно црног тела и фотоефекта;
- повезује таласна и корпускуларна својства честица (фотона, електрона) и наводи појаве које то потврђују;
- познаје физички смисао Шредингерове једначине и својствених вредности енергије честице;
- анализира спектар атома водоника користећи Борове постулате;
- објашњава структуру периодног система елемената помоћу квантних бројева;
- повезује примену рендгенског зрачења са његовим својствима;
- на основу зонске теорије кристала закључује о њиховој проводљивости;
- познаје услове настанка и примену; суперпроводљивости
- описује својства сопствених и примесних полупроводника и познаје њихову примену (исправљачи, галваноманетни и термоелектрични ефекти...);
- објасни основни принцип рада ласера, повезује карактеристике ласерског зрачења са његовом применом;
- објасни модел и структуру језгра и својства нуклеарних сила;
- разуме примену и опасности природног и вештачког радиоактивног зрачења;
- објашњава интеракцију радиоактивног зрачења са материјалима и мери интензитет зрачења;
- придржава се мера заштите од радиоактивног зрачења;

- познаје добијање и примену изотопа (енергетика, медицина, археологија, форензика...);
- увиђа предности и недостатке коришћења различитих извора енергије и разуме проблеме коришћења нуклеарне енергије у контексту одрживог развоја;
- разуме начин и узроке кретања небеских тела и последице гравитационих дејстава; разуме смену дана и ноћи, и годишњих доба, као и начин рачунања времена у астрономији;
- познаје улогу астрономских инструмената у истраживању свемира; објасни структуру Сунца и појаве на његовој површини као и последице које настају на Земљи;
- наводи врсте небеских тела у Сунчевом систему и описује њихове физичке особине.

Разред и смер: Четврти разред, природно-математички смер. Недељни фонд часова: 3 + 2

Годишњи фонд часова: 99+66

Обавезни садржаји:

Релативистичка физика: Појам и Основни постулати специјалне теорије релативности. Релативистички карактер времена и дужине. Релативистички импулс и енергија и Закони одржања.

Квантна природа електромагнетног зрачења: Закони Топотног зрачења. Планкова хипотеза. Фотоелектрични ефекат. Фотон. Корпускуларно-таласни дуализам светлости.

Таласна својства честица и појам о квантној механици: Честично-таласни дуализам. Де Бројева хипотеза. Појам о Шредингеровој једначини. Квантовање енергије.

Квантна теорија атома: Модели атома. Борови постулати Квантно-механичка теорија атома– квантни бројеви. Паулијев принцип. Рендгенско зрачење.

Физика чврстог стања: Зонска теорија кристала. Суперпроводљивост.

Полупроводници.

Индуковано зрачење и ласери: Квантни прелази. Принцип рада ласера. Примене ласера.

Физика атомског језгра: Језгро атома. Дефект масе и енергија везе. Радиоактивност. Закон радиоактивног распада. Интеракција радиоактивног зрачења са супстанцијом. Детекција, примена и заштита од зрачења. Фисија и фузија. Нуклеарна енергетика.

Физика елементарних честица: Појам и врсте елементарних честица.

Увод у астрономију и основни појмови: Предмет проучавања и специфичности астрономије. Интердисциплинарност. Оријентација на небу. Привидно кретање Сунца и последице. Координатни системи и време у астрономији.

Гравитациона дејства: Хелиоцентрички систем. Кеплерови закони. Њутнов закон гравитације. Паралакса. Астрономске јединице за даљину.

Зрачење небеских тела и астрономски инструменти: Спектар зрачења небеских тела.

Звезде и галаксије: Физичке карактеристике и типови звезда. H-R дијаграм.

Еволуција звезда. Млечни пут. Врсте галаксија.

Сунце и Сунчев систем: Карактеристике мирног Сунца. Сунчева активност.

Основне карактеристике Сунчевог система.

Исходи:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- користи научни језик за описивање физичких појава;
- формулише постулате специјалне теорије релативности и објашњава релативистичке ефекте;
- повезује релативистички импулс и енергију са масом;
- користи квантну природу електромагнетног зрачења за објашњење природе зрачења апсолутно црног тела и фотоефекта;
- повезује таласна и корпускуларна својства честица (фотона, електрона) и наводи појаве које то потврђују;
- познаје физички смисао Шредингерове једначине и својствених вредности енергије честице;
- анализира спектар атома водоника користећи Борове постулате;
- објашњава структуру периодног система елемената помоћу квантних бројева;
- повезује примену рендгенског зрачења са његовим својствима;
- на основу зонске теорије кристала закључује о њиховој проводљивости;
- познаје услове настанка и примену суперпроводљивости;
- описује својства сопствених и примесних полупроводника и познаје њихову примену (исправљачи, галваноманетни и термоелектрични ефекти,...);
- објасни основни принцип рада ласера, повезује карактеристике ласерског зрачења са његовом применом;
- објасни модел и структуру језгра и својства нуклеарних сила;
- разуме примену и опасности природног и вештачког радиоактивног зрачења;
- објашњава интеракцију радиоактивног зрачења са материјалима и мери интензитет зрачења;
- придржава се мера заштите од радиоактивног зрачења;
- објашњава добијање и примену изотопа (енергетика, медицина, археологија, форензика...);
- изврши класификацију елементарних честица и наведе основне карактеристике и значај експеримената у ЦЕРН-у;
- увиђа предности и недостатке коришћења различитих извора енергије и разуме проблеме коришћења нуклеарне енергије у контексту одрживог развоја;
- разуме начин и узроке кретања небеских тела и последице гравитационих дејстава;
- познаје основне методе одређивања даљина небеских тела и јединице за даљине у астрономији;

- оријентише се у простору, разуме смену дана и ноћи, и годишњих доба, као и начин рачунања времена у астрономији;
 - повезује врсте зрачења са типичним представницима небеских тела која их емитују;
 - објасни улогу астрономских инструмената у истраживању свемира;
 - наведе физичке карактеристике звезда и разуме механизам настајања и еволуције звезда
 - познаје структуру Млечног пута и положај Сунчевог система у њему, као и положај наше галаксије у васиони;
 - објасни структуру Сунца и појаве на његовој површини као и последице које настају на Земљи;
- наводи врсте небеских тела у Сунчевом систему и описује њихове физичке особине..

Хемија

Циљ учења наставног предмета:

Циљ учења хемије је да ученик развије хемијска и техничко-технолошка знања, способности апстрактног и критичког мишљења, способности за сарадњу и тимски рад, као припрему за даље универзитетско образовање и оспособљавање за примену хемијских знања у свакодневном животу, одговоран однос према себи, другима и животној средини и став о неопходности целоживотног образовања.

Разред и смер: Први разред, друштвено-језички смер и природно-математички смер смер за ученике са посебним способностима за спорт

Недељни фонд часова: 2

Годишњи фонд часова: 74

Обавезни садржаји:

Хемија као наука; Врсте супстанци; Структура атома; Хемијске везе; Дисперзни системи; Хемијске реакције; Киселине, базе и соли; Оксидоредукционе реакције

Кључни појмови садржаја: научни метод, структура супстанце, дисперзни системи, хемијске реакције, оксидоредукционе реакције, протолитичка теорија киселина и база и рН вредност раствора.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- проналази и критички одабира потребне хемијске информације из различитих извора;
- користи хемијски научни језик за описивање структуре, својстава и промена супстанци;
- наводи примере о значају хемије за савремено друштво;
- описује научни метод у хемији;
- објашњава значај хемијског експеримента;

- изражава физичке величине у одговарајућим мерним јединицама међународног система (SI) и разликује основне и изведене физичке величине;
- табеларно и графички приказује резултате мерења;
- класификује супстанце на основу честичне структуре супстанци;
- прикаже шематски електронске конфигурације атома и јона;
- описује стање електрона у атому квантним бројевима;
- тумачи и предвиђа својства хемијског елемента на основу електронске конфигурације атома;
- предвиђа промену енергије јонизације, афинитета према електрону, електронегативности у зависности од атомског броја у групи и периоди;
- приказује електронски Луисове симболе и формуле атома, јона и молекула;
- предвиђа геометрију молекула на основу Луисове формуле;
- објашњава поларност молекула;
- користи међумолекулске интеракције за објашњење агрегатних стања супстанци;
- примењује једначину стања идеалног гаса;
- тумачи фазни дијаграм на примеру воде;
- објашњава утицај водоничне везе на својства супстанци
- објашњава разлике између аморфних и кристалних супстанци;
- предвиђа својства супстанци на основу типа кристалне решетке;
- објашњава својства дисперзних система и њихову примену у свакодневном животу;
- рачуна количинску концентрацију, масену концентрацију и молалност раствора;
- рачуна снижење температуре мржњења и повишење температуре кључања у воденим растворима електролита и неелектролита;
- припреми растворе за потребе у лабораторији и свакодневном животу;
- анализира односе количине супстанце, броја честица и масе супстанце;
- образлаже значај квантитативних односа у хемијским системима;
- изводи стехиометријска израчунавања на основу задатих података
- процењује топлотне промене у физичким и хемијским процесима на основу експерименталних података;
- разматра факторе који утичу на брзину хемијске реакције и процењује њихов утицај на хемијске процесе у индустрији и свакодневном животу;
- објашњава значај хемијске равнотеже у хемијским и технолошким системима;
- експериментално испитује понашање хемијских равнотежних система;
- разликује киселине и базе на основу једначина електролитичких дисоцијација и протолитичких реакција;
- пише и тумачи једначине јонских реакција;
- рачуна концентрације јона у растворима електролита на основу степена

дисоцијације;

- рачуна рН вредност раствора јаких киселина и база на основу количинске концентрације раствора;
- препознаје примере киселина, база и соли у свакодневном животу;
- испитује киселост водених раствора помоћу различитих киселинско-базних индикатора;
- препознаје примере оксидоредукционих процеса у свакодневном окружењу;
- пише и тумачи једначине оксидоредукционих реакција;
- наводи примере оксидационих и редукционих средстава;
- пореди својства метала у односу на реакције са киселинама (које немају оксидациона својства);

безбедно по себе и друге рукује лабораторијским прибором, посуђем и супстанцама;

Разред и смер: Други разред, друштвено- језички смер Недељни фонд часова: 1 + 0,5

Годишњи фонд: теорија 37 + вежбе 18,5, у групи до 15 ученика

Обавезни садржаји :

Неорганске и органске супстанце у живој и неживој природи; Хемија елемената и једињења; Хемијски аспекти загађивања животне средине.

Кључни појмови садржаја: Заступљеност елемената и њихових једињења у природи; Угаљ, нафта, земни гас; Стене, руде и минерали; Вода и ваздух; Биогени елементи; Племенити гасови; Метали-елементи 1., 2, и 13 групе ПСЕ и d-блока-гвожђе, цинк и бакар; Корозија, Електролиза; Хемијски извори струје; Неметали- водоник,кисеоник, угљеник,азот, сумпор, фосфор и хлор; Металоди- силицијум; Функционалне групе и класе органских једињења; Угљоводоници; Органска једињења са кисеоником, Органска једињења са азотом;Аминокиселине; Протеини и ензими; Нуклеинске киселине; Алкалоиди; Антибиотици; Витамини; Загађивање атмосфере, воде и земљишта.

Садржаји програма вежби: Правила рада у хемијској лабораторији; Раздвајање састојака смеша; Упоредивање физичких својстава метала, неметала и њихових легура: тврдоћа, проводљивост топлоте и електричне струје, магнетичност; Добијање водоника; Напонски низ елемената; Доказивање јона алкалних и земноалкалних метала у пламену; растворљивост једињења алакних и земноалкалних метала ; јонске реакције; Базна својства оксида метала ; добијање и амфотерност алуминијум-хидроксида; Добијање угљеник (IV)-оксида; адсорпциона моћ активног угља ; Добијање сумпор(IV)-оксида; добијање пластичног сумпора, дехидратациона својства концентроване сумпорне киселине; Добијање кисеоника, својства водоник-пероксида; Електролиза раствора натријум-хлорида, натријум-сулфата, бакар(II)-хлорида; Одређивање рН вредности раствора органских и неорганских супстанци; Растворљивост алкохола; запаљивост алкохола; оксидација алкохола до алдехида и кетона; Фелингова и Толенсова реакција; Добијање естара; хидролиза скроба; Испитивање својстава (киселост и растворљивост) неорганских и органских киселина (лимонска, сирћетна, бензоева,

хлороводонична) ; реакције са карбонатима; Добијање сапуна и испитивање својстава сапуна; Доказивање сумпора и азота у органским молекулима ; таложне реакције из раствора протеина; денатурација на екстремним вредностима рН, топлотом и солима тешких метала; Рециклирање амбалаже, алуминијума и папира; Тврдоћа воде; омекшавање воде; пречишћавање воде.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- описује заступљеност неорганских и органских супстанци у живим и неживим системима, порекло загађујућих супстанци и њихов утицај на животну средину
- именује и хемијским формулама приказује класе неорганских једињења;
- опише процес електролизе и корозије и наводи пример тих процеса у свакодневном животу и индустријској производњи ;
- наводи разлике у физичким и хемијским својствима метала односно неметала на основу разлика у структури елементарних супстанци;
- повезује физичка и хемијска својства неорганских и органских једињења са њиховом честичном структуром, хемијским везама и међумолекулским интеракцијама;
- испитује огледима физичка и хемијска својства одабраних неорганских , органских супстанци,биомолекула и препознаје физичке и хемијске промене супстанци;
- именује и хемијским формулама приказује представнике различитих класа органских једињења узимајући у обзир појам структурне изомерије;
- описује везу између различитих органских једињења и биомолекула;
- разликује једначине хемијских реакција неорганских и органских супстанци са аспекта термохемије и хемијске кинетике и повезује са примерима из свакодневног живота ;
- пише једначине хемијских реакција представника класе органских и неорганских једињења;
- описује структуру биомолекула и повезује је са њиховом биолошком активношћу ;
- наводи значај и употребу органских и неорганских супстанци у свакодневном животу
- препознаје важност природних и синтетичких биомолекула и наводи њихову улогу у живим системима
- безбедно по себе и друге рукује лабораторијским прибором, посуђем и супстанцама
- примењује сигурне лабораторијске технике у руковању, складиштењу и одлагању лабораторијскиг прибора и хемикалија сагласно принципима зелене хемије

Разред и смер: Други разред, природно- математички смер Недељни фонд часова: 2 + 1

Годишњи фонд: теорија 74 + вежбе 37, у групи до 15 ученика

Обавезни садржаји:

Неорганске супстанце у неживој и живој природи; Периодична својства елементарних супстанци; Хемијске реакције и периодичност; Водоник и хидриди; Кисеоник, оксиди и

пероксиди; Метали s, p i d блока периодног система елемената; Комплекси; Неметали, металоиди и племенити гасови; Индустриски процеси, Неорганске загађујуће супстанце.

Кључни појмови садржаја: Стене, минерали, руде; Вода.Ваздух; Биогени елементи, Физичка својства елемената; Хемијска својства и хемијске промене елемената; Метали 1. и 2. групе, Al, Sn, Pb, Cr, Mn, Fe, Cu, Zn, Ag; Комплекси; Неметали- O, N, S и халогени; Металоиди- B, Si; Племенити гасови; Металургија; Неорганска хемијска индустрија; Грађевински материјали; Вештачка ђубрива; Киселе кише; Ефекат стаклене баште

Садржаји програма вежби: Правила рада у хемијској лабораторији; Раздвајање састојака смеше; Упоредивање физичких својстава метала, неметала и њихових легура: тврдоћа, проводљивост топлоте и електричне струје, магнетичност; Припремање раствора задате концентрације за припремање пуферске смеше; Реакције неутрализације- волуметрија, киселинско базне титрације; Испитивање рН вредности раствора, хидролиза соли и растворљивост соли; Добијање водоника; Напонски низ елемената, реакције метала и водених раствора соли; Доказивање јона калцијума, магнезијума, баријума, јона алкалних и земноалкалних метала у пламену; Хемијска својства алуминијума, добијање и амфотерност алуминијум-хидроксида; Добијање и својства гвожђе (III)-хидроксида, калијум-перманганата и калијум-дихромата као оксидациона средства; хромат-дихромат равнотежа; реакција бакар(II)-сулфата и натријум-хидроксида; добијање сребрног огледала; Електролиза раствора натријум-хлорида, натријум-сулфата, бакар(II)- хлорида и бакар(II)-сулфата; Доказивање јона гвожђа, бакра и утицај концентрације раствора на стварање комплексног јона; Добијање и испитивање својстава угљеник (IV)-оксида; доказна реакција са баријум-хидроксидом и адсорпциона моћ активног угља; Реакција воденог раствора натријум-силиката са солима и са киселинама; доказне реакције за карбонате и ацетате; Добијање и својства амонијум-хлорида, доказивање амонијум катјона; доказне реакције за нитрате, сулфате, хлориде, бромиде и јодиде; Раздвајање и доказивање јона из смеше; Квалитативна анализа непознате смеше; Добијање сумпор(IV)-оксида; пластичног сумпора, дехидратациона својства концентроване сумпорне киселине; добијање кисеоника, својства водоник-пероксида; Квантитативна хемијска анализа-пример титрације; Волуметријско одређивање хлороводоничне киселине стандардним раствором натријум-хидроксида; гравиметријска анализа, одређивање сулфата у облику баријум- сулфата и гравиметријско одређивање гвожђа; Тврдоћа воде; упоређивање тврдоће дестиловане воде и воде за пиће; омекшавање воде; рециклирање ауминијума и папира.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- описује заступљеност неорганских супстанци у живим и неживим системима, порекло загађујућих супстанци и утицај на животну средину;
- повезује физичка и хемијска својства елементарних супстанци и неорганских једињења са њиховом честичном структуром, хемијским везама и међумолекулским интеракцијама и наводи начин складиштења супстанци;
- објашњава разлике у физичким и хемијским својствима различитих метала, неметала и металоида на основу структуре елементарних супстанци и повезује са положајем елемената у ПСЕ;
- испитује огледима физичка и хемијска својства неорганских супстанци;

- именује и хемијским формулама приказује неорганска једињења;
- класификује неорганске супстанце према називу и формули примењујући различите критеријуме и поделе неорганских супстанци;
- рачуна рН вредност киселина и база и процењује јачину киселина и база на основу константе дисоцијације и рК вредности;
- објашњава повезаност различитих класа неорганских једињења и пише једначине реакција којима то илуструје
- пише једначине хемијских реакција неорганских супстанци, објашњава их са аспекта термохемије и хемијске кинетике и повезује са примерима из свакодневног живота;
- наводи примере неорганских супстанци као оксидационих и редукционих средстава и пише једначине оксидо-редукционих реакција;
- објашњава састав и својства неорганских супстанци у комерцијалним производима и њихов значај у свакодневном животу;
- објашњава и критички тумачи значај хемијских промена и процеса у хемијској индустрији за савремени живот, здравље и животну средину;
- објашњава састав, хемијска својства и значај пуфера;
- анализира однос између хемијских научних принципа и технолошких процеса и на основу познавања принципа зелене хемије објашњава како хемија и хемијска производња утичу на појединца, друштво и окружење;
- рукује лабораторијским прибором, посуђем и супстанцама безбедно по себе и друге;
- примењује сигурне лабораторијске технике у руковању, складиштењу и одлагању лабораторијског прибора и хемикалија сагласно принципима зелене хемије;
- примењује физичко-хемијске методе квалитативне и квантитативне анализе;
- моделима, графички и табеларно приказује и објашњава податке о својствима и променама супстанци;
- квантитативно тумачи хемијске промене и процесе у реалном контексту

Разред и смер: Трећи разред, природно- математички смер

Недељни фонд часова: 2 + 1

Годишњи фонд: 74 теорије + 37 вежби, у групи до 15 ученика

Обавезни садржај:

Појмовни оквир за учење органске хемије; Органска супстанца у неживој и живој природи; Својства и класификација органских супстанци; Угљоводоници; Органска једињења са кисеоником; Органска једињења са азотом и сумпором; Органске загађујуће супстанце

Кључни појмови садржаја: Хемијска веза и међумолекулске интеракције. Геометрија молекула. Хибридизација. Формуле органских супстанци; Карактеристике органских реакција; Номенклатура органских једињења; Природне и синтетичке органске супстанце. Нафта, земни гас, угаљ, биомолекули; Комерцијалне органске супстанце; Функционалне групе; Типови органских реакција. Електрофили и нуклеофили; Хомолитичко и хетеролитичко раскидање ковалентне везе; Квалитативна органска анализа; Методе спектралне идентификације

органичних молекула; Класе и номенклатура угљоводоника; Врсте изомерије; Физичка својства. Хемијске реакције угљоводоника; Примена и добијање у индустрији; Халогени деривати угљоводоника; Полимери; Класе и номенклатура органичних једињења са кисеоником; Врсте изомерије; Физичка својства; Хемијске реакције кисеоничних органичних једињења. Примена и добијање у индустрији; Хетероциклична једињења с кисеоником; Класе и номенклатура органичних једињења са азотом и сумпором; Изомерија; Физичка својства; Хемијске реакције органичних једињења са азотом и сумпором; Примена; Хетероциклична једињења; Боје; Рециклирање; Биоотпад; Медицински отпад, прехранбени отпад; Одржива производња; Циркуларна економија. Управљање отпадом.

Садржаји програма вежби: Модели молекула, формуле и називи органичних једињења; Општа упутства за рад у лабораторији за органску хемију; Поређење својстава органичних и неорганичних супстанци (растворљивост, електропроводљивост, реакције сагоревања итд.); Природне и синтетичке органске супстанце; Нафта, земни гас, угаљ, биомолекули; Комерцијалне органске супстанце; Методе изоловања и пречишћавања органичних супстанци; Елементална анализа; Доказивање угљеника и водоника жарењем органског једињења; Доказивање угљеника дејством концентроване сумпорне киселине; Доказивање азота, сумпора после Лесењове минерализације реакцијом „берлинског плавог“, реакцијом са олово(II)-ацетатом и халогених елемената Бајлштајновом пробом; Идентификација органичних једињења методама спектралне анализе — основне карактеристике; Добивање угљоводоника и испитивање њихових својстава; Карактеристични спектри угљоводоника; Конформације циклоалкана, геометријска изомерија, оптичка изомерија; Алкохолно врење, испитивање растворљивости, сагоревање етанола, одређивање структуре алкохола- Лукасов тест, оксидација алкохола, „алко-тест“, јодоформска реакција; Својства двохидроксилих и трохидроксилих алкохола; Дехидратација глицерола, добијање глицерата бабра, етилен-гликол: својства и примена; Оксидација алдехида калијум-перманганатом у неутралној, базној и киселој средини; Редукција Фелинговог реагенса; Редукција Толеновог реагенса; Добивање етанске киселине из њених соли; растворљивост у води и органичним растварачима; упоређивање киселости и дејство карбоксилних киселина на метале, базе, NaHCO_3 ; Хидролиза масти и уља и добијање сапуна; Синтеза аспирина и квантитативно изражавање приноса; Карактеристични спектри органичних једињења са кисеоником; Екстракција и хроматографија природних и вештачких боја (пигмената); Карактеристични спектри органичних једињења са азотом и сумпором. Рециклирање; Екстракција природних боја из биоотпада.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- опише заступљеност органичних супстанци у живим и неживим системима, порекло органичних загађујућих супстанци и утицај на здравље и животну средину;
- повезује физичка и хемијска својства органичних једињења са њиховим саставом, честичном структуром, хемијским везама и међумолекулским интеракцијама;
- разликује класе органичних једињења на основу резултата класичне и инструменталне анализе;
- изолује и пречишћава органске супстанце одговарајућим методама;
- испитује огледима физичка и хемијска својства органичних супстанци;

- именује и хемијским формулама прикаже представнике класа органских једињења укључујући различите видове изомерије
- класификује органске супстанце према називу и формули и повезује их са заједничким својствима представника сваке класе;
- објасни и илуструје хемијским једначинама повезаност различитих класа органских једињења, укључујући механизме реакција под условима у којима се одвијају;
- објасни састав и својства органских супстанци у комерцијалним производима, њихово добијање и значај у свакодневном животу;
- анализира однос између хемијских научних принципа и технолошких процеса, и према принципима зелене хемије критички процењује утицај хемије и хемијске производње на појединца, друштво и окружење;
- безбедно по себе и друге рукује лабораторијским прибором, посуђем и супстанцама;
- одлаже и складишти супстанце сагласно принципима зелене хемије;
- квантитативно тумачи хемијске промене и процесе у реалном контексту.

Разред и смер: Четврти разред, природно- математички смер Недељни фонд часова: 2

Годишњи фонд: 66

Обавезни садржаји :

Теоријски основ за изучавање биохемије; Амино-киселине, пептиди и протеини; Угљенихидрати; Липиди; Нуклеинске киселине; Витамини; Алкалоиди и антибиотици

Кључни појмови садржаја: Елементи и њихова улога у живим системима и животној средини; Вода у живим системима. Састав и својства телесних течности; Природни и синтетички биомолекул; Од макромолекула до организма; Хемија ћелије; Размена супстанци и енергије у ћелији; Амино-киселине; Пептидна веза; Пептиди; Протеини; Нивои структуре протеина; Ензими; Хормони; Метаболизам протеина; Моносахариди; Хејвортове и Фишерове формуле; Стереоизомерија моносахарида; Дисахариди; Полисахариди; Гликозиди; Физичка и хемијска својства угљених хидрат; Метаболизам угљених хидрата; Осапуњиви и неосапуњиви липиди; Масне киселине; Масти и уља; Хидрогенизација и сапонификација; Метаболизам липида; Рибонуклеотиди; Дезоксирибонуклеотиди; ДНК, РНК; Репликација; Транскрипција; Транслација; Класификација и структура витамина. Својства витамина; Веза између витамина и метаболизма; Класификација алкалоида; Физиолошко дејство и злоупотреба алкалоида; Улога и примена антибиотика.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- описује заступљеност биомолекула у живим системима и наводи њихову улогу, физиолошко дејство имајући у виду корисне и штетне аспекте;
- наводи значај и примену природних и синтетичких биомолекула;
- критички разматра употребу биомолекула њихов утицај на здравље и околину;
- именује и хемијским формулама приказује мономерене јединице;

- биополимера;
- повезује структуру биомолекула са њиховим физичким и хемијским својствима;
- повезује различите нивое структурне организације биомолекула са њиховом улогом у живим системима;
- испитује огледима физичка и хемијска својства представника биомолекула;
- класификује биомолекуле према производима хидролизе;
- објашњава појам стереоизомерије на примеру биомолекула;
- објашњава хемијске промене једноставнијих биомолекула у организму и пише једначине
- реакција којима то илуструје;
- објашњава биохемијске реакције са аспекта кинетике и термохемије;
- објашњава састав, хемијска својства и улогу пуфера у живим системима;
- објашњава катаболизам и анаболизам;
- објашњава основне принципе и значај процеса репликације, транскрипције и транслације;
- квантитативно тумачи хемијске промене и процесе у реалном контексту.

Планирање наставе и учења:

Планирање наставе се врши кроз израду годишњих и оперативних планова, као и припрема за часове. Такође и кроз планирање писаних провера / контролних вежби, а у складу са законским прописима.

Планирање облика рада, у складу је са наставним јединицама, исходима и стандардима-фронтални, индивидуални, рад у пару, рад у групи, пројектна настава, експериментални рад, писане провере, тестови, контролне вежбе.

Коришћење свих расположивих модела и средстава у остваривању наставе – уџбеници, практикуми и друга литература, интернет, пројектор, рачунар, као и доступне супстанце и лабораторијски прибор за извођење демонстрационих огледа и лабораторијских вежби.

Начин и поступак остваривања плана и програма:

За остваривање дефинисаног циља учења хемије у гимназији наставници у свакодневној наставној пракси треба да се ослањају на предметне исходе, који указују на то шта је ученик у стању да наведе, објасни, анализира, примени и обави захваљујући знањима и вештинама које је развио у току изучавања овог предмета.

Улога наставника је да да буде организатор наставног процеса, да подстиче, организује и усмерава активност ученика при чему треба да буде фокусиран на исходе, односно да осмисли активности и одабере методе, технике и поступке који ће на најефикаснији начин омогућити достизање исхода.

Остваривање наставе и учења се одвија у два хемијска кабинета (210 и 206).

Демонстрациони огледи и лабораторијске вежбе се изводе искључиво у хемијском кабинету (206) који је заправо опремљена хемијска лабораторија. Лабораторијске вежбе се изводе тако што се одељење дели у две групе. Ученици вежбе раде у мањим групама или индивидуално.

Програм наставе и учења хемије у гимназији треба да омогући развој хемијских и техничко-технолошких знања усклађено са савременим научним достигнућима. Интерактивним методама треба подстицати ученике на разумевање основних идеја и концепата, научног метода и значаја хемије за поједине професије и свакодневни живот.

Основне хемијске концепте треба изучавати на примерима који мотивишу ученике на учење хемије. Коришћење хемијске терминологије, номенклатуре и симболике, и разумевање основних хемијских концепата чине научну писменост, која се

развија у гимназији кроз наставу хемије и омогућава основну научну комуникацију. Од посебне важности је да ученици разумеју развојност основних идеја и концепата у хемији и динамику развоја савремене хемије.

Подстицање ученика на симултано кретање кроз макроскопски, микроскопски и симболички ниво представљања садржаја у току учења хемије подржава развој апстрактног и критичког мишљења.

Настава хемије у гимназији треба да оспособи ученике за самостално коришћење савремених информационих технологија у учењу хемије, претраживању хемијских информација и савремену комуникацију у хемији. За развој комуникацијских способности, способности за сарадњу и тимски рад посебно су погодни ученички пројекти. Рад на самосталним или групним пројектима мотивише ученике да изналазе нове информације, износе и образлажу сопствене идеје у форми хипотеза, планирају, спроведу и елаборирају истраживање, критички процењују резултате и преузимају одговорност.

С обзиром на то да хемијски експеримент представља примарни извор знања и основни метод сазнавања у хемији, посебну пажњу треба посветити демонстрационим огледима и лабораторијским вежбама. Кроз садржаје су исказани обавезни демонстрациони огледи. Изабрани су демонстрациони огледи који подржавају остваривање планираних исхода и могу да се изведу у реалним школским условима. Током вежби ученици примењују научни метод и максимално активирају у планирању, реализацији, елаборацији и тумачењу резултата експеримената.

Праћење и вредновање наставе и учења:

Праћење остварености циљева, стандарда и исхода постигнућа врши се према: овладаности појмовном структуром и терминологијом; разумевању, примени и вредновању научених научних метода, поступака и процедура и решавања проблема; раду са информацијама и подацима; интерпретирању, закључивању и доношењу одлука; комуникацији и изражавању; свим усменим одговорима; раду на пројектима; изради различитих задатака на часовима, експеримената, писаним проверама и контролним задацима, (петнаестоминутне вежбе), тестовима на крају већих целина, контролним рачунским вежбама и провером експерименталних (лабораторијских) вештина.

Вредновање развоја и напредовања ученика у достизању исхода и стандарда постигнућа, у току школске године обавља се формативним и сумативним оцењивањем.

Формативно оцењивање је континуирано током часова и бележи се у ес Дневнику и педагошкој документацији наставника. На основу података прикупљених формативним оцењивањем могу се извести оцене које се уносе у књигу евиденције о образовно-васпитном раду, односно есДневник, као и у педагошку документацију наставника.

Сумативно оцењивање је вредновање постигнућа на крају наставне теме или класификационог периода. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа, писмене провере и/или практичног рада, оцена је бројчана и уноси се у књигу евиденције о образовно-васпитном раду, односно есДневник, као и у педагошку документацију наставника.

Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша учење и резултат. Свака активност је прилика за процену напредовања и давања повратне информације (формативно проверавање), а ученике треба оспособљавати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета. Наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, и себе и сопствени рад.

Програм допунске, додатне и припремне наставе

Допунска настава се организује као додатна подршка за ученике који у редовној настави нису били успешни у савладавању наставног градива и прилагођена је њиховим индивидуалним потребама. Циљ допунске наставе је да ученик, уз додатну помоћ наставника, стекне минимум основних знања из садржаја које предвиђа програм хемије у гимназији.

Додатна настава намењена је даровитим ученицима и треба да задовољи њихова интересовања за хемију. У оквиру ове наставе се продубљују и проширују садржаји из редовне наставе, раде нови садржаји, тежи задаци, сложенији експерименти од оних у редовној настави. Наставници позивају и истакнуте стручњаке да у оквиру додатне наставе одрже популарна предавања. Такође организују и омогућавају ученицима посете факултетима и институтима.

Задаци додатне наставе хемије су: да омогући ученицима да у самосталним истраживачким радовима овладају основама научног метода, да развијају аналитичко и критичко мишљење, да у складу са могућностима раде сложеније експерименте, да решавају теоријске и експерименталне проблеме, да израђују различите материјале који се могу користити и у настави (табеле, шеме, слике, и сл.) и да се припреме за учешће на такмичењима из хемије.

Припремна настава се организује за: ванредног ученика или редовног ученика који се упућују на разредни испит; ученика који је упућен на полагање поправног испита; полагање матурског испита и ученике са посебним потребама, који су укључени у редован систем образовања и васпитања, уз додатну подршку у складу са ИОП-ом.

Рачунарство и информатика

Циљ учења наставног предмета:

Циљ учења рачунарства и информатике је стицање основних знања о информационо комуникационим технологијама, организацији података и програмирању.

Разред и смер: Први разред, друштвено-језички и природно-математички смер, смер за ученике са посебним способностима за спорт

Недељни фонд часова: 2

Годишњи фонд часова: 74

Обавезни садржаји:

ИНФОРМАЦИОНО - КОМУНИКАЦИОНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ

- ИКТ у свакодневном окружењу (уређаји, облици комуникације, услуге)
- Развој ИКТ (прикупљања, складиштења, обраде, приказивања и преноса података)
- Друштвени аспекти ИКТ (значај и примена дигиталних уређаја, карактеристике информационог друштва, утицај коришћења дигиталних уређаја на здравље и околину, интелектуална својина, безбедност, заштита личних података, правила понашања)
- Глобална мрежа (интернет)
- Сервиси интернета (електронска пошта, веб, друштвене мреже, блогови, форуми, учење, мапе, електронска трговина и банкарство, аудио и видео комуникација)
- Лепо понашање, право и етика на интернету.
- Безбедност и приватност на интернету

РАЧУНАРСТВО

- Дигитални рачунари и дигитални запис података (текста, растерске и векторске слике, звука)
- Начини приказивања/представљања података и дигиталног записа
- Хардверске и софтверске компоненте рачунарских система

ОРГАНИЗАЦИЈА ПОДАТАКА И ПРИЛАГОЂАВАЊЕ РАДНОГ ОКРУЖЕЊА

- Елементи графичко-корисничког интерфејса и интеракција са њима (радна површина, прозори, менији, дугмад, акције мишем или акције на екрану осетљивом на додир, пречице на тастатури, ...).
- Подешавања оперативног система (подешавање датума и времена, радне површине, регионална подешавања, подешавања језика и тастатуре, коришћење и подешавање корисничких налога).
- Инсталирање и уклањање програма (апликативних програма, драјвера).
- Рад са документима и системом датотека.
- Средства и методе заштите рачунара и информација.

КРЕИРАЊЕ И УРЕЂЕВАЊЕ ДИГИТАЛНИХ ДОКУМЕНАТА

- Унос текста и његово једноставно уређивање (ефикасно кретање кроз текст, копирање, премештање, претрага, замена текста).
- Форматирање и обликовање текста (странице, пасуса, карактера).

- Посебни елементи у тексту (листе, табеле, слике, математичке формуле, ...).
- Обележавање текста (Markdown нотација и елементарне LaTeX формула)
- Коришћење и израда стилова, генерисање садржаја.
- Презентације и њихова примена (правила добре презентације, етапе у изради презентација).
- Креирање слајдова (уметање и форматирање текста, графикона, слика, звучних и видео-записа, ...).
 - Штампање докумената.

ПРОГРАМИРАЊЕ

Појам алгоритма, структура алгоритма и начини описивања алгоритама Увод у алгоритме и програмирање:

- аритметичка израчунавања (изрази, константе, променљиве, операције, основне уграђене функције)
- гранање
- понављање
- дефинисање функција
- коришћење колекција
- 2д цртање уз помоћ графичких примитива:
- увод у функционалност одабране графичке библиотеке (координатни систем, платно, оловке, четкице, ...)
- цртање основних облика (дуж, квадрат, круг)
- учитавање и приказ слике из датотеке
- цртање правилних облика са понављајућим елементима
- Анимација и интерактивна 2д графика (реаговање на догађаје):
- програмирање анимација (повнављањем исцртавања облика у правилним временским интервалима)
- концепт догађаја (догађаји миша и тастатуре) и обрада догађаја.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- објасни улогу ИКТ у свакодневном животу
- разуме изазове коришћења савремених технологија на одговоран и безбедан начин
- кратко опише најважније догађаје у развоју ИКТ
- разликује и користи сервисе Интернета
- приступа Интернету, самостално претражује, проналази информације у дигиталном окружењу и преузима их на свој уређај
- класификује информације са интернета и процењује њихов квалитет и поузданост
- спроводи поступке за заштиту личних података и приватности на Интернету

- објасни начин дигиталног записа података и бинарног записа природних бројева
- користи јединице за мерење количине података
- кратко опише разлику између хардвера и софтвера
- наводи основне карактеристике компонената дигиталног уређаја и њихову улогу
- разликује системски од апликативног софтвера
- објасни шта је оперативни систем и која је његова улога
- познаје основне типове апликативног софтвера
- разликује појмове и типове лиценци софтвера и садржаја који се деле
- разликује основе елементе графичког корисничког интерфејса
- прилагоди радно окружење кроз основна подешавања
- инсталира и деинсталира корисничке програме
- сачува, модификује и организује податке
- разликује најчешће коришћене типове датотека
- ефикасно и тачно уноси и уређује неформатиран текст
- примењује основне елементе форматирања и структурирања текста
- уређује на елементарном нивоу текст применом нотација за обележавање
- постави напредне текстуалне и нетекстуалне елементе у креирани документ
- познаје основне параметре стилизовања текста на нивоу карактера, параграфа и страница
- користи и креира именоване стилове
- користи елементе у тексту који се аутоматски ажурирају
- припреми документ за штампу и одштапа га
- уређује и приказује слајд презентације
- примењује правила за израду добре презентације.
- користи функционалности намењене сарадничком раду
- описује алгоритмом ситуације из реалног живота (говорним језиком, псеудокодом, дијаграмом)
- креира једноставан рачунарски програм у развојном окружењу
- користи изразе за запис математичких формула
- примењује наредбе за контролу гранања и понављања
- анализира програм и предвиђа његово понашање без покретања
- проналази и отклања грешке у програму
- креира програм који реализује једноставне интерактивну 2д графику
- креира програм у текстуалном програмском језикуразуме и отклања синтаксне грешке у програмском коду

Разред и смер: Други разред, друштвено-језички и природно-математички смер **Надељни фонд часова: 2**

Годишњи фонд часова: 74

Обавезни садржаји:

ПРОГРАМИ ЗА ТАБЕЛАРНА ИЗРАЧУНАВАЊА

- Унос различитих типова података у табелу (нумеричких, текстуалних, датум, време).
- Појам адресе и различите могућности (апсолутна и релативна адреса).
- Сортирање и филтрирање података
- Примена формула за израчунавање статистика.
- Условно форматирање табела.

- Изведене табеле.
- Визуализација података.
- Форматирање табеле и припрема за штампу.

РАД СА ПОДАЦИМА У ТЕКСТУАЛНОМ ПРОГРАМСКОМ ЈЕЗИКУ

- Програмски језици и окружења погодни за анализу и обраду података (Jupyter, Octave, R, ...).
- Унос података у једнодимензионе низове.
- Једноставне анализе низова података помоћу библиотечких функција (сабирање, просек, минимум, максимум, сортирање, филтрирање).
- Графичко представљање низова података.
- Унос и представљање табеларно записаних података.
- Анализе табеларно записаних података (нпр. просек сваке колоне, минимум сваке врсте, ...).
- Обраде табеларно записаних података (сортирање, филтрирање, ...). ПРОГРАМИРАЊЕ
- Основни алгоритми над серијама података (бројање, одређивање збира, производа, просека, минимума, максимума, линеарна претрага, филтрирање...).
- Угнежђене петље.
- Сортирање и примена.
- Рад са датотекама и директоријумима.

Исходи:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- разлику је типове података;
- унесе и мења податке у табеле;
- користи апсолутно и релативно адресирање;
- сортира и филтрира податке по задатом критеријуму;
- користи формуле за израчунавање статистика;
- представи визуелно податке на одговарајући начин;
- форматира табеле и одштампа их;
- унесе серију (низ) података;
- изврши једноставне анализе низа података (израчуна збир, просек, проценте, ...);
- графички представи низове података (у облику линијског, стубичастог или секторског дијаграма);
- унесе табеларне податке или их учита из локалних или удаљених датотека и сними их;

- изврши основне анализе и обраде табеларних података (по врстама и по колонама);
- изврши основне обраде табеларних података (сортирање, филтрирање, ...);
- имплементира основне алгоритме над једнодимензионим и дводимензионим серијама података;
- примени угнежђене петље;
- разуме принцип функционисања неколико алгоритама сортирања;
- примењује сортирања за анализу података;
- чита, анализира и уписује садржаје у текстуалну датотеку;
- обрађује више датотека у структури директоријума.

Разред и смер: Трећи разред, друштвено-језички смер

Недељни фонд часова: 1

Настава се изводи сваке друге недеље у трајању од два часа, у рачунарском кабинету, у групама не већим од 15 ученика.

Годишњи фонд часова: 37

Обавезни садржаји:

РАЧУНАРСКА ГРАФИКА

- Карактеристике рачунарске графике (пиксел, резолуција, RGB и CMYK модели приказа боја, растерска и векторска графика).
- Рад у програму за растерску графику.
 - Рад у програму за векторску графику.

ГОТОВА ВЕБ ДИЗАЈН РЕШЕЊА

- Готова веб дизајн решења (WordPress, Weebly, Wix...).
- Блог, вики, електронски портфолио.

ВЕБ ДИЗАЈН

- Универзални принципи Веб дизајна.
- Основе HTML-а, основни елементи и атрибути.
- Стиллови (CSS), основни селектори, својства и вредности.

Исходи:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- објасни принципе растерске и векторске графике и модела приказа боја;
- креира растерску слику у изабраном програму;
- креира векторску слику у изабраном програму;
- користи алате за уређивање и трансформацију слике;

- оптимизује креирану слику за приказ на различитим медијима;
- одабере одговарајући формат записа слика;
- креира једноставни веб-сајт на основу готових веб решења;
- креира статичку веб-страницу коришћењем HTML-а;
- стилизује веб-страницу коришћењем CSS-а.

Разред и смер: Трећи разред, природно-математички смер

Недељни фонд часова: 1

Настава се изводи сваке друге недеље у трајању од два часа, у рачунарском кабинету, у групама не већим од 15 ученика.

Годишњи фонд часова: 37

Обавезни садржаји:

РАЧУНАРСКА ГРАФИКА

- Карактеристике рачунарске графике (RGB и CMYK модели приказа боја, растерска и векторска графика).
- Рад у програму за растерску графику.
 - Формати записа слике (компресија са губитком, компресија без губитка).

ВЕБ ДИЗАЈН

- Готова веб дизајн решења (WordPress, Weebly, Wix...).
- Универзални принципи веб дизајна.
- Основе HTML-а, основни елементи и атрибути.
 - Стилони (CSS), основни селектори, својства и вредности.

КЛИЈЕНТСКО ВЕБ ПРОГРАМИРАЊЕ

- Израда формулара у веб страници.
- Основе језика Java Script.
- Убацавање интерактивних елемената у веб страницу коришћењем језика Java Script.

Исходи:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- објасни принципе растерске и векторске графике и модела приказа боја;
- креира растерску слику у изабраном програму;
- користи алате за уређивање и трансформацију слике;
- оптимизује креирану слику за приказ на различитим медијима;
- одабере одговарајући формат записа слика;
- креира једноставни веб-сајт на основу готових веб решења;

- креира статичку веб-страницу коришћењем HTML-а;
- стилизује веб-страницу коришћењем CSS-а;
- креира веб-страницу која садржи формуларе;
- обради податке унете преко формулара коришћењем језика Java Script;
- креира веб-страницу са интерактивним елементима.

Разред и смер: Четврти разред, друштвено-језички смер Надељни фонд часова: 1

Годишњи фонд часова: 33

Обавезни садржаји:

БАЗЕ ПОДАТАКА

- Основни појмови и примери база података
- Креирање база података у конкретном СУБП
- Упитни језик SQL за рад са базама
- Упити, претраживање, сортирање, анализа, уметање, брисање и ажурирање (SELECT, INSERT, DELETE, UPDATE)
 - Администрација базе података, додела улога и дозвола.

ОБЛАСТИ САВРЕМЕНОГ РАЧУНАРСТВА

- Представљање актуелних области рачунарства (рачунарске мреже, интернет и веб, машинско учење, вештачка интелигенција, роботика, "big data"....). Сарадничка израда пројеката из одабране области.

Исходи:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- објасни улогу базе података у савременим информационим системима;
- креира базу и табеле коришћењем графичког интерфејса одабраног СУБП;
- врши упите и обрађује податке;
- администрира базом података на основном нивоу;
- наведе актуелне области рачунарства и проблеме који они решавају.

Разред и смер: Четврти разред, природно-математички смер Недељни фонд часова: 2

Годишњи фонд часова: 66

Обавезни садржаји:

БАЗЕ ПОДАТАКА

- основни појмови и примери база података
- креирање база података у конкретном релационом СУБП

- упитни језик SQL за рад са базама
- упити, претраживање, сортирање, анализа, уметање, брисање и ажурирање (SELECT, INSERT, DELETE, UPDATE)

- администрација базе података, додела улога и дозвола

РАЧУНАРСКЕ МРЕЖЕ И ИНТЕРНЕТ

- појам рачунарске мреже
- адресирање на интернету
- интернет протоколи
- интернет ствари

СЕРВЕРСКЕ ВЕБ ТЕХНОЛОГИЈЕ

- улога клијената и сервера у веб апликацијама
- основни елементи одабраног језика за креирање серверских скрипти (променљиве, изрази, наредбе, структуре података)
- пренос података између клијената и сервера
- обрада података коришћењем серверских скриптова
- динамичко генерисање веб-странице коришћењем скриптова
- програмски интерфејс према базама података и употреба база података у веб-апликацијама

ОБЛАСТИ ПРИМЕНЕ САВРЕМЕНОГ РАЧУНАРСТВА

Представљање актуелних области рачунарства:

- Машинско учење
- Вештачка интелигенција
- Роботика
- Криптографија
- Паметни градови
- Обрада великих количина података (енг. Big Data)
- Интернет ствари (енг. Internet of things)
- Квантни рачунари
- Сарадничка израда пројеката из одабране области

Исходи:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- објасни улогу базе података у савременим информационим системима;
- креира базу и табеле коришћењем графичког интерфејса одабраног СУБП;
- врши упите и обрађује податке;
- администрира базом података на основном нивоу;
- објасни структуру и принципе функционисања савремених рачунарских мрежа;
- разликује начине адресирања на различитим мрежним слојевима;

- објасни појам и примере протокола;
- објасни улоге веб-клијената и веб-сервера;
- користи основне елементе језика и програмског интерфејса за креирање серверских скрипти;
- креира серверски скрипт који прихвата и обрађује податке унете у формулар на веб-страници;
- формира садржај веб-странице на основу података;
- изврши упит из скрипта према бази података;
- наведе актуелне области рачунарства и проблеме који они решавају.

Планирање наставе и учења:

Настава се реализује у рачунарском кабинету кроз комбинацију рада у пару, индивидуалног, фронталног, групног и практичног рада, часови се реализују тако што се одељење дели на две групе.

Образовно-васпитна пракса је сложена, променљива и не може се до краја и детаљно унапред предвидети. Она се одвија кроз динамичну спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу, у јединственом контексту конкретног одељења, конкретне школе и конкретне локалне заједнице. Зато, уместо израза реализовати програм, боље је рећи да се на основу датог програма планирају и остварују настава и учење који одговарају конкретним потребама ученика. Настава треба да обезбеди сигурну, подстицајну и подржавајућу средину за учење у којој се негује атмосфера интеракције и однос уважавања, сарадње, одговорности и заједништва.

Полазећи од датих исхода учења и програмских садржаја, од наставника се очекује да дати програм контекстуализује, односно да испланира наставу и учење према потребама одељења имајући у виду карактеристике ученика, наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, као и друге ресурсе школе и локалне средине.

Приликом планирања наставе и учења потребно је руководити се:

- индивидуалним разликама међу ученицима у погледу начина учења, темпа учења и брзине напредовања;
- интегрисаним приступом у којем постоји хоризонтална и вертикална повезаност унутар истог предмета и различитих наставних предмета;
- партиципативним и кооперативним активностима које омогућавају сарадњу;
- активним и искуственим методама наставе и учења;
- уважавањем свакодневног искуства и знања које је ученик изградио ван школе, повезивањем активности и садржаја учења са животним искуствима ученика и подстицањем примене наученог и свакодневног живота;
- неговањем радозналости, одржавањем и подстицањем интересовања за учење и континуирано сазнавање;
- редовним и осмишљеним прикупљањем релевантних података о напредовању ученика, остваривању исхода учења и постигнутом степену развоја компетенција ученика.

Полазећи од датих исхода и садржаја, наставник најпре, као и до сада, креира свој годишњи (глобални) план рада из кога касније развија своје оперативне планове. Како су исходи дефинисани за крај наставне године, наставник треба да их операционализује прво у оперативним плановима, а потом и на нивоу конкретне наставне јединице. Од њега се очекује да за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, дефинише исходе за час који воде ка остваривању исхода прописаних програмом.

При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују. Неки се лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности.

Посебну пажњу током непосредне припреме за наставу треба посветити планирању и избору метода и техника, као и облика рада. Њихов избор је у вези са исходима учења и компетенцијама које се желе развити, а одговара природи предмета, конкретним садржајима и карактеристикама ученика. У том смислу на наставнику је да осмишљава разноврсне активности, како своје, тако и активности ученика. Очекује се да ученици у добро осмишљеним и разноврсним активностима наставе развијају своје компетенције целоживотног учења кроз самостално проналажење информација, критичко разматрање, обраду података на различите начине, презентацију, аргументовану дискусију, показивање иницијативе и спремности на акцију.

Од наставника се очекује да континуирано прати и вреднује свој рад и по потреби изврши корекције у свом даљем планирању. Треба имати у виду да се неке планиране активности у пракси могу показати као неодговарајуће зато што су, на пример, испод или изнад могућности ученика, не обезбеђују остваривање исхода учења, не доприносе развоју компетенција, не одговарају садржају итд. Кључно питање у избору метода, техника, облика рада, активности ученика и наставника јесте да ли је нешто релевантно, чему то служи, које когнитивне процесе код ученика подстиче (са фокусом на подстицање когнитивних процеса мишљења, учења, памћења), којим исходима и компетенцијама води.

Приликом планирања часа, исходе предвиђене програмом треба разложити на мање и на основу њих планирати активности за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за одређене исходе потребно више времена, активности и рада на различитим садржајима. Исходе треба посматрати као циљеве којима се тежи током једне школске године.

При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати, где год је то могуће, да ученици самостално откривају математичке правилности и изводе закључке.

На часовима треба комбиновати различите методе и облике рада, што доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Препоручује се коришћење интерактивних метода, пројектне, проблемске и истраживачке методе, дискусије, дебате и др, како би ученици били што више ангажованом током наставе. Комбиновати на часовима различите облике рада као што су самостални рад ученика (по принципу један ученик – један рачунар), рад у паровима (два ученика истовремено и заједно решавају конкретне задатке), рад у мањим групама (почетна анализа и идеје за методе решавања), као и рад са целом групом када наставник објашњава, приказује, демонстрира и кроз дискусију уводи ученике у нове области. Избор метода и облика

рада, као и планирање активности ученика ускладити са наставним садржајем који треба реализовати на часу и предвиђеним исхода, али и са специфичностима одељења и индивидуалних карактеристикама ученика.

Начин и поступак остваривања плана и програма:

Број препоручених часова по наставним темама је само предлог по коме се може реализовати овај план наставе у учења. Сам наставник може да прерасподели број часова у складу са реалним околностима у одељењу у коме изводи наставу. На наставнику је да процени да ли се нека наставна тема може обрађивати мањи број часова или се на некој наставној теми треба задржати дуже.

Праћење и вредновање наставе и учења:

Праћење и вредновање је део професионалне улоге наставника. Од њега се очекује да континуирано прати и вреднује:

- процес наставе и учења,
- исходе учења и
- себе и свој рад.
- Оријентисаност нових програма наставе и учења на исходе и процес учења омогућава:
- објективније вредновање постигнућа ученика,
- осмишљавање различитих начина праћења и оцењивања,
- диференцирање задатака за праћење и вредновање ученичких постигнућа и
- боље праћење процеса учења.

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању*. У настави оријентисаној на остваривање исхода учења вреднују се и процес учења и резултати учења. Поред уобичајених начина праћења и оцењивања ученика путем усменог и писменог испитивања које даје најбољи увид у резултате учења, постоје и многи други начини које наставник може и треба да употребљава како би објективно проценио не само резултате већ и процес учења. У том смислу, путем посматрања, он може да прати следеће показатеље: начин на који ученик учествује у активностима, како прикупља податке, како аргументује и доноси закључке. Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, навођење примера, спремност да се промени мишљење у контакту са аргументима, разликовање чињеница од интерпретација, извођење закључака, прихватање другачијег мишљења, примењивање, предвиђање последица, давање креативних решења. Поред тога, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују у процесу учења, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење уместо критицизам.

Како ни један од познатих начина вредновања није савршен, потребно је комбиновати различите начине оцењивања. Једино тако наставник може да сагледа слабе и јаке стране ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Повратна

информација треба да буде увремењена, дата током или непосредно након обављања неке активности; треба да буде конкретна, да се односи на активности и продукте ученика, а не на његову личност.

Праћење напредовања ученика започиње иницијалном проценом нивоа на коме се он налази и у односу на који ће се процењивати његов даљи ток напредовања. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

Ученике треба континуирано, на различите начине, охрабривати да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Резултате целокупног праћења и вредновања (процес учења и наставе, исходе учења, себе и свој рад) наставник узима као основу за планирање наредних корака у развијању образовно- васпитне праксе.

Програм допунске, додатне и припремне наставе:

Предвиђен број часова је до 30 годишње и настава се изводи по потреби. Допунска и додатна настава прати наставни програм. Теме које ће бити обрађиване зависе од потреба и интересовања ученика и њиховог индивидуалног плана учења. Користиће се хибридни модел.

Музичка култура

Циљ учења наставног предмета:

Циљ учења музичке културе је да код ученика развије свест о значају и улози музичке уметности кроз развој цивилизације и друштва, да на основу стечених знања подстакне ученике на стваралачко и критичко мишљење, развије естетске критеријуме у циљу формирања одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа и даљег професионалног и личног развоја.

Разред и смер: Први разред, друштвено-језички смер и природно-математички смер смер за ученике са посебним способностима за спорт

Недељни фонд часова: 1

Годишњи фонд часова: 37

Обавезни садржаји:

Увод у музику: Човек и музика. Основни музички појмови. Музика у друштву. Музички фолклор. Музика кроз векове. Слушање музичких примера у складу са наведеним садржајем. Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом. Музика у првобитној друштвеној заједници и културама старог века: Корени музике и њене првобитне улоге. Најстарији музички инструменти. Музика у животу старих источних народа, Грчке и Рима (улога, облици, инструменти, теорија). Слушање – избор: Снимци традиционалне народне музике разних народа, племенских заједница и етничких група. Традиционална музика народа

Блиског и Далеког истока, античке Грчке и Рима (на реконструисаним инструментима, солистичко и хорско/унисоно певање, видео снимци традиционалног позоришта Кине и Индије). Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом.

Музика средњег века: Ранохришћанска музика. Византијско певање. Грегоријански корал. Рани облици вишегласја: органум, дискант, мотет. Световна музика средњег века: трубадури, трувери минезенгери. Духовна и световна музика у средњовековној Србији. Музика средњег века као инспирација за уметничку и популарну музику. Слушање– избор: Грегоријански корал, Византијско певање, органум, мотет

13.века; Рамбо де Вакера – Календа маја; Адам де ла Ал – Игра о Робену и Мариони; Кир Стефан Србин – Ниња сили. Тв емисије (инсерт): Серијал Драгослава Гостушког о развоју српске музике кроз векове. Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом

Музика ренесансе: Три века великих достигнућа у уметности (14.,15.,16. век). Развој духовног и световног вишегласја – Арс Нова, Франко-фламманска школа, ренесанса у Италији. Мотет, миса, мадригал, шансон. Највећи представници ренесансне вокалне музике: Ђ. П. да Палестрина, О. ди Ласо, Л. Маренцио, Ђ. да Веноза. Инструментална музика ренесансе: ричеркар и канциона. Слушање – избор: Г. де Машо – Миса; Ж. де Пре – Мотет; Ђ. П. да Палестрина –Миса папе Марчела (одломак); Ласо: Матона миа кара,Ехо– мадригали. Изабрани мадригал (хроматски): Л.Маренција или Ђ.да Венозе; К.Жанекен–Битка код Марињана; Певање птица – шансони; Ђ. Габриели–Соната пиан е форте; АнсамблРенесанс– избор. Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом.

Музика барока и рококоа: Нова уметничка и музичка стремљења у епохи барока. Појава опере и њен развој у Италији, Француској, Немачкој, Енглеској. Најистакнутији представници: К. Монтеверди, А. Скарлати, Ж. Б. Лили, Х. Персл, Г.Ф. Хендл К. В. Глука. Развој инструменталних облика: свита, барокна соната, барокни концерт, fuga. Развој вокално-инструменталних облика у бароку: кантата, ораторијум, пасија. Представници инструменталне музике у бароку и рококоу: А. Корели, А. Вивалди, Ј. С. Бах, Г.Ф. Хендл, Д. Скарлати. Криза италијанске опере серије и реформа К. В. Глука. Рађање комичне опере и њени први представници: Ђ. Б. Перголези и Д. Чимароза. Слушање– избор: К. Монтеверди – Орфејев ламент, арија Аријаднина тужбалица(Lasciatemimogire); Ж. Б. Лили– увертира по избору; Х. Персл–Тужбалица Дидоне; А. Скарлати –Виртуозна арија (за контратенор); А. Корели – Кончерто гросо (бр.8 Божићни); А. Корели –La folia (варијације); А. Вивалди – Годишња доба (по избору); Ј. С. Бах: Француска или Енглеска свита; Виолински концерт Е-дур, Бранденбуршки концерт бр.2; Свита бр. 2, ха- мол;Токата и fuga де-мол за оргуље; Одломци из Пасије по Матеји и Мисе ха-мол; Г. Ф. Хендл – Музика на води(одломак); Арија (Омбра маи фу) из опере Ксеркс;Алелуја из ораторијумаМесија; Д. Скарлати – сонате по избору; Ф. Купрен – Жетеоци,Мистериозне барикаде; К. В. Глук–арија Орфеја иХор духова из опере Орфеј и Еуридика; Увертира за оперу Алчеста илиИфигенија на Аулиди;Ђ. Б. Перголези–арија Серпине из опере Служавка господарица; Д. Чимароза – увертира за оперу Тајни брак. Филмови (delta video) 2008. г: Сведочанства о генијима(инсерт): Ј. С Бах, Г. Ф.Хендл. Хистори: по избору. Образовни програм РТС (Трезор). Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- препозна друштвено-историјски и културолошки амбијент у коме се развијају различити видови музичког изражавања;
- демонстрира познавање музичке терминологије и изражајних средстава музичке уметности у склопу предложених тема;
- препозна обрађене музичке стилове и жанрове према основним карактеристикама;
- препозна утицај ритуалног понашања у музици савременог доба (музички елементи, наступ...);
- препозна музику различитих народа Старог века;
- уочи сличности и разлике између ранохришћанске, православне и римокатоличке духовне музике;
- разликује духовну од световне музике средњег века и ренесансе;
- сагледа улогу музике у средњовековној Србији у односу на музику византијске и грегоријанске традиције средњег века;
- разликује ренесансну полифонију од средњовековног вишегласја;
- –препозна репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника од ренесансе до краја барока;
- анализира начине коришћења изражајних средстава у одабраним музичким примерима из различитих култура, стилова и жанрова;
- презентује развој музичких инструмената и облика закључно са бароком;
- повеже музичке облике са извођачким саставом;
- разликује вокално-инструменталне и инструменталне облике до краја барока;
- објасни настанак и развој опере и њен синкретички карактер;
- звучно идентификује структуралне елементе опере (увертира, арија, речитатив, хор...)и њихову улогу;
- објасни значај Глукове реформе за даљи развој опере;
- дефинише разлоге настанка комичне опере;
- изводи музичке примере користећи традиционалне и/или електронске инструменте, глас и покрет;
- уочава у свакој од епоха међусобну повезаност музичке уметности са другим уметностима;
- објасни како је музика повезана са дисциплинама ван уметности (музика и политика/друштво; технологија записивања, штампања нота; физичка својства инструмената; температура и заједничко свирање);
- изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума...);
- објасни улогу свих актера у презентацији музичког дела/жанрова;
- користи могућности ИКТ-а (коришћењем матрица, караоке програма, аудио снимака) за самостално истраживање, извођење и стваралаштво;
- критички просуђује утицај музике на здравље;

- поштује правила музичког бонтона.

Разред и смер: Други разред, друштвено-језички смер Недељни фонд часова: 1

Годишњи фонд часова: 37

Обавезни садржаји:

Музика класицизма: Преткласицизам – Манхајмска школа; Бахови синови; Л. Бокерини.

Развој класичне сонате, концерта и симфоније. Почеци камерне музике. Вокално-инструментална дела и музичко-сценска дела. Представници бечке класике: Ј. Хајдн, В. А. Моцарт, Л. ван. Бетовен. Слушање. Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом.

Романтизам: Вокално-инструментална и инструментална музика: Романтизам у музици – општа обележја. Апсолутна и програмска музика. Музички облици: соло песма, клавирска минијатура, соната, симфонијска поема, програмска симфонија, концерт. Слушање. Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом.

Опера у романтизму: Развој опере у Италији и Немачкој. Слушање. Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- препозна друштвено-историјски и културолошки амбијент у коме се развијају различити видови музичког изражавања;
- демонстрира познавање музичке терминологије и изражајних средстава музичке уметности у склопу предложених тема;
- препозна обрађене музичке стилове и жанрове према основним карактеристикама;
- препозна репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника класицизма и романтизма;
- представи развој музичких инструмената и облика закључно са 19. веком;
- објасни развој сонате, концерта и симфоније у класицизму и улогу и карактер ставова у сонатном циклусу;
- повеже музичке облике са извођачким саставом;
- разликује вокално-инструменталне и инструменталне облике у класицизму и романтизму;
- сагледа и опише развој опере као музичко-сценске форме;
- изводи музичке примере користећи традиционалне и/или електронске инструменте, глас и покрет;
- уочава у свакој од епоха међусобну повезаност музичке уметности са другим уметностима;
- објасни како је музика повезана са дисциплинама ван уметности (музика и политика/друштво, технологија записивања, штампања нота; физичка својства инструмената; температурација и заједничко свирање);

- изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност);
- коментарише своје и утиске других о одслушаним музичким делима;
- креативно учествује у јавним манифестацијама школе и своје средине;
- користи могућности ИКТ-а (коришћењем матрица, караоке програма, аудио снимака) за самостално истраживање, извођење и стваралаштво;
- критички просуђује утицај музике на здравље;
- поштује правила музичког бонтона.

Разред и смер: Други разред природно-математички смер Недељни фонд часова: 0,5

Годишњи фонд часова: 18,5 у групи до 15 ученика

Обавезни садржаји:

Музика класицизма: Развој класичне сонате, концерта и симфоније. Почети камерне музике (вокално-инструментална и оперска дела). Представници бечке класике: Ј. Хајдн, В. А. Моцарт, Л. ван. Бетовен.

Романтизам – Вокално-инструментална и инструментална музика: Општа обележја романтизма у музици и карактеристични облици апсолутне и програмске музике.

Опера и балет у романтизму: Развој опере у Италији и Немачкој. Националне школе: Развој националних школа код Руса, Чеха и код нас. Импресионизам: Основна обележја импресионизма у музици.

Музика XX века: Главни стилски правци у развоју музике XX века, најзначајнији композитори и њихова дела. Стилски правци: експресионизам, неокласицизам: А. Шенберг, И. Стравински, С. Прокофјев, Д. Шостакович и Б. Барток.

Музика у Србији XX века: Представници модерне у Србији: П. Коњовић, М. Милојевић, С. Христић, Ј. Славенски

Популарна и примењена музика: Џез, забавна музика, мјузикл, рок, поп и панк музика. Традиционална народна песма и грађанска песма. Филмска музика. Сценска музика. Слушање Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- препозна друштвено-историјски и културолошки амбијент у коме се развијају различити видови музичког изражавања;
- демонстрира познавање музичке терминологије и изражајних средстава музичке уметности у склопу предложених тема;
- препозна обрађене музичке стилове и жанрове према основним карактеристикама;
- препозна репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника

класицизма, романтизма и музике XX века;

- објасни развој сонате, концерта и симфоније и улогу и карактер ставова у сонатном циклусу;
- повеже музичке облике са извођачким саставом;
- разликује вокално-инструменталне и инструменталне облике у класицизму и романтизму;
- сагледа и опише развој опере као музичко-сценске форме;
- изводи музичке примере користећи традиционалне и/или електронске инструменте, глас и покрет;
- уочава у свакој од епоха међусобну повезаност музичке уметности са другим уметностима;
- објасни како је музика повезана са дисциплинама ван уметности (музика и политика/друштво, технологија записивања, штампања нота; физичка својства инструмената; температура и заједничко свирање);
- изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност);
- коментарише своје и утиске других о одслушаним музичким делима;
- креативно учествује у јавним манифестацијама школе и своје средине;
- објасни улогу свих актера у презентацији музичког дела/жанрова (композитор, извођач, кореограф, режисер...);
- користи могућности ИКТ-а (коришћењем матрица, караоке програма, аудио снимака) за самостално истраживање, извођење и стваралаштво;
- критички просуђује утицај музике на здравље;
- поштује правила музичког бонтона.

Разред и смер: Трећи разред, друштвено-језички смер Недељни фонд часова: 1

Годишњи фонд часова: 37

Обавезни садржаји:

Романтизам: Развој опере и балета у другој половини 19. века:Верди; веризам; Рихард Вагнер – Оперска реформа; француска опера; оперета; балет у романтизму. Слушање. Извођењеједноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом.

Развој националних школа у романтизму:Русија, Чешка, Скандинавија, Шпанија и Србија.

Русија: Руска петорка и П. И. Чајковски. Чешка: Беджих Сметана и Антоњин Дворжак. Скандинавија: Едвард Григ и Јан Сибелиус. Шпанија: Исак Албенис, Енрике Гранадос, Мануел де Фаља. Србија: Јосиф Шлезингер, Корнелије Станковић, Стеван Мокрањац, Јосиф Маринковић, Даворин Јенко и Станислав Бинички. Слушање. Извођењеједноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом.

Позни романтизам у музици: Представници апсолутне музике: Јоханес Брамс, Антон Брукнер, Густав Малер, Сезар Франк, Рихард Штраус. Слушање. Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- препозна друштвено-историјски и културолошки амбијент у којем се развијају различити видови музичког изражавања;
- демонстрира познавање музичке терминологије и изражајна средства музичке уметности у склопу предложених тема;
- препозна обрађене музичке стилове и жанрове према основним карактеристикама;
- препозна репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника романтизма;
- представи развој музичких облика и инструмената закључно са крајем 19. века;
- објасни даљи развој сонате, концерта и симфоније у романтизму и улогу и карактер ставова у сонатном циклусу;
- повеже музичке облике са извођачким саставом;
- разликује вокално инструменталне и инструменталне облике у романтизму;
- сагледа и опише развој опере као музичко-сценске форме;
- наведе карактеристике националних стилова у музици романтизма;
- изводи музичке примере користећи традиционалне и/или електронске инструменте, глас и покрет;
- уочи међусобну повезаност музичке уметности са другим уметностима у романтизму;
- објасни како је музика повезана са дисциплинама ван уметности (музика и политика/друштво, технологија записивања и штампања нота, физичка својства инструмената, температура и заједничко свирање);
- изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорена реч, ликовна уметност);
- коментарише своје и утиске других о одслушаним музичким делима;
- креативно учествује у манифестацијама школе и своје средине;
- користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво;
- критички просуђује утицај музике на здравље;
- поштује правила музичког бонтона.

Разред и смер: Четврти разред, друштвено-језички смер Недељни фонд часова: 1

Годишњи фонд часова: 33

Обавезни садржаји:

Импресионизам: Карактеристике музике импресионизма. Однос музике и других уметности у импресионизму. Представници импресионизма у музици: Клод Дебиси и Морис Равел. Слушање. Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом.

Музика XX века: Стилски правци музике прве половине 20. века Модерна: експресионизам и неокласицизам.

Представници музике прве половине 20. века у свету: А. Шенберг, А. Берг, А. фон Веберн, И. Стравински, Б. Барток, П. Хиндемит, С. Прокофјев, Д. Шостакович, К. Орф, Е. Сати, француска шесторка (Д. Мијо, А. Хонегер, Ф. Пуланк), Б. Бритн.

Музика друге половине 20. века

- Авангардне тенденције у европској музици интегрални серијализам, алеаторика, конкретна музика и електронска музика.
- Америчка експериментална музика
- Минимализам
- Постмодерна

Представници музике друге половине 20. века у свету: П. Булез, К. Штокхаузен, К. Пендерецки, П. Шефер; Џ. Кејџ, Ф. Глас, Т. Рајли; А. Шнитке, Џ. Адамс, Џ.Зорн.

Развој и представници музике 20. века у Србији. Представници музике прве половине 20. века у Србији: П. Коњовић, С. Христић, М. Милојевић, Ј. Славенски, М. Тајчевић, Љ Марић. Представници музике друге половине 20. века у Србији: Д. Деспих, К. Бабић, В. Радовановић, С. Хофман, В. Трајковић, З. Ерић, И. Стефановић, С. Божић, И. Жебељан, М. Михајловић, Г. Капетановић. Слушање. Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом.

Народна, староградска, новокомпована и „world music” („музика света”)

- Изворна народна музика.
- Карактеристични стилови певања.
- Типови песама
- Народни музички инструменти.
- Музика у градовима у 19. и 20. веку.
- Однос према традицији.
- Развој народне музике после другог светског рата.
- Улога радија и ТВ-а у стварању и популаризацији народне музике.
- Социолошки феномен појаве и експанзије „турбо фолк” музике.
- Музика света ”world music” као нови музички стил на глобалном, светском нивоу. Популарна и примењена музика

Развој популарне и примењене музике. Социјална функција популарне и примењене музике, њена распрострањеност и однос према уметничкој музици. Најзначајнији жанрови и њихови представници у свету и код нас:

- мјузикл: Л. Бернштајн; Л. Вебер; Г. Макдермонт; А. Бублил и К. М. Шенберг; Џ. Стајн и Б. Мерил; Ј. Дога; Ф. Еб /Б. Фоси / Џо Кендер ; М. Брукс; Б. Андерсон и Б. Улваеус; Х. Манцини ;

М. Грубић.

- цез и блуз;
- рок, поп, панк, метал, реп и техно музика;
- филмска и сценска музика (избор).

Представници цез и блуз музике у свету:Џ. Гершвин, Л. Армстронг, Д. Гилеспи, М. Дејвис, Б. Гудмен, Ч. Паркер, Џ. Колтрејн, В. Шортер, Д. Елингтон, К. Бејзи, Т. Манк, Х. Хенкок, Ч. Корија, Џ. Рајнхарт, Б. Смит, Б. Холидеј, Е. Фиццералд и вође великих оркестара: Б. Гудмен, Г. Милер и К. Бејзи.

Представници цез и блуз музике у Србији:Д. Гојковић, С.Гут, В.Симић, М. Блам, В. Хаџиманов, Д. Васиљевић.

Представници рок музике у свету:Ч. Бери, Џ. Ли Луис, Е. Присли, Битлси, Ролинг стоунс, Дип парпл, Лед целелин, Пинк флоид, Д. Боуви, Б. Дилан, Џ. Џоплин.

Представници рок музике у Србији:Ју група, Бјело дугме, Рибља чорба, ЕКВ. Представници поп музике у свету:Е. Џон, АББА, Мадона, М. Џексон, Принс, Б.

Спирс, Лејди Гага, А. Гранде.

Представници поп музике у Србији:Ђ. Марјановић, З. Чолић. Представници панк музике у свету:Рамонс, Клеш, Стренглес. Представници панк музике у Србији:Пекиншка патка.

Представници металмузике у свету:Ајрон мејдн, Металика, Ганс ен роузис, Еј- Си-Ди-Си
Представници металмузике у Србији:Кербер.

Представници реп и хип хоп музике у свету:Еминем, 50 Цент, Снуп Дог. Представници реп и хип хоп музике у Србији:Београдски синдикат, Марчело Представници техно музике у свету:Карл Кокс, Скрилекс.

Представници техно музике у Србији:Марко Настић.

Представници филмске музике у свету: С. Прокофјев, Џ. Вилијамс, Х. Шор, Х. Цимер (избор), Е. Мориконе, Вангелис, К. Копола.

Представници филмске музике у Србији: В. Костић, М. Марковић, З. Симјановић. Слушање

Установе културе код нас и у свету: Миланска скала, Карнеги хол, Бечка опера, Опера Гарније, Метрополитен опера, Сиднејкса опера, Народно позориште у Београду и Српско народно позориште у Новом Саду, Мадленијанум, Коларчев народни универзитет, Београдска филхармонија.

Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- препозна друштвено– историјски и културолошки амбијент у којем се развијају различити видови музичког изражавања;
- демонстрира познавање музичке терминологије и изражајна средства музичке уметности у склопу предложених тема;
- препозна обрађене музичке стилове и жанрове према основним карактеристикама;
- препозна репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника импресионизма и стилских праваца музике 20. века;
- представи развој музичких облика и инструмената закључно са крајем 20. века;
- објасни карактеристике нових музичких праваца, облика и жанрова
- повеже музичке облике са извођачким саставом;
- сагледа и опише даљи развој опере као музичко сценске форме у 20 веку;
- наведе карактеристике националних стилова у музици 20 века;
- изводи музичке примере користећи традиционалне и/или електронске инструменте, глас и покрет;
- уочи међусобну повезаност музичке уметности са другим уметностима у 20 веку;
- објасни како је музика повезана са дисциплинама ван уметности (музика и политика/друштво, технологија записивања и штампања нота, физичка својства инструмената, температура и заједничко свирање);
- изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорена реч, ликовна уметност);
- коментарише своје и утиске других о одслушаним музичким делима;
- креативно учествује у манифестацијама школе и своје средине;
- користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво;
- критички просуђује утицај музике на здравље;
- поштује правила музичког бонтона.

Планирање наставе и учења:

Програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује овај дати програм потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи-глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. Сада наставник за сваку област има дефинисане исходе. Од њега се очекује да за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, дефинише исходе за час који воде ка остваривању исхода прописаних програмом.

При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Зато је потребно садржајима датим у уџбенику приступити селективно и у односу на предвиђене исходе које треба достићи. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања.

Начин и поступак остваривања плана и програма:

Настава и учење предмета Музичка култура усмерена је на остваривање исхода и даје предност искуственом учењу кроз активно слушање одабраних музичких дела смештених у одговарајући друштвено-историјски и културни контекст и лично музичко изражавање, у оквиру којих ученик користи теоријска знања као средства за партиципацију у музици.

Приступ програму подразумева отвореност и прилагодљивост процеса подучавања и учења, а реализује се кроз дидактички и методички плурализам, тематско, односно пројектно и индивидуализовано учење, уз употребу савремених ИТ технологија.

Укључивањем ученика у што већем броју у извођење (певање, свирање) развијају се музичке способности и креативност. Извођачка и стваралачка искуства подстичу развој самопоуздања и сигурности у јавном наступу. Поред извођења музике, у процесу учења неопходно је укључити различите видове уметничког изражавања (покрет, глума, књижевност, визуелни стимулуси), који ће побољшати разумевање музике, утицати на виши степен фокусираности и одрживости пажње ученика и унапредити музичку осетљивост у циљу спознавања новог квалитета музике. Пожељно је присуство на концертима чиме се подстиче непосредан доживљај и емоционални одговор на музику. За организован одлазак са ученицима на концерт планирати 4 школска часа.

Слушање музике чини централни део часа. Кроз слушање музичких дела, ученици анализирају музику, опажају грађу музичког дела, изражајне елементе, разликују извођачке саставе. Развијање става о музици и одређеном стилу, врсти и жанру и конкретном делу које се слуша, изграђује се разговором, рефлексијом, дискусијом и дебатом.

Програм је пожељно реализовати кроз визуелизацију музичког садржаја, различите приказе микро и макроструктуре музичког дела, као и уцртане појединачне елементе музичког израза (смер кретања мелодијске линије, ритмички образац, инструменте који изводе

композицију, темпо, ознаке за динамику и др.) чиме би се омогућило темељније музичко разумевање слушаног дела. Опажање музичких елемената комбинује се посредством вербалног, вокалног, инструменталног или телесног изражавања (певање мотива и тема из композиција које се обрађују, извођење карактеристичних ритмичких образаца, покрета тела у складу са карактером...) у циљу интензивирања музичког доживљаја дела које се слуша или изводи.

Праћење и вредновање наставе и учења:

У процесу вредновања резултата учења наставник треба да буде фокусиран на ученичке ставове и мотивацију за учествовање у музичким активностима кроз слушање, извођење и стваралаштво. Теоретско знање треба да има своју примену и функцију у изражавању ученика кроз музику и у контакту са музиком. Сумативно вредновање треба да буде осмишљено кроз задатке и активности које захтевају креативну примену знања. У смислу активности, постигнућа ученика се могу проценити на основу доприноса ученика кроз индивидуалан и групни рад, израду креативних задатака на одређену тему, рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе), кроз начин размишљања у анализи музичких дела, као и у односу на специфичне вештине.

Програм допунске, додатне и припремне наставе

За ученике чије се интересовање и љубав за музику не могу задовољити оним што им пружа редовна настава, могу се организовати додатна настава или секције. У зависности од афинитета, креативних способности или извођачких могућности ученика, рад се може организовати кроз следеће активности:

- солистичко певање;
- групе певача;
- „Мала школа инструмента” (клавир, гитара, тамбуре...);
- групе инструмената;
- млади композитори;
- млади етномузиколози (прикупљање мало познатих или готово заборављених песама средине у којој живе).

Слушају се нова музичка дела (или понављају позната) из области које се обрађују на редовној настави или су моментално актуелна у уметничком животу наше земље и света.

Организују се заједничке посете оперским и балетским представама, концертима и пројекцијама музичких филмова . Једна представа или концерт ван школе, рачунају се као 4 часа додатне наставе.

Ликовна култура

Циљ учења наставног предмета:

Циљ учења ликовне културе је оспособљавање за комуникацију и развијање креативности и одговорног односа према очувању културе и уметничког наслеђа свог и других народа.

Разред и смер: Први разред, друштвено-језички смер и природно-математички, смер за ученике са посебним способностима за спорт

Недељни фонд часова: 1

Годишњи фонд часова: 37

Обавезни садржаји:

Две теме „Односи“ и „Појаве“

„Односи“ (садржаји): Уметност (Зашто човек ствара уметност; Уметност и природа; Уметност

и друштво; Уметност и наука; Уметност и технологија; Уметност у простору и времену;

Уметност и религија; Уметност и кич...); Пропорције (Човек и простор; Скулптуре у пленеру;

Пејзаж и архитектура; Реални и имагинарни простор...); Стваралаштво (Уметник и његово

дело; Уметничко дело и публика; Подстицај за стваралачки рад; Дизајн и функционалност...).

„Појаве“ (садржаји): Ликовна дела (Композиције; Изражајна средства визуелних уметности; Читање слике;

Интеграција различитих уметности...); Наслеђе (Уметност кроз епохе; Утицај прошлих култура и остварења на савремени живот; Културна добра и туризам; Комерцијализација уметничких дела; Установе културе...).

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- изражава своја интересовања и естетске доживљаје одабраним средствима и техникама; користи уметничко наслеђе као подстицај за стваралачки рад;
- обликује презентације усклађујући текст и слику;
- образложи свој естетски доживљај археолошких налаза, уметничких дела, споменика културе и објеката у окружењу;
- укаже на сличности, разлике и међусобни утицај уметности одређених култура, цивилизација и периода; користи, самостално, литературу и интернет за истраживање; издваја кључне информације из текста и слике;
- извештава о учешћу у одабраним дешавањима у уметности и култури излажући сопствене утиске и мишљење;

- разматра значај и улогу културе и уметности у друштву; предлаже обилазак одабраног споменика културе у земљи или иностранству.

Разред и смер: Други разред, друштвено-језички смер Надељни фонд часова: 1

Годишњи фонд часова: 37

Обавезни садржаји:

Две теме „Повезаност“ и „Простор“

„Повезаност“ (кључни појмови садржаја програма): Површина. Линија, боја, облик и површина. Светлост и површина; Тактилно. Симетрија и асиметрија површина. Геометријски дух. Богатство и разноврсност површина као подстицај за стваралачки рад; Наслеђе; Средњовековна уметност. Средњовековна уметност Истока и Запада: стилови уметности; Уметност и традиција. Уметнички споменици на тлу средњовековне Србије; Ктитори. Значај и улога ктитора; Однос светлости и површине у сакралним и профаним грађевинама у прошлости и садашњости; Садржај уметничког дела: мотиви и теме кроз епохе.

„Простор“ (кључни појмови садржаја програма): Перспектива. Уметник и простор. Дводимензионални и тродимензионални простор. Реални и имагинарни простор. Простор у уметничком делу и уметничко дело у простору. Ентеријер и екстеријер. Линеарна, ваздушна и колор перспектива. Истраживање простора као подстицај за стваралачки рад. Савремени медији и простор; Наслеђе; Ренесанса. Прекретнице и препород у уметности. Центри процвата уметности. Сакрална и световна архитектура. Урбанизам и архитектонски комплекси. Образовање уметника кроз време. Водећи уметници и њихова дела; Ктитори и мецене; Колекције и колекционари у прошлости и садашњости.; Културно наслеђе као извор инспирације савремених стваралаца; Неговање уметничке баштине и одрживи развој; Уметничко и архитектонско наслеђе и туризам; Установе културе.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- користи различите технике и савремену технологију у креативном раду;
- користи идеје и иновације у уметности као подстицај за стваралачки рад; проблема;
- реализује радове истражујући међусобне утицаје елемената и принципе компоновања ;
- уважава етичка, здравствена и сигурносна правила у развијању и реализовању ликовних идеја; користи податке из литературе и са интернета за истраживачке и пројектне задатке;
- презентује на различите начине резултате истраживачког и пројектног рада;
- дискутује о сличностима и разликама у култури, историјским стиливима, идејама и начинима изражавања водећих уметника;
- разматра како универзални језик уметности доприноси уважавању мултикултуралности и интеркултуралне сарадње;
- пише есеје и приказе уметничких дела и изложби употребљавајући стручне термине и исказујући своје доживљаје и мишљење; прави, самостално или у сарадњи са другима, планове које споменике и институције културе и уметности може посетити приликом путовања; дискутује о томе како уметничка баштина доприноси очувању националног идентитета и развоју друштва;

извештава о посетама или учешћу у дешавањима у институцијама културе (радионице, акције...).

Разред и смер: Други разред, природно-математички смер

Недељни фонд часова: 0,5

Годишњи фонд часова: 18,5 у групи до 15 ученика

Обавезни садржаји:

Две теме „Простор“ и „Промене“

„Простор“ (кључни појмови садржаја програма): Перспектива; Уметник и простор. Дводимензионални и тродимензионални простор. Реални и имагинарни простор. Простор у уметничком делу и уметничко дело у простору. Ентеријер и екстеријер. Линеарна, ваздушна и колор перспектива. Истраживање простора као подстицај за стваралачки рад. Савремени медији и простор; Наслеђе; Ренесанса и барок. Препород и прекретнице у уметности. Центри процвата уметности. Сакрална и световна архитектура. Урбанизам и архитектонски комплекси. Образовање уметника кроз време. Водећи уметници и њихова дела; Критори и мецене; Колекције и колекционари у прошлости и садашњости; Културно наслеђе као извор инспирације савремених стваралаца; Неговање уметничке баштине и одрживи развој; Уметничко и архитектонско наслеђе и туризам; Установе културе.

„Промене“ (кључни појмови садржаја програма): Светлост. Својства светлости. Светлост у екстеријеру и ентеријеру. Однос светлости, боје и површина. Светлост у различитим медијима. Осветљеност и атмосфера. Истраживање светлости као подстицај за стваралачки рад; Наслеђе; Стилони и правци у уметности 19. века; Прожимање различитих стилова и праваца и одједи у савременом свету; Мотиви и теме кроз време; Наука и уметност; Модерна и савремена уметност; Еклектицизам у савременој уметности; Нови материјали у уметности и архитектури; Уметност и економија; Значајни центри културе и уметности као ресурси туризма; Уметност и одрживи развој: неговање уметничке баштине; Институције културе и алтернативни простори: уметничка дешавања; Уметност и медији

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- користи различите технике и савремену технологију у креативном раду;
- користи идеје и иновације у уметности као подстицај за стваралачки рад; реализује радове истражујући међусобне утицаје елемената и принципе компоновања;
- уважава етичка, здравствена и сигурносна правила у развијању и реализовању ликовних идеја;
- користи податке из литературе и са интернета за истраживачке и пројектне задатке;
- презентује на различите начине резултате истраживачког и пројектног рада;
- пише приказе уметничких дела и изложби употребљавајући стручне термине и исказујући своје доживљаје и мишљење;
- прави, самостално или у сарадњи са другима, планове које споменике и институције

културе и уметности може посетити приликом путовања;

- дискутује о сличностима и разликама, историјским стилевима, правцима и начинима изражавања знаменитих уметника;
- дискутује о томе како уметничка баштина доприноси очувању националног идентитета и развоју друштва;
- разматра како универзални језик уметности доприноси уважавању мултикултуралности и интеркултуралне сарадње;
- извештава о посетама или учешћу у дешавањима у институцијама културе (радионице, акције...).

Разред и смер: Трећи разред, друштвено-језички смер Недељни фонд часова: 1

Годишњи фонд часова: 37

Обавезни садржаји:

Две теме „Светлост“ и „Промене“

„Светлост“ (кључни појмови садржаја програма): Светлост. Светлост и сенка. Светлосни односи. Контраст. Карактеристике светлости. Природна и вештачка светлост. Светлост и фотографија. Светлост и боја; Наслеђе; Уметност барока. Одлике уметности у свету и код нас. Водећи представници и њихова дела. Рококо. Тековине барока и рококоа у савременом друштву; Наручиоци и дела. Колекционарство и тржиште уметничких дела. Настанак музејских збирки; Садржај уметничког дела: мотиви и теме кроз епохе.

„Промене“ (кључни појмови садржаја програма): Нове врсте уметности. Фотографија. Стрип. Карикатура. Плакат. Дизајн. Нове врсте уметности као подстицај за стваралачки рад; Наслеђе; Уметност 19. века. Стилски и правци у уметности. Нове теме у уметности. Водећи уметници и њихова дела. Нове појаве у архитектури. Утицаји на савремене појаве у уметности; Школовање уметника. Академије и салони. Неформално образовање уметника; Културно наслеђе као извор инспирације савремених стваралаца; Неговање уметничке баштине и одрживи развој; Дешавања у уметности. Установе културе. Манифестације. Алтернативни простори; Уметност и туризам. Уметничко наслеђе и дешавања у култури као ресурси за развој туризма.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- изражава своје идеје, имагинацију, мишљење и ставове традиционалним и савременим медијима;
- организује композиције примењујући знања о елементима и принципима компоновања; користи дела различитих стилова и епоха као подстицај за стваралачки рад;
- повезује уметност са друштвено-историјским приликама, развојем науке, новим материјалима и техникама;
- дискутује о положају уметника, развоју уметничких занимања, приватних збирки, колекционарства и тржишта уметничких дела;
- тумачи на који начин различита уметничка остварења делују на чула, осећања и свест посматрача;

- износи аргументе о томе како уметност и култура формирају лични и друштвени идентитет; извештава о посети или учешћу у уметничким дешавањима у окружењу, алтернативним просторима или институцијама културе;
- критички процењује податке из литературе и са интернета које користи за истраживачке и пројектне задатке пише кратке ликовне критике о уметничким делима, изложбама или стваралаштву уметника употребљавајући стручне изразе; планира, сам или у сарадњи са другима, посете градовима или музејима који чувају значајна уметничка дела;
- анализира како уметничка баштина и савремена дешавања у култури доприносе друштвено-економском напретку.

Разред и смер: Четврти разред, друштвено-језички смер Недељни фонд часова: 1

Годишњи фонд часова: 33 Обавезни садржаји:

Две теме „Авангарда“ и „Нови медији“:

„Авангарда“ (кључни појмови садржаја програма): Боја. Својства боје. Односи боја. Психолошка и симболичка димензија боја. Боја у дизајну; Авангарда. Нови положај уметника; Манифести и теорије у уметности. Институције и алтернативни простори уметничких дешавања; Уметност на прелазу векова. Правци и појаве у модерној уметности. Водећи представници и њихова дела.

„Нови медији“ (кључни појмови садржаја програма): Покрет. Покретне слике. Кинетичка скулптура. Тело у покрету. Покрет у архитектури. Композиција у времену и простору; Новимедији. Филм. Анимирани филм. Видео и компјутерска уметност. Дешавањ пред публиком. Интервенције у простору. Водећи представници и њихова дела. Нови медији као подстицај за стваралачки рад; Уметност и економија. Тржиште уметничких дела. Уметност као ресурс економског развоја.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- обликује сложене визуелне поруке примењујући језик универзалних знакова и симбола; примењује у својим радовима нове визуелне медије изражавајући ставове у складу са личним интересовањима, потребама и могућностима;
- користи дела модерне и савремене уметности као подстицај за стваралачки рад;
- користи стручне изразе када објашњава уметничке правце и појаве, интерпретира или анализира уметничка дела;
- ради истраживачке пројекте о савременој уметности, уметницима и уметничким појавама користећи различите изворе информација; води дебату о значају и улози савремене уметности и повезаности науке, нових технологија, медија и активности;
- аргументовано брани своје ставове о уметничким и неуметничким делима и стереотипима и предрасудама везаним за визуелне уметности;
- прави планове посета уметничким дешавањима, алтернативним просторима, институцијама културе, споменицима и историјским местима;
- планира, према сопственима способностима и склоностима, учествовање у акцијама и

активностима очувања националне културне баштине;

- разматра на који начин уметничко наслеђе доприноси економском, културном и општем напретку друштва;
- дискутује како се знања и искуства развијена кроз визуелне уметности користе у комерцијалне сврхе;
- предлаже активности које повезују уметничко и предузетничко искуство; разматра сопствене потенцијале за каријеру у области визуелних уметности.

Планирање наставе и учења:

Настава се планира оквирно, јер је неопходно да се прилагођава интересовањима ученика, могућностима одељења, неочекиваним приликама и ситуацијама и сл. Наставник креира свој годишњи план рада, оперативне планове, наставне јединице, задатке/пројекте полазећи од циља, исхода за крај разреда и кључних појмова. Исходи за крај разреда достижу учењем током целе школске године. На основу једног исхода могуће је осмислити више задатака и активности. Исходи су достижни за сваког ученика. Такође, један задатак/активност може водити ка достизању више исхода. Имајући у виду фонд часова, ефикасније је планирати активност/задатак/пројекат који води ка достизању више исхода за крај разреда. На тај начин се обезбеђује да ученик континуирано развија компетенције. Исходи који су наведени нису једини исходи које ученици достижу у току године. Ученици ће достићи још неке вредне исходе, које није могуће пројектовати као обавезне за ве, јер зависе од индивидуалних способности ученика, одабраних тема и метода рада.

У оперативним плановима наставника и у припремама за час потребно је да буду видљиве методе и технике којима је планирано активно учење ученика на часу. Наставник планира задатке и активности за ученике, наставне методе и технике, као и начин праћења и процењивања напредовања ученика.

Приликом планирања наставе и учења наставник треба да се фокусира на развијање креативних и иновативних идеја. Важно је да се осмисле активности које омогућавају ученицима да развијају свест о процесу долажења до креативних идеја. Такође, фокус није на оспособљавању ученика да изврше формалну анализу уметничког дела или да пишу ликовне критике. Много је важније знање о самом процесу анализе, због чега се то ради, где се може применити... Када је реч о принципима компоновања, фокус је на развијању опажања и примени принципа у свакодневном животу, затим, у изради презентација, у ликовном изражавању... Учење о уметности фокусирано је на подстицање ученика да размишљају, доживљавају уметничка дела, да разумеју појаве и промене у уметности, да аргументовано образлажу своје ставове и утиске, да повезују оно што уче са савременим животом... У складу са тим, појмови и теме само су подстицај за размишљање, истраживање и развијање знања, вештина и ставова током целог школовања.

Приликом размишљања тема и активности потребно је размислити о томе која знања су заиста неопходна ученицима гимназије и зашто. Поједина знања су важна за живот у савременом свету. Нека чињенична знања су неопходна да би ученик могао да се укључи у активности које подстичу размишљање и формирање ставова.

Истовремено са планирањем тема наставник планира начин реализације, односно задатке и активности за ученике и бира најефикасније методе које су фокусиране на подршку целивитом

развоју ученика (а не на обраду садржаја теме). Уметничка дела могу да подстакну развијање идеја уколико се примен еодговарајући поступци.

Називи тематских целина аосмишљени су као општи појмови како би се наставницима олакшало планирање наставе.

Кључни појмови су наведени уместо садржаја. У загради се налазе предлози тема који служе као подстицај наставнику (ил итиму наставника) да осмисли своје теме.

Редослед целина, појмова, предложених тема, као и распоред појмова по целинама није фиксан. Наставник има слободу да одабере неизоставне садржаје, да осмисли теме, да одабер наставне технике, методе и поступке који ће на најефикаснији начин омогућити сваком ученику да достигне исходе. Померање фокуса са садржаја може се уочити и у формулацијама предложених тема које су довољно широке да се могу повезати са скоро сваким кључним појмом у свакој целини.

Треба имати у виду време и окружење у коме ученици живе и повезати теме са оним што је ученицима блиско и што их заистаинтересује. Прилагођавање наставе ученицима подразумева одређени степен импровизације, а програм додатно подржава креативност наставника.

Програмска концепција се заснива на интеракцији три елемента (креативност, медијуми, садржаји), која води ка достизању исхода и развијањукомпетенција.

Начин и поступак остваривања плана и програма:

Наставник бира најефикасније методе, технике и поступке који подржавају целовити развој ученика. Н пример, може да осмисли активности које омогућавају ученицима да развијају свест о процесу долажења до креативних идеја, а који се може применити у свим областима стваралаштва. Уметничка дела подстичу развијање идеја уколико с епримене одговарајући поступци.На пример, ученици могу да пореде исту идеју, тему или мотив у уметничким делима током историје. Примери на којима се остварује учење треба да буд унајзначајнија остварења националне исветске културне баштине, као и примери дела најзначајнијих уметника и споменика културе етничких заједница.Пројектни задаци (индивидуални, тимски, одељенски ишколскипројекти) могу да се реализују у школи и ван ње. Наставник и ученици заједно договарају активности у складу са интересовањима и могућностима ученика.

Праћење и вредновање наставе и учења:

Наставник одређује елементе за процењивање напретка и оцењивање постигнућа(по препорукама за праћење и вредновањ едатим у Општем упутству за остваривање програма наставе и учења обавезних предмета, „Правилник о плану и програму наставе и учења за гимназију“, „Порсветни гласник“, Београд, 2. јун 2020.) у складу са задацима/активностима ученика које је планирао. Неопходно је да наставник постави јасне критеријуме и да редовно информише ученике о циљевим ачаса/задатка/активности и о томе шта се од њих очекује.

Елементи за праћење напредовања ученика су: 1) напредовање у комуникацији (у визуелном, вербалном и писаном изражавању); 2) напредовање у раду са подацима (визуелним, текстуалним и аудио визуелним); 3) напредовање у развијању и примени идеја;4) напредовање у развијању позитивних ставова.

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са „Правилником о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању“. У настави оријентисаној на остваривање исхода учења вреднују се и процес учења и резултати учења. У настави ликовне културе у главном није могуће мерити и објективно проценити напредак и постигнућа, нарочито када се процењује напредовање у развијању стваралачког мишљења и естетички квалитети ликовнограда. Међутим, могуће је поставити неке захтеве. СОЛО таксономија може да буде од помоћи наставнику када одређује захтеве по разредима. Никако није добро тражити од ученика готов продукт, а да претходно нису постепено увођени у процес.

Програм допунске, додатне и припремне наставе

Предвиђено је до 30 часова допунске, додатне и припремне наставе за сваку годину.

Додатна и допунска настава реализоваће се уколико постоји потреба за додатном подршком редовној настави.

Припремна настава реализоваће се за ученике који су упућени на полагање разредног односно поправног испита. Сходно томе, настава ће се остварити у обиму од најмање 10% од укупног годишњег броја часова из програма.

Физичко и здравствено васпитање

Циљ учења наставног предмета:

Циљ учења предмета Физичко и здравствено васпитање је да ученик континуирано развија знања, физичке способности и моторичке вештине у складу са вредностима физичког вежбања, потребама за очување и унапређивање здравља и даљег професионалног развоја.

Разред и смер: Први разред, друштвено-језички, природно-математички смер смер за ученике са посебним способностима за спорт

Недељни фонд часова: 2 Годишњи фонд часова: 74

Обавезни садржаји:

Физичке способности: Тестирање ученика. Кондициона припрема ученика: вежбе за развој снаге; вежбе за развој покретљивости; вежбе за развој издржљивости; вежбе за развој брзине; вежбе за развој координације

Моторичке вештине, спорт и спортске дисциплине: Атлетика- Усавршавање технике трчања на кратким стазама; Усавршавање технике трчања на средњим стазама; Усавршавање технике скок удаљ; Усавршавање технике скок увис; .Бацање кугле. Спортска гимнастика- Вежбе на тлу Основни садржаји, Провера савладаности елемената гимнастике из основне школе. Вага претклоном и заножњем и спојено, одразом једне ноге колут напред. Став на шакама, издржај, колут напред. Два повезана премега странце удесно (улево). Проширени садржаји Премет странце са окретом за 180о „рондат“. Колут назад до става о шакама. Премет напред. Прескок Згрчка. Разношка. Кругови(дохватни) За ученике: – вучењем вис узнето;– вис стражњи, издржај; – вучењем вис узнето; – спуст у вис предњи. За ученице: – уз помоћ суножним одскоком наскок у згиб; – њих у згибу/уз помоћ;– спуст у вис стојећи. Разбој: За ученике: Основни садржаји,

паралелни разбој, њих у упору, саскоци, састав. Проширени садржаји Њих у упору, њих и зањихом склек; њих и предњихом упор, зањих, предњихом склек, зањихом упор, саскок са окретом за 180°. Предношка (окрет према притки). За ученице двовисински разбој или једна притка вратила: – наскок у упор на н/п (или узмак замахом једне ноге); – премах одножно десном/левом ногом до упора јашућег; – прехват у потхват упорном руком (до предножне) и спојено одножењем заножне премах, саскок са окретом за 90° (одношка), завршити боком према притки. Вратило – дохватно За ученике: Основни садржаји Суножним одразом узмак, саскок замахом у назад, проширени садржај, коврљај назад из упора. Греда За ученице: Основни садржаји Вежба на ниској греди од елемената предвиђених у основној школи. Висока греда ходање са различитим гимнастичким елементима. Проширени садржаји Састав на греди. Коњ са хватаљкама За ученике: Проширени садржај Премах одножно десном напред, замах улево, замах удесно, замах улево и спојено премах левом напред, премах десном назад, замахулево, замах удесно спојено премахом десне; саскок са окретом за 90° улево до става на тлу, леви бок према коњу. Физичка активност по избору- Понављање и утврђивање раније обучаваних елемената технике. Проширивање и продубљавање техничко-тактичких способности ученика. Учествовање на такмичењима на нивоу одељења;

Физичка и здравствена култура: Физичко образовање - Структура физичке културе и основе спорта. Физичка вежба као основно средство и метод у физичком васпитању и спорту. Појам и врсте тренинга. Основна правила и принципи вежбања и структура тренинга (загревање, разгибавање, дисање, дозирање вежбања, смиривање организма). Структура моторичких способности. Безбедност у вежбању. Физичко вежбање као превенција. Позитивни и негативни аспекти спорта. Здравствена култура - Здравље и спорт. Добробити физичког вежбања. Избалансирана исхрана. Енергетске потребе у спорту. Допинг и недозвољена средства у спорту. Психоактивне супстанце. Повреде у спорту и збрињавање повређеног.

Кључне речи садржаја: вежбање, образовање, здравље, превенција

Исходи:

По завршетку првог разреда ученик ће бити у стању да:

- сврсисходно примењује вежбе, разноврсна природна и изведена кретања;
- упореди и анализира резултате тестирања са вредностима за свој узраст и сагледа сопствени моторички напредак;
- планира и примењује усвојене моторичке вештине у свакодневном животу;
- игра један народни и један друштвени плес;
- примењује и поштује основе принципе вежбаног процеса и правила тимских и спортских игара;
- одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у просторима за вежбање;
- навија фер
- разликује различите типове физичке активности;
- примењује одговарајуће вежбе у складу са сопственим могућностима и потребама;
- препозна ниво оптерећења током вежбања;

- уочи грешке у извођењу покрета и кретања;
- учествује на одељенском, разредном и другим такмичењима и/или спортивно-рекреативним манифестацијама за које се школа определи;
- помаже организацији школских спортских манифестација;
- користи могућности за свакодневну физичку активност у окружењу и редовно вежба у складу са својим потребама;
- примени принципе здраве исхране;
- примењује правила безбедности у различитим физичким активностима у школи и ван школе;
- у групним активностима ради на остваривању заједничких циљева;
- решава конфликте на социјално прихватљив начин;
- при вежбању и кретању уочи и негује естетске вредности;
- коригује последице дуготрајне седентарне активности, положаје, покрете и кретања који имају негативан утицај на здравље применом физичког вежбања;
- поштује здравствено-хигијенска и еколошка правила у вежбању;
- редовно контролише своје здравље;
- повезује штетан утицај које психоактивне супстанце имају на здравље

Разред и смер: Други разред, друштвено-језички, природно-математички смер

Недељни фонд часова : 2 Годишњи фонд часова: 74

Обавезни садржаји:

Физичке способности: Тестирање ученика. Примена националне батерије тестова. Кондициона припрема ученика

Моторичке вештине, спорт и спортске дисциплине: Атлетика Усавршавање технике атлетских дисциплина – трчања, скокова удаљ и увис и бацања. Четворобој. Спортска гимнастика Основни садржаји Вежбе на тлу. Прескоци и скокови. Вежбе у упору. Вежбе у вису. Греда. Гимнастички полигон. Проширени садржаји Вежбе на тлу – сложенији састав. Висока греда. Прескок. Коњ са хваталкама. Вежбе у упору – сложенији састав. Вежбе у вису – сложенији састав. Спортске игре и активности по избору Спортске игре, рукомет, кошарка, одбојка, фудбал Проширивање и продубљавање техничко-тактичких способности ученика. Активности по избору Аеробик и други фитнес програми, стони тенис, бадминтон и др.

Физичка и здравствена култура: Физичко образовање Правила и принципи вежбања. Основни методи развоја моторичких способности (снага, брзина, издржљивост, покретљивост). Тактика игре. Безбедност у вежбању. Улога физичке оспособљености и моторичких зања у ванредним ситуацијама Примена информационо-технолошка технологија у физичкој активности. Здравствена култура Физичко вежбање у функцији унапређивања здравља, репродуктивног здравља и превенције болести. Недовољна физичка активност као један од ризика у настанку болести. Значај редовних

лекарских прегледа и физичка активност. Исхрана и вежбање – последице неадекватних дијета и дијететских производа.

Ризици од конзумирања енергетских напитака, психоактивних супстанци и недозвољених средстава.

Исходи:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- правилно примењује вежбе, разноврсна природна и изведена кретања;
- упоређи и анализира резултате тестирања са вредностима за свој узраст;
- сагледа сопствени моторички статус и уз помоћ наставника примени вежбања у циљу његовог побољшања;
- примењује усвојене моторичке вештине у различитим животним ситуацијама;
- игра један народни и један друштвени плес;
- примењује и поштује основе принципе вежбаоног процеса. уз помоћ наставника примњује основне методе за развој моторичких способности;
- одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у просторима за вежбање;
- препозна и реши конфликтну ситуацију;
- примењује одговарајуће вежбе у складу са сопственим могућностима и потребама;
- уз помоћ наставника коригује грешке у извођењу покрета и кретања;
- учествује на одељењском, разредном и другим такмичењима;
- помаже у организацији школских спортских манифестација;
- користи могућности за свакодневну физичку активност и редовно вежба;
- повеже принципе здраве исхране и вежбање;
- примењује правила безбедности у различитим физичким активностима;
- решава конфликте на социјално прихватљив начин;
- коригује последице дуготрајне седентарне активности, положаје, покрете и кретања који имају негативан утицај на здравље применом физичког вежбања;
- редовно контролише своје здравље;
- разликује позитиван и негативан утицај вежбања за репродуктивно здравље; повеже штетан утицај које енергетски напитци, психоактивне супстанце и недозвољена средства имају на здравље.

Разред и смер: Трећи разред, друштвено-језички, природно-математички смер

Недељни фонд часова : 2 Годишњи фонд часова: 74

Обавезни садржаји:

Физичке способности: Тестирање ученика Кондициона припрема ученика (снага, брзина, издржљивост, глпкост, координација) Израда програма вежбања унапређивања моторичких способности;

Моторичке вештине, спорт и спортске дисциплине: Атлетика Усавршавање технике атлетских дисциплина – трчања, скокова удаљ и увис и бацања Четворобој Спортска гимнастика Основни садржаји Вежбе на тлу Прескоци и скокови Вежбе у упору Вежбе у вису, Грета, Гимнастички полигон, Проширени садржаји; Вежбе на тлу – сложенији састав, Висока грета, Прескок, Коњ са хватаљкама, Вежбе у упору – сложенији састав, Вежбе у вису – сложенији састав, Спортске игре и активности по избору, Спортске игре, Рукомет, кошарка, одбојка, фудсал, Проширивање и продубљавање техничко- тактичких способности ученика. Активности по избору, Аеробик и други фитнес програми, стони тенис, бадминтон, оријентиринг, борења и др. Плес и ритмика:, Народно коло „Ужичко коло” Бечки валцер – усавршавање „Rock n roll,” Народне игре и плес из средине у којој се школа налази, Народна кола и плесови по избору, Ритмички елементи и састави Полигони, Комбиновани полигон у складу са савладаним моторичким садржајима;

Физичка и здравствена култура: Физичко образовање, Основни принципи тренинга, Фитнес програми, Тактика спортских игара, Безбедност у вежбању, Улога физичке оспособљености и моторичких знања у ванредним ситуацијама, Могуће конфликтне ситуације у спорту и рекреацији, Значај физичке оспособљености за рад и одбрану, Примена информационих технологија у циљу продубљивање знања из спорта и рекреације, Здравствена култура, Физичко вежбање, здравље, репродуктивно здравље и превенција болести, Хипокинезија и њене последице, Редовни лекарски прегледи као мера смањења ризика у вежбању и тренингу, Исхрана и вежбање – последице неадекватних дијета и употреба дијететских производа, Правилна употреба додатака исхрани Ризици и последице конзумирања енергетских напитака, психоактивних супстанци и недозвољених средстава.

Исходи:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- бира и примењује вежбе, разноврсна природна и изведена кретања;
- анализира и упореди резултате тестирања са вредностима за свој узраст;
- сагледа сопствене моторичке и функционалне и примени вежбања у циљу њиховог побољшања;
- сврсисходно примени усвојене моторичке вештине у различитим животним ситуацијама;
- игра народни и друштвени плес;
- примени основне принципе тренажног процеса и основне методе унапређивања моторичких способности;
- одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у просторима за вежбање; - решава конфликтне ситуације;
- примени одговарајуће вежбе у складу са могућностима и потребама;
- самостално коригује грешке у извођењу покрета и кретања;

- учествује на одељењском, разредном и другим такмичењима;
- помаже и учествује у организацији школских спортских манифестација;
- користи могућности за свакодневну физичку активност;
- усклади исхрану са вежбањем;
- примењује правила безбедности у различитим физичким активностима и преноси их друге учеснике у вежбању;
- коригује последице дуготрајне седентарне активности, положаје, покрете и кретања који имају негативан утицај на здравље применом физичког вежбања;
- редовно контролише своје здравље;
- разликује позитиван и негативан утицај вежбања за репродуктивно здравље и примењује мере предострожности код себе и других;
- не конзумира енергетске напитке, психоактивне и фармаколошке супстанце и друга недозвољена средства која имају штетан утицај на организам.

Разред и смер: Четврти разред, друштвено-језички, природно-математички смер

Недељни гонд часова: 2 Годишњи фонд часова: 66 Обавезни садржаји:

Физичке способности: Тестирање ученика, Кондициона припрема ученика (снага, брзина, издржљивост, гипкост, координа-ција), Примена природних и изведених облика кретања у функцији развоја физичких, Способности; Моторичке вештине, спорт и спортске дисциплине: Атлетика Усавршавање технике атлетских дисциплина – трчања, скокова удаљ и увис и бацања Атлетско одељењско такмичење Спортска гимнастика Основни садржаји Вежбе на тлу, Гимнастички полигон, Проширени садржаји, Вежбе на справама и тлу, Спортске игре и активности по избору, Спортске игре, Рукомет, кошарка, одбојка, фудсал – игра, Активности по избору, Аеробик, пилатес и други фитнес програми, стони тенис, бадминтон, оријентиринг, борења и др., Плес и ритмика, Припрема за матурски плес, Ритмички елементи и састави, Полигони, Комбиновани полигон у складу са савладаним моторичким садржајима;

Физичка култура и здравствена култура: Физичко образовање, Основни принципи тренинга и израда индивидуалних програма вежбања Фитнес програми, Безбедност у вежбању, Значај физичке оспособљености и моторичких знања за сналажење у ванредним, ситуацијама, Социолошки аспекти навијања у спорту, Значај физичке оспособљености за рад, одбрану и послове у физичком васпитању, рекреацији и спорту, Примена информациона технологија у физичком вежбању, спорту и рекреацији; Здравствена култура: Здравље, репродуктивно здравље, превенција болести и физичко вежбање, Хипокинезија и њене последице на здравље, Редовни лекарски прегледи као мера смањења ризика у вежбању и тренингу, Последице неадекватних дијета и употреба дијететских производа, Правилна употреба додатака исхрани, Последице конзумирања енергетских напитака, психоактивних супстанци и, недозвољених средстава, Основе прве помоћи

Исходи:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- бира и примењује вежбе, разноврсна природна и изведена кретања;
- анализира и упореди резултате тестирања са вредностима за свој узраст;
- сагледа сопствене моторичке и функционалне и примени вежбања у циљу њиховог побољшања;
- сврсисходно примени усвојене моторичке вештине у различитим животним ситуацијама; - игра народне и друштвене плесове;
- примени основне принципе тренажног процеса и основне методе унапређивања моторичких способности;
- изради индивидуални програм вежбања;
- одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у просторима за вежбање; - решава конфликтне ситуације;
- примени одговарајуће вежбе у складу са могућностима и потребама;
- учествује на одељењском, разредном и другим такмичењима;
- помаже и учествује у организацији школских спортских манифестација;
- користи могућности за свакодневну физичку активност;
- усклади исхрану са вежбањем;
- примењује правила безбедности у различитим физичким активностима и преноси их друге учеснике у вежбању;
- коригује последице дуготрајне седентарне активности, положаје, покрете и кретања који имају негативан утицај на здравље применом физичког вежбања;
- сагледа узроке и последице девијантог понашања на спортским приредбама;
- разликује позитиван и негативан утицај вежбања за репродуктивно здравље и примењује мере предострожности код себе и других;
- одупре изазовима конзумирања енергетских напитака, психоактивних и фармаколошких супстанци и других недозвољених средстава.
- адекватно реагује при пружању прве помоћи себи или другом лицу.

Планирање наставе и учења

Исходи су важан део и незаобилазан елемент процеса планирања наставе и учења. Дефинисани као резултати учења на крају сваког разреда, током планирања рада потребно је одредити временску динамику у односу на бављење појединим исходима током школске године. Неопходно је посебну пажњу обратити на исходе које није могуће достићи током једног или више часова, већ је у ту сврху потребно реализовати различите активности током године. Предмет се реализује кроз следеће облике наставе:– теоријска настава (до 4 часа);– практична настава (70 часова). Теоријска настава Теоријски часови могу се организовати само у оним ситуацијама када не постоје услови за реализацију наставе у просторима за вежбање или алтернативним објектима, и као први час у полугодишту. На тим часовима детаљније се обрађују садржаји предвиђени темама Физичко образовање и Здравствена култура уз могући практичан рад у складу са условима. У школама које имају услове максималан број часова безпрактичног рада не би требало да буде већи од четири (4) у току школске године. При планирању теоријских садржаја неопходно је узети у обзир: садржај програма, претходна искуства ученика, садржаје

других предмета (корелацију – међупредметне компетенције). Практична настава Број часова по темама планира се на основу, процене наставника, могућности ученика, материјално-техничких и просторних услова. Наставне теме или поједини садржаји за које не постоје услови за реализацију могу бити замењени одговарајућим темама или садржајима програма за које постоје одговарајући услови. Стручно веће одређује број часова узимајући у обзир материјално-техничке услове, могућности и интересовање ученика. Достижање исхода наставне теме Спортска гимнастика остварује се реализацијом основних и проширених садржаја. Основни садржаји су они које је неопходно спровести у раду са ученицима узимајући у обзир способности ученика, материјално-техничке и просторне услове. Проширени садржаји су они које наставник бира и реализује у раду са ученицима (групама или појединцима), који показују додатно интересовање за професионална занимања која захтевају посебну физичку спремност и моторичку оспособљеност (занимања у области физичког васпитања и спорта, занимања у области одбране и безбедности).

Начин и поступак остваривања плана и програма:

Достижање циља и исхода наставе и учења Физичког и здравственог васпитања заснива се на јединству наставних и ваннаставних организационих облика рада које се састоје из три предметне области:

- физичке способности;
- моторичке вештине спорт и спортске дисциплине;
- физичка и здравствена култура.

Програм другог разреда базиран је на континуитету усвојених знања, вештина, ставова и вредности из предходног образовања и васпитања. Организациони облици рада А. Часови физичког и здравственог образовања; Б. Слободне активности – секције; В. Недеља школског спорта; Г. Активности у природи (крос, спортски дан, излети, зимовање, летовање...); Д. Школска такмичења; А. Часови физичког и здравственог васпитања. Наставне области:

I. Физичке способности На свим часовима и на другим организационим облицима рада, посебан акценат се ставља на: – унапређивање и одржавање физичких способности; – проширивање знања о развоју моторичких способности; – компензаторно вежбање у односу на утицај спорта којим се ученик бави; – правилно држање тела. Унапређивање и одржавање физичких способности континуирано се реализује на свим часовима. У основној фази часа унапређивање физичких способности потребно је ускладити са утицајима вежбања из области Моторичке вештине, спорт и спортске дисциплине. На основу процене могућности и потреба ученика наставник може већи део часа искористити за рад на развоју физичких способности ученика и компензаторно вежбање. Методе и облици рада бирају се у складу са потребама ученика и материјално-техничким условима. У развоју физичких способности препоручује се примена диференцирани облик рада. Програм унапређивања и одржавања физичких способности је саставни део годишњег плана рада наставника. За праћење, вредновање и евидентирање физичких способности ученика користи се батерија тестова из Приручника за праћење физичког развоја и развоја моторичких способности ученика у настави физичког васпитања (Завод за унапређивње образовања и васпитања, 2018).

II. Моторичке вештине, спорт и спортске дисциплине Усвајање моторичких вештина остварује се применом основних дидактичко-методичких приципа и метода рада неопходних за достизање постављених исхода реализовањем одговарајућих програмских садржаја. Основни и проширени садржаји дати су у наставној теми Спортска гимнастика уз уважавање

индивидуалних способности ученика и материјално-техничке опремљености школе. Усвојене моторичке вештине треба да омогуће ученицима њихову примену у спорту, свакодневним активностима, специфичним и ванредним животним ситуацијама. Ученицима који тренутно нису у стању да изведу неке од предвиђених вежби, задају се посебна вежбања. Уколико ученик не достигне предвиђени исход, оставља се могућност да исти достигне у наредном периоду. У раду са ученицима могу се реализовати додатни садржаји које креира наставник у складу са потребама ученика. Кроз процес реализације наставе неопходно је пратити способности ученика и давати одговарајуће савете.

Ш. Физичко образовање и здравствена култура Ова наставна област реализује се кроз све организационе облике рада, наставне области и теме уз практичан рад. Достицањем исхода ове наставне области, ученици развијају знања, вештине, ставове и вредности о вежбању, физичком образовању (основним правилима и принципима вежбања, моторичким и функционалним способностима, безбедности при вежбању, значају вежбања у превенцији постуралних поремећаја, незаразних болести, насиља и др.), спорту, рекреацији и здрављу. Садржаји ове наставне области реализују се непосредно пре, током и након вежбања на часу, као и другим пригодним ситуацијама. Развијање знања из ове области реализује се на основама интерактивне наставе. Ова област обухвата: формирање правилног односа према физичком вежбању и здрављу, различитостима, чувању личне и школске имовине, неговању друштвених и патриотских вредности, мултикултуралности; развијање толерантности, фер плеја; препознавање негативних облика понашања у вежбању, спорту и рекреацији; утицај суплемената у исхрани младих; последице конзумирања психоактивних супстанци, допинга.

Праћење и вредновање наставе и учења

Исходи представљају добру основу за праћење и процену постигнућа ученика, односно креирање захтева којима се може утврдити да ли су ученици достигли оно што је описано одређеним исходом. У процесу праћења, вредновања и оцењивања неопходно је користити лични картон ученика (евиденција о процесу и продукцима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика. На основу доступних података наставник сачињава радни (лични) картон ученика.

На почетку школске године сваки ученик предаје наставнику лични картон који је добио након завршеног основног образовања и васпитања ради даљег праћења његовог развоја. Предности коришћења личног картона ученика су вишеструке: омогућава континуирано и систематично праћење напредовања, представља увид у праћење различитих аспеката учења и развоја, представља подршку у оспособљавању ученика за самопроцену, пружа прецизнији увид у различите области постигнућа ученика.

У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе Физичког и здравственог образовања, наставник подједнако, континуирано прати и вреднује:

Однос ученика према Физичком и здравственом васпитању који обухвата:

- вежбање у адекватној спортској опреми;
- редовно присуство и рад на часовима;
- учествовање у ванчасовним и ваншколским активностима и др.

Приказ вежби за развој снаге, покретљивости и издржљивости. Достигнут ниво постигнућа моторичких знања, умења и навика (напредак у усавршавању технике и тактичких елемената): Атлетика: Приказ технике спринтерског трчања: спринтерско трчање 30–100 m на време. Приказ технике истрајног трчања: истрајно трчање у трајању од 13 минута, трчање

школског кроса.Приказ технике скока удаљ.Приказ технике скока увис.Техника бацања кугле.Спортска гимнастика:Ученик се прати и вреднује на основу нивоа достигнутих исхода спортске гимнастике током школске године.Спортске игре и активности по избору

Ученик се прати и вреднује на основу нивоа достигнутих исхода наставних тема спортских игара и активности по избору.Пливање:Пливање једном техником по избору ученика у дужини од 50 m.Плес и ритмика:Ужичко колоБечки валцер (мешовити парови).Rock 'n'roll (мешовити парови)Стони тенис:Познавање правила стоног тениса. Основни став, кретање и техника држања рекета. Основне технике удараца бекхенд и форхенд. Сервис. Игра.Клизање и скијање:Приказ усвојеног нивоа технике клизања или скијања.Друге активности у складу са могућностима школе, Начин праћења, вредновања и оцењивања одређује наставник на основу активности за коју се ученик определи (оријентиринг, веслање, планинарење, борилачке вештине и др.)

Индивидуални напредак у развоју моторичких способности. Индивидуални напредак сваког ученика процењује се у односу на претходно проверено стање.Приликом праћења, вредновања и оцењивања неопходно је узети у обзир способности ученика, његов индивидуални напредак у односу на претходна достигнућа и могућности, као и ангажовање ученика у наставном процесу.Код ученика ослобођених од практичног дела наставе, наставник прати и вреднује:– ниво остварености исхода из области Физичко образовање и здравствена култура;– учешће у настави и организацији ваннаставних активности.Праћење, вредновање и оцењивање ученика ослобођених од практичног дела наставе, наставник може извршити усменим или писменим путем.

Праћење вредновање и оцењивање ученика са инвалидитетом врши се на основу његовог индивидуалног напретка и активности на часовима. Остваривање наставе и учења(односи на природно-математички смер, друштвено-језички и ученике са посебним способностима за рачунарство и информатику). Физичке способности

Тестирање ученика тј. праћење физичког развоја и моторичких способности спроводи се на почетку и крају школске године,из простора кардиореспираторне издржљивости (процена аеробног капацитета), телесног састава (посебно телесне масноће), мишићне снаге, издржљивости у мишићној снази, гипкости и агилности. За ове активности планирати до 6 часова у току школске године.

При планирању вежбања у припремној фази часа, треба узети у обзир утицај наставне теме на физичке способности ученика и применити вежбе чији делови биомеханичке структуре одговарају основном задатку главне фазе часа и служе за обучавање и увежбавање конкретног задатка. У раду са ученицима примењивати диференциране облике рада, доzirати вежбања у складу са њиховим могућностима и примењивати одговарајућу терминологију вежби. Време извођења вежби и број понављања, задају се групама ученика или појединцима у складу са њиховим способностима, водећи рачуна о постизању што веће радне ефикасности и оптимализације интензитета рада.

Препоручени начини рада за развој физичких способности ученика:

1. Развој снаге– без и са реквизитима,– у пару (два ученика),– на справама и уз помоћ справа.
2. Развој гипкости (покретљивости)– без реквизита и са реквизитима,– у пару (два ученика), – уз коришћење справа.
3. Развој издржљивости – трчања, – спортске игре, –

прескакање вијаче, – плес. 4. Развој координације – извођење координационих вежби у различитом ритму и променљивим условима. 5. Развој брзине – једноставне и сложене кретне структуре изводити максималним интензитетом из различитих почетних положаја, изазване различитим чулним надражајима (старт из различитих положаја итд.), – штафетне игре, – извођење вежби максималном брзином. Методе вежбања које се примењују у настави су тренажне методе, прилагођене индивидуалним способностима и карактеристикама ученика. За сваки час планира се развој моторичких способности ученика (Кондициона припрема), у складу са наставном темом која се реализује у главном делу часа. Одређени број часова наставник може планирати искључиво за рад на кондиционој припреми ученика на Наставник у сарадњи са ученицима даје упутства за израду личних програма вежбања које ученици повремено приказују на часовима. За ученике који из здравствених разлога изводе посебно одабране вежбе, потребно је обезбедити посебно место за вежбање и доzirати вежбање у складу са њиховим могућностима. Моторичке вештине, спорт и спортске дисциплине

1. Атлетика

Трчања: Усавршавање технике трчања на кратке стазе. Трчање на време на кратке стазе сходно условима (30–100 m). Усавршавање технике трчања на средњим и дугим стазама: Трчање умереним интензитетом и различитим темпом у трајању до 12 и више минута. Трчање 800 m ученице и 1500 m ученици на време. Скокови: – скок удаљ: једном од техника. – скок увис: једном од техника. Бацања: бацање кугле, једна од техника (ученице 4 kg, ученици 5 kg). Спровести такмичења у одељењу, на резултат, у свим реализованим атлетским дисциплинама у складу са могућностима школе (четворобој). Крос се организује једном у току школске године (ученице 800 m, ученици 1200 m).

2. Спортска гимнастика; Наставник формира групе на основу умења (вештина) ученика стечених након завршеног првог разреда на најмање две групе: „бољу” и „слабију”. Неопходно је олакшавати, односно отежавати програм вежби на основу моторичких способности и претходно развијених знања и умења ученика. Вежбе на тлу Основни садржаји Вага претклоном и заножењем и спојено, одразом једне ноге колут напред. Став на шакама, издржај, колут напред. Два повезана премета странце удесно (улево). Премет странце са окретом за 180° „рондат”. Колут назад до става о шакама. Проширени садржаји Премет напред. Предвежбе са салто унапред, Прескок, Згрчка, Разношка. Одбочка. Проширени садржаји Прескоци преко коња, Кругови (дохватни), Основни садржаји За ученике :– вучењем вис узнето;– вис стрмоглаво;– вучењем вис узнето;– вис стражњи, издржај;– спушту вис предњи;– љуљање на круговима;– саскок предњихом. За ученице (дохватни кругови):– уз помоћ суножним одскоком наскок у згиб;– њих у згибу/уз помоћ;– спуст у вис стојећи;– вис узнето;– вис стрмоглави;– вис узнето; – вис стражњи;– спуст. Проширени садржаји, Поновити основне садржаје на доскочним круговима уз доскок.

Разбој, За ученике: Основни садржаји Паралелни разбој. Њих у упору, сед разножно, колут напред, сасед, њихање и заношка, Проширени садржаји Њих у упору, њих и зањихом склек. Њих и предњихом упор, зањих, предњихом склек, зањихом упор, саскок са окретом за 180 степени., Предношка (окрет према притки), Став на раменима (раменски стој), За ученице двовисински разбој или једна притка вратила Основни садржаји:– наскок у увис на н/п (или узмак замахом једне ноге);– премах одножно десном/левом ногом до упора јашућег;– прехват у потхват упорном руком (до предножне) и спојено одножењем заножне премах, саскок са окретом за 90° (одношка), завршити боком према притки.; Проширени садржаји, Узмак са н/п на в/п одразом једне ноге., У складу са могућностима ученика саставити вежбу – састав уз коришћење обе притке., Вратило – доскочно За ученике :, Основни садржаји, Поновити вежбе из

претходног разреда, Узмак уз помоћ или самостално; ковртљј напред до виса; вис узнето; вис стражњи; окрет око једне руке до виса; саскок.;Проширени садржаји– ковртљјј назад из упора.;– ковртљјј назад из упора јашућег;– ковртљјј напред из упора јашућег подхватом;– ковртљјј назад из упора јашућег.; Греда За ученице:Основни садржаји Вежба на ниској греди од савладаних елемената из претходних разреда.Висока греда ходаће са различитим гимнастичким елементима. Проширени садржаји У складу са могућностима ученика саставити вежбу на високој греди. Коњ са хваталкама За ученике:Проширени садржај, Премах одножно десном напред, замах улево, замах удесно, замах улево и спојено премах левом напред, премах десном назад, замах улево, замах удесно и спојено премахом десне; саскок са окретом за 90° улево до става на тлу, леви бок према коњу.Њихања на коњу.3. Спортске игре и физичка активност по избору3.

1. ФутсалСа ученицима усавршавати технику и тактику применом сложенијих елемената по избору наставника у складу са претходним знањима и способностима ученика., Примена усвојених елемената у игри.3.2. Рукомет, Са ученицима усавршавати технику и тактику применом сложенијих елемената по избору наставника у складу са претходним знањима и способностима ученика.Примена усвојених елемената у игри.3.3. КошаркаСа ученицима усавршавати технику и тактику применом сложенијих елемената по избору наставника у складу са претходним знањима и способностима ученика.Примена усвојених елемената у игри. 3.4. Одбојка, Са ученицима усавршавати технику и тактику применом сложенијих елемената по избору наставника у складу са претходним знањима и способностима ученика.Примена усвојених елемената у игри. 3.5. Активности по избору,У складу са просторно-техничким могућностима школе, наставник у договору са ученицима реализује неке од наведених активности:– Кондиционо вежбање (кружни тренинг, аеробик, елементи фитнеса и др.);– Пливање и ватерполо;– Скијање;– Клизање;– Бадминтон;– Стони тенис;– Оријентиринг;– Веслање;– Основни елементи борилачких спортова и самоодбране;– Друге активности по избору Стручног већа школе у складу са потребама ученика;– Активности од значаја за локалну заједницу.Пливање и ватерполо, Пливање, реализују школе које за то имајууслове у школи или објектима у њеној близини., Програм наставе пливања садржи:– Упознавање и примена основних сигурносних мера у пливању.– Усвајање и усавршавање две технике пливања.

–Вежбање ради постизања бољих резултата. Стартови у складу са техником пливања.– Пливање 50 m на резултат. – Основни елементи ватерпола и игра. Клизање и скијање– Програмски задаци из клизања и скијања обухватају са владавање основне технике и упознавање са правилима. Стручно веће предлаже програм, клизања и скијања. Клизање и скијање у оквиру редовне наставе реализује се у школама које за то имају одговарајуће услове у непосредној близини школе. 4. Плес и ритмика Основни садржајиУвежбати једно народно коло и друштвени плес („Бечки валцер”, rock ,n’ roll- а)., Ритмички елементи и ритмичке вежбе по избору (за ученице).5. Полигони Наставник осмишљава полигоне у складу са усвојеним моторичким садржајима. Физичка и здравствена култураОва наставна област реализује се кроз све друге наставне области и теме уз практичан рад и састоји се од две наставне теме Физичко образовање и Здравствена култура. Физичко образовањеУпознати ученике са основним принципима тренинга. Ученицима презентовати фитнес програме за које показују посебни интерес. Упознати ученике о значају физичке оспособљености за рад и одбрану и сналажење у ванредним ситуацијама. Указивати на правила безбедности приликом вежбања. Проширити знања о превентивном утицају физичког вежбања на здравље. Значај способности стечених вежбањем за

сналажење у ванредним околностима. Примена савремених средстава и ИКТ-а у физичком вежбању. Здравствена култура: Подсетити ученике на значај и улогу физичког вежбања у очувању здравља и могуће последице

хипокинезије. Нагласити ученицима значај заштите приликом вежбања у циљу очувања репродуктивног здравља. Информисање ученика о значају лекарских прегледа као основне превентиве присутних ризика у спорту и рекреацији. Значај уравнотежене и правилне исхране за целокупан развој организма. Упознати ученике са штетношћу практиковања неадекватних дијета. Пружање информација о штетним последицама и ризицима конзумирања различитих енергетских напитака, психоактивних супстанци и других недозвољених средстава на организам (штетност дувана, алкохола, дроге, прекомерне употребе фармаколошких суплемената, лекова и др.).

Ослобађање ученика од практичног дела наставе физичког и здравственог васпитања односи на природно-математички смер, друштвено-језички и ученике са посебним способностима за рачунарство и информатику

Ученик може бити ослобођен само од практичног дела програма наставе за одређени период, полугодиште или целу школску годину на основу препоруке изабраног лекара. Ученик ослобођен практичног дела у обавези је да присуствује часовима. За рад са ослобођеним ученицима наставник сачињава посебан програм рада базиран на усвајању теоријских и васпитних садржаја у складу са програмом и корелацији са програмима других предмета. Ослобођеним ученицима треба пружити могућност да: – прате активности на часу и усвајају правила игре и основе индивидуалне и колективне тактике; – направе презентацију са спортског догађаја, о историји спорта или некој другој спортској активности; – на други начин помажу у настави (воде записник, суде и сл.).

Пример исхода за ученике ослобођене од практичног дела наставе. По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- наведе правила игара и основе тактике које се најчешће примењује у настави, правила атлетике и спортске гимнастике;
- примени основна здравствено-хигијенска правила;
- примени знања о повезаности здраве исхране и физичке активности;
- наведе последице недовољне физичке активности;
- помогне у организацији ванчасовних активности предвиђених програмом.

Изборни програми

Грађанско васпитање

Циљ учења наставног предмета:

Циљ учења изборног програма грађанско васпитање је да ученик, изучавајући различите друштвене појаве и процесе, постане свестан својих права и одговорности, осетљив за потребе појединаца и заједнице и спреман да активно делује у заједници уважавајући демократске вредности.

Разред: Први, друштвено-језички смер, природно-математички смер и смер за ученике са посебним способностима за спорт

Недељни фонд часова: 1

Годишњи фонд часова: 37

Обавезни садржаји:

БЕЗБЕДНОСТ МЛАДИХ

Увод у програм. Безбедоносне претње, ризици, изазови за младе. Последице угрожене безбедности младих? Да ли је наше друштво безбедно? Како млади могу да се заштите од небезбедних ситуација? Породица као безбедно или небезбедно место за младе. Школа као безбедно или небезбедно место за младе. Друштвене мреже као безбедан или небезбедан простор за младе. Која се права младих угрожавају у ситуацијама које нису безбедне? Безбедност младих некада и сад. Има ли разлике? Какав је утицај медија на безбедност младих? Ко је одговоран за безбедност младих?

ГЛОБАЛИЗАЦИЈА

Шта је глобализација? Које су њене вредности? У којим све областима живота се одвијају процеси глобализације. Предности и недостаци глобализације. Како мале државе као што је наша, могу сачувати идентитет у глобалном друштву? Економска фокусираност глобализације насупрот социјалним и политичким правима. Међузависност глобализације и остварености људских права. Глобализација и проблем концентрације новца и моћи код малог броја људи. Улога медија у процесу глобализације. Да ли је могућа глобализација без медија? Глобализација и потрошачко друштво. Најпознатији светски брендови и њихове поруке младима. Каква је улога међународних организација у процесу глобализације (УН, ЕУ, Савет Европе, УНИЦЕФ, УНЕСКО, СТО, ММФ, Светска банка)? Култура, спорт, уметност и процес глобализације. Који су аргументи антиглобалистичког покрета и за шта се он залаже?

Исходи

По завршетку програма, ученик ће бити у стању да:

- исказује поштовање, брани и афирмише људска права, демократију и владавину закона;
- критички разматра питања безбедности младих и процеса глобализације и доводи их у везу са поштовањем људских права;
- својим понашањем не угрожава своју и туђу безбедност;
- препозна ситуације угрожености нечијих права и проактивно делује;
- критички разматра утицај медија на безбедност младих и процес глобализације са аспекта поштовања људских права;
- проналази релевантне и поуздане изворе информација на којима заснива своје ставове о безбедности младих и процесу глобализације;
- у комуникацији активно слуша друге и дискутује аргументима.

По завршетку разреда, ученик ће бити у стању да:

- учествује у доношењу правила понашања у групи и поштује их;

- препозна појаве које угрожавају безбедност младих;
- повезује угрожавање права младих са угрожавањем њихове безбедности;
- процени када му треба помоћ јер му је угрожена безбедност и зна коме да се обрати;
- понаша се на начин којим се не угрожавају ни сопствена ни туђа безбедност;
- предлаже активности које доприносе повећању безбедности младих;
- критички разматра утицај медија на безбедност младих;
- објасни на примеру процесе глобализације;
- критички разматра предности и недостатке глобализације;
- повезује процесе глобализације са степеном остварености људских права;
- објасни на примеру улогу међународних организација у процесу глобализације; критички разматра утицај медија у процесу глобализације;
- наведе основне захтеве антиглобалистичких покрета.

Разред: Други, друштвено-језички смер, природно-математички смер

Недељни фонд часова: 1

Годишњи фонд часова: 37

Обавезни садржаји

СВИ РАЗЛИЧИТИ, А СВИ РАВНОПРАВНИ

Лични и друштвени идентитет; Социјална дистанца; Осетљиве друштвене групе; Искљученост наспрам укључености у друштво; Дискриминација; Родно засновано насиље; Борба жена за равноправност; Повереник за заштиту равноправности; Стереотипи, аутостереотипи, хетеростереотипи, предрасуде, стигматизације, сегрегација; Еџизам; Особе другачије сексуалне оријентације и њихова права; Особе са инвалидитетом; Националне мањине; Интеркултуралност и мултикултуралност; Невладине организације

МЕДИЈИ ЗА ГРАЂАНЕ, ГРАЂАНИ ЗА МЕДИЈЕ

Слобода и одговорност медија; Професионална етика новинара; Говор мржње у медијима; Цензура медија; Стереотипи у медијима, Информације од јавног значаја;

РТС медијски јавни сервис Србије; Онлајн медији; Заступљеност осетљивих друштвених група у медијима; Истраживачко новинарство; Сензационализам у медијима, Комерцијални програми у медијима, Будућност медија.

Исходи

По завршетку програма ученик ће бити у стању да:

- исказује поштовање, брани и афирмише људска права, демократију и владавину закона;
- критички разматра питања о различитости међу људима и утицају медија и доводи их у везу са поштовањем људских права и равноправности;
- својим понашањем показује толеранцију на различитост и не дискриминише друге људе

ни по ком основу;

- препознаје ситуације и облике дискриминације, угрожености нечијих права, манипулације информацијама и проактивно делује;
- критички разматра утицај медија на развој демократије у друштву;
- проналази релевантне и поуздане изворе информација на којима заснива своје ставове о уважавању различитости међу људима; интеркултуралности, родној равноправности и слободи медија;
- у комуникацији активно слуша друге и дискутује аргументовано.
- По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:
- испољава у свом понашању толеранцију према различитости;
- доведе у везу личне особине као димензије различитости и дискриминацију;
- превиђа последице одрастања деце миграната у условима одвојености од породице, дома, отаџбине;
- наведе облике дискриминације;
- разликује ситуације укључености наспрам искључености у друштвени живот заједнице;
- аргументује значај супротстављања различитим врстама стереотипа и предрасуда;
- разликује интеркултуралност од мултикултуралности;
- аргументовано дискутује о родној равноправности и роднозаснованом насиљу у свету и Србији;
- наведе неколико невладиних организација које се баве питањима заштите људских права и циљеве њихових активности;
- наведе најзначајније институције и документа у Србији и Европској унији које се баве заштитом равноправности;
- доводи у везу слободу медија и развој демократије;
- препознаје примере говора мржње у медијима;
- критички разматра питање цензуре и сензационализма у медијима, границе између права на информисање и правана заштиту приватности;
- наведе принципе новинарске етике;
- критички се односи према комерцијалним програмима у медијима;
- препозна примере манипулације информацијама у медијима;
- предвиђа у ком правцу ће се медији у будућности развијати.

Разред: Трећи, друштвено-језички смер, природно-математички смер

Недељни фонд часова:1 Годишњи фонд часова:37 Обавезни садржаји

ЉУДСКА ПРАВА, ГРАЂАНИ И ДЕМОКРАТИЈА

Карактеристике људских права; Развој људских права кроз историју; Борци за људска права; Међународни механизми надзора поштовања људских права и санкционисања њиховог кршења; Могућности и начини учешћа грађана у демократском друштву (избори, референдум, грађански активизам, грађанска непослушност; Грађанска солидарност и волонтеризам; Корупција и демократија; Култура људских права.

МИР И ПРЕТЊЕ МИРУ

Мир као људско право; Међународно хуманитарно право; Економске политике наоружавања; Антиратни грађански активизам; Насилни екстремизам; Насиље у спорту; Индекс светског мира; Изазови и претње миру – поглед у будућност.

Исходи

По завршетку програма ученик ће бити у стању да:

- исказује поштовање, брани и афирмише људска права, демократију и владавину права;
- критички разматра питања о учешћу грађана у демократском друштву, о миру и претњама миру;
- својим понашањем показује толеранцију на различитост;
- брани став о значају солидарности и волонтеризма за демократско друштво;
- препознаје ситуације које угрожавају демократију и мир;
- проналази релевантне и поуздане изворе информација на којима заснива своје ставове о људским правима, учешћу грађана у демократском друштву, негативним појавама у друштву и претњама миру;
- у комуникацији активно слуша друге и дискутује аргументовано. По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:
 - наведе карактеристике људских права;
 - критички разматра механизме надзора поштовања људских права и санкционисања њиховог кршења;
 - опише контекст и начин борбе неког од истакнутих бораца за људска права у прошлости или садашњости;
 - образложи значај учешћа грађана на изборима и референдумима;
 - наведе пример успешне грађанске иницијативе и показује спремност да учествује у таквим активностима;
 - на изабраном примеру грађанске непослушности опише контекст настанка и последице до којих је довела;
 - изрази позитиван став према грађанској солидарности и волонтеризму;
 - препозна појаве корупције и наведе начине њеног сузбијања;
 - наведе показатеље недостатка културе људских права;
 - доведе у везу угрожавања мира са људским правима;
 - наведе примере кршења хуманитарног права у прошлости и садашњости;
 - критички разматра економске политике са становишта наоружања и претњи миру;

- образложи значај антиратног грађанског активизма и наведе пример;
- наведе примере насилног екстремизма и начине на који се регрутују деца имлади;
- критички разматра проблем насиља у спорту и изражава негативан став према њему;
- наведе показатеље светског мира и државе најнижег и највишег индекса;
- критички процењује изазове и претње миру у будућности;
- на примерима из савременог живота илуструје улогу медија у приказивању и интерпретацији ратних догађања;
- разликује пропаганду од информације и чињенице;

Разред: Четврти, друштвено-језички смер, природно-математички смер

Недељни фонд часова: 1 Годишњи фонд часова: 33 Обавезни садржаји

ЕКОНОМСКА И СОЦИЈАЛНА ПРАВА

Економска и социјална права као елемент достојанственог живота; Сиромаштво и друштвена неједнакост; Право на рад; Дискриминација у области рада; Експлоатација деце у свету рада; Концепт државе благостања; Доступност хране, пијаће воде, образовања и здравствене заштите; Образовање и економски развој и животни стандард.

ПРАВО НА ЗДРАВУ ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Вредности на којима почива право на живот у здравој животној средини; Програм одрживог развоја до 2030. Године; Одрживи развој у законодавству и пракси наше земље; Одговорност за еколошке проблеме настале услед људске активности; Учешће грађана у активностима за очување животне средине и добробити животиња.

Исходи

По завршетку програма ученик ће бити у стању да:

- исказује поштовање, брани и афирмише људска права, демократију и владавину права;
- критички разматра питања економских и социјалних права и права на здраву животну средину;
- препозна ситуације дискриминације, угрожености нечијих права, манипулације информацијама и проактивно делује;
- брани став о значају социјалне инклузије и родне равноправности;
- својим понашањем не дискриминише друге људе ни по ком основу и не угрожава животну средину;
- проналази релевантне и поуздане изворе информација на којима заснива своје ставове о уважавању економских и социјалних права и заштити животне средине;
- активно слуша друге и дискутује аргументовано. По завршетку разреда, ученик ће бити у стању да:
- доведе у везу сиромаштво и друштвену неједнакост са степеном остварености људских права;

- критички разматра проблеме незапослености и економске миграције;
- препозна примере мобинга и наведе коме се треба обратити за помоћ;
- образложи значај удруживања радника и борбе за њихова права;
- идентификује примере дискриминације и експлоатације у области рада;
- аргументовано дискутује о проблемима доступности хране, пијаће воде, образовања и здравствене заштите у савременом свету;
- изрази позитиван став према афирмативним мерама у образовању осетљивих група и образложи њихов значај за социјални и економски развој друштва;
- идентификује вредности на којима почива право на живот у здравој животној средини;
- образложи значај Програма одрживог развоја до 2030. године;
- аргументовано дискутује о одговорности различитих друштвених актера за еколошке проблеме настале услед људске активности;
- примерима илуструје успешне акције удружења која се баве очувањем животне средине и добробити животиња у свету и нашој земљи;
- разликује релевантне и поуздане информације од манипулације информацијама о еколошким проблемима;
- рационално користи природне и енергетске ресурсе;
- предлаже активности којима се може постићи здравија животна средина и бољи квалитет живота људи, животиња и биљака;
- у дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на конструктиван начин;
- у сарадњи са другим ученицима учествује у дизајнирању и спровођењу истраживања и пројекта;
- прикупи, одабере и обради информације релевантне за истраживање и пројекат користећи ИКТ и друге ресурсе на безбедан начин;
- сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и интересима;
- процени сопствени допринос и других чланова у раду групе.

Планирање наставе и учења

Настава грађанског васпитања треба да обезбеди сигурну и подстицајну средину за учење у којој се негује атмосфера интеракције и однос уважавања, сарадње, одговорности и заједништва. Она треба да обезбеди развој кључних компетенција неопходних за активну улогу грађанина у савременом друштву. Програми наставе и учења за грађанско васпитања наставницима су полазна основа и педагошко полазиште за развијање наставе и учења, за планирање годишњих и оперативних планова, као и непосредну припрему за рад.

Изборни програм грађанско васпитање ученици могу похађати у сва четири разреда гимназије. Циљеви и опште међупредметне компетенције су исте за сва четири разреда. Грађанско васпитање учествује у остваривању општих исхода образовања и васпитања, као и развоју кључних и међупредметних компетенција. Програм доприноси развијању кључних компетенција за целоживотно учење - друштвених и грађанских компетенција. То подразумева стицање способности да се ефикасно и конструктивно учествује у друштвеном и радном животу

и ангажује у демократском животу заједнице. Програм доприноси унапређењу општих међупредметних компетенција, а нарочито одговорног учешћа у демократском друштву (ученик је способан да активно, компетентно, критички и одговорно учествује у животу школе, заједница којима припада, као и у широј демократској заједници).

Концепт међупредметних компетенција подразумева синергију свих активности кроз које пролазе ученици у гимназији и зато је добродошла сарадња наставника Грађанског васпитања са колегама који остварују како обавезне предмете тако и изборне програме. Увидом у њихове садржаје и исходе може се видети где је простор за сарадњу. У том смислу посебно су погодни изборни програми Појединац, групе и друштво, Образовање за одрживи развој, Језик, медији и култура, Основи геополитике и Религије и цивилизације.

У планирању наставе и учења наставницима може помоћи *Приручник за грађанско васпитање* који су заједно израдили мисија ОЕБС-а у Србији и ЗУОВ.

Начин и поступак остваривања плана и програма

Ученици путем дискусије, дебате, вођеног разговора, радионице, истраживачког и пројектног рада остварују исходе који су дати на нивоу теме и целог програма. Програм је тако конципиран да одговара ученицима са различитим искуством у похађању грађанског васпитања. Теме пружају велике могућности за истраживачке активности и осмишљавање пројеката. За сваки од њих понуђено је више тема које наставник може допунити још неким.

Предложене теме омогућавају да се сваки програм посматра не само из различитих углова већ и из различитих перспектива: временске (некад–данас–сутра) и просторне (локално–глобално). Ослонци за рад на било којој теми су кључна питања образовања за демократију – људска права, право и праведност, одговорност, грађанска иницијатива и међузависност различитих утицаја. Свака дискусија је прилика да се ученици подстичу на активно слушање, аргументовање, нападање проблема а не особе, као и на друге вештине конструктивне комуникације.

Пројектни рад. Довољно је урадити један пројекат у оквиру теме. Пројектни задаци треба да буду реални и оствариви. Наставник мора да води рачуна о томе да не оптерети ученике комплексним захтевима који изискују обимна истраживања. Зато је најбоље да ученицима понуди теме које су за њих интригантне и представљају предмет њиховог интересовања, а уједно су и актуалне.

У истраживачким активностима ученици ће у највећој мери користити стандардне технике друштвених наука као што су прикупљање података, посматрање, интервјуисање, анкетирање, биографска метода, студија случаја, рад на тексту, испитивање ставова, анализа података или понашања.

Након истраживачке фазе ученици припремају извештај и презентују резултате. На основу тих презентација развија се дискусија са циљем одабира резултата који је најинспиративнији или најпогоднији за следећи корак – припрему пројекта.

Наставник ће помоћи ученицима да припреме једноставне инструменте за испитивања знања, ставова и вредности. Наставник подстиче ученике да осмишљавају што разноврсније начине истраживања теме и да развијају критички однос према добијеним подацима, пре свега у смислу њихове тачности. Наставник води рачуна да се мале групе за истраживање и пројекат не

формирају на основу личних преференција, већ да сваки ученик што више сарађује са свима у различитим активностима.

Пројекат може имати за циљ и организовање трибине, снимање едукативног двоминутног филма или прављење изложбе. Теме пружају велике могућности да се сарађује са ученицима који похађају друге изборне програме. Ученике треба охрабривати да превазилазе тешкоће које ће им се појавити у раду, да проблеме решавају сарадњом и да све време документују свој рад.

Наставник би требало да оствари сарадњу са релевантним институцијама, организацијама и појединцима и да у сарадњи са њима организује трибине, панеле, предавања или радионице, које ће помоћи ученицима да свеобухватније сагледају теме. Таква искуства ће послужити као основ и подстицај за будуће дебате и дискусије на одређене теме.

Праћење и вредновање наставе и учења

Оцена из предмета Грађанско васпитање је описна, а може бити *успешан/веома успешан*. Ученик се оцењује на основу остварености циљева, исхода, постигнућа и ангажовања. Обавезно је формативно праћење и вредновање напредовања ученика током целе школске године.

Праћење и вредновање је део професионалне улоге наставника. Од њега се очекује да континуирано прати и вреднује процес наставе и учења, исходе учења, али и себе и свој рад. Оријентисаност нових програма наставе и учења на исходе и процес учења омогућава објективније вредновање постигнућа ученика, осмишљавање различитих начина праћења и оцењивања, диференцирање задатака за праћење и вредновање ученичких постигнућа и боље праћење процеса учења.

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и реализује се у складу са Правилником о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању.

Путем посматрања наставник може да прати следеће показатеље:

- начин на који ученик учествује у активностима,
- како прикупља податке,
- како аргументује и доноси закључке,
- квалитет постављених питања,
- способност да се нађе веза међу појавама,
- навођење примера из историје, савремених збивања и личног искуства,
- спремност да се промени мишљење у контакту са аргументима,
- разликовање чињеница од интерпретација,
- разликовање критичког мишљења од критицизма,
- извођење закључака путем анализе и синтезе,
- прихватање другачијег мишљења,
- предвиђање последица,
- давање креативних решења,
- како ученици међусобно сарађују у процесу учења,

- како решавају сукобе мишљења,
- како једни другима помажу,
- да ли испољавају иницијативу,
- како превазилазе тешкоће,

Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која му помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Повратна информација треба да буде увремењена, дата током или непосредно након обављања неке активности; треба да буде конкретна, да се односи на активности и продукте ученика, а не на његову личност. Ученике треба континуирано, на различите начине, охрабривати да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили.

Резултате целокупног праћења и вредновања наставник узима као основу за планирање наредних корака у развијању образовно-васпитне праксе.

Додатна и допунска настава

Припремна настава реализоваће се за ученике који су упућени на полагање разредног односно поправног испита. Сходно томе, настава ће се остварити у обиму од најмање 10% од укупног годишњег броја часова из програма Грађанско васпитање.

Верска настава

Циљ учења наставног предмета:

Циљ наставе православног катихизиса (веронауке) у средњем образовању и васпитању јесте да пружи целовит православно поглед на свет и живот, уважавајући две димензије: историјски хришћански живот (историјску реалност Цркве) и есхатолошки (будући) живот (димензију идеалног). То значи да ученици систематски упознају православну веру у њеној доктинарној, литургијској, социјалној и мисионарској димензији, при чему се излагање хришћанског виђења живота и постојања света обавља у веома отвореном, толерантном дијалогу са осталим наукама и теоријама о свету, којима се настоји показати да хришћанско виђење (литургијско, као и подвижничко искуство Православне Цркве) обухвата сва позитивна искуства људи, без обзира на њихову националну припадност и верско образовање. Све ово спроводи се како на информативно-сазнајном тако и на доживљајном и наделатном плану, уз настојање да се доктринарне поставке спроведу у свиму свим сегментима живота (однос са Богом, са светом, са другим људима и са собом).

Разред и смер: Први разред, друштвено-језички, природно-математички смер и смер за ученике са посебним способностима за спорт

Недељни фонд часова: 1 Годишњи фонд часова: 37

Обавезни садржаји:

Увод, Бог Откривења, Вера, знање и богопознање, Хришћанин-ћовек Цркве, Свето Писмо-Књига Цркве, Хришћански живот.

Исходи:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- препозна да је вера слободан избор човека и да се сведочиличним животом кроз Литургију и подвиг
- моћи да препозна изразев ере у Бога као Свету Тројицу и Творца
- да промишља о личној одговорности према Богу и ближњима
- моћи да разуме и тумачи значење израза homo religious

Разред и смер: Други разред, друштвено-језички, природно-математички и смер

Недељни фонд часова: 1

Годишњи фонд часова: 37

Обавезни садржаји:

Увод, Стварање света и човека, Прародитељски грех, Свештена историја спасења, Старозаветна ризница.

Исходи:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- просуђује о смислу постојања света и човека
- да развија одговорност за сопствени и живот других
- да буде подстакнут за одговорнији однос према природи у учешће у литургијском сабрању
- да разуме суштину сваког убиства као братоубиства

Разред и смер: Трећи разред, друштвено-језички, природно-математички смер,

Недељни фонд часова: 1

Годишњи фонд: 37

Обавезни садржаји:

Увод, Христос истинити Бог и истинити Човек, Приближило се Царство Божије, Где је Христос ту је и Царство Божије, Мој живот у Христу, Светотајински живот Цркве, Новозаветна ризница.

Исходи:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- наведе основне разлике између слике и иконе
- да у основним цртама изложи зашто је могуће представљање Бога у новозаветној Цркви
- да увиди актуелност Христове проповеди

- да разуме заједничку трпезу као израз заједништва аналогно Христовој Тајној Вечери,
у којој преко Литургије и хришћани учествују

Разред и смер: Четврти разред, друштвено-језички и природно-математички смер,

Недељни фонд часова: 1

Годишњи фонд часова: 32

Обавезни садржаји:

Увод, За живот света, Историја и есхатологија у Цркви, Хришћанство у савременом свету, Тачно изложење православне вере.

Исходи:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- препозна елементе Свете Литургије, њен схатолошки и космолошки карактер
- разуме разлоге прогона хришћана у Римском царству
- критички вреднује проблеме савремене цивилизације у светлости искуства Цркве
- увиђа да су деперсонализација и десакрализација повезане
- схвата значај вредности, јединствености личности сваког човека, и смислености постојања
- промишља о разлозима постојања болести и православног одговора
- разумева да братска хришћанска љубав има основ у Христовој љубави, и да превазилази национално и крвно порекло
- схвата да све Тајне свој смисао добијају у Литургији

Планирање наставе и учења:

Планирање наставе и учења обухвата креирање годишњег и оперативних планова, као и развијање припрема за час/дан/седмицу. Годишњи план садржи број часова по областима распоређених по месецима, а у складу са школским календаром, планираним фондом часова по областима и годишњим фондом часова. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Приликом креирања годишњег и оперативних планова неопходно је водити рачуна о школском календару и активностима које прате живот школе. Оперативни план садржи рубрику са операционализованим исходима, дефинисаним наставним јединицама, рубрику за планирану међупредметну повезаност и рубрику за евалуацију квалитета испланираног, као и друге елементе према процени наставника. Припрема за час подразумева дефинисање циља часа, дефинисање исхода у односу на циљ часа, планирање активности ученика и наставника у односу на циљ и дефинисане исходе, планиране начине провере остварености исхода, избор наставних стратегија, метода и поступака учења и подучавања.

Начин и поступак остваривања плана и програма:

Теоријска и практична настава у учионици, цркви учешћем у литургијском сабрању и другим богослужењима, предавање, разговор, дискусија, коришћење дидактичког материјала (рад на тексту, презентације, иконе, фотографије, филмови, карте..) у складу са савременим педагошким захтевима употребом разноврсних метода, облика рада и наставних средстава, у

складу са принципима савремене активне наставе која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема, при чему се акценат ставља на доживљајно и формативно.

Основни облици извођења програма: индивидуални, фронтални, групни, у пару; наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу.

Праћење и вредновање наставе и учења:

Провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова реализује се процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића-

Непосредно оцењивање ученика се може вршити кроз усмено и писмено испитивање и анализом активности и постигнућа ученика.

Додатна, допунска и припремна настава:

Додатна и допунска настава реализоваће се уколико постоји потреба за додатном подршком редовној настави. Организоваће се тако што ће се применити другачији приступ ученицима путем индивидуализације наставе и диференцијације захтева у складу са потребама сваког појединца, уз интензивирање развијања вештине да се раздвоји битно од небитног и других виших менталних процеса попут анализе, синтезе и евалуирања.

Допунска настава се остварује ако се процени да је то потребно ученику.

Припремна настава реализоваће се за ученике који су упућени на полагање разредног односно поправног испита. Сходно томе, настава ће се остварити у обиму од најмање 10% од укупног годишњег броја часова.

Немачки језик

Циљ учења наставног предмета:

Циљ учења немачког језика је да ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и унапређивањем стратегија учења страног језика развије комуникативну компетенцију, оспособи се за писмену и усмену комуникацију, интеркултурално разумевање и професионални развој

Разред и смер: Први разред, друштвено-језички и природно-математички смер и смер за ученике са посебним способностима за спорт

Недељни фонд часова: 2

Годишњи фонд часова: 74

Обавезни садржаји:

1. Das muss ich haben
2. Einmal um die Welt
3. Kennst du ihn

4. Was für eine Idee
5. Wenn ich das schaffe
6. Damals durfte man das nicht...

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

По завршеној 1. теми/области ученик је у стању да у усменој и писменој комуникацији:

- разуме основну поруку краћих излагања о познатим темама у којима се користи стандардни језик и разговетан изговор;
- разуме краће текстове (дужине око 120 речи) о конкретним, блиским темама из свакодневног живота, ослањајући се и на претходно стечена знања;
- учествује у кратким дијалозима, размењује информације и мишљење са саговорником о познатим темама и интересовања;
- користи знање страног језика у различитим видовима реалне комуникације (електронске поруке, СМС поруке, дискусије на блогу или форуму, друштвене мреже);
- опише своја и туђа интересовања и изразе допадање и недопадање уз једноставно образложење;

По завршеној 2. теми/области ученик је у стању да у усменој и писменој комуникацији:

- разуме општи садржај и основну поруку из краћег информативног текста у циљу глобалног разумевања
- опишу своја и туђа интересовања и изразе допадање и недопадање уз једноставно образложење
- изражава своје утиске и осећања и образлаже мишљење и ставове у вези са блиским темама
- пише белешке, поруке и лична писма да би тражио или пренео релевантне информације

По завршеној 3. теми/области ученик је у стању да у усменој и писменој комуникацији:

- разуме основну поруку краћих излагања о познатим темама у којима се користи стандардни језик и разговетан изговор;
- разуме осећања, жеље, потребе исказане у краћим текстовима;
- указује на значај одређених исказа и делова исказа пригодном гестикулацијом и мимиком или наглашавањем и интонацијом.
- пише на разложен и једноставан начин о блиским темама из свог окружења и подручја интересовања;
- препознаје и разуме, у оквиру свог интересовања, знања и искуства, правила понашања, свакодневне навике, сличности и разлике у култури своје земље и земаља чији језик учи.

По завршеној 4. теми/области ученик је у стању да у усменој и писменој комуникацији:

- разуме информације о релативно познатим и блиским садржајима и једноставна упутства у приватном, јавном и образовном контексту;
- идентификује и разуме релевантне информације у писаним прототипским документима (писмима, проспектима) и другим нефикционалним текстовима (новинским вестима,

репортажама и огласима);

- излаже унапред припремљену краћу презентацију на одређену тему (из домена личног интересовања);
 - описује особе и догађаје поштујући правила кохерентности (обима 100 –120 речи); По завршеној 5. теми/области ученик је у стању да у усменој и писменој комуникацији:
- изводи закључке после слушања непознатог текста у вези са врстом текста, бројем саговорника, њиховим међусобним односима и намерама, као и у вези са општим садржајем;
- проналази, издваја и разуме у информативном тексту о познатој теми основну поруку и суштинске информације;
- користи циљни језик као језик комуникације у образовном контексту, прилагођавајући свој говор комуникативној ситуацији, у временском трајању од два до три минута;
- препознаје различите стилове комуникације и најфреквентнија пратећа паравербална и невербална средства (степен формалности, љубазности, као и паравербална средства: гест, мимика, просторни односи међу говорницима, итд.);
- пише краћа формална писма (писма читалаца, пријаве за праксе, стипендије или омладинске послове);

По 6. завршеној теми/области ученик је у стању да у усменој и писменој комуникацији:

- изводи закључке после слушања непознатог текста у вези са врстом текста, бројем саговорника, њиховим међусобним односима и намерама, као и у вези са општим садржајем;
- проналази, издваја и разуме у информативном тексту о познатој теми основну поруку и суштинске информације;
- описује догађаје и саопштава садржај неке књиге или филма, износећи своје утиске и мишљења;
- -описује особе и догађаје поштујући правила кохерентности (обима 100 –120 речи);
- описује утиске, мишљења и осећања (обима 80–100 речи)

Разред и смер: Други разред, друштвено-језички и природно-математички смер Недељни фонд часова: 1,5

Годишњи фонд часова: 37+18,5

Обавезни садржаји:

1. Mein Vorbild, mein Idol, meine Heldin, mein Held
2. Lasst mich doch erwachsen werden!
3. Ein toller Film!
4. Intelligenz und Gedächtnis
5. Weißt du, wer das erfunden hat?
6. Wo ist Atlantis? Wer oder was war El Dorado?
7. Landeskunde
8. Projekt

Исходи:

Ученик ће бити у стању да:

- *прича о одређеном догађају, о својим узорима, да опише особу или предмет*
- *говори о празницима и прославама, о врстама спорта, о забранама и како да дају савете*
- *каже нешто о садржају филма и свој суд о филмовима*
- *да опише своје свакодневне активности*
- *да дискутује о предностима и манама рачунара*
- *да говори о измишљеним догађајима, да говори о жељама и плановима, да дају свој суд о одређеним активностима*
- *да води дневник*
- *разуме и реагује на одговарајући начин усмене на поруке у вези са активностима у образовном контексту;*
- *разуме основну поруку краћих излагања о познатим темама у којима се користи стандардни језик и разговетан изговор;*
- *разуме информације о релативно познатим и блиским садржајима и једноставна упутства у приватном, јавном и образовном контексту;*
- *разуме општи смисао информативних радијских и телевизијских емисија о блиским темама, у којима се користи стандардни говор и разговетан изговор;*
- *разуме суштину исказа (са)говорника који разговарају о блиским темама, уз евентуална понављања и појашњавања;*
- *изводи закључке после слушања непознатог текста у вези са врстом текста, бројем саговорника, њиховим међусобним односима и намерама, као и у вези са општим садржајем;*
- *ослањајући се на општа знања, искуства и контекст поруке, увиђа значење њених непознатих елемената;*
- *памти и контекстуализује битне елементе поруке.*
- *разликује најчесталије врсте текстова, познајући њихове основне карактеристике, сврху и улогу;*
- *разуме краће текстове о конкретним темама из свакодневног живота, као и језички прилагођене и адаптиране текстове утемељене на чињеницама, везане за домене општих интересовања;*
- *разуме осећања, жеље, потребе исказане у краћим текстовима;*
- *разуме једноставна упутства и саветодавне текстове, обавештења и упозорења на јавним местима;*
- *проналази, издваја и разуме у информативном тексту о познатој теми основну поруку и суштинске информације;*
- *идентификује и разуме релевантне информације у мејловима, проспектима, новинским вестима, репортажама, огласима, реду вожње, блогovima;*
- *препознаје основну аргументацију у једноставнијим текстовима (нпр. новинским чланцима или писмима читалаца, као и другим врстама коментара);*
- *наслућује значење непознатих речи на основу контекста*

- разумевање прочитаног текста;
- учествује у краћим дијалозима, размењује информације и мишљење са саговорником о блиским темама и интересовањима;
- користи циљни језик као језик комуникације у образовном контексту, прилагођавајући свој говор комуникативној ситуацији, у временском трајању од два до три минута;
- описује себе и своје окружење, догађаје у садашњости, прошлости и будућности у свом окружењу и изван њега;
- на једноставан начин/укратко изражава своје утиске и осећања и образлаже мишљење и ставове у вези са блиским темама;
- усмено изражавање;
- пише на разложен и једноставан начин о блиским темама из свог окружења и подручја интересовања;
- описује особе и догађаје поштујући правила кохерентности (обима 80 – 100 речи);
- описује утиске, мишљења и осећања (обима 70 – 90 речи); пише белешке, поруке и лична писма/мејлове да би тражио или пренео релевантне информације;
- једноставним језичким средствима резимира прочитани/преслушани текст о блиским темама и износи сопствено мишљење о њему;
- попуњава формуларе, упитнике и различите обрасце у личном и образовном домену; пише краћа формална писма (писма читалаца, пријаве за праксе, стипендије или омладинске послове);
- пише електронске поруке, СМС поруке, учествује у дискусијама на блогу.слика, графикана, детаљних упутстава
- граматичке области за исказивање услова и жеља, *да наведу противаргументе користећи концесивне реченице, коришћење релативних реченица и пасива презента, правила везана за повратне глаголе, глаголе који захтевају датив и акузатив и глаголе са инфинитивским конструкцијама као и употребу коњунктива, употребу месних и временских прилога, употребу придева, употребу индиректних реченица, употребу заменица*

Разред и смер: Трећи разред, друштвено-језички и природно-математички смер Недељни фонд часова: 1,5

Годишњи фонд часова: 37+18,5

Обавезни садржаји:

1. Tier und Mensch
2. Das finde ich lustig
3. Ich weiss, woran du denkst...
4. Es muss etwas getan werden
5. Miteinander
6. Wenn das wahr wäre, ...

Исходи:

Ученици ће бити у стању да:

- да извештавају о одређеном догађају
- да описују ситуације, да се снађу у непознатим ситуацијама
- да причају о циљевима и плановима и дају савете
- да развију свест о важности заштите животне средине
- да описују графиконе
- да причају о надама и разочарењима
- да описују особе
- да изражавају сумње и претпоставке
- препознаје и адекватно користи најфреквентније стилове и регистре у вези са елементима страног језика који учи, али и из осталих области школских знања и животних искустава;
- препознаје различите стилове комуникације и најфреквентнија пратећа паравербална и невербална средстава (степен формалности, љубазности, као и паравербална средства: гест, мимика, просторни односи међу говорницима, итд.);
- користи знање страног језика у различитим видовима реалне комуникације (електронске поруке, СМС поруке, дискусије на блогу или форуму, друштвене мреже);
- користи савремене видове комуникације у откривању културе земаља чији језик учи; преноси суштину поруке са матерњег на страни језик/са страног на матерњи, додајући, по потреби, објашњења и обавештења, писмено и усмено;
- резимира садржај краћег текста, аудио или визуелног записа и краће интеракције;
- преноси садржај писаног или усменог текста, прилагођавајући га саговорнику;
- користи одговарајуће компензационе стратегије ради превазилажења тешкоћа које се јављају, на пример: преводи или преноси садржај уз употребу описа, парафраза и сл
- излаже унапред припремљену краћу презентацију на одређену тему (из домена личног интересовања);
- указује на значај одређених исказа и делова исказа пригодном гестикулацијом и мимиком или наглашавањем и интонацијом;
- пише на разложен и једноставан начин о блиским темама из свог окружења и подручја интересовања;
- описује особе и догађаје поштујући правила кохерентности (обима 80 – 100 речи);
- описује утиске, мишљења и осећања (обима 70 – 90 речи); пише белешке, поруке и лична писма/мејлове да би тражио или пренео релевантне информације;
- једноставним језичким средствима резимира прочитани/преслушани текст о блиским темама и износи сопствено мишљење о њему;
- попуњава формуларе, упитнике и различите обрасце у личном и образовном домену; пише краћа формална писма (писма читалаца, пријаве за праксе, стипендије или омладинске послове);
- пише електронске поруке, СМС поруке, учествује у дискусијама на блогу, слика
- граматичке области: употреба глаголских времена, временске реченице, заменички прилози, пасив са модалним глаголима, предлози, кондиционалне реченице, релативне

реченице, придевска деклинација, повратне заменице и коњунктив

Разред и смер: Четврти разред, друштвено-језички и природно-математички смер Недељни фонд часова: 1,5

Годишњи фонд часова: 37+18,5

Обавезни садржаји:

Gut und Böse

Das ist dein gutes Recht!

Wenn er schneller gelaufen wäre,... Was wird die Zukunft bringen?

Gefeierte Musiker, begeisternde Konzerte

Die Arbeit ist interessanter, als ich gedacht habe

Исходи:

Ученици ће бити у стању да:

- говоре о филмским личностима, у непријатним ситуацијама, о кривици и одговорности, о прогнозама за будућност, о грешкама из прошлости, о музици и култури и како да се припреме за интервју за посао
- дају савете и предлоге, да критикују и да реагују на критику, да воде дијалог у продавници, да изразе намере, мишљења, дају обећања
- излаже унапред припремљену краћу презентацију на одређену тему (из домена личног интересовања);
- указује на значај одређених исказа и делова исказа пригодном гестикулацијом и мимиком или наглашавањем и интонацијом;
- пише на разложен и једноставан начин о блиским темама из свог окружења и подручја интересовања;
- описује особе и догађаје поштујући правила кохерентности (обима 80 – 100 речи);
- описује утиске, мишљења и осећања (обима 70 – 90 речи); пише белешке, поруке и лична писма/мејлове да би тражио или пренео релевантне информације;
- једноставним језичким средствима резимира прочитани/преслушани текст о блиским темама и износи сопствено мишљење о њему;
- попуњава формуларе, упитнике и различите обрасце у личном и образовном домену; пише краћа формална писма (писма читалаца, пријаве за праксе, стипендије или омладинске послове); – пише електронске поруке, СМС поруке, учествује у дискусијама на блогу.слика,
- суштину поруке са матерњег на страни језик/са страног на матерњи, додајући, по потреби, објашњења и обавештења, писмено и усмено;
- резимира садржај краћег текста, аудио или визуелног записа и краће интеракције;
- преноси садржај писаног или усменог текста, прилагођавајући га саговорнику;
- користи одговарајуће компензационе стратегије ради превазилажења тешкоћа које се

јављају, на пример: преводи или преноси садржај уз употребу описа, парафраза и сл.;

- граматичке области пасив прошлих времена и конкурентне форме пасива, поименичени придеви и партиципи, релативне реченице, коњунктив, перфекат са модалним глаголима, зависне реченице, придевска деклинација и валентност

Планирање наставе и учења

Општи комуникативни циљ наставе страних језика се постиже помоћу различитих поступака, метода наставе и наставних средстава. Комуникативни приступ у настави страних језика се остварује кроз примену различитих облика рада (рад у групама и паровима, индивидуални рад, пројекти), употребу додатних средстава у настави (АВ материјали, ИТ, игре, аутентични материјали, итд.), као и уз примену принципа наставе засноване на сложеним задацима који не морају бити искључиво језичке природе (*handlungsorientierter FSU*). Савремена настава страних језика претпоставља остваривање исхода уз појачану мисаону активност ученика, поштовања и уважавања дидактичких принципа и треба да допринесе развоју стваралачког и истраживачког духа који ће омогућити ученицима да развијају знања, вредности и функционалне вештине које ће моћи да користе у даљем образовању, у професионалном раду и у свакодневном животу; формирају вредносне ставове; буду оспособљени за живот у мултикултуралном друштву; овладају општим и међупредметним компетенцијама, релевантним за активно учешће у заједници и целоживотно учење. Приликом планирања неопходно је руководити се очекиваним резултатима учења, јер су они дефинисани тако да је природна веза са стандардима, општим и међупредметним компетенцијама јасна и лако уочљива. Планирању се може приступити аналитички и синтетички. Аналитичка метода подразумева рашчлањавање програма до нивоа наставних јединица које се затим распоређују у плану за одређени временски период. Синтетичка метода препоручује обрађивање наставне грађе по ширим целинама. Да би планирање (глобално, оперативно, лекцијско) било функционално и квалитетно, треба водити рачуна о предвиђеном годишњем фонду часова, контексту у коме се реализује настава и образовним захтевима гимназијског смера.

Начин и поступак остваривања плана и програма

Настава се реализује уз помоћ следећих активности:

- Слушање и реаговање на налоге и/или задатке у вези са текстом намењеним развоју и провери разумевања говора;
- Рад у паровима, малим и већим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.);
- Активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера за учионицу, организација тематских вечери и сл.);
- Дебате и дискусије примерене узрасту (дебате представљају унапред припремљене аргументоване монологе са ограниченим трајањем, док су дискусије спонтаније и неприпремљене интеракције на одређену тему);
- Обимнији пројекти који се раде у учионици и ван ње у трајању од неколико недеља до читавог полугодишта уз конкретно видљиве и мерљиве производе и резултате;
- Граматичка грађа добија свој смисао тек када се доведе у везу са одговарајућим комуникативним функцијама и темама, и то у склопу језичких активности разумевања (усменог) говора и писаног текста, усменог и писменог изражавања и медијације;
- Полазиште за посматрање и увежбавање језичких законитости јесу усмени и писани

текстови различитих врста, дужине и степена тежине; користе се, такође, изоловани искази, под условом да су контекстуализовани и да имају комуникативну вредност;

- Планира се израда два писмена задатка за сваки разред.

Праћење и вредновање наставе и учења

Процес праћења и вредновања започиње иницијалним оцењивањем. Овим се установљује колико ученик влада пређашњим градивом неопходним за даље учење страног језика. На основу иницијалног теста се планира и организује процес учења, па и индивидуализовани приступ ученицима. Током целе школске године, при вредновању се смењују две врсте оцењивања: формативно и сумативно. Формативно оцењивање, којим се вреднују ученикова постигнућа се спроводи чешће и требало би да буде интерактивно, то јест да и ученици учествују у оцењивању: њихово самопроцењивање и узајамно процењивање треба да буде део укупног процеса оцењивања. Циљ тога је да се код ученика подстакне самосталност и одговорност. Сумативним оцењивањем вреднује се резултат учења. Овакво оцењивање спроводи се периодично, на крају појединих делова програма и по завршетку читавог програма. Сумативним оцењивањем се утврђује да ли је ученик постигао предвиђене резултате, то јест исходе учења.

Програм допунске, додатне и припремне наставе

Додатна настава намењена је ученицима који желе да прошире знање немачког језика. Настава се изводи у циљу систематизације наставних садржаја предвиђених Наставним планом и програмом.

Недељни фонд часова: 1 Годишњи фонд часова: 30

Број ученика: у зависности од интересовања. План

На часовима ће бити обрађени садржаји из наставних тема које су наведене за сваки разред.

Допунска настава помаже ученицима да се укључе у редован рад и лакше савладају садржаје предвиђене Наставним планом и програмом.

У зависности од степена знања ученици увежбавају основну комуникацију, граматичке структуре, развијају вештине читања, усменог и писменог разумевања и изражавања.

Недељни фонд часова: 1 Годишњи фонд часова: 30

Број ученика: Ученици долазе према потреби, тако да је немогуће предвидети прецизан број ученика.

Начин евалуације: Евалуација успешности допунске наставе обавља се континуирано, увидом у педагошку документацију.

План

На основу праћења постигнућа ученика, биће обрађени садржаји из наставних тема које су наведене појединачно по разредима.

Припремна настава се остварује за редовног ученика који се упућује на полагање разредног испита, и за ванредног ученика. Припремна настава остварује се и за ученика који је упућен на полагање поправног испита, у обиму од најмање 10% од укупног годишњег броја часова.

Настава се изводи у циљу систематизације наставних садржаја предвиђених Наставним планом и програмом.

Број ученика: у зависности од броја пријављених ученика за полагање неког од испита. План На часовима ће бити обрађени садржаји из наставних тема које су наведене за сваки разред.

Француски језик

Циљ учења наставног предмета

Циљ учења француског језика је да ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и унапређивањем стратегија учења страног језика развије комуникативну компетенцију, оспособи се за писмену и усмену комуникацију, интеркултурално разумевање и професионалн и развој.

Разред и смер: Први разред, друштвено-језички и природно-математички смер и смер за ученике са посебним способностима за спорт

Недељни фонд часова: 2 Годишњи фонд часова: 74

Обавезни садржаји

Именичка група:

- Одређени, неодређени и партитивни члан; присвојни и показни придеви; основни и редни бројеви; неодређене речи; род и број именица и придева; личне заменице; заменице у функцији директног и индиректног објекта.
- Глаголска група:
- Глаголска времена; глаголски начини-субјунктив и кондиционал презента.
- Модалитети реченице
- Декларативни, интерогативни, екскламативни и императивни модалитет.
- Афирмација и негација. Реченице са презентативима. Најфреквентнији прилози и предлози. Прилошке заменице.

Исходи

По завршетку првог разреда ученик ће бити у стању да, у усменој и писаној комуникацији:

- разуме краћа излагања у којима се користи прошло време, о познатим темама у којима се користи стандардни језик и разговетан изговор;
- разуме краће текстове (дужине око 120 речи) о конкретним, блиским темама из свакодневног
- живота, ослањајући се и на претходно стечена знања;
- учествује у кратким дијалозима, размењује информације и мишљење са саговорником, говори о својим намерама;

- користи знање страног језика у различитим видовима реалне комуникације (електронске поруке, СМС поруке, дискусије на блогу или форуму, друштвене мреже);
- опише своја и туђа интересовања и изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење;
- разуме општи садржај и основну поруку из краћег информативног текста у циљу глобалног разумевања;
- говори о себи и другима, описује карактер, особине;
- исприча догађај у прошлости, употреби индиректан говор;
- пише белешке, поруке и лична писма да би тражио или пренео релевантне информације;
- разуме основну поруку краћих излагања о познатим темама у којима се користи стандардни језик и разговетан изговор;
- разуме осећања, жеље, потребе исказане у краћим текстовима;
- указује на значај одређених исказа и делова исказа пригодном гестикулацијом и мимиком или наглашавањем и интонацијом.
- пише на разложен и једноставан начин о блиским темама из свог окружења и подручја интересовања;
- препознаје и разуме, у оквиру свог интересовања, знања и искуства, правила понашања, свакодневне навике, сличности и разлике у култури своје земље и земаља чији језик учи;
- разуме информације о релативно познатим и блиским садржајима и једноставна упутства у приватном, јавном и образовном контексту;
- идентификује и разуме релевантне информације у писаним прототипским документима (писмима, проспектима) и другим нефикционалним текстовима (новинским вестима, репортажама и огласима);
- излаже унапред припремљену краћу презентацију на одређену тему (из домена личног интересовања);
- описује особе и догађаје поштујући правила кохерентности (обима 100 –120 речи);
- изводи закључке после слушања непознатог текста у вези са врстом текста, бројем саговорника, њиховим међусобним односима и намерама, као и у вези са општим садржајем;
- проналази, издваја и разуме у информативном тексту о познатој теми основну поруку и суштинске информације;
- користи циљни језик као језик комуникације у образовном контексту, прилагођавајући свој говор комуникативној ситуацији, у временском трајању од два до три минута;
- препознаје различите стилове комуникације и најфреквентнија пратећа паравербална и невербална средства (степен формалности, љубазности, као и паравербална средства: гест, мимика, просторни односи међу говорницима, итд.);
- пише краћа формална писма (писма читалаца, пријаве за праксе, стипендије или омладинске послове);
- изводи закључке после слушања непознатог текста у вези са врстом текста, бројем саговорника, њиховим међусобним односима и намерама, као и у вези са општим садржајем;
- проналази, издваја и разуме у информативном тексту о познатој теми основну поруку и

суштинске информације;

- описује догађаје и саопштава садржај неке књиге или филма, износећи своје утиске и мишљења;
- описује особе и догађаје поштујући правила кохерентности (обима 100 –120 речи);
- описује утиске, мишљења и осећања (обима 80–100 речи).

Разред и смер: Други, друштвено-језички и природно-математички смер Недељни фонд часова:1,5

Годишњи фонд часова:37+18,5

Обавезни садржаји

Именичка група:

- Партитивни члан и партитивно de; присвојни и показни придеви; поређење придева;
- Род и број именица и придева;
- Заменице-личне и наглашене, директни и индиректни говор
- Глаголска група:
- Глаголска времена
- Презент кондиционала
- Презент субјунктива-најфреквентнији глаголи
- Предлози:
- Најфреквентнији предложни изрази
- Модалитети и форме реченице:
- Директни и индиректни говор
- Интерогативни и императивни модалитет
- Негација
- Сложене реченице:
- Систематизација зависних реченица са најфреквентнијим везницима

Исходи

По завршетку другог разреда ученик ће бити у стању да:

- *прича о одређеном догађају, о својим узорима, да опишу особу или предмет*
- *говори о празницима и прославама, о врстама спорта, о забранама и како да дају савете*
- *каже нешто о садржају филма и свој суд о филмовима*
- *описује своје свакодневне активности*
- *дискутује о предностима и манама рачунара*
- *говори о измишљеним догађајима, да говоре о жељама и плановима, да дају свој суд о*

одређеним активностима

- *води дневник*
- -разуме и реагује на одговарајући начин усмене поруке у вези са активностима у образовном контексту;
- разуме основну поруку краћих излагања о познатим темама у којима се користи стандардни језик и разговетан изговор;
- разуме информације о релативно познатим и блиским садржајима и једноставна упутства у приватном, јавном и образовном контексту;
- разуме општи смисао информативних радијских и телевизијских емисија о блиским темама, у којима се користи стандардни говор и разговетан изговор;
- разуме суштину исказа (са)говорника који разговарају о блиским темама, уз евентуална понављања и појашњавања;
- изводи закључке после слушања непознатог текста у вези са врстом текста, бројем саговорника, њиховим међусобним односима и намерама, као и у вези са општим садржајем;
- ослањајући се на општа знања, искуства и контекст поруке, увиђа значење њених непознатих елемената;
- памти и контекстуализује битне елементе поруке.
- разликује најчесталије врсте текстова, познајући њихове основне карактеристике, сврху и улогу;
- разуме краће текстове о конкретним темама из свакодневног живота, као и језички прилагођене и адаптиране текстове утемељене на чињеницама, везане за домене општих интересовања;
- разуме осећања, жеље, потребе исказане у краћим текстовима;
- разуме једноставна упутства и саветодавне текстове, обавештења и упозорења на јавним местима;
- проналази, издваја и разуме у информативном тексту о познатој теми основну поруку и суштинске информације;
- идентификује и разуме релевантне информације у мејловима, проспектима, новинским вестима, репортажама, огласима, реду возње, блогovima;
- препознаје основну аргументацију у једноставнијим текстовима (нпр. новинским чланцима или писмима читалаца, као и другим врстама коментара);
- наслућује значење непознатих речи на основу контекста
- разумевање прочитаног текста;
- учествује у краћим дијалозима, размењује информације и мишљење са саговорником о блиским темама и интересовањима;
- користи циљни језик као језик комуникације у образовном контексту, прилагођавајући свој говор комуникативној ситуацији, у временском трајању од два до три минута; – описује себе и своје окружење, догађаје у садашњости, прошлости и будућности у свом окружењу и изван њега;
- на једноставан начин/укратко изражава своје утиске и осећања и образлаже мишљење и ставове у вези са блиским темама;

- усмено изражавање;
- пише на разложен и једноставан начин о блиским темама из свог окружења и подручја интересовања;
- описује особе и догађаје поштујући правила кохерентности (обима 80 – 100 речи);
- описује утиске, мишљења и осећања (обима 70 – 90 речи); пише белешке, поруке и лична писма/мејлове да би тражио или пренео релевантне информације;
- једноставним језичким средствима резимира прочитани/преслушани текст о блиским темама и износи сопствено мишљење о њему;
- попуњава формуларе, упитнике и различите обрасце у личном и образовном домену; пише краћа формална писма (писма читалаца, пријаве за праксе, стипендије или омладинске послове);
- пише електронске поруке, СМС поруке, учествује у дискусијама на блогу.слика, графикона, детаљних упутстава;
- граматичке области – објашњава осећања, користи кондиционал у реченици, да би изразио учтиву молбу, савет, жаљење, непроверену информацију или претпоставку, разуме употребу везника у зависним реченицама, разликује компаратив и суперлатив придева, правилно користи негацију у реченици.

Разред и смер: Трећи разред, друштвено-језички и природно-математички смер Недељни фонд часова: 1,5

Годишњи фонд часова: 37+18,5

Обавезни садржаји

Именичка група:

- Детерминанти, основни и редни бројеви, присвојни и показни придеви
- Глаголска група:
- Глаголска времена индикатива
- Кондиционал презента
- Презент субјунктива
- Прилози и предлози:
- Употреба најфреквентнијих прилога и предлога
- Сложене реченице:
- Координирање реченице уз помоћ везника *mais, oui, et, ou, car.*
- Систематизација зависних реченица
- Исходи
- На крају трећег разреда ученик ће бити у стању да:
- *извештава о одређеном догађају*
- *описује ситуације, сналази се у непознатим ситуацијама*

- *прича о циљевима и плановима и даје савете*
- *развија свест о важности заштите животне средине*
- *описује графиконе*
- *прича о надама и разочарењима*
- *описује особе*
- *изражава сумње и претпоставке*
- препознаје и адекватно користи најфреквентније стилове и регистре у вези са елементима страног језика који учи, али и из осталих области школских знања и животних искустава;
- препознаје различите стилове комуникације и најфреквентнија пратећа паравербална и невербална средства (степен формалности, љубазности, као и паравербална средства: гест, мимика, просторни односи међу говорницима, итд.);
- користи знање страног језика у различитим видовима реалне комуникације (електронске поруке, СМС поруке, дискусије на блогу или форуму, друштвене мреже);
- користи савремене видове комуникације у откривању културе земаља чији језик учи; преноси суштину поруке са матерњег на страни језик/са страног на матерњи, додајући, по потреби, објашњења и обавештења, писмено и усмено;
- резимира садржај краћег текста, аудио или визуелног записа и краће интеракције;
- преноси садржај писаног или усменог текста, прилагођавајући га саговорнику;
- користи одговарајуће компензационе стратегије ради превазилажења тешкоћа које се јављају, на пример: преводи или преноси садржај уз употребу описа, парафраза и сл
- излаже унапред припремљену краћу презентацију на одређену тему (из домена личног интересовања);
- указује на значај одређених исказа и делова исказа пригодном гестикулацијом и мимиком или наглашавањем и интонацијом;
- пише на разложен и једноставан начин о блиским темама из свог окружења и подручја интересовања;
- описује особе и догађаје поштујући правила кохерентности (обима 80 – 100 речи);
- описује утиске, мишљења и осећања (обима 70 – 90 речи); пише белешке, поруке и лична писма/мејлове да би тражио или пренео релевантне информације;
- једноставним језичким средствима резимира прочитани/преслушани текст о блиским темама и износи сопствено мишљење о њему;
- попуњава формуларе, упитнике и различите обрасце у личном и образовном домену; пише краћа формална писма (писма читалаца, пријаве за праксе, стипендије или омладинске послове);
- пише електронске поруке, СМС поруке, учествује у дискусијама на блогу.
- граматичке област- постављање питања, интонација, прилошке заменице, субјунктив, прошла времена, компаратив и суперлатив, релативне и показне заменице, прилози за начин

Разред и смер: Четврти разред, друштвено-језички и природно-математички смер

Недељни фонд часова:1,5

Годишњи фонд часова: 37+18,5

Обавезни садржаји

Именичка група:

- Систематизација употребе детерминаната: одређених, неодређених и партитивних чланова; присвојних и показних придева; основних и редних бројева.
- Систематизација рода и броја именица и придева, поређења придева и именица.
- Систематизација заменица
- Глаголска група:
- Глаголска времена индикатива
- Антериорни футур
- Презент субјунктива
- Кондиционал
- Предлози:
- Предлози за време, предлози уз сложене релативне заменице
- Прилози:
- Систематизација прилога за место, време, начин, количину
- Поређење прилога
- Модалитети и форме реченице:
- Директан и индиректан говор
- Декларативни, интерогативни, екскламативни и императивни модалитет-систематизација
- Негација-систематизација Сложене реченице:
- Координирање реченица везницима-систематизација
- Зависне реченице-систематизација
- Исходи
- На крају четвртог разреда ученик ће бити у стању да:
 - говори о филмским личностима, о непријатним ситуацијама, о кривици и одговорности, о прогнозама за будућност, о грешкама из прошлости, о музици и култури и како да се припреми за интервју за посао;
 - даје савете и предлоге, критикује и реагује на критику, води дијалог у продавници, изражава намеру, узрок и последицу, изражава мишљење и даје обећања;
 - излаже унапред припремљену краћу презентацију на одређену тему (из домена личног интересовања);
 - указује на значај одређених исказа и делова исказа пригодном гестикулацијом и мимиком или наглашавањем и интонацијом;

- пише на разложен и једноставан начин о блиским темама из свог окружења и подручја интересовања;
- описује особе и догађаје поштујући правила кохерентности (обима 80 – 100 речи);
- описује утиске, мишљења и осећања (обима 70 – 90 речи); пише белешке, поруке и лична писма/мејлове да би тражио или пренео релевантне информације;
- једноставним језичким средствима резимира прочитани/преслушани текст о блиским темама и износи сопствено мишљење о њему;
- попуњава формуларе, упитнике и различите обрасце у личном и образовном домену; пише краћа формална писма (писма читалаца, пријаве за праксе, стипендије или омладинске послове); – пише електронске поруке, СМС поруке, учествује у дискусијама на блогу;
- -разуме суштину поруке са матерњег на страни језик/са страног на матерњи, додајући, по потреби, објашњења и обавештења, писмено и усмено;
- резимира садржај краћег текста, аудио или визуелног записа и краће интеракције;
- преноси садржај писаног или усменог текста, прилагођавајући га саговорнику;
- користи одговарајуће компензационе стратегије ради превазилажења тешкоћа које се јављају, на пример: преводи или преноси садржај уз употребу описа, парафраза и слично;
- граматичке области – изражавање претпоставки, намере, узрока и последице, употреба глаголских времена, неодређене речи, интонација приликом постављања питања.

Планирање наставе и учења

Општи комуникативни циљ наставе страних језика се постиже помоћу различитих поступака, метода наставе и наставних средстава. Комуникативни приступ у настави страних језика се остварује кроз примену различитих облика рада (рад у групама и паровима, индивидуални рад, пројекти), употребу додатних средстава у настави (аудио и видео материјали, ИТ, игре, аутентични материјали, итд.), као и уз примену принципа наставе засноване на сложеним задацима који не морају бити искључиво језичке природе. Савремена настава страних језика претпоставља остваривање исхода уз појачану мисаону активност ученика, поштовања и уважавања дидактичких принципа и треба да допринесе развоју стваралачког и истраживачког духа који ће омогућити ученицима да развијају знања, вредности и функционалне вештине које ће моћи да користе у даљем образовању, у професионалном раду и у свакодневном животу; формирају вредносне ставове; буду оспособљени за живот у мултикултуралном друштву; овладају општим и међупредметним компетенцијама, релевантним за активно учешће у заједници и целоживотно учење. Приликом планирања неопходно је руководити се очекиваним резултатима учења, јер су они дефинисани тако да је природна веза са стандардима, општим и међупредметним компетенцијама јасна и лако уочљива. Планирању се може приступити аналитички и синтетички. Аналитичка метода подразумева рашчлањавање програма до нивоа наставних јединица које се затим распоређују у плану за одређени временски период. Синтетичка метода препоручује обрађивање наставне грађе по ширим целинама. Да би планирање (глобално, оперативно, лекцијско) било функционално и квалитетно, треба водити рачуна о предвиђеном годишњем фонду часова, контексту у коме се реализује настава и образовним захтевима гимназијског смера.

Начин и поступак остваривања плана и програма

Настава се реализује уз помоћ следећих активности:

- Слушање и реаговање на налоге и/или задатке у вези са текстом намењеним развоју и провери разумевања говора;
- Рад у паровима, малим и већим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације и слично.);
- Активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера за учионицу, организација тематских вечери);
- Дебате и дискусије примерене узрасту (дебате представљају унапред припремљене аргументоване монологе са ограниченим трајањем, док су дискусије спонтаније и неприпремљене интеракције на одређену тему);
- Обимнији пројекти који се раде у учионици и ван ње у трајању од неколико недеља до читавог полугодишта уз конкретно видљиве и мерљиве производе и резултате;
- Граматичка грађа добија свој смисао тек када се доведе у везу са одговарајућим комуникативним функцијама и темама, и то у склопу језичких активности разумевања (усменог говора и писаног текста, усменог и писменог изражавања и медијације);
- Полазиште за посматрање и увежбавање језичких законитости јесу усмени и писани текстови различитих врста, дужине и степена тежине; користе се, такође, изоловани искази, под условом да су контекстуализовани и да имају комуникативну вредност;
- Планира се израда два писмена задатка за сваки разред.

Праћење и вредновање наставе и учења

Процес праћења и вредновања започиње иницијалним оцењивањем. Овим се може утврдити колико ученик влада пређашњим градивом неопходним за даље учење страног језика. На основу иницијалног теста се планира и организује процес учења, па и индивидуализовани приступ ученицима. Током целе школске године, при вредновању се смењују две врсте оцењивања: формативно и сумативно. Формативно оцењивање, којим се вреднују ученикова постигнућа, спроводи се чешће и требало би да буде интерактивно, то јест да и ученици учествују у оцењивању: њихово самопроцењивање и узајамно процењивање треба да буде део укупног процеса оцењивања. Циљ тога је да се код ученика подстакне самосталност и одговорност. Сумативним оцењивањем вреднује се резултат учења. Овакво оцењивање спроводи се периодично, на крају појединих делова програма и по завршетку читавог програма. Сумативним оцењивањем се утврђује да ли је ученик постигао предвиђене резултате, то јест исходе учења.

Програм допунске, додатне и припремне наставе

Теме и садржаји који се обрађују на часовима редовне наставе присутни су и на часовима допунске, додатне и припремне наставе.

Планирање и остваривањесвих наставних садржаја налазе се у континуираном складу са потребама ученика и нивоом развоја компетенција везаних за француски језик у периоду реализације ових облика рада.

Програм Здравље и спорт

Циљ учења изборног програма

Циљ учења изборног програма здравље и спорт је да ученик, на основу проучавања различитих аспеката здравог живота, развије знања, вештине, ставове и вредности који су у функцији очувања и унапређивања здравља и културе телесног вежбања.

Разред и смер: први разред, друштвено-језички смер, природно-математички смер и смер за ученике са посебним способностима за спорт

Надељни фонд часова: 1

Годишњи фонд часова: 37

Садржаји: Три теме „Спорт и психоактивне супстанце“, „Физичка активност и репродуктивно здравље“ и „Правилна исхрана и физичко вежбање у спорту и рекреацији“.

„Спорт и психоактивне супстанце“: Увод у програм; Како делују психоактивне супстанце на организам младих?; Поводи и разлози за почетак употребе дувана.; Утицај дувана на физичке способности; Истине и заблуде о алкохолу; Спортски резултат, алкохол и кофеин; Отворен, вербални, прикривени, неизговорени притисак средине на употребу психоактивних супстанци и могући одговори на њега; Утицај физичког вежбања на одвикавање од психоактивних супстанци; Спортско-рекреативне активности као вид превенције злоупотребе психоактивних супстанци и помоћ у процесу одвикавања; Моћ и одговорност државе, медија и спортских клубова у заштити младих од злоупотребе психоактивних супстанци; Спортисти и изазови допинга; Професионални спорт и здравље – цена притиска да се постигне врхунски спортски резултат.

„Физичка активност и репродуктивно здравље“: Увод у програм: Спортске активности и полна, емоционална и социјална зрелост; Медији и њихова улога у формирању идеала физичког изгледа младих данас; Физичка активност, задовољство сопственим телом и интимност; Како спортско рекреативне активности делују на наше хормоне?; Повезаност физичког вежбања и спортско-рекреативних активности са самопоуздањем; Врсте физичких активности и њихов утицај на репродуктивно здравље; Претерано вежбање и проблем стерилитета.

„Правилна исхрана и физичко вежбање у спорту и рекреацији“: Увод у програм; Телесна маса, структура тела, индекс телесне масе, базални метаболизам; Принципи здраве исхране; Исхрана младих – намирнице које су према саставу, енергетској вредности и значају неопходне за физичке и умне напоре; Утицај медија на избор програма физичког вежбања исуплемената – додатака исхрани; Претерана мршавост и гојазност – ризици и компликације по здравље; Дијете и физичко вежбање – врсте, сврха, последице; Поуздани и непоуздани извори информација о физичком вежбању; Спорт и рекреација као ефикасан начин за регулацију телесне тежине; Сличности и разлике у исхрани и физичком вежбању у спорту и рекреацији; Најчешћи програми вежбања, опоравка које млади бирају и исхрана - врсте, предности и недостаци; Идеал физичког изгледа, спорт и рекреација и начин исхране некад и сад; Најчешће заблуде у вези са исхраном и физичким активностима; Како се млади информишу о здравим животним навикама?

Исходи:

По завршетку програма ученик ће бити у стању да:

- проналази релевантне изворе информација о значају редовног физичког вежбања спорта и рекреације и користи их у формирању здравих животних навика;
- препозна и критички процени потенцијално ризичне ситуације по здравље и у складу са тим одговорно реагује;
- одабере и примени разноврсне програме физичког вежбања спорта и рекреације, опоравка и здраве исхране, у складу са својим потребама и могућностима;
- покреће и предузима иницијативе којима се промовишу значај физичког вежбања и здрав начин живота.

По крају првог разреда ученик ће бити у стању да:

- учествује у доношењу правила понашања у групи;
- доведе у везу деловање психоактивних супстанци на физичко и ментално стање особе са појавом зависности и тешкоћама одвикавања;
- препозна и одупре се притиску средине да користи цигарете, алкохол, дрогу;
- аргументовано дискутује о манипулацији младима да користе психоактивне супстанце, утицају медија на формирање идеала физичког изгледа, физичким активностима, спорту и рекреацији и начину исхране;
- препознаје одговорност државе, школа, медија и спортских клубова у сузбијању коришћења психоактивних супстанци код младих;
- илуструје примером значај спортско-рекреативних активности у превенцији зависности и њеном превазилажењу;
- доведе у везу добробити редовне физичке активности са различитим аспектима зрелости;
- препозна утицај физичких активности на доживљај сопственог тела и развој самопоуздања; доведе у везу утицај физичког вежбања на поједине хормоне;
- повезује физичко вежбање са репродуктивним здрављем и стерилитетом;
- наведе принципе правилне исхране и примењује их у свом свакодневном животу;
- препознаје ризике неодговарајућих дијета и не примењује их;
- разликује специфичности вежбања у спорту и ван спорта и планира сопствене физичке активности у складу са потребама, могућностима и интересовањима;
- критички процени и одбере поуздане информације о програмима вежбања, опоравка и исхране;
- одабере производе који одговарају његовим физичким и умним напорима

Разред и смер: други разред, друштвено-језички смер, природно-математички смер

Надељни фонд часова: 1 Годишњи фонд часова: 37

Садржаји:

Три теме „Здравље и психоактивне супстанце“, „Наука у служби вежбања и здравља“ и „Физичко вежбање, спорт и рекреација“.

„Здравље и психоактивне супстанце“: Увод у програм; Поводи и разлози за почетак употребе свих врста психоактивних супстанци; Отворен, вербални, прикривени, неизговорени притисак средине на употребу психоактивних супстанци и могући одговори на њега; Утицај психоактивних супстанци на организам; Ризик употребе нових и непознатих психоактивних супстанци. Утицај никотина на здравље и физичке способности; Популарне форме никотинских производа (наргиле, електронске цигарете и др.) – истине и заблуде. Истине и заблуде о алкохолу; Утицај физичке активности на примарну превенцију злоупотребе психоактивних супстанци; Моћ и одговорност државе, медија и спортских клубова у заштити младих од злоупотребе психоактивних супстанци; Професионални спорт и здравље – цена притиска да се постигне врхунски спортски резултат.

„Наука у служби вежбања и здравља“: Увод у програм; Последице допинга по здравље; Вакцинација – за и против; Неправилна употреба антибиотика и суплемената; Употреба и злоупотреба алтернативне медицине; Генетски модификовани организми (ГМО) и њихов утицај на здравље човека. Различити облици дијета – истине и заблуде (кето, хроно, протеинска и др.) Модерни програми вежбања – истине и заблуде.

„Физичко вежбање, спорт и рекреација“: Увод у програм; Повезаност физичког васпитања, спорта и рекреације у нашем систему Физичке културе; Основи физичког вежбања (физичка вежба и физичко вежбање); Основи развоја моторичких способности

- разлике у оптерећењима спорту и рекреацији; Физичко вежбање и самопоуздање; Избор вежбања у складу са потребама појединца; Прилагођеност вежбања условима живота и рада; Значај вежбања за безбедност и одбрану; Утицај различитих врста вежбања на промене у организму; Израда личних програма вежбања у складу са потребама и интересовањима; Савремени програми вежбања; Повреде у спорту и рекреацији прва помоћ; Могуће штетне последице у бављењу спортом; Олимпизам и олимпијско васпитање; Организација спорта у Републици Србији; Услови, могућности и препреке за бављење спортом и рекреације деце и омладине; Употреба недозвољених средстава у споту; Етички аспекти спорта; Центри за вежбање; Образовање стручњака за занимања у физичком васпитању, спорту и рекреацији.

Исходи:

По крају другог разреда ученик ће бити у стању да:

- учествује у доношењу правила понашања у групи;
- доведе у везу деловање психоактивних супстанци на физичко и ментално стање особе са појавом зависности и тешкоћама одвикавања;
- аргументовано дискутује о фаталном утицају нових и непознатих психоактивних супстанци; се одупре притиску средине да користи цигарете, алкохол, дрогу;

- аргументовано дискутује о негативном притиску окружења за коришћење психоактивних супстанци, препознаје одговорност државе, школа, медија и спортских клубова у сузбијању коришћења психоактивних супстанци код младих;
- илуструје примером значај спортско-рекреативних активности у превенцији зависности и њеном превазилажењу;
- критички размотри утицај медија на формирање идеала физичког изгледа и начину исхране; наведе принципе правилне исхране које примењује свакодневном животу;
- препознаје ризике научно неутемељених дијета и не примењује их;
- препозна утицај физичких активности на доживљај сопственог тела и развој самопоуздања; доведе у везу утицај физичког вежбања на поједине хормоне;
- аргументовано дискутује о значају вакцинације;
- критички разматра употребу антибиотика и других лекова, као и суплемената и правилно их користи у свакодневном животу;
- аргументовано дискутује о употреби ГМО;
- препозна последице употребе допинга по здравље;
- разликује специфичности вежбања у спорту и ван спорта и планира сопствене физичке активности у складу са потребама, могућностима и интересовањима;
- критички процени и одабере поуздане информације о здравом начину живота;

Планирање наставе и учења (организациона питања, рад на темама)

Изборни програм здравље и спорт припада групи интердисциплинарних програма које ученици могу бирати у првом и другом разреду. Он, као и други изборни програми, доприноси остваривању општих исхода образовања и васпитања и развоју кључних и међупредметних компетенција. Програм доприноси развијању. Кључних компетенција за целоживотно учење: комуникација на матерњем језику, комуникација на страном језику, математичке, научне и технолошке компетенције, дигитална компетенције, учење учења, друштвене и грађанске компетенције, осећај за иницијативу и предузетништво, културолошка освешћеност и изражавање. Програм доприноси развијању Општих, међупредметних компетенција: компетенција за целоживотно учење, комуникација, рад са подацима и информацијама, решавање проблема, сарадња, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција, одговоран однос према здрављу, одговоран однос према околини, предузимљивост и оријентација ка предузетништву. То се постиже на тај начин што ученици путем истраживачког и пројектног рада на темама остварују исходе који су дати на нивоу теме и целог програма.

Такође, програмом су понуђене бројне теме које наставник може допунити још неким, јер постоје многи аспекти из којих се тема може посматрати. Листу тема пружају велике могућности за истраживачке активности, осмишљавање пројеката и повезивање са свакодневним животом ученика. За сваки од њих дата је листа тема коју наставник може допунити, јер постоје многи аспекти из којих се тема може проучавати. Ученици, организовани у мање групе, бирају коју тему ће истраживати и на који начин.

Концепт овог програма фаворизује проблемско учење, односно учење решавањем конкретних проблема код којих се стицање знања одвија спонтано током истраживачке и пројектне делатности зарад широке применљивости стечених знања. Ученицима треба обезбедити више простора за учење путем решавања проблема, за међусобну сарадњу, за активно учешће у креирању тока наставе и учења и за већу употребу савремених технологија у образовне сврхе.

Начин и поступак остваривања програма

За сваку тему потребно је припремити почетни материјал (историјски или актуелни догађаји, медијске вести, резултати истраживања, социјални експерименти, филмови, књиге, неке чињенице, материјали који садрже неку врсту когнитивног несклада, нелогичности и слично) зарад мотивисања ученика за рад и подстицања на даље истраживање. Наставник треба да посвети пажњу избору овог материјала имајући у виду специфичност теме, узраст ученика и њихова интересовања. Ова активност не би требало да траје дуже од једног до два часа.

Свака тема се обрађује на истраживачки и пројектни начин који се развија током непосредне комуникације са ученицима. Различите групе се могу бавити различитим аспектима теме, односно могу изабрати другачије исходе или питања. Ученици се могу одредити да се поделе у мање групе које ће радити на једном истом питању/проблеми истом методологијом и касније упоређивати резултате, или ће радити на истом питању/проблеми али различитим приступом, или ће више група радити на различитим темама. Ученици треба да испланирају истраживање које не мора да буде велико и сложено, али треба да буде реално изводљиво и да прођу кроз све потребне кораке. Током тог рада треба да се упознају са специфичностима истраживања у друштвеним наукама, посебно са значајем правилног избора узорка на коме ће се истраживање спровести. У истраживачким активностима ученици ће у највећој мери користити стандардне технике друштвених наука као што су посматрање, интервјуисање, анкетање, биографска метода, студија случаја, рад на тексту, испитивање ставова, анализа података или понашања. Наставник треба да упути ученике како да припреме, уколико им је потребно за истраживање, различите чек-листе или једноставне инструменте за испитивање знања, ставова, вредности, као и да им помогне у обради добијених података. Избор на који начин ће ученици реализовати истраживање у великој мери је повезан и са избором теме. Договарање око тога како ће се тема истраживати може да траје више часова јер је ученицима потребно да се прво боље упознају са темом. Група не би требало да буде већа од пет ученика да би се обезбедило што равномерније учешће сваког од њих. Формирање малих група треба да се заснива на интересовањима за тему.

Рад треба да се одвија кроз: истраживачке активности; анализу прикупљених података; презентовање добијених резултата; документовање рада. Ученици се могу бавити: прикупљањем података из различитих истраживања и њихово упоређивање; спровођење сопственог истраживања понављање једноставних истраживања које је рађено пре више деценија у истој средини и поређење добијених података; припрема питања за одређену циљну групу ради утврђивања нивоа знања у односу на испитивану тему итд. Теме се могу обрађивати на локалном или глобалном нивоу, са временском димензијом (некад– сад). Након договора о начину истраживања, сви чланови група треба да поделе задужења и задатке. Истраживање се може спроводити ван школе (одлазак у библиотеке, музеје, одговарајуће институције, рад на рачунару, разговор с људима итд). . Током свих истраживачких активности у свакој групи ученици треба да воде рачуна о документовању рада. То се постиже на различите начине: путем фотографија, видео снимака или у краткој писаној форми (ученици могу да направе и формулар,

неку врсту чек листе и слично). У ту сврху ученици могу користити мобилне телефоне. У истраживачкој фази, групе на часовима дискутују о даљим корацима и дају једни другима повратне информације о постигнутом. Планирати 4 часа за ову фазу рада. Након тога, следи анализа резултата – квалитативна односно квалитативна, која не треба да буде превише сложена, али треба да треба да обезбеди увид у добијене резултате. У овој фази, оснажити ученике да користе компјутерске програме за обраду података. На крају истраживања ученици припремају кратак извештај о раду на теми и презентацију о добијеним резултатима која ће подстаћи дискусију и планирање даљег рада који се везује за израду пројекта. Независно од тога колико је било малих група у истраживачкој фази група треба да ради један пројекат или највише два у зависности од њене величине. Друга фаза у раду на теми представља осмишљавање/дизајнирање пројекта који се базира на изабраном/изабраним резултатима истраживања. Пројекти треба да буду примерени

ученицима у смислу захтева, реалистични, а могу бити и хипотетички. Неки од њих ће имати све фазе (до реализације и евалуације), а други неће. Очекује се, ипак, да ће највећи број пројеката бити нека врста активизма и да ће за циљ имати организовање акције у корист некога или нечега. Потребно је да ученици припреме нацрт који садржи све потребне фазе у припреми пројекта од дефинисања проблема (на чему ће се радити), циља (шта се жели постићи), активности (шта ће се радити), динамике рада, поделе задужења до начина провере остварености циља. Неке активности на пројекту ученици ће радити на часовима, а неке ван часова и ван школе. У завршном делу рада на теми ученици вреднују активности којима су се бавили ослањајуће се на документацију. Проверавају да ли су остварили циљ који су на почетку одредили и идентификују тешкоће које су имали или грешке које су направили. На тај начин се спремају за рад на следећој теми и унапређују своје истраживачке и пројектне компетенције. Последња фаза на крају једне теме и рада на теми јесте и дисеминација резултата ширем аудиторijуму (квизови, изложбе, статистички подаци, трибине, објављивање резултата рада на школским интернет страницама, итд), у циљу афирмације ученичких активности.

Улога наставника

У изборном програму Здравље и спорт наставник је координатор, организатор, свих активности ученика. Уколико их он не „води” на прави начин ученици неће успети да приведу крају свој истраживачки и пројектни рад. Из тог разлога наставник мора пажљиво да планира сопствене активности на начин да подстиче рефлексивност, радозналост, аргументовање, креативност, истрајност, одговорност, самосталност и континуирано документовање рада ученика. Да би то постигао, он мора унапред да осмисли своје активности и да припреми одговарајући материјал. Подстиче ученике да реално планирају динамику рада, као и да се придржавају рокова јер су и то важни исходи истраживачког и пројектног рада. Наставник прати како ученици учествују, како сарађују, како решавају конфликте. Укључује се, кад процени да је неопходно. Не сузбија сукобе ако се они одвијају аргументима. Наставник има важну улогу и у процесу праћења и вредновања ученичког рада. Он континуирано даје повратну информацију ученицима која треба да буде јасна и увремењена и помогне им да коригује свој рад. Такође, и наставник треба да добије од ученика повратну информацију о свом раду.

Праћење, вредновање и оцењивање

Изборни програми се бројчано оцењују и оцена улази у општи успех ученика. То подразумева да наставник континуирано прати активности ученика и њихов напредак у достизању исхода и развоју компетенција примењујући Правилник о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању у коме су дати критеријуми који укључују и елементе општих и међупредметних компетенција. Процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на индивидуалним усменим и писаним проверама. Да би објективно проценио напредовање конкретног ученика у активностима, које су најчешће групне, наставник може и треба да прати многе друге показатеље. Ученици треба да буду упознати са начином вредновања рада. Објективност оцењивања се може постићи када наставник унапред одреди елементе праћења.

Прате се следећи показатељи: начин на који ученик учествује у активностима, како прикупља податке, како аргументује, евалуира, документује. Потом, квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са

аргументима, разликују чињенице од интерпретације, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или

критицизам, колико су креативни. Истовремено, наставник пружа подршку ученицима да и сами процењују сопствено напредовање и напредовање групе.

Када је у питању вредновање рада ученика на пројекту, онда се могу пратити следећи показатељи: колико јасно ученик дефинише проблем; колико прецизно одређује циљ пројекта, да ли консултује различите изворе информација; да ли доводи у везу избор активности пројекта са проблемом и циљем; да ли показује креативност у осмишљавању активности; колико пажљиво прикупља податке; да ли се придржава процедура; да ли правилно обрађује податке; да ли закључке доноси на основу валидних података; да ли документује активности на пројекту; какав је квалитет завршне презентације; како помаже другима; како сарађује; како дели информације од значаја за пројекат.

Наставник вреднује и оцењује и продукте рада (пано, лифлет, снимак, фотографија, представа...) као и јавни наступ, обављен интервју, исказану иницијативу, посредовање у разрешавању сукоба унутар групе.

Примењује се и вршњачко оцењивање (вредновање активности се може обавити и са групом тако што се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана посебно), али и самопроцењивање на крају сваке теме.

За потребе самопроцењивања, наставник и ученици ће сачинити листу од неколико питања која ће бити прилагођена самој теми и динамици рада.

Извори информација

Програм Здравље и спорт се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени. Ученици се подстичу да користе што различитије изворе информација и да имају према њима критички однос. Током реализације програма, ученици се охрабрују да користе релевантне изворе знања. Циљ је јачати ученике да се ослањају на сопствене снаге, да развијају осећај компетентности у раду са подацима. Осим интернета, ученици ће користити и друге изворе као што су књиге, старе фотографије и разговор са људима, филмове, резултате релевантних истраживања и др.

Препоручена литература

- Спорт и друштво, Грејам Скемблер;
- Спорт- критичка социологија, Ричард Ђулијаноти;
- Стратешки менаџмент спортских догађаја, Гај Мастерман;
- Приручник из Физичког васпитања, Факултет за спорт и туризам;
- Фитнес- Физичка припрема у рекреацији, Станимир Стоиљковић;
- Фитнес, Станимир Стоиљковић;
- Лоша наука, Бен Голдејкер;
- Шта је најбоље за ваше дете – због чега су вакцине безбедне и спасоносне, Стејци Минцер и Алисон;
- Документарни филм о Џенис Џоплин: Janis: Little Girl Blue (2015);
- Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“ – Информације о

наргилама:[http://www.batut.org.rs/download/izdvajamo/duvan/Nargile%20osnovne%20in formacije.pdf](http://www.batut.org.rs/download/izdvajamo/duvan/Nargile%20osnovne%20in%20formacije.pdf)
;

● Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“ – Резултати Глобалног истраживања о пушењу међу младима 13-15 година, 2017. година:
<http://www.batut.org.rs/download/izdvajamo/GYTS%202017%20kljucni%20rezulatasi.pdf>

;

● Светска здравствена организација:
http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/161991/9789241508469_eng.pdf;jsessionid=1EBCBCE147B77A7F365A7E6142C9BCB8?sequence=1
<http://www.batut.org.rs/download/aktuelno/vodicZaRadionice.pdf>.

Програм допунске, додатне и припремне наставе

Додатна и допунска настава реализоваће се уколико постоји потреба за додатном подршком редовној настави. Биће организована на начин примене другачијег приступа ученицима путем индивидуализације наставе и диференцијације захтева у складу са потребама сваког појединца, уз интензивирање развијања вештине да се раздвоји битно од небитног и других виших менталних процеса попут анализе, синтезе и евалуирања. Ученик је у обавези да остварује допунску наставу ако се процени да је то потребно. Говорећи о додатној настави, наглашава се унапређење постигнућа и продубљивање знања на одређеном модулу. Додатна настава обухвата сложеније пројектне задатке, у блиској корелацији са сродним предметима. Путем додатне наставе, ученици ће подробније развијати вештине и умења презентовања података.

Припремна настава изборног програма Здравље и спорт реализоваће се еза ученике који су упућени на полагање разредног односно поправног испита. Сходно томе, настава ће се остварити у обиму од најмање 10% од укупног годишњег броја часова из програма Здравље и спорт.

Програм Језик, медији, култура

Циљ учења изборног програма

Циљ учења изборног програма језик, медији и култура је да допринесе унапређивању комуникацијских вештина, развоју медијске културе и усвајању културних образаца који ће ученику омогућити сналажење у савременом свету, изградњу идентитета и даљи професионални развој.

Разред и смер: први, друштвено-језички и природно-математички смер и смер за ученике са посебним способностима за спорт

Надељни фонд часова: 1

Годишњи фонд часова: 37

Садржаји: Три теме: „Јавни наступ“, „Креатори и примаоци медијских порука“, „Вредности“.

„Јавни наступ“: Увод у програм; Шта јавни наступ чини успешним? Савети за успешан јавни наступ; Вербална и невербална комуникација у јавним наступима; Асертивна комуникација; Израз и стил говорника; Савремене технике у јавним наступима; Ефекат светлости и звука на убедљивост наступа; Познати говорници данашњице; Јавни наступи у медијим; Моћ утицаја на слушаоце јавног наступа; Манипулација; Мотивациони говорници; Конфронтирање, сукоб мишљења, заговарање и преговарање у јавним наступима; Јавни наступи некад и сад; Познати говорници у прошлости; Дикција, естетика и култура у јавним наступима; Трема у јавним наступима и начин њеног превазилажења.

„Креатори и примаоци медијских порука“: Медији као средство информисања, образовања, забаве, ширења културе, манипулације; Представљање деце и младих у медијима, њихова употреба и злоупотреба; Медијске поруке; Стереотипи; Дискриминација; Лажне вести; Манипулација; Сензационализам у медијима; Угрожавање приватности људи ради добијања ексклузивних вести; Култура и некултура у медијима; Говор мржње у медијима; Слобода говора – употреба и злоупотреба, законска регулатива; Креирање медијског садржаја; Одговорност и моралност; Моћ утицаја и ограничења различитих медија; Медији – фактор формирања или праћења укуса јавности? Будућност медија.

„Вредности“: Шта означава култура: начин облачења људи, обичаје, породични живот, обрасце провођења слободног времена, начине рада и стварања, религијске обреде? Примери друштва/културе: британско, немачко, јапанско, латиноамеричко...; Вредности и вредносни судови (добро– лоше; добро – зло; лепо – ружно; свето – световно; корисно – штетно; пријатно – непријатно; тачно – нетачно; успешно – неуспешно; истинито – лажно; пристојно – непристојно; уметничко – неуметничко; Комерцијални садржаји у различитим медијима (рекламе, скривене поруке, поруке које су намењене емоцијама, пласирање робе, садржаја, стилова живота, идеја), скривене поруке у свакодневном животу; вредновање порука уз помоћ различитих извора; Вредности у култури; Кич и шунд, са становишта ученика.

Исходи

По завршетку програма ученик ће бити у стању да:

- критички разматра позитиван и негативан утицај медија;
- процењује значај и утицај информација и извора информација и повезује их са сопственим искуством ради решавања различитих ситуација;
- препознаје примере манипулације, дискриминације и говора мржње у медијима и има критички однос према њима;
- одговорно се односи према креирању сопствених медијских порука;
- комуницира на конструктиван начин;
- исказује спремност да учествује у акцијама чији је циљ унапређивање медијске културе;
- разликује културне од популарних садржаја и на основу тога доноси вредносне судове

По завршетку првог разреда ученик ће бити у стању да:

- разликује успешан од неуспешног јавног наступа
- препознаје говор тела у јавним наступима;
- разматра јавни наступ са становишта утицаја који говорник жели да постигне;

- препознаје елементе манипулације у јавном наступу и критички се према њима поставља;
- демонстрира правила успешног јавног наступа;
- критички се односи према медијским садржајима, разликује чињенице од интерпретације;
- бира медијске садржаје руководећи се њиховим квалитетом и сопственим потребама;
- изражава негативан став према препознатим примерима медијске некултуре и злоупотребе медија;
- одговорно креира и шаље поруке посредством медија;
- препозна примере угрожавања права на слободу говора и примере угрожавања приватности људи;
- разликује моћи и ограничења различитих медија;
- предвиђа даљи развој медија, његове предности и опасности;
- упореди различите вредносне категорије, одабере прихватљиву и образложи избор
- издвоји комерцијалне садржаје који обликују ставове/вредности,
- препозна скривена значења и критички их испита упоређујући их са другим изворима;
- вреднује културне догађаје, самостално из одабира и посећује.

Разред и смер: други, друштвено-језички и природно-математички смер Надељни фонд часова: 1

Годишњи фонд часова: 37

Садржаји: Три теме: „Медији и забава – популарне експресивне форме“, „Аматерска култура и креативни активизам“, „Идентитет у дигиталном окружењу“

„Медији и забава – популарне експресивне форме“: наративност и интерактивност (филмови, серије, видео игре, тв садржаји, влогови, јутјуб садржаји); медијска конвергенција (медији и форме и садржаји: књига, филм, стрип, трејлер, позориште, спот, радио драма);

„Аматерска култура и креативни активизам“: улична уметност (музика, плес, сликарство, слем поезија и друге вернакуларне праксе); сквотери (squatter, squatting); home-made музика: музика из собе (коришћење РС-а, лаптопова за музичко стварање у кућним условима); креативна употреба смарт телефона;

„Идентитет у дигиталном окружењу“: истраживање интернет идентитета (личних и групних); преиспитивање и грађење личног интернет идентитета – заштита интернет идентитета

Исходи

По завршетку другог разреда ученик ће бити у стању да:

- користи наративне могућности различитих медија;

- упореди особености различитих медија као и начине трансмедијалног преношења садржаја;
- користи различите алате из области медија, језика и културе за решавање друштвених проблема које је идентификовао;
- разликује различите аматерске начине изражавања у свакодневной култури и неке од њих примењује у оквиру активистичког пројекта;
- установи сличности/разлике појмова: идентитет, интернет идентитет, дигитални идентитет, аватар;
- процени релевантност и поузданост информација (сопствених и туђих)
- представи, организује, структурира и форматира информације којима се представља у дигиталном окружењу;
- препознаје ризике и опасности по лични идентитет у дигиталном окружењу,
- примењује технике заштите у дигиталном окружењу.

Планирање наставе и учења (организациона питања, рад на темама)

Изборни програм Језик, медији, култура, као и други изборни програми, доприноси остваривању општих исхода образовања и васпитања и развоју кључних и међупредметних компетенција. Програм доприноси развијању Кључних компетенција за целоживотно учење: комуникација на матерњем језику, комуникација на страном језику, дигитална компетенције, учење учења, културолошка освешћеност и изражавање. Програм доприноси развијању Општих, међупредметних компетенција: компетенција за целоживотно учење, комуникација, рад са подацима и информацијама, решавање проблема, сарадња, одговорно учешће у демократском друштву. То се постиже на тај начин што ученици путем истраживачког и пројектног рада на темама остварују исходе који су дати на нивоу теме и целог програма. Планирање остваривања изборних програма захтева извесну флексибилност и способност предвиђања у ком правцу ће се одвијати активности ученика, односно која врста помоћи и подршке ће им бити потребна. Наставник планира којим својим активностима подстиче рефлексивност, радозналост, аргументовање, креативност, истрајност, одговорност, самосталност и континуирано документовање рада ученика. Да би то постигао он мора унапред да осмисли своје активности и да припреми одговарајући материјал. Сложеност планирања изборних програма огледа се и у чињеници да се исти програм на различите начине остварује у различитим групама, тако да се планирање мора одвијати на нивоу конкретне групе. Програми који су полуструктурирани, као што су ови, не могу се успешно реализовати уколико се импровизују и препусте ученицима, иако се базирају на идеји да су ученици главни актери.

Начин и поступак остваривања програма

У остваривању програма посебну пажњу добијају уводне активности. Оне су посвећене увођењу ученика у изборни програм путем вођеног разговора. Он може почети разменом разлога зашто је неко изабрао баш тај програм и каква су очекивања. Треба имати у виду да групу чине ученици који се међусобно не познају и да је потребно време за развој групних односа што је за начин на који се програми остварују изузетно важно. Веза изборних програма са основношколским предметима је за ученике мање или више видљива, али она свакако постоји и на њу се треба ослањати. Међутим, уводни часови не би требало да се сведу ни на какву проверу знања и

вештина ученика путем усменог или писменог испитивања, као ни на предавање наставника. Наставник треба да води разговор са ученицима на такав начин да они добију јасну слику о програму, чиме ће се бавити и на који начин. Осим тога, на уводним часовима (не би требало да их буде више од два) дефинишу се правила понашања у групи, а наставник упознаје ученике са начином на који се прати њихово напредовање, како се вреднују и оцењују ученичке активности.

Модули су заокружене целине са више тема или питања који представљају његове различите аспекте. Сваки модул се обрађује на истраживачки и пројектни начин што значи да не постоји унапред дефинисан сценарио активности, већ се он развија током непосредне комуникације са ученицима. Различите групе се могу бавити различитим аспектима модула, односно могу изабрати другачије теме, питања. За сваки модул потребно је припремити почетни материјал. То је важна активност наставника јер има функцију мотивисања ученика за рад на модулу. Почетни мотивациони материјал који се у програмима називају подстицаји могу бити врло различити као што су историјски или актуелни догађаји, медијске вести, резултати истраживања, социјални експерименти, филмови, књиге, неке чињенице и слично. Примери подстицаја су: податак о неравномерној концентрацији капитала у свету код малог броја људи (0,1% људи поседује 13% светског капитала), социјални експеримент у којем врхунски виолиниста свира на скупој виолини врло тешку композицију али остаје непримећен јер се то дешава у подземном пролазу, а не у познатој концертној дворани; чињеница да су неке земље своју комплетну производњу, која загађује животну средину, изместиле у земље тзв. трећег света; листа открића која су добила Нобелову награду, а касније су оповргнута новим истраживањима; део биографије значајних личности; приказ развоја дизајна аутомобила; информације из медија о сукобима навијача; пример особе која је спасила дете из пожара и добила озбиљне опекотине; видео клип о понашању људи према истој девојчици кад је лепо обучена и када је неуредна... Наставник треба да посвети пажњу избору овог материјала имајући у виду специфичност модула, узраст ученика и њихова интересовања. Њихова улога је да провоцира реакцију ученика, да их мотивише да дискусију, супротстављају мишљења, аргументују своје ставове и да даље истражују. Посебно су подстицајни они материјали који садрже неку врсту когнитивног несклада, нелогичности или неочекиваности као што је нпр. податак да у Србији има 25% више мобилних телефона него грађана, или да становници Новог Сада „производе“ три пута више комуналног отпада него грађани Бора. Дobar уводни материјал се препознаје по томе да ли је изазвао код ученика неку врсту запитаности. Након представљања почетног материјала, следи разговор са ученицима и провера да ли се десила провокација, односно каква је њихова реакција. Жива дискусија и бројна питања су добар почетак рада на модулу. Разговор модерира наставник и та активност не би требало да траје дуже од једног часа. Следећи корак намењен је представљању тема које су уз модул дате у програму. Неке од њих су у форми питања. Концепт програма почива на идеји да се ученици у првом сусрету са модулом, преко више тема, упознају са сложеностју појаве и могућностју њеног истраживања из различитих аспеката. Листу тема из програма наставник може проширити још неким темама водећи рачуна да оне одговарају модулу и узрасту и интересовањима ученика. Подразумева се да теме наставник треба да образложи како би ученицима било што јасније на шта се оне односе. Представљање тема треба да траје један час и да покрене процес избора на којој теми ће која група радити. У овој фази рада наставник мора да помогне ученицима да се организују јер постоје бројне могућности. На пример, ученици се могу одредити да се поделе у мање групе које ће радити на једном истом питању/проблеми истом методологијом и касније упоређивати резултате, или ће радити на истом питању/проблеми али

различitim приступом, или ће више група радити на различitim темама. Један од могућих начина рада јесте да се сваки ученик определи која га тема највише интересује. Простим пописом може се утврдити које теме су се издвојиле и око којих је могуће направити групу која не би требала да буде већа од пет ученика да би се обезбедило што равномерније учешће сваког од њих. Уколико се за неку тему определило само два ученика онда ће они радити у пару. Формирање малих група треба да се заснива на интересовањима за тему, а не на личним преференцијама ко би са ким волео да ради. Тако се обезбеђује да се у оквиру сваког модула мења структура група, а ученицима пружа прилика да сарађују са више различитих чланова. У наставку рада ученици треба да се определе како ће се бавити изабраним темама, односно питањима/проблемима. То јесте активност ученика, али у првом разреду и у првом сусрету са оваквим начином рада, неопходна је помоћ наставника. Независно од тога за коју тему се ученици определе, даљи рад треба да се одвија кроз: – истраживачке активности; – анализу прикупљених података; – презентовање добијених резултата; – документовање рада. За први, истраживачки део, постоје бројне могућности и ученици треба да буду упознати са њима и са начином на основу чега се бирају. Начин истраживања у великој мери је повезан са облашћу из које је изборни програм (природне или друштвене науке, уметност) и са темом која сама по себи воде ка некој врсти истраживања. Ученици се могу бавити: прикупљањем података из различитих истраживања и њихово упоређивање (на пример, истраживање који су узорци младима у различитим земљама); спровођење сопственог истраживања (на пример, прављење упитника који испитује ставове људи или спровођење анкета на изабраном узорку или пописивање броја жена и мушкараца на руководећим функцијама у буџетским установама у месту где живе, или прикупљање хидрометеоролошких података у последњој деценији...); понављање једноставних истраживања које је рађено пре више деценија у истој средини и поређење добијених података; припрема питања за одређену циљну групу ради утврђивања нивоа знања у односу на испитивану тему (нпр. за ученике, наставнике, родитеље) итд. Теме се могу обрађивати на локалном или глобалном нивоу, са временском димензијом (некад– сад). Договарање око тога како ће се тема истраживати може да траје више часова јер је ученицима потребно да се прво боље упознају са темом. Најчешће ће то бити преко интернета али ученике треба упутити и на друге изворе као што су књиге или разговор са неким људима. Наставник пружа различите врсте помоћи и подршке ученицима најчешће кроз давање идеја које они треба да развију и упознаје их са Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја. Када се ученици определе како ће истраживати тему потребно је припремити неки материјал, договорити се о динамици рада и подели задужења. У првом разреду и у раду на првом модулу за очекивати је да ученици имају тешкоће у самоорганизовању истраживачког рада али се на тај начин унапређују њихове вештине за рад у групи, за комуникацију, за баратање подацима и друга знања, ставови и вештине које су део општих и међупредметних компетенција. Након тога, ученици спроводе истраживање које је најчешће ван школе, што подразумева одлазак у библиотеке, музеје, одговарајуће институције, рад на рачунару, разговор с људима и др. Треба имати у виду да ће у неким случајевима бити потребно да ученици осмисле неку врсту инструмента за истраживање (нпр. кратки упитник, интервју, чек листа), али у многим случајевима истраживање ће заправо бити проналажење резултата већ обављених истраживања или прикупљање података који су део стандардних процедура неких институција (званични сајтови репрезентативних установа за област). За успешно спровођење ових активности изузетно је важно да се унапред одреде задужења и одговорност сваког члана групе. На часу ученици представљају једни другима унутар мале групе шта јесу или шта нису од планираног

урадили, размењују мишљење и планирају даље кораке. Током свих истраживачких активности у свакој групи ученици воде рачуна о документовању рада. То се постиже на различите начине: путем фотографија, видео снимака или у краткој писаној форми (ученици могу да направе и формулар, неку врсту чек листе и слично). У ту сврху ученици могу користити мобилне телефоне. Број часова за истраживачку фазу модула одређује се у складу са сложености захтева и доступности података. Треба имати у виду да 4 часа заправо значи да ће ученици имати 4 недеље за рад на терену што је сасвим довољно за многа истраживања. Тешкоће са којима се ученици сусрећу током сакупљања података могу бити од значаја за истраживање и обавезно их треба забележити (нпр. у записнику треба навести да је утврђено да се у Србији не мери неки састојак у води за пиће, или да је у општини изгубљена документација о рођеним и умрлим људима из 19. века, да нека институција не жели да да податке и др.). Када ученици прикупе податке подразумева се њихова обрада која може бити квалитативна и/или квантитативна. Анализа прикупљених података не треба да буде много сложена али треба да обезбеди увид у добијене резултате. Наставник прати на који начин ученици обрађују податке и пружи им помоћ и подстиче их да резултате обрађују употребом компјутерских програма. На крају истраживања ученици припремају кратак извештај о раду на теми и презентацију о добијеним резултатима. Након представљања свих презентација ученици започињу разговор и договарање који резултат ће бити основ на коме ће се радити следећа фаза – пројекат. За очекивати је да ће ученици по том питању имати различито мишљење али је то добра прилика да вежбају аргументовање. Било би добро да се ученици демократском процедуром (гласањем после дискусије) одреде шта ће бити основ пројекта, а не да то буде наметнуто од стране најгласнијих. Независно од тога колико је било малих група у истраживачкој фази група треба да ради један пројекат или највише два у зависности од њене величине. Друга фаза у раду на модулу представља осмишљавање/дизајнирање пројекта који се базира на изабраном/изабраним резултатима истраживања. Пројекти треба да буду примерени ученицима у смислу захтева, реалистични, а могу бити и хипотетички. Да би ученици били успешни у осмишљавању пројекта, наставник треба да им помогне у конципирању нацрта не умањујући њихову самосталност и иницијативу. Та активност захтева више часова и добру организацију рада. Пројекти могу бити врло различити у зависности од области на коју се односи изборни програм, од модула и изабране теме. Неки пројекат ће се бавити организовањем акције у корист некога/нечега, други ће се бавити решавањем проблема, осмишљавањем огледа, а неки ће бити припрема представе, филма, изложбе... Осим тога, неки пројекти ће бити такви да их ученици могу реализовати, нпр. организација базара или неких презентација, а неки други ће бити хипотетички, само разрада неке сложене идеје. Додатна појашњења и предлози око рада на пројекту налазе се у упутствима која су у појединачним изборним програмима. Без обзира на то какав је пројекат у питању, потребно је оснажити ученике да припреме нацрт који садржи све потребне фазе у припреми пројекта од дефинисања проблема (на чему ће се радити), циља (шта се жели постићи), активности (шта ће се радити), динамике рада, поделе задужења до начина провере остварености циља. Неке активности на пројекту ученици ће радити на часовима, а неке ван часова и ван школе. Најчешће грешке и тешкоће током рада на пројекту о којима треба водити рачуна су: превише „уско“ или „широко“ постављен проблем/циљ; недовољно прецизно дефинисан план пројекта; неодговарајућа подела активности; нефункционалан проток информација између чланова групе која ради на пројекту; лоша процена потребног времена за одређене активности; планиране активности нису изводљиве или нису адекватне; недостатак потребног материјала и опреме; појава такмичарских уместо сарадничких односа. У завршном

делу рада на модулу ученици вреднују активности којима су се бавили ослањајуће се на документацију. Проверавају да ли су остварили циљ који су на почетку одредили и идентификују тешкоће које су имали или грешке које су направили. На тај начин се спремају за рад на следећим модулима и унапређују своје истраживачке и пројектне компетенције. На крају школске године школа може организовати различите активности на којима ће бити приказана истраживања и пројекти ученика у оквиру различитих изборних програма. На сајту школе може постојати део који је само томе посвећен чиме се афирмишу ученичке активности. Уколико је циљ неких пројеката организација активности које су намењене ширем аудиторијуму (квизови, изложбе, представе, базари...) школа треба да пронађе начин да то подржи, у смислу организације, проналажења времена, простора, материјалних средстава. На тај начин живот школе се диже на виши ниво, а сегрегација ученика која постоји по разредима, одељењима и сменама се умањује.

Улога наставника

У концепту изборног програма улога наставника, иако мање видљива, заправо је веома сложена и важна. Он је, пре свега, координатор, организатор, свих активности ученика и уколико их он не „води“ на прави начин ученици неће успети да приведу крају свој истраживачки и пројектни рад. Из тог разлога наставник мора пажљиво да планира сопствене активности и то не на начин као што се ради код обавезних предмета. Планирање остваривања изборних програма захтева извесну флексибилност и способност предвиђања у ком правцу ће се одвијати активности ученика, односно која врста помоћи и подршке ће им бити потребна. Наставник планира којим својим активностима подстиче рефлексивност, радозналост, аргументовање, креативност, истрајност, одговорност, самосталност и континуирано документовање рада ученика. Да би то постигао он мора унапред да осмисли своје активности и да припреми одговарајући материјал. Сложеност планирања изборних програма огледа се и у чињеници да се исти програм на различите начине остварује у различитим групама, тако да се планирање мора одвијати на нивоу конкретне групе. Програми који су полуструктурирани, као што су ови, не могу се успешно реализовати уколико се импровизују и препусте ученицима, иако се базирају на идеји да су ученици главни актери. Наставник прати како ученици учествују, како сарађују, како решавају конфликте. Укључује се, кад процени да је неопходно. Не сузбија сукобе ако се они одвијају аргументима. Како у свакој групи постоје ученици који су мање укључени у заједнички рад, то решава давањем подстицаја без вршења притиска. Повећана укљученост и активност ученика треба да почива на њиховој радозналости. Наставник има важну улогу и у процесу праћења и вредновања ученичког рада. Он континуирано даје повратну информацију ученицима која треба да буде јасна и увремењена и помогне им да коригује свој рад. Такође, и наставник треба да добије од ученика повратну информацију о свом раду што је драгоценост за његово даље планирање остваривања изборног програма.

Праћење, вредновање и оцењивање

Имајући у виду концепт изборних програма, исходе и компетенције које треба остварити, односно развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на индивидуалним усменим и писаним проверама. Да би објективно проценио напредовање конкретног ученика у активностима, које су најчешће групне, наставник може и треба да прати многе друге показатеље. Могу се пратити следећи показатељи: начин на који ученик учествује у активностима, како прикупља податке, како аргументује, евалуира,

документује. Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретације, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. Истовремено, наставник пружа подршку ученицима да и сами процењују сопствено напредовање и напредовање групе. Зато на крају сваког модула ученици треба да процењују сопствени рад и рад групе, идентификују тешкоће и њихове узроке, као и да имају предлог о другачијој организацији активности. Треба имати у виду да је у изборним програмима процес рада често важнији од самих резултата. Из неуспелог истраживања или пројекта може се пуно тога научити и зато ученици не морају неминовно бити лоше оцењени. Иако се у изборним програмима не користе тестови знања, објективност оцењивања се може постићи уколико се наставник не ослања на општи утисак, већ унапред одреди елементе праћења и пажљиво бележи понашање ученика и уколико су ученици унапред упознати шта се вреднује.

Извори информација

Концепт изборних програма не базира се на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени. Напротив, ученици се подстичу да користе што различитије изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је јачати ученике да се ослањају на сопствене снаге, да развијају осећај компетентности у раду са подацима. Иако се очекује да ће се ученици у великој мери ослањати на интернет као брз и лако доступан извор информација, треба их охрабривати да користе и друге изворе као што су књиге, старе фотографије и разговор са људима што је важан извор информација у друштвеним наукама. Ученици треба да схвате да је животно искуство њихових бака и дека некад богатији и поузданији извор неких информација него интернет.

Препоручена литература

- Млади и медији, Еди Радок;
- Изучавање медија, Стјуарт Прајс;
- Стратегија Шехерезаде, Кристијан Салмон;
- Језик нових медија, Лев Манович;
- Деца и телевизија, Дафна Лемиш;
- Звезде супермаркет културе, Маја Вукадиновић;
- Антидруштвене мреже, Сива Вајдијанатан;
- Господари медија, Марчечо Фоа;
- Фама – историја гласина, Ханс-Јоахим Нојбауер;
- Рибари људских душа, Ђуро Шушњић;
- Дигитална култура, Чарли Гир;
- Језик од мира до рата, Ранко Бугарски;
- Комуникологија – психологија комуникације, Тијана Мандић;

- Комуникологија, Зорица Томић;
- Унеско: Информациона и медијска писменост, програм обуке наставника
- www.medijskapismenost.net
- Медијска писменост, Џејмс Потер
- Проговори да видим ко си, Слободан Роксандић, додатно наставно средство за боље усмено изражавање са аудио и видео лексијама, намњено ученицима основних и средњих школа

Програм допунске. додатне и припремне наставе

Додатна и допунска настава реализоваће се уколико постоји потреба за додатном подршком редовној настави. Биће организована на начин примене другачијег приступа ученицима путем индивидуализације наставе и диференцијације захтева у складу са потребама сваког појединца. Ученик је у обавези да остварује допунску наставу ако се процени да је то потребно. Говорећи о додатној настави, наглашава се унапређење постигнућа и продубљивање знања на одређеном модулу.

Припремна настава изборног програма Језик, медији и култура реализоваће се за ученике који су упућени на полагање разредног односно поправног испита. Сходно томе, настава ће се остварити у обиму од најмање 10% од укупног годишњег броја часова из програма Језик, медији и култура.

Програм Примењене науке

Циљ учења изборног програма

Циљ учења изборног програма примењене науке је да допринесе развоју научне и технолошке компетенције ученика, тј. развоју научног погледа на свет, система вредности испособности потребних за одговорну улогу у друштву и даљи лични и професионални развој.

Разред и смер: први разред, друштвено-језички смер, природно-математички смер и смер за ученике са посебним способностима за спорт

Надељни фонд часова: 1

Годишњи фонд часова: 37

Садржаји: Две теме „Увод у истраживање“ и „Мој пројекат“

„Увод у истраживање“: Израда модела „зелена кућа“; Соларни панел; Израда прототипова полупропустљивих мембрана; Човек и клима; Фундаменталне и примењене науке, мултидисциплинарни приступ науци; Образовање као примењена наука; Наука и технологија у свакодневном животу; „Зелени принципи“ у савременој науци; Открића која су променила свет; Занимљиви експерименти.

„Мој пројекат“: Самостална/групна израда пројекта на одабрану тему.

Исходи

По завршетку програма, ученик ће бити у стању да:

- демонстрира разумевање појмова фундаментална и примењена наука;

- процењује значај и утицај научних достигнућа на свакодневни живот;
- демонстрира разумевање значаја примене зелених принципа у оквиру нових научних и технолошких достигнућа;
- истражује, анализира и критички процењује резултате истраживања;
- прикупља, анализира и обрађује резултате мерења;
- осмишљава и предузима истраживање у решавању проблема, одговорно се односећи према свом животу, животу других и животној средини;
- исказе и образложи позитиван став према стицању научних знања и примени научне методологије.

По завршетку првог разреда, ученик ће бити у стању да:

- образложи мотив избора програма, учествује у доношењу правила понашања у групи и поштује договорена правила;
- разликује фундаменталне и примењене науке;
- тумачи резултате научних истраживања са различитих аспеката;
- процењује значај зелених принципа у оквиру нових научних и технолошких достигнућа и утицај науке на свакодневни живот;
- изрази јасне ставове о важности науке и технологије, значају иновација, континуираном, доживотном учењу и важности сопственог утицаја на будућност развоја друштва;
- посматра/мери и идентификује својства/особине објекта истраживања;
- прикупи, одабере и обради информацијерелевантне за истраживање, користећи ИКТ;
- прикаже резултате истраживања;
- образложи избор теме/идеје пројекта;
- дизајнира и реализује пројекат одговорно се односећи према себи, сарадницима и животној средини;
- представи резултате/производ;
- критички процени сопствени рад и рад сарадника у групи.

Разред и смер: други, друштвено-језички смер, природно-математички смер Надељни фонд часова: 1

Годишњи фонд часова: 37

Садржаји: Шест тема: „Топлота изолација“, „Полифазни системи“, „Како авион лети“, „Технологије и патенти позајмљени од живих бића“, „Исхрана и квалитет хране“, „Вода“.

„Топлота изолација“: Преношење и провођење топлоте и влаге; Топлотна изолација стамбених објеката, врсте материјала и начин примене; Технологија вештачке регулације температуре и влажности; Утицај гасног састава атмосфере на животне услове; Температуре које су неопходне за одржавање живота; Последице излагања екстремним температурама; Одећа за Марс.

„Полифазни системи“: Суспензије, емулзије, пене, аеросоли; Међумолекулске силе, површински напон течности и биолошки значај; Мехур од сапунице (хемијски и биолошки аспект); Употреба суспензија, емулзија, пена или аеросола у индустрији и свакодневном животу.

„Како авион лети“: Шта утиче на лет авиона? Да ли је примена Бернулијеве једначине потпуно објашњење? Како лети змај, хеликоптер, дрон, параглајдер, одело са крилима? Материјали за израду летелица; Различити модели летелица од папира; Реактивно кретање живих бића.

„Технологије и патенти позајмљени од живих бића“: Чичак-трака, ноге гекона – материјали високе адхезије, хидрофобност (лотосов цвет), вештачка фотосинтеза, влакна од паукове свиле, принцип контрапротока, антибиотици.

„Исхрана и квалитет хране“: Намирнице у исхрани; Декларација прехранбених производа; Установе које прате квалитет хране; Одређивање енергетске вредности намирница и планирање исхране; Метаболички значај намирница.

„Вода“: Физичко-хемијска својства воде и њихов значај за организме и животну средину; Утицај влаге на одвијање производних процеса, здравственог стање човека, сировине и готове производе, машине, електронску опрему и уметничка дела; Биотехнологија у третману отпадних вода и индустријског отпада; Сорпциона својства полимера.

Исходи

По завршетку разреда, ученик ће бити у стању да:

- образложи избор теме/идеје пројекта/истраживања, циљ и план рада;
- формулише истраживачко питање и задатак;
- прикупи, одабере и обради информације релевантне за истраживање, користећи ИКТ;
- тумачи резултате научних истраживања са различитих аспеката;
- прикаже резултате истраживања;
- сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и интересима, дајући лични допринос постизању договора и афирмишући толеранцију и равноправност у дијалогу;
- критички процени сопствени рад и рад сарадника у групи;
- дизајнира и реализује пројекат одговорно се односећи према себи, сарадницима, животној средини и културном наслеђу;
- процени значај нових научних и технолошких достигнућа и утицај науке на свакодневни живот.

Планирање наставе и учења (организациона питања, рад на темама)

Број часова по темама, број и редослед садржаја нису унапред дефинисани. За овај изборни програм дефинисани су исходи програма и исходи за сваку тему. За сваку тему и наставне јединице у којима се она обрађује, потребно је формулисати исходе који су рефлексивни исходи за крај разреда и индикатора међупредметних компетенција, а садрже специфичности везане за конкретну тему/ проблем.

У зависности од предзнања и искуства ученика иста тема у различитим групама може бити реализована на различите начине.

Ученици би требало, уз помоћ наставника, да обраде две до четири теме, у зависности од времена потребног за њихову реализацију. Препорука је да се обраде бар две од пет тема: Израда модела „зелена кућа”, Соларни панел, Човек и клима и Израда прототипова полупропустљивих мембрана, јер су најпогодније за увежбавање свих фаза истраживања. Избор тема би требало да се постигне договарањем ученика и наставника. Избори реализација пројекта требало би да буде самостална активност ученика.

У организацији рада требало би максимално користити ИКТ решења (платформе за групни рад нпр. Pbworks, платформа Moodle, сарадња у „облаку” као Гугл, Офис 365..., за јавне презентације користити веб решења нпр. креирање сајтова, блогова – Weebly, Wordpress...). Препоручује се учешће на домаћим и међународним пројектима и конкурсима чије су теме у складу са циљем овог програма (WorldSpaceWeek, Chemgeneration, www.firstlegoleague.org итд.). Применом ИКТ решења могу се превазићи и евентуална материјална, просторна и друга ограничења при реализацији садржаја, тако што се могу користити нпр. рачунарске симулације (<https://phet.colorado.edu/sr/> и слично) и апликације за андроид уређаје.

Начин и поступак остваривања програма

Теме изборних програма започињу вођеним разговором о мотивацији ученика у погледу избора програма, упознавањем са његовом сврхом, представљањем садржаја тема, што се ефектно може урадити тако да се ученицима понуде одабрани чланци, снимци који обрађују занимљиву појаву, производ, креацију и слично, као подстицај за разговор и одабир тема за рад. Након тога би требало да се ученици изјасне о темама којима би се бавили, а наставник да упозна ученике са елементима научног истраживања. Сви заједно би требало да договоре правила понашања током групног рада. При изради пројекта, ученици треба да самостално или групно одаберу и истраже садржаје од личног значаја, применом знања, вештина и вредности које су стечене током прве теме. Њихов пројекат не би требало да буде захтеван (временски и материјално) истраживачи рад, већ мали мини-пројекат који треба сами да осмисле и реализују у условима који су им доступни. Избори реализација пројекта требало би да буде њихова самостална активност. На крају рада, важно је да све резултате које су добили прикажу пред осталим члановима групе, или на заједничкој презентацији на нивоу школе. Један од начина представљања може бити смотра радова. Треба имати у виду да је процес рада важнији од резултата рада и зато је обавезно да ученици по завршетку истраживачког поступка имају евалуацију сопственог рада: препознају тешкоће и њихове узроке и имају предлог како је могло другачије да се ради.

Такође, препоручено је учешће на домаћим и међународним пројектима и конкурсима чије су теме у складу са циљем овог програма (World Space Week, Chem generation, www.firstlegoleague.org итд.). Применом ИКТ решења могу се превазићи и евентуална материјална, просторна и друга ограничења при реализацији садржаја, тако што се могу користити нпр. рачунарске симулације (<https://phet.colorado.edu/sr/> и слично) и апликације за андроид уређаје. Током рада на одабраној теми неопходно је водити рачуна да се све фазе пројектне наставе (планирање, реализација, презентација, евалуација) остваре као једнаковредне и да се вредновање рада ученика примени током целог процеса рада на теми.

Улога наставника

Наставник је модератор активности, припрема почетни материјал и води рачуна о исходима који су кумулативни и достижу се постепено кроз већи број различитих активности. Избору

материјала треба посветити велику пажњу имајући у виду узраст ученика, њихова интересовања и специфичност теме. Материјал треба да мотивише ученике да истражују, улазе у дискусију, образлажу своје ставове. Наставник је пратилац ученичких активности и, уколико је потребно, давалац додатних подстицаја, али не и готових решења. Потребно је подстицати радозналост, аргумендовање, креативност, рефлексивност, истрајност, одговорност, аутономно мишљење, сарадњу, једнакост међу половима.

Праћење, вредновање и оцењивање

У формативном вредновању наставник би требало да промовише одељенски дијалог, користи питања да би генерисао податке из ђачких идеја, али и да помогне развој ђачких идеја, даје ученицима повратне информације, а повратне информације добијене од ученика користи да прилагоди подучавање, охрабрује ученике да оцењују квалитет свог рада итд. За сумативно оцењивање разумевања и вештина научног истраживања ученици би требало да решавају задатке који садрже неке аспекте истраживачког рада, да садрже новине тако да ученици могу да примене стечена знања и вештине, а не само да се присете информација и процедура које су запамтили, да садрже захтеве за предвиђањем, планирањем, реализацијом неког истраживања и интерпретацијом задатих података.

Извори информација

Програм Примењене науке се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени. Ученици се подстичу да користе што различитије изворе информација и да имају према њима критички однос. Током реализације програма, ученици се охрабрују да користе релевантне изворе знања. Циљ је јачати ученике да се ослањају на сопствене снаге, да развијају осећај компетентности у раду са подацима. Препоручује се коришћење материјала и ресурса са сајта Центра за промоцију науке, са сајтова Научних клубова при Регионалним центрима, као и других домаћих и међународних сајтова и портала.

Препоручена литература

Интернет адресе које су корисне за могуће идеје за реализацију програма:

- www.science-on-stage.eu/page/display/5/5/1290/istage-2-smartphones-in-science-teaching
- www.cpn.rs
- www.scientix.eu
- www.go-lab-project.eu
- www.scienceinschool.org
- www.science-on-stage.eu
- За учешће на међународним пројектима чије су теме у складу са циљем овог програма: World Space Week, Chem generation www.firstlegoleague.org
- За коришћење рачунарских симулација: <https://phet.colorado.edu/sr/>

Програм допунске, додатне и припремне наставе

Додатна и допунска настава реализоваће се уколико постоји потреба за додатном подршком редовној настави. Биће организована на начин примене другачијег приступа ученицима путем индивидуализације наставе и диференцијације захтева у складу са потребама сваког појединца.

Ученик је у обавези да остварује допунску наставу ако се процени да је то потребно. Говорећи о додатној настави, наглашава се унапређење постигнућа и продубљивање знања на одређеном модулу.

Припремна настава изборног програма Примењене науке реализоваће с еза ученике који су упућени на полагање разредног односно поправног испита. Сходно томе, настава ће се остварити у обиму од најмање 10% од укупног годишњег броја часова из програма Примењене науке.

Програм Примењене науке 1

Циљ учења изборног програма

Циљ учења изборног програма Примењене науке 1 је да допринесе развоју научне и технолошке компетенције ученика, тј. развој научног погледа на свет, система вредности и способности потребних за одговорну улогу у друштву и даљи лични и професионални развој, посебно у области здравља и заштите биодиверзитета.

Разред и смер: Трећи разред, друштвено-језички и природно-математички смер Недељни фонд часова: 2

Годишњи фонд часова: 74

Садржаји:

„Употреба GPS-а за праћење кретања угрожених врста животиња“

„Поремећаји понашања у исхрани - од дијете до анорексије“; „Квалитет и безбедност хране“; „Технологија хране“; „Природни пигменти“; „Деловање фарбе за косу на организам човека“; „Структурна обојеност“; „ Аутоимуне болести“; „Утицај буке на здравље човека и животну средину.“

„Употреба GPS-а за праћење кретања угрожених врста животиња“: Угрожене врсте; Радио таласи, Геостационарни сателити; GPS систем позиционирања у простору; Мониторинг кретања јединки.

„Поремећаји понашања у исхрани - од дијете до анорексије“: Исхрана; Дијета; Поремећаји у исхрани.

„Квалитет и безбедност хране“: Кварење (квалитет) хране; Безбедност хране; Микроорганизми; Тешки метали, пестициди.

„Технологија хране“: Прехрамбени производи; Хемијске промене састојака; Амбалажа и паковање; Прописи.

„Природни пигменти“: Физичке особине светлости; Фотосинтетички пигменти (хлорофили, каротеноиди): хемијска структура и биолошке улоге; Папирна хроматографија; Практична примена природних пигмената

„Деловање фарбе за косу на организам човека“: Длака човека: грађа и биолошке функције; Својства и хемијски састав пигмента меланина; Основне хемијске реакције при бојењу косе; Утицај боја за косу на људско здравље и животну средину; Развој технологије у производњи боја за косу.

„Структурна обојеност“: Двострука (дуална) природа светлости; Грађа људског ока и начин виђења боја; Дифракција, рефлексija и интерференција светлости; Структурна обојеност у природи; Примена структурне обојености у индустрији, инжењерству и оптичким технологијама.

„Аутоимуне болести“: Типови аутоimunих болести; Узроци и симптоми изазвани: инфекцијом Епштаин-Баровим вирусом, поремећајем микробиома црева, токсичним

хемикалијама, исхраном, стресом, пестицидима, тешким металима, фарбама за косу и козметичким производима; Лечење.

„Утицај буке на здравље човека и животну средину“: Звучни талас и звучно поље; Чуло слуха човека – чујни опсег и праг чујности; Чујни опсег код животиња – разлике у односу на човека; Извори буке, утицај буке на човека и живи свет, могућности и начини заштите. **Исходи**

По завршетку програма ученик ће бити у стању да:

- разликује фундаменталне и примењене науке;
- процењује значај и утицај научних достигнућа на свакодневни живот;
- образложи значај примене зелених принципа у оквиру нових научних и технолошких достигнућа;
- истражује, анализира и критички процењује резултате истраживања;
- прикупља, анализира и обрађује резултате мерења;
- осмишљава и предузима истраживање у решавању проблема, одговорно се односећи према свом животу, животу других и животној средини;
- образложи позитиван став према стицању научних знања и примени научне методологије.

По завршетку разреда, ученик ће бити у стању да:

- осмисли и реализује пројекат одговорно се односећи према себи, сарадницима, животној средини и културном наслеђу;
- образложи избор теме/идеје пројекта/истраживања, циљ и план рада кроз вештину јавног говора и преговарања;
- планира и управља ресурсима усмерен на достизање реалних циљева;
- формулише истраживачко питање и задатак;
- прикупи, одабере и обради информације релевантне за истраживање, користећи ИКТ и поуздане изворе информација;
- прикаже и образложи резултате истраживања са различитих аспеката;
- сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и интересима, дајући лични допринос постизању договора и афирмишући толеранцију и равноправност у дијалогу;
- критички процени сопствени рад и рад сарадника у групи.

Разред и смер: Четврти разред, друштвено-језички и природно-математички смер **Надељни фонд часова: 2**

Годишњи фонд часова: 66

Садржаји:

„Tattoo пигменти у људској кожи“, „Утицај сунчевих зрака на жива бића“,

„Конформација протеина и протеинопатије“, „Генска терапија“, „Crispr/cas – нова технологија за уређивање генома“, „Нанотехнологија у медицини“, „Утицај радиоактивног зрачења на

организме“, „Припрема узорка и савремене инструменталне методе у детекцији супстанци“, „Мониторинг алергених биљака“, „Анализа ДНК и протеинских секвенци употребом биоинформатичких алатки“

„Tattoo пигменти у људској кожи“: Грађа и функције коже човека; Органске и неорганске хемијске супстанце као састојци пигмената за тетоважу; Реакције пигмената са компонентама коже; Утицај пигмената за тетоважу на људско здравље и животну средину; Тетоважа и бојење тела као културолошки феномен током развоја цивилизације; Употреба ласерских зрака у уклањању боја за тетоважу.

„Утицај сунчевих зрака на жива бића“: Ћелије и ћелијске органеле задужене за продукцију меланина: меланоците (меланофоре), меланозоми; Биолошке функције меланина; Хемијска структура и биолошка улога витамина Д; Физичке особине UV зрачења (UVA и UVB). Физичка и хемијска заштита од прекомерног Сунчевог зрачења; Позитивни и негативни ефекти деловања Сунца на здравље људи; Варијабилност количине и састава меланина у људским популацијама.

„Конформација протеина и протеинопатије“: Протеини; Конформација протеина; Нативна конформација протеина; Рендгенска кристалографија; Функција протеина у ћелији; Денатурација протеина; Агрегација протеина; Протеинопатије.

„Генска терапија“: Ген; Наследне болести: моногенске и полигенске; Генска терапија соматских и герминативних ћелија; Вирусни и невирусни носачи гена који се користе у генској терапији; In vivo и ex vivo приступи у спровођењу генске терапије; Ограничења генске терапије; Етички проблеми везани за генску терапију.

„Crispr/cas – нова технологија за уређивање генома“: CRISPR/Cas као имунски систем бактерија; CRISPR/Cas као технологија за уређивање генома; Протеин Cas и водич РНК; Микроскопија атомских сила; Примена технологије CRISPR/Cas у: лечењу наследних болести, производњи генетички модификованих биљака, откривању нових лекова; Ограничења технологије CRISPR/Cas; Етички проблеми везани за примену технологије CRISPR/Cas.

„Нанотехнологија у медицини“: Нанотехнологија; Наночестице; Нанороботи; Наномедицина.

„Утицај радиоактивног зрачења на организме“: Радиоактивно зрачење; Мерење радиоактивности и дозиметрија; Биолошки ефекти зрачења; Јонизујућа болест; Радиоактивно загађење животне средине; Заштита од радиоактивног зрачења.

„Припрема узорка и савремене инструменталне методе у детекцији супстанци“: Узорак за анализу; Методе припреме узорка за анализу; Принципи на којима се заснивају савремене методе за детектовање супстанци; Супстанце од интереса за детекцију у одабраном узорку; Резултати анализа у функцији заштите здравља људи; Резултати анализа у функцији заштите животне средине; Комуникација са корисницима резултата инструменталних анализа.; Акредитационо тело Србије.

„Мониторинг алергених биљака“: Геолоцирање алергених биљака; Explorer for ArcGIS и GoogleEarth Анализа распрострањености алергених биљака у околини.

„Анализа ДНК и протеинских секвенци употребом биоинформатичких алатки“: Нуклеотидна секвенца у ДНК (ДНК секвенца); Ген; Алел; Аминокиселинска секвенца протеина (протеинска секвенца); Биоинформатичка анализа секвенце ДНК/ протеина; Тачкасте

мутације/полиморфизми (синонимни и несинонимни); Резистенција на антибиотици; Узрочне мутације моногенских наследних болести.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- осмисли и реализује пројекат односећи се одговорно према преузетим обавезама, сопственом здрављу, сарадницима, животној средини и културном наслеђу;
- образложи избор теме/идеје пројекта/истраживања, циљ и план рада, кроз вештину јавног говора и преговарања;
- планира и управља ресурсима водећи рачуна о достизању реалних циљева;
- формулише истраживачко питање и задатак;
- прикупи, одабере и обради информације релевантне за истраживање, користећи ИКТ и поуздане изворе информација, поштујући правила чувања приватности података;
- прикаже и образложи резултате истраживања са различитих аспеката, користећи језик и стил комуникације који су специфични за поједине научне и техничке дисциплине;
- сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и интересима, дајући лични допринос постизању договора, афирмишући толеранцију и равноправност у дијалогу;
- критички и аргументовано процени сопствени рад и рад сарадника у групи, тако да унапреди рад групе;
- процени значај нових научних и технолошких достигнућа и утицај науке на свакодневни живот, развој културе и уметности.

Планирање наставе и учења (организациона питања, рад на темама)

Број часова по темама, као и број и редослед тема дефинисани су Годишњим планом рада школе. За овај изборни програм дефинисани су исходи програма за крај разреда. У оквиру сваке теме и наставне јединице у којима се она обрађује, формулисани су исходи који су рефлексивни исходи за крај разреда и индикатора међупредметних компетенција, а садрже специфичности везане за конкретну тему.

Начин и поступак остваривања програма:

Програм се реализује у „online” окружењу, употребом ИКТ решења (Google classroom/meet, платформе за групни рад нпр. Jamboard, програме за обраду и презентовање резултата нпр. Google Slides, Power Point Presentation, Google Sheets, Docs, Forms, Web Designer...). Ученици се упућују на коришћење материјала и ресурса са сајта Центра за промоцију науке (<http://www.cpn.rs/>), Националне географије Србије (<https://nationalgeographic.rs/>), Научних клубова при Регионалним центрима као и других домаћих и међународних сајтова и портала (нпр. www.khanacademy.org, <https://www.cpn.edu.rs/>, <http://www.scientix.eu/>, <https://www.golabz.eu/>, <https://www.scienceinschool.org/>, <http://www.science-on-stage.eu/>,

www.kreativnaskola.zuov.gov.rs/,

www.buckinstitute.org/education/,

www.tehnologijahrane.com и други). Ученици се позивају да се укључе на домаћим и међународним пројектима и конкурсима чије су теме у складу са циљем овог програма. Применом ИКТ решења превазилазе се материјална, просторна и друга ограничења при

реализацији садржаја, и користе се различите рачунарске симулације и апликације за андроид уређаје.

Улога наставника

Током рада на одабраној теми наставник прати све фазе пројектне наставе, усмерава ток рада и вреднује рад ученика током целог процеса рада на теми.

Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици партиципирају, како прикупљају податке, како аргуменују, евалуирају, документују итд. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује постигнућа ученика, процес наставе и учења, као и да прати и вреднује себе и сопствени рад. Све што се покаже добрим и ефикасним треба и даље користити у наставној пракси, а све што се покаже као недовољно ефикасно требало би унапредити.

Праћење, вредновање и оцењивање

Наставник континуирано прати напредак ученика. Рад ученика се оцењује формативно и сумативно. За сумативно оцењивање разумевања и вештина научног истраживања ученици би требало да решавају задатке који садрже аспекте истраживачког рада, да садрже новине тако да ученици могу да примене стечена знања и вештине и да садрже захтеве за предвиђањем, планирањем, реализацијом неког истраживања и интерпретацијом добијених података. У формативном вредновању требало би промовисати групни дијалог, користити питања да би се генерисали подаци из ђачких идеја, помоћи развоју ђачких идеја, дати ученицима повратне информације, а повратне информације добијене од ученика користити за прилагођавање подучавања и охрабривање ученика да оцењују квалитет свог рада.

Извори информација:

- www.khanacademy.org
- <http://www.nationalgeographic.rs/>
- <https://www.cpn.edu.rs/>
- <http://www.scientix.eu/>
- <https://www.golabz.eu/>
- <https://www.scienceinschool.org/>
- <http://www.science-on-stage.eu/>
- <https://kreativnaskola.zuov.gov.rs/>
- www.buckinstitute.org/education/
- www.tehnologijahrane.com
- <https://www.scienceinschool.org/content/go-bananas-biochemistry>
- <https://www.youtube.com/watch?v=gLsC4wlrR2>
- https://gateway.golabz.eu/os/pub/concord/interactives%25252Fsamples%25252F5-amino-acids.json/w_lab.htm
- <http://sitn.hms.harvard.edu/flash/2010/issue65>
- <https://www.sciencedaily.com/releases/2011/01/110118092624.htm>

- <https://www.nia.nih.gov/health/alzheimers-disease-fact-sheet>
- <https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/parkinsons-disease/symptoms-causes/syc-20376055>
- <https://hdsa.org/what-is-hd/overview-of-huntingtons-disease/>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Creutzfeldt%E2%80%93Jakob_disease
- <https://www.ninds.nih.gov/disorders/Patient-Caregiver-Education/Fact-Sheets/Amyotrophic-Lateral-Sclerosis-ALS-Fact-Sheet>
- <https://www.genetics.edu.au/publications-and-resources/facts-sheets/fact-sheet-23-gene-therapy>
- <https://www.yourgenome.org/facts/what-is-gene-therapy>
- <https://learn.genetics.utah.edu/content/genetherapy/success/>
- <https://www.livescience.com/58790-crispr-explained.html>
- <https://www.livescience.com/60938-a-breathtaking-new-gif-shows-crispr-chewing-up-dna.html>
- <http://sitn.hms.harvard.edu/flash/2019/arrival-gene-edited-babies-lies-ahead/>
- <https://www.understandingnano.com/nanotechnology-wound-healing.html>
- <https://en.wikipedia.org/wiki/Nanotoxicology>
- <https://www.esri.com/en-us/arcgis/products/explorer-for-arcgis>
- <http://monradrs.srbatom.gov.rs>

Програм допунске, додатне и припремне наставе

Додатна и допунска настава реализоваће се уколико постоји потреба за додатном подршком редовној настави. Биће организована на начин примене другачијег приступа ученицима путем индивидуализације наставе и диференцијације захтева у складу са потребама сваког појединца, уз интензивирање развијања вештине да се раздвоји битно од небитног и других виших менталних процеса попут анализе, синтезе и евалуирања. Ученик је у обавези да остварује допунску наставу ако се процени да је то потребно. Говорећи о додатној настави, наглашава се унапређење постигнућа и продубљивање знања на одређеном модулу. Додатна настава обухвата сложеније пројектне задатке, у блиској корелацији са сродним предметима. Путем додатне наставе, ученици ће подробније развијати вештине и умења презентовања података.

Припремна настава изборног програма Примењене науке 1 реализоваће се за ученике који су упућени на полагање разредног односно поправног испита. Сходно томе, настава ће се остварити у обиму од најмање 10% од укупног годишњег броја часова из програма Примењене науке 1.

Програм Примењене науке 2

Циљ учења изборног програма

Циљ учења изборног програма Примењене науке 2 је да допринесе развоју научне и технолошке компетенције ученика, тј. развоју научног погледа на свет, система вредности и способности потребних за одговорну улогу у друштву и даљи лични и професионални развој посебно у области технике.

Разред и смер: Трећи разред, друштвено-језички, природно математички смер Надељни фонд часова: 2

Годишњи фонд часова: 74

Садржаји:

„Од музике до буке“, „Енергија природе“, „Електронски склопови“,

„Примена програмирања у савременом друштву“, „Погони садашњости и будућности“.

„Од музике до буке“: Типови и извори буке у стамбеним објектима за становање и око њих; Мерење буке у стамбеним објектима; Звучна изолација; Мере заштите од буке; загађење околине буком; Законска регулатива везана за буку у стамбеним објектима.

„Енергија природе“: Начини добијања електричне енергије; Фото-електрични ефекат; Обновљиви извори енергије; Енергија добијена из фосилних горива; Позитивни и негативни ефекти појединих извора енергије на животну средину; Принцип рада термоелектрана, хидроелектрана и нуклеарних електрана; Процеси експлоатације нафтних бушотина и прераде нафте.

„Електронски склопови“: Полупроводничке компоненте; Мерни уређаји; Извори електричне струје; Електронска кола.

„Примена програмирања у савременом друштву“, Криптографија: Тајне поруке; Употреба хијероглифа за скривање значења текста; Комуникација, Цезарова шифра, енигма; Шифровање (криптовање) и дешифровање (декриповање). Педометар: Бројање корака; Утрошене калорије кретањем; Здрав начин живота и кретање; Може ли нам педометар помоћи да здравије живимо?

„Погони садашњости и будућности“: Галвански елементи; Електролиза, електролити; Галванизација, батерије, акумулатори; Сагоревање, клипне машине, мотори са унутрашњим сагоревањем, електромотори; Хибридни погон; Рециклажа.

Исходи

По завршетку програма ученик ће бити у стању да:

- разликује фундаменталне и примењене науке;
- процењује значај и утицај научних достигнућа на свакодневни живот;
- истражује, анализира и критички процењује резултате истраживања;
- прикупља, анализира и обрађује резултате мерења;
- осмишљава и предузима истраживање у решавању проблема, одговорно се односећи према свом животу, животу других и животној средини;
- исказе и образложи позитиван став према стицању научних знања и примени научне методологије;
- примењује фундаменталне законе физике, математике, хемије у електротехници, машинству, грађевинарству, технологији, пољопривреди и сл;
- користи ИКТ алате у процесу истраживања, обраде података и приказу резултата. По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:
- образложи избор теме/идеје пројекта/истраживања, циљ и план рада

- формулише истраживачко питање и задатак;
- прикупи, одабере и обради информације релевантне за истраживање, користећи различите поступке и савремене ИКТ алате;
- тумачи резултате истраживања са различитих аспеката;
- прикаже резултате истраживања користећи ИКТ технологију;
- сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и интересима, дајући лични допринос постизању договора и афирмишући толеранцију и равноправност у дијалогу;
- критички процени сопствени рад и рад сарадника у групи;
- дизајнира и реализује пројекат одговорно се односећи према себи, сарадницима, животној средини и културном наслеђу;
- процени значај нових научних и технолошких достигнућа и утицај науке на свакодневни живот

Разред и смер: Четврти разред, друштвено-језички и природно математички смер Недељни фонд часова: 2

Годишњи фонд часова: 66

Садржаји: „Енергетска ефикасност“; „Дизајн стамбеног простора“, „Фотографија, уметност и наука“; „Тесла, Пупин, Миланковић – творци нових научних теорија и технологија“; „Примена програмирања у савременом друштву“

„Енергетска ефикасност“: Потрошња енергије; Енергетски разреди; Кућни апарати и уређаји и њихова ефикасност; Како смањити потрошњу и повећати енергетску ефикасност?

„Дизајн стамбеног простора“: Стамбени простор; Дизајн; Грађевинарство; Архитектура; Ергономија; Инсталације.

„Фотографија, уметност и наука“: Како до добре фотографије? Научна фотографија; Макро фотографија, ултрабрза фотографија; Светлост, сочива, фотометрија, фотосензори.

„Тесла, Пупин, Миланковић“: Живот и дела научника; Открића, достигнућа, патенти Теслин „рат струја“; Пупин као „отац телекомуникација“; Миланковићев календар.

„Примена програмирања у савременом друштву“:

Аутоматизовано наводњавање; Биљке и услови за њихов раст; Карактеристике земљишта; Потребе за наводњавањем системи за наводњавање.

1. Анализа говора и текста; Анализа говорног сигнала; Параметри говорног сигнала; Основна учестаност говора; Аутоматска анализа говорног сигнала и текстова коришћењем Пајтон програмског језика.

Исходи

На крају разреда, ученик ће бити у стању да:

- образложи избор теме/идеје пројекта/истраживања, циљ и план рада;
- формулише истраживачко питање и задатак;

- прикупи, одабере и обради информације релевантне за истраживање, користећи различите поступке и савремене ИКТ алате;
- тумачи резултате истраживања са различитих аспеката;
- прикаже резултате истраживања користећи ИК технологију;
- сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и интересима, дајући лични допринос постизању договора и афирмишући толеранцију и равноправност у дијалогу;
- критички процени сопствени рад и рад сарадника у групи;
- дизајнира и реализује пројекат одговорно се односећи према себи, сарадницима, животној средини и културном наслеђу;
- процени значај нових научних и технолошких достигнућа и утицај науке на свакодневни живот.

Планирање наставе и учења (организациона питања, рад на темама)

За овај изборни програм дефинисани су исходи програма у комплетном трајању и исходи програма за крај разреда. Исходи програма би требало да буду достигнути до краја реализације програма у целини. Разредни исходи требало би да буду достигнути до краја разреда.

За сваку тему и наставне јединице у којима се она обрађује, потребно је формулисати исходе који су рефлексија исхода за крај разреда и индикатора међупредметних компетенција, а садрже специфичности везане за конкретну тему и проблем.

Начин и поступак остваривања програма

Реализацију програма започети постављањем питања на које тражимо одговор или проблема за који тражимо решење. Након почетног истраживања и дискусија о задатим проблемима/питањима ученике упутити на одабране чланке, снимке који обрађују појаву, производ, креацију и слично, као подстицај за разговор и одабир даљих тема за рад. Након тога би требало да се ученици изјасне о темама којима би се бавили, а наставник да подсети ученике на кључне елементе научног истраживања и вештине које могу да развију оваквим начином рада. Сви заједно би требало да договоре правила понашања током групног рада. У зависности од предзнања и искуства ученика иста тема у различитим групама може бити реализована на различите начине. Наставник је модератор активности, припрема почетни материјал и води рачуна о исходима који су кумулативни и достижу се постепено кроз већи број различитих активности. Избору мотивационог материјала треба посветити велику пажњу имајући у виду узраст ученика, њихова интересовања и специфичност теме. Материјал треба да мотивише ученике да истражују, улазе у дискусију, образлажу своје ставове. У реализацији програма требало би максимално користити различита ИКТ решења: платформе за учење, сарадњу у „облаку”, алата за презентовање и креирање различитих садржаја (презентација, постера, филмова, инфографика, сајтова, блогова и сл.). Препоручује се коришћење материјала и ресурса са сајтова релевантних домаћих и страних институција. Применом ИКТ решења могу се превазићи и евентуална материјална, просторна и друга ограничења при реализацији садржаја, тако што се могу користити рачунарске симулације и апликације. **Праћење, вредновање и оцењивање**

У настави оријентисаној ка достизању исхода прате се и вреднују процес наставе и учења, постигнућа ученика (продукти учења) и сопствени рад. Наставник треба континуирано да прати

напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици партиципирају, како прикупљају податке, како аргументују, евалуирају, документују итд. Да би вредновање било објективно и у функцији учења, потребно је ускладити нивое исхода и начине оцењивања. Сумативно оцењивање обухвата начин на који ученик прикупља, анализира, обрађује податке, како ради у тиму и како представља кључне елементе пројекта. На интернету, коришћењем кључних речи outcomeassessment (testing, forms, descriptive/numerical), могу се наћи различити инструменти за оцењивање и праћење. У формативном вредновању наставник би требало да промовише групни дијалог, да користи питања да би генерисао податке из ђачких идеја, али и да помогне развој ђачких идеја, даје ученицима повратне информације, а повратне информације добијене од ученика користи да прилагоди подучавање, охрабрује ученике да оцењују квалитет свог рада. Избор инструмента за формативно вредновање зависи од врсте активности која се вреднује. Када је у питању нпр. практичан рад (тимски рад, пројектна настава, теренска настава и слично) може се применити „чек листа” у којој су приказани нивои постигнућа ученика са показатељима испуњености, а наставник треба да означи показатељ који одговара понашању ученика. У процесу оцењивања добро је користити портфолио (збирка докумената и евиденцијао процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика. Предности коришћења портфолија су вишеструке: омогућава континуирано и систематско праћење напредовања, подстиче развој ученика, представља увид у праћење различитих аспеката учења и развоја, представља подршку у оспособљавању ученика за самопроцену, пружа прецизнији и поузданији увид у различите области постигнућа (јаче и слабе стране) ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа од великог је значаја ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, а који су у складу са Правилником о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

Улога наставника

Наставник је пратилац ученичких активности и, уколико је потребно, давалац додатних подстицаја, али не и готових решења. Потребно је подстицати радозналост, аргументовање, креативност, рефлексивност, истрајност, одговорност, аутономно мишљење, сарадњу, једнакост међу половима. Током рада на одабраној теми неопходно је водити рачуна да се све фазе пројектне наставе остваре као једнако вредне и да се вредновање рада ученика примени током целог процеса рада на тему. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, процеса наставе и учења и себе и сопствени рад. Све што се покаже добрим и ефикасним треба и даље користити у наставној пракси, а све што се покаже као недовољно ефикасно требало би унапредити.

Извори информација

Програм Примењене науке 2 се не базира на на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени. Ученици се подстичу да користе што различитије изворе информација и да имају према њима критички однос. Током реализације програма,

ученици се охрабрују да користе релевантне изворе знања. Циљ је јачати ученике да се ослањају на сопствене снаге, да развијају осећај компетентности у раду са подацима.

Програм допунске. додатне и припремне наставе

Додатна и допунска настава реализоваће се уколико постоји потреба за додатном подршком редовној настави. Биће организована на начин примене другачијег приступа ученицима путем индивидуализације наставе и диференцијације захтева у складу са потребама сваког појединца, уз интензивирање развијања вештине да се раздвоји битно од небитног и других виших менталних процеса попут анализе, синтезе и евалуирања. Ученик је у обавези да остварује допунску наставу ако се процени да је то потребно. Говорећи о додатној настави, наглашава се унапређење постигнућа и продубљивање знања на одређеном модулу. Додатна настава обухвата сложеније пројектне задатке, у блиској корелацији са сродним предметима. Путем додатне наставе, ученици ће подробније развијати вештине и умења презентовања података.

Припремна настава изборног програма Примењене науке 2 реализоваће с еза ученике који су упућени на полагање разредног односно поправног испита. Сходно томе, настава ће се остварити у обиму од најмање 10% од укупног годишњег броја часова из програма Примењене науке 2.

Програм Уметност и дизајн

Циљ учења изборног програма

Циљ учења изборног програма уметност и дизајн је да ученик кроз истраживање уметности и стваралачки рад развија осетљивост за естетику, креативност, радозналост и мотивацију за стварање и изражавање у различитим медијима, као и да формира навику да се континуирано укључује у уметнички и културни живот заједнице.

Разред и смер: Први разред, друштвено-језички смер, природно-математички смер и смер за ученике са посебним способностима за спорт

Недељни фонд часова: 1

Годишњи фонд часова: 37

Садржаји: Две теме „Инспирација“ и „Обједињене уметност“

„Инспирација“ (садржај): Уметничка дела као инспирација. Природа као инспирација. Модни трендови. Стилони у уметности.

„Обједињене уметности“ (садржај): Спектакл. Мјузикл. Уметност оглашавања. Уметнички пројекти у Србији.

Исходи

По завршетку програма ученик ће бити у стању да:

- разматра сличности, разлике и повезаност различитих уметности;
- реализује идеје уважавајући принципе одабраних уметничких дисциплина;
- користи релевантне изворе за истраживање остварења и појава у уметности;

- користи разноврсне податке као подстицај за стваралачки рад;
- презентује идеје, радове и уметничка остварења у одабраном медију;
- предлаже садржаје или активности у којима се повезују различите уметности;
- комуницира учтиво, јасно и аргументовано уз уважавање различитих мишљења, идеја и естетских доживљаја; исказује утисак о естетичким квалитетима уметничких дела;
- просуђује, критички, утицај уметности на здравље;
- учествује, према сопственим способностима и интересовањима, у истраживању, смишљању, планирању и реализацији мањег пројекта.

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- користи одабрану информацију као подстицај за стваралачки рад;
- презентује идеју, примере или рад према договореним критеријумима;
- учествује у осмишљавању, планирању и реализацији једноставног пројекта;
- презентује идеју, примере или рад према договореним критеријумима.

Разред и смер: Други разред, друштвено-језички смер, природно-математички смер
Недељни фонд часова: 1

Годишњи фонд часова: 37

Садржаји: Три теме „Контекст“, „Тело“ и „Интермедија“

„Контекст“ (кључни појмови садржаја): Уметничко дело у контексту; Уметност, идеје и идеологије; Site specific пројекти; Ангажована уметност; Примењене уметности; Звук и слика у контексту; Музика и игра у различитим деловима света; Музика и игра у различитим деловима Србије; Музика и покрет; Плес и визуелна уметност; Реч и слика (Илуминирани манускрипт, Од средњовековног манускрипта до дневне штампе); Књижевници који су сами илустровали своја дела; Уређење животног простора у савременом свету; Дизајн пермакултуре и самоодржива насеља; Пејзажна архитектура; Релациона уметност; Партиципативна уметност...

„Тело“ (кључни појмови садржаја): Стереотипи лепоте тела; Од античког тела до тела у средњовековној уметности; Тело у Западној уметности: од ренесансе до Боди арта; Тело идеје, идеје тела: Тело и идеологија; Тело извођача: тело које плеше, глуми, пева; Глума или перформанс?

„Интермедија“ (кључни појмови садржаја): Савремене уметничке праксе; Нови медији; Савремене уметничке манифестације у свету и код нас; Уметнички/музички фестивали у свету и код нас; Мултимедијалне представе; Виртуелни музеј; Сајмови науке и уметности; Спој различитих уметничких пракси.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- на примеру одабраног дела анализира на који начин контекст настанка дела одређује његове карактеристике;
- аргументовано изражава своје мишљење о уметничким остварењима, активностима и

акцијама у односу на контекст;

- указује на сличности, разлике и повезаност које уочава на одабраним примерима различитих уметности насталих у сличним или различитим контекстима;
- указује на сличности, разлике и повезаност које уочава на одабраним примерима уметности насталих у различитим медијима;
- анализира идејне и идеолошке садржаје у начинима представе тела;
- анализира неуметничке и пропагандне садржаје и друштвене појаве које угрожавају људска права;
- користи одабране уметничке и друштвене феномене као подстицај за самостални или тимски стваралачки рад;
- одабере истраживачку активност у складу са својим интересовањима;
- одабере медиј за реализацију свог рада у складу са својим интересовањима и актуелним могућностима;
- критички процењује изворе, податке и информације које користи за истраживање;
- кроз размену са вршњацима или у контакту са широм локалном заједницом предлаже активности и акције везане за решавање актуелних проблема у свом окружењу кроз уметничке партиципативне праксе;
- у контакту са новим уметничким праксама виђеним на уметничким манифестацијама у окружењу или на интернету, анализира употребу нових медија;
- указује другима на значајна дела, пројекте и манифестације у култури који доприносе очувању културног идентитета; предлаже уметничке активности и пројекте који повезују вршњаке у земљи, окружењу и свету;
- афирмише здраве стилове живота кроз уметничке активности; документује своје активности у изабраном медију;

Разред и смер: Трећи разред, друштвено-језички смер, природно-математички смер
Недељни фонд часова: 2

Годишњи фонд часова: 74

Садржаји: Три теме „Структура“, „Преображај“ и „Израз“

„Структура“ (кључни појмови садржаја): Структуре које ствара природа и структуре које ствара човек; Фрактали; Модуларност у уметности; Могући и немогући објекти; Оптичке варке; Од камере обскуре до дигиталне камере; Анимација; Специјални ефекти; Музички ефекти.

„Преображај“ (кључни појмови садржаја): Књижевно дело као повод; Графички дизајн; Дизајн употребних предмета; Design thinking; Communication design; Развој уређења ентеријера.

„Израз“ (кључни појмови садржаја): Класична и дигитална изложба; Различити видови наступа кроз историју; Сценски наступ; Сценски костим; Кретање; Пантомима; Неми филм; Боја и звук; Необични инструменти; Музика и технологија; Аудио књига; Представљање себе и свог дела.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- на примеру одабраног дела селекује познато од непознатог и битно од небитног;
- указује на елементе и/или међусобни однос елемената уметничког дела који на њега остављају најјачи утисак;
- дискутује о функционалним, естетским и историјским аспектима уметничког дела износећи своје ставове учтиво и аргументовано;
- анализира, на одабраним примерима, како се различите врсте уметности повезују у смислену целину;
- учествује у мултидисциплинарним пројектима; истражује нове медије.

Разред и смер: Четврти разред, друштвено-језички смер, природно-математички смер

Надељни фонд часова: 2 Годишњи фонд часова: 66

Садржаји: Три теме „Ауторство“, „Окружење“ и „Интердисциплинарност“

„Ауторство“ (кључни појмови садржаја): Оригинал, репродукција, копија и цитат; Коауторство; Апропријација у уметности; Аутори и њихова дела; Независни живот уметничког дела; Филмовани роман: Ауторско и народно стваралаштво

„Окружење“ (кључни појмови садржаја): Комерцијална уметност, Комерцијализација уметности; Другачија садашњост; Архитектура и технологија; Електронски часопис, сајт и блог.

„Интердисциплинарност“ (кључни појмови садржаја): Видео спот; Дигиталне игре; Апликације; Хепенинг и перформанс; Уметнички протест; Хуманитарна акција.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- указује на одабраним примерима на везу уметности и науке;
 - преиспитује чињенице и тумачи их са више аспеката; повезује у самосталном раду различите врсте уметности;
 - презентује властите идеје, предлоге и решења на креативан начин;
 - препознаје сопствену успешност у самосталном уметничком изражавању;
 - креира нова и оригинална решења на основу разумевања концепта понуђених примера уметничких дела;
 - прати актуелна уметничка догађања и износи о њима властите критичке ставове;
 - показује интересовање за активнијим личним ангажманом у културном животу.
- Планирање наставе и учења (организациона питања, рад на темама)

Изборни програм Уметност и дизајн интегрише, односно међусобно прожима и синтетише, перспективе више уметничких дисциплина у нову целину. Планом је предвиђено да га ученици могу бирати током целог гимназијског школовања.

Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све изборне програме и упутство које изражава специфичности програма Уметност и дизајн. Програм доприноси развијању Кључних компетенција за целоживотно учење: комуникација на матерњем језику, комуникација на страном језику, математичке, научне и технолошке компетенције,

дигитална компетенције, учење учења, друштвене и грађанске компетенције, осећај за иницијативу и предузетништво, културолошка освешћеност и изражавање. Програм доприноси развијању Општих, међупредметних компетенција: компетенција за целоживотно учење, комуникација, рад са подацима и информацијама, решавање проблема, сарадња, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција, одговоран однос према здрављу, одговоран однос према околини, предузимљивост и оријентација ка предузетништву.

Програм омогућава ученицима: да се упознају са дешавањима и појавама у уметности данас и да својим деловањем допринесу уметничким и културним дешавањима у локалној средини; да открију како се повезују различите уметности, као и уметност и наука; да развијају опажање и креативне идеје; да уче како да користе различите податке као подстицај за стваралачки рад; да уче како да ефикасно сарађују и комуницирају, како да презентују радове и идеје; да размишљају, размењују мишљења и формирају вредносне судове са циљем поштовања и заштите људских права, да предузимају друштвено одговорне акције у циљу проналажења решења која су примењива и одржив, као и да остваре потребу да се изражавају у одабраним уметничким дисциплинама и медијима.

Програм пружа велику могућност прилагођавања интересовањима и способностима ученика кроз различите садржаје. Теме су подстицај за планирање истраживачких и пројектних активности које омогућавају достизање исхода и развијање међупредметних компетенција. Сваки исход је могуће остварити кроз различите методе и технике рада. У интегративном интердисциплинарном приступу, активности се планирају из перспективе ученика јер овакав приступ најбоље одговара учењу у стварном животу које интегрише и повезује садржаје различитих подручја. Овакав приступ подразумева активног ученика чији је фокус усмерен на решавање проблема, постављање питања и на активно тражења одговора.

У оквиру уметничких дисциплина препоручене теме за први разред могу се реализовати кроз: глуму (сценски покрет, дикција, техника гласа, драматургија, игре), музику (инструментална, вокална, вокално-инструментална и сценска), покрет: (плес/кореографија), филм (продукција, монтажа, режија), анимацију (цртана, глинена, уткарска, компјутерска), дизајн (костимографија, сценографија, графички, индустријски и модни дизајн, веб дизајн, типографија), сликање (плакати, мурали) фотографију (врсте кадрова, фотпросторна композиција у фотографији) и сл. У складу са специфичностима програма и просторно-техничким капацитетима препоручене теме у другом, трећем и четвртном разреду могу се реализовати кроз различите медије: слику (скице, цртежи, слике, плакати, књига уметника, мурали), фотографију (врсте кадрова, жанрови), акцију (перформанс, хепенинг, флеш моб, глума, игра, плес), музику (инструментална, вокална, вокално-инструментална и сценска), позориште (текст, глума, покрет, кореографија, сценографија), кратки филм (играни или анимирани (анимација цртана, глинена, луткарска или компјутерска), дизајн (графички, индустријски, модни дизајн, веб дизајн, костимографија, сценографија), амбијент (уређење ентеријера, архитектонско пројектовање), лични досије ученика и сл.

Остваривање оваквих програма доприноси развоју оригиналности, флексибилности, осетљивости и флуентности код ученика.

Теме наведене у програму изборног програма Уметност и дизајн треба схватити најшире могуће, јер су осмишљене као мотивација и подршка идејама и практичном искуству како наставника тако и ученика. Сваку тему је могуће сагледати из перспективе што већег броја уметничких

приступа. Остваривање програма почиње представљањем програма и тема и идентификовањем ученичких интересовања. Након избора теме/тема на којима ће ученици радити, односно њеној/њиховој операционализацији, бира се начин рада.

Начин и поступак остваривања програма

Теме се обрађују истраживачки и на пројектни начин што значи да не постоји унапред дефинисан сценарио активности. Он настаје спонтано у комуникацији са ученицима те иста тема у различитим групама може бити на различит начин реализована. Увођење ученика у теме остварује се путем вођеног разговора наставника и ученика и има за циљ да се „сагледа” са што више различитих аспеката, да се идентификује шта је све интригантано, спорно, нејасно, интересантно. Након избора теме на којој ће ученици радити, односно њеној операционализацији, бира се начин рада. Ученици се могу одредити да се поделе у мање групе којем ће радити на по једном питању у оквиру теме и касније упоређивати резултате, а могу изабрати да раде само на једном питању али различитим приступом.

Уводни часови су прилика да се сагледају знања, ставови, вредности и вештине које поседују ученици у вези са темом којом ће се бавити, и начином рада на теми путем вођеног разговора. Наставник треба да води разговор са ученицима на такав начин да они добију јасну слику о програму, чиме ће се бавити и на који начин. Осим тога, на уводним часовима дефинишу се правила понашања у групи, а наставник упознаје ученике са начином на који се прати њихово напредовање, како се вреднују и оцењују ученичке активности. Уводни часови не би требало да се сведу ни на какву проверу знања и вештина ученика путем усменог или писменог испитивања, као ни на предавање наставника.

Модули су заокружене целине са више тема или питања који представљају његове различите аспекте. Сваки модул се обрађује на истраживачки и пројектни начин.

Сваки модул захтева следећи низ активности: припрема почетног материјала (подстицаји), који има функцију мотивисања ученика за рад на модулу (подстицаји могу бити врло различити: историјски или актуелни догађаји, медијске вести, резултати истраживања, социјални експерименти, филмови, књиге, неке чињенице и слично; њихова улога је да провоцирају реакцију ученика, да их мотивише да дискусију, супротстављају мишљења, аргументују своје ставове и да даље истражују; посебно су подстицајни они материјали који садрже неку врсту когнитивног несклада, нелогичности или неочекиваности); следи дискусија о подстицајима (један час); представљање тема које су уз модул дате у програму (један час); ученици бирају теме којима желе да се баве и организују се - могу се одредити да се поделе у мање групе које ће радити на једном истом питању/проблеми истом методологијом и касније упоређивати резултате, или ће радити на истом питању/проблеми али различитим приступом, или ће више група радити на различитим темама. Уколико се за неку тему одредило само два ученика, онда ће они радити у пару. Формирање малих група треба да се заснива на интересовањима за тему, а не на личним преференцијама ко би са ким волео да ради;

Независно од тога за коју тему се ученици одреде, даљи рад треба да се одвија кроз: истраживачке активности, анализу прикупљених података, презентовање добијених резултата и документовање рада (врши се у свим фазама рада); осмишљавање/дизајнирање пројекта (припрема представе, филма, изложбе...); фазе у припреми пројекта подразумевају дефинисање:

проблема (на чему ће се радити), циља (шта се жели постићи), активности (шта ће се радити), динамике рада, поделе задужења начин провере остварености циља.

Активности и методе које су погодне за реализацију овог програма су: креативне радионице, рад на пројекту, покретање акција, реаговање на одређене теме, дискусије, дебате, играње улога, анализа информација, истраживање и анализа добијених резултата, прављење досијеа, вртлог идеја, студије случаја, промоције, организовање кампања и сл. Свака од тема треба сагледати из перспективе што већег броја уметничких приступа (визуелни – ликовни, графички; музички, драмски...) што води ка дефинисању садржаја у оквиру тема.

Програм се остварује кроз активности које ученици реализују у школи и ван ње. Препоручује се контакт са музејима и кустосима у локалној средини као ван ње путем интернета, затим са мрежом Републичког завода за заштиту споменика културе, археолошким локалитетима, координаторима различитих уметничких манифестација, који ученицима могу да помогну у остваривању њихових задатака/налога. На часовима се ученици договарају, планирају, размењују искуства о активностима које су спровели ван школе, помажу једни другима или обављају активности које су изводљиве у датим условима.

Активности на часу треба да се одвијају у атмосфери поверења, поштовања различитости, међусобног уважавања, конструктивне комуникације и демократске процедуре.

Улога наставника

Наставник је координатор и организатор свих активности ученика. Наставник планира којим својим активностима подстиче рефлексивност, радозналост, аргументовање, креативност, истрајност, одговорност, самосталност и континуирано документовање рада ученика. Да би то постигао, он мора унапред да осмисли своје активности и да припреми одговарајући материјал. Планирање остваривања изборних програма захтева извесну флексибилност и способност предвиђања у ком правцу ће се одвијати активности ученика, односно која врста помоћи и подршке ће им бити потребна. Наставник прати како ученици учествују, како сарађују, како решавају конфликте. Укључује се, кад процени да је неопходно. Не сузбија сукобе ако се они одвијају аргументима. Како у свакој групи постоје ученици који су мање укључени у заједнички рад, то решава давањем подстицаја без вршења притиска.

У процесу организације унутар групе, наставник посматра како ученици виде допринос групе у остваривању својих циљева и ствара опште колективно расположење да се циљеви остваре. Наставник је пратилац ученичких активности и уколико је потребно давалац додатних подстицаја, а никако готових решења. Наставник усмерава ученичке активности, подстиче и мотивише, пружа информације, помаже ученицима да организују активности, креира атмосферу у којој се ученичке активности реализују.

Како реализација програма треба да се одвија у складу са принципима активне, радионичарске и истраживачке наставе са сталним рефлексјама на одговарајуће појаве из друштва, посебан захтев за наставнике представља потреба за припремом стално нових, актуелних материјала који најбоље одговарају садржају, циљевима и задацима предмета. Они се могу наћи у различитим изворима информација, с тим да треба оспособити и охрабривати ученике да и сами проналазе материјале који су погодни за обраду на часовима

Наставник има важну улогу и у процесу праћења и вредновања ученичког рада. Он континуирано даје повратну информацију ученицима, која треба да буде јасна и увременења и помогне им да коригују свој рад. Такође, и наставник треба да добије од ученика повратну информацију о свом раду, што је драгоценост за његово даље планирање остваривања изборног програма.

Праћење, вредновање и оцењивање

Изборни програм Уметност и дизајн се бројчано оцењује и оцена улази у општи успех ученика. То подразумева да наставник континуирано прати активности ученика и њихов напредак у достизању исхода и развоју компетенција примењујући Правилник о оцењивању ученика у средњем образовању и испитању, у коме су дати критеријуми који укључују и елементе општих и међупредметних компетенција. Процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на индивидуалним усменим и писаним проверама.

Да би објективно проценио напредовање конкретног ученика у активностима, наставник може и треба да прати следеће показатеље: начин на који ученик учествује у активностима; како прикупља податке; како аргументује, евалуира, документује; квалитет постављених питања; способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима; разликовање чињенице од интерпретације; извођење закључка; прихватање другачијег мишљења; примена наученог; предвиђање последица; давање креативних решења; како ученици међусобно сарађују; како решавају сукобе мишљења; како једни другима помажу; да ли испољавају иницијативу; како превазилазе тешкоће; да ли показују критичко мишљење или критицизам; колико су креативни. дају креативна решења; како ученици међусобно сарађују; како решавају сукобе мишљења; како једни другима помажу; да ли испољавају иницијативу; како превазилазе тешкоће; да ли показују критичко мишљење или критицизам; колико су креативни. Бројчано вредновање рада у групи узима у обзир следеће елементе: рад у групи; познавање тематике; решавање задатка.

Када је у питању вредновање рада ученика на пројекту, онда се могу пратити следећи показатељи: колико прецизно одређује циљ пројекта; да ли консултује различите изворе информација; да ли доводи у везу избор активности пројекта са проблемом и циљем; да ли показује креативност у осмишљавању активности; колико пажљиво прикупља податке; да ли се придржава процедура; да ли правилно обрађује податке; да ли закључке доноси на основу валидних података; да ли документује активности на пројекту; какав је квалитет завршне презентације; како помаже другима; како сарађује; како дели информације од значаја за пројекат.

При примени сложенијих активности прати се и вреднује ток организације, међусобна сарадња ученика, поштовање процедура, уочавање тешкоћа, идентификација више различитих решења за уочени проблем, идентификација могућих помагача, овладавање вештином евалуације и вештином презентације постигнутог, размена искуства између група. Свака активност доприноси остварењу задатака.

Истовремено, наставник пружа подршку ученицима да и сами процењују сопствен напредовање и напредовање групе. Зато на крају сваког модула ученици треба да процењују сопствени рад и рад групе, идентификују тешкоће и њихове узроке, као и да дају предлог о другачијој организацији активности. Треба имати у виду да је у изборним програмима процес рада често

важнији од самих резултата. Из неуспелог истраживања или пројекта може се пуно тога научити и зато ученици не морају неминовно бити лоше оцењени.

По завршетку пројекта, односно једног модула или целог програма, ученици могу да изврше самопроцењивање. За то се може користити листа од неколико питања коју је наставник направио наменски за ту групу. Нека од питања могу бити: укратко напиши шта ти је било најзанимљивије, шта је било најтеже, шта си научио, које си вештине стекао, када би поново радио да ли би нешто променио, да ли си задовољан како си сарађивао са осталим члановима групе и др.

Вредновање активности се може обавити са групом тако што се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана посебно, односно може се применити тзв. вршњачко оцењивање.

Наставник може да вреднује и оцењује и: продукте рада (пано, лифлет, снимак, фотографија, представа, направљен костим...); јавни наступ; обављен интервју; исказану иницијативу; посредовање у разрешавању сукоба унутар групе.

Извори информација

Концепт изборних програма не базира се на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени. Напротив, ученици се подстичу да користе што различитије изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је јачати ученике да се ослањају на сопствене снаге, да развијају осећај компетентности у раду са подацима. Иако се очекује да ће се ученици у великој мери ослањати на интернет као брз и лако доступан извор информација, треба их охрабривати да користе и друге изворе као што су књиге, старе фотографије и разговор са људима што је важан извор информација у друштвеним наукама. Ученици треба да схвате да је животно искуство њихових бака и дека некад богатији и поузданији извор неких информација него интернет.

Препоручена литература

- Историја филма 1-2, Дејвид А.Кук
- Телевизијске серије, Жан-Пјер Ескенази
- Историја уметности XX века, кључ за разумевање, Дени Лауре
- Модерна уметност 1-2-3, Ђ.К.Арган/А.Б.Олива
- Балет и модерна игра, Сузан Ау
- Поетика модерне драме, Жан-Пјер Саразак
- Античко позориште, Гвидо Падуано • Виртуелна уметност, Оливер Грау
- Колективизам после модернизма, приредили Б.Стимонс/Г.Шолет Проширена литература
- Архитектура и дух времена, А. Кадијевић
- Књига о уметности за млад свет, Агнес и Мартин Конвеј
- Парадокс фикције – Огледи из савремене аналитичке естетике, Александра Костић [прир.],
- Етичка критика уметности, Александра Костић [прир.]

- Космополитски сјај београдског белог балета, Амра Латифић
- Дигитални двојници (Позориште у екранском свету), Ана Тасић,
- Стилони од праисторије до сецесије, Биљана Совиљ, Александар Ајзинберг,
- Српска авангарда и филм, Божидар Зечевић,
- Школа цртаног филма, Боривоје Довниковић Бордо,
- Култура, менаџмент, анимација, маркетинг, Бранимир Стојковић, Милена Драгићевић Шешић
- Културни туризам, Весна Ђукић Дојчиновић
- Шта гледаш?, Вил Гомперц
- Медијски спектакл и деструкција, Владислав Шћепановић
- Наука о музичким облицима, Властимир Перичић, Душан Сковран
- Практикум за увод у визуелне студије, Горан Гаврић
- 100 представа балета и уметничке игре наших простора, Гордан Драговић
- Лексикон савремене културе, Група аутора
- Школа за петпарачке приче, Предлози за другачији курикулум, Дејан Илић
- Историја филма 1-2, Дејвид А. Кук
- Историја уметности XX века, кључ за разумевање, Дени Лауре
- Уметност – кључни савремени мислиоци, Дирмид Костело и Џонатан Викери [прир.]
- Фотографија, Драгољуб Кажичић
- Модерна уметност 1770-1970-2000 I, Ђ. К. Арган / А. Б. Олива
- Естетика празнине, Ђанђорџо Пасквалото
- АРТМИКС, Ђермано Челант
- У трагању за уметничком формом, између књижевности, филма, позоришта и других медија, Ениса Успенски, Владимир Коларић [прир.]
- Енциклопедија Српског народног позоришта (е-издање)
- Поетика модерн драме, Жан-Пјер Саразак
- Теорија ритма са гледишта музичке писмености, Зорислава Васиљевић
- Опера у доба медија, Јелена Новак
- Како се организује филм, Либеро Солароли
- Култура у излогу: ка новој музеологији, Љиљана Гавриловић
- Музеји и граница моћи, Љиљана Гавриловић
- Основи драматургије, Љубиша Ђокић
- Разумети уметност, Марија Карла Прете
- Мода и одевање, Марина Коцарева Ранисављев
- Лексикон филмских и ТВ појмова, Марко Бабац [ур.]
- Техника филмске монтаже, Марко Бабац
- На путу к језику, Мартин Хајдегер

- Купите нешто и овде – Век рекламе. Инстант митологизација, Миланка Тодић, Владимир Пиштало
- Култура, менаџмент, анимација, маркетинг, Милена Драгићевић Шешић и Бранимир Стојковић
- Уметност и алтернатива, Милена Драгићевић Шешић
- Уметност и култура отпора, Милена Драгићевић Шешић
- Позоришни речник, Милован Здравковић
- Графички знак и симбол, Милош Ћирић
- Спектакли 20. века. Музика и моћ, Мирослава Лукић Крстановић
- Естетика музике, Мишко Шуваковић
- Уметност и политика, Мишко Шуваковић
- Глас и ништа више, Младен Долар
- Сезанова сумња – Око и дух и други огледи о уметности
- Нада Савковић, Театрољубље, Морис Мерло-Понти
- БИТЕФ – позориште, фестивал, живот, Наталија Вагапова
- Балкан као (филмски) жанр: слика, текст, нација, Невена Даковић
- Визуелне уметности за младе, Невена Хаџи Јованчић
- Мала збирка мисли уметника, Никол Масон, Јан Кодал
- Савремена архитектура 1-2-3, Никола Добровић
- Виртуелна уметност, Оливер Грау
- Простор и време у уметничким делима, Павел Флоренски
- Европски филм и друштвено насиље, Петар Љубојев
- Свет покретних слика, Петар Љубојев
- Празан простор, Питер Брук
- Филозофија као начин живљења, Пјер Адо
- Режијери о филмској режији, Радослав Лазић
- Девета уметност – Стрип, Ранко Мунитић
- Естетика анимације, Ранко Мунитић
- Зборник о анимацији, Ранко Мунитић
- Филмска слика и стварност, Ранко Мунитић
- Чудовишта која смо волели 1, 2, 3, 4, 5, Ранко Мунитић
- Капостмодерном позоришту – између антропологије и позоришта, Ричард Шекнер
- Баухаус – примењена естетика музике, театра и плеса, Санела Николић
- Музичко позориште као уметничка синтеза, Светозар Рапајић
- Историја српске уметности од 18-21 века, Слободан Малдини
- Лексикон архитектуре и уметничког занатства, Слободан Малдини
- Естетика у доба антимуетности, Сретен Петровић

- Балет и модерна игра, Сузан Ау
- Дobar дизајн / еко дизајн и одрживи развој, Тијана Поповић Пјешчић
- Теорија стваралачке интелигенције, Хосе Антонио Марина
- Основни проблеми режије, Хуго Клајн
- Нова музејска теорија и пракса, Џенет Марстин
- Балет и модерна игра, Џим Ратер, Сузан Ау
- Моћ креативности, Џона Лерер
- Уметност – кључни савремени мислиоци, Џонатан Викери, Дирмид Костело
- Комплетан графички дизајн, Рајан Кембри
- Дизајн ентеријера. Џени Гибс
- Дизајн данас, Шарлота Фил, Питер Фил
- Часови читања, Школски часови одржани у Ужичкој гимназији у оквиру фестивала На пола пута, Ружица Марјановић и Дејан Илић [прир.]
- Нова филмска Европа

Програм допунске, додатне и припремне наставе

Додатна и допунска настава реализоваће се уколико постоји потреба за додатном подршком редовној настави. Допунска настава остварује ако се процени да је то потребно ученику. Организоваће се тако што ће се применити другачији присту ученицима путем индивидуализације наставе и диференцијације захтева у складу са потребама сваког појединца, уз интензивирање развијања вештине да се раздвоји битно од небитног и других виших менталних процеса попут анализе, синтезе и евалуирања. Додатна настава обухвата сложеније пројектне задатке. Говорећи о додатној настави, наглашава се унапређење постигнућа и продубљивање знања на одређеном модулу.

Припремна настава реализоваће се за ученике који су упућени на полагање разредног односно поправног испита. Сходно томе, настава ће се остварити у обиму од најмање 10% од укупног годишњег броја часова из програма Уметност и дизајн.

Програм Основи геополитике

Циљ учења изборног програма

Циљ учења изборног програма Основи геополитике је усвајање основних геополитичких појмова, како би ученик могао да открије и анализира геополитичке интересе Србије и других држава, које оне остварују ослањајући се на предности географског положаја, историјског и културног наслеђа, друштвеног и економског развоја.

Разред и смер: Трећи разред, друштвено-језички и природно-математички смер Недељни фонд часова: 2

Годишњи фонд часова: 74

Садржаји: у питању су четири тематске области: „Увод и основни геополитички појмови“, „Међународне организације и процес регионалних интеграција“, „Савремени геополитички положај Србије“, „Географија култура и цивилизација“.

Тема „Увод и основни геополитички појмови“ обухвата: настанак геополитике као науке и геополитичке школе (немачка, британска, француска, америчка, руска и учење Јована Цвијића); геополитичке процесе и појмове (таласократија, телурократија, Римленд, Хартленд, империјализам, колонијализам, глобализација, Балканизација, европеизација, Брегзит, транзиција друштвеног система); откривање повезаности са другим сродним наукама (геостратегија, геоекономија, демографија, картографија, историја).

Тема „Међународне организације и процес регионалних интеграција“ садржи: формирање и начин функционисања међународних организација (ОУН, СТО, ЕУ, ЕАЕУ, ММФ, Светска банка, ЕБРД, ОПЕК, Г–20, БРИКС, ТПП, РСЕП, ШОС); регионалне процесе сарадње (ЦЕФТА, Мини Шенген, АСЕАН, НАФТА); откривање улоге војних блокова (НАТО и ОДКБ).

Тема „Савремени геополитички положај Србије“ подразумева: анализирање геополитичког положаја Србије и националног идентитета (са посебним освртом да је геополитички положај Србије резултат сложеног историјског процеса који се одвијао под утицајем сплета различитих фактора географског, етнографског, привредног, друштвеног, политичког и културно–

цивилизацијског карактера); распад СФРЈ и настанак нових држава на постјугословенском простору; транзиционе процесе на Балкану; национални идентитет и културу (како настаје национални идентитет и култура, који фактори утичу на њихово формирање, да ли се идентитет мења заједно са културом или не).

Тема „Географија култура и цивилизација“ обухвата: културне феномене и цивилизацијске процесе-глобализацију, неједнакост и сиромаштво, миграције, религије

,националну културу, мултикултурализам; како развој људске цивилизације утиче на пораст ксенофобије у савременом друштву; велика померања становништва условљена различитим интересима великих сила и сукобима широм света, као што је мигрантска криза изазвана ратовима у Авганистану и Сирији.

Исходи:

По завршетку програма ученик ће моћи да:

- преиспитује различите интересе држава, нација и појединаца у савременом друштву са становишта геополитике;
- критички сагледава предности и мане геополитичког положаја Србије и других држава; процењује значај и утицај културе и медија у геополитици и на основу тога доноси вредносне судове;
- самостално истражује, анализира и критички процењује добијене резултате о геополитичким феноменима, процесима и узрочно–последичним односима.

Након завршетка трећег разреда ученик ће бити у стању да:

- проналази одговарајуће изворе, анализира их, издваја битне информације и доноси закључке;
- у разговору показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на конструктиван начин;
- сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и интересима;
- процени сопствени и допринос других чланова у раду групе;
- примени основну методологију у проучавању и резултате представља у усменом, писаном и дигиталном облику;
- употребљава основне појмове и идеје геополитике;
- разликује основне геополитичке школе; анализира значај и улогу међународних организација и мултинационалних корпорација;
- испитује и аргументује значај учешћа Србије у регионалним и међународним организацијама за њен геополитички положај;
- открива сличности и разлике између геополитичког положаја Србије данас и у прошлости;
- проучава и објашњава савремене геополитичке догађаје и процесе у Србији и свету;
- критички сагледава утицаје различитих геополитичких чинилаца на формирање личног и националног идентитета;
- критички открива утицај глобализације на савремене културно•цивилизацијске идентитете;

- разматра улогу религије у савременим геополитичким феноменима и процесима;
- прави везу између сиромаштва, политичке нестабилности и миграција у геополитичком контексту.

Разред и смер: Четврти разред, друштвено-језички и природно-математички смер Недељни фонд часова: 2

Годишњи фонд часова: 66

Садржаји: у питању су четири тематске области: „Геополитика ресурса“, „Геополитика културе и медија“, „Геополитичка оријентација Србије“, „Савремена геополитичка жаришта“.

Тема „Геополитика ресурса“ обухвата: дискусију о нуклеарној енергији, одрживом развоју, технолошкој дистанци, енергетској безбедности и ученик долази до закључка о значају ресурса за геополитику; разговор о технолошком развоју међу државама света; откривање утицаја природних ресурса на изазивање криза и међународних сукоба; причу о одрживом развоју као темељу опстанка планете Земље за све садашње и будуће генерације.

Тема „Геополитика културе и медија“ садржи: проучавање и анализирање појма „меке моћи“ (мода, исхрана, спорт, филм, тв серије, музика); дискусију о позитивном и негативном утицају друштвених мрежа (њихова злоупотреба од стране националних безбедносних агенција); анализирање појма медијске и вредносне манипулације, који се користи у свим сферама живота.

Тема „Геополитичка оријентација Србије“ односи се на: упоређивање граница Србије кроз историју и у данашње време; анализирање спољне политике земље; питање војне неутралности и односа према војним блоковима у свету; разматрање геополитичког положаја Републике Србије на Балкану и Европи; последице распада СФРЈ на усвајање политике одбране српског народа и заштиту њихових интереса у постјугословенском простору; очување територијалног суверенитета и интегритета земље, посебно на простору Косова и Метохије.

Тема „Савремена геополитичка жаришта“ обухвата: анализирање актуелних територијалних спорова у свету, који доводе до сукоба на локалном, регионалном и светском нивоу; откривање глобалних и регионалних центара моћи који доносе најважније одлуке о рату и миру; управљање дугорочним кризама као интерес појединих великих сила и њихово „оправдање“ за мешање у сукобе на одређеном простору; анализирање појма тероризам, како је настао и на који начин се борити против њега; разумевање колико је живот људи у подручјима сукоба тежак и неизван.

Исходи

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- проналази одговарајуће изворе, анализира их, издваја важне информације и доноси закључке;
- у дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, разговара на конструктиван начин;
- у сарадњи са другим ученицима учествује у дизајнирању и спровођењу истраживања и пројекта; сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и интересима;

- процени сопствени и допринос других чланова у раду групе; примени основну методологију у истраживању и резултате представља у усменом, писаном и дигиталном облику; користи основне појмове и идеје геополитике; уочи зависност технолошког развоја и геополитичког и геоекономског положаја држава;
- прави везу између управљања ресурсима и политике одрживог развоја;
- на примерима идентификује утицај елемената „меке моћи” на геополитички положај држава;
- критички се односи према медијским садржајима и њиховом утицају;
- открива везу између историјских промена граница модерне српске државе и ширих геополитичких прилика;
- процени значај очувања или одрицања од суверенитета и важност државе за грађанина у модерном свету; просуђује геополитичке интересе Србије;
- открива на конкретним примерима улогу геополитичких фактора у локалним, регионалним и глобалним сукобима;
- разматра улогу религије у савременим геополитичким феноменима и процесима; на конкретним примерима тумачи узроке и последице савремених сукоба.

Планирање наставе и учења (организациона питања, рад на темама)

Изборни програм Основи геополитике припада групи интердисциплинарних програма, које ученици могу бирати у трећем и четвртном разреду. Овај програм утиче на остваривање општих исхода образовања и васпитања и развоју кључних и међупредметних компетенција. Ученик ће компетенције развијати кроз учење на основу искуства, преиспитивање личних ставова, као и анализом сопственог начина размишљања у складу са актуелним дешавањима на локалном, националном и глобалном нивоу. Пружено је више могућности за учење путем решавања проблема, акценат је стављен на међусобну сарадњу ученика, активно учешће у креирању тока наставе и разноврснију употребу савремених технологија у образовне сврхе. У првом плану је проблемско учење, његов развој и стицање знања које се одвија током истраживачких пројеката. Пошто у остваривању програма Основи геополитике учествују ученици из различитих одељења, један од циљева је и да се они боље упознају и омогући боља сарадња између више наставника (предметна корелација).

Задатак наставника је да упозна ученике са темама и кључним појмовима садржаја, које може да допуни, ако сматра да је то потребно, водећи рачуна да оне одговарају интересовању ученика. Корелација са другим предметима, пре свега историјом и географијом, је веома важна и на тај начин ће ученик стећи целокупну слику дешавања на неком простору и биће у стању да одређени догађај анализира сложеније, упоређујући више аспеката (геополитичке, историјске и географске факторе).

У остваривању исхода предмета код ученика треба да се развију исправни вредносни ставови, који ће их подстаћи на активно учешће у промишљању савременог друштва и геополитичке ситуације у свету и српском друштву, кроз компаративни приступ са модерним, демократским, и развијеним друштвима, а посебно са друштвима у транзицији, при чему треба неговати интерактивно учење уз употребу метода дискусије. Начин и поступак остваривања програма:

У току пријатног разговора са ученицима, наставник на почетку сазнаје зашто су изабрали баш овај изборни програм и каква су њихова очекивања. Треба имати разумевање да групу чине

ученици који се међусобно не познају и да је потребно време за развој међусобних односа, што је изузетно важно за начин ostvarivaња програма. У уводним часовима дефинишу се правила понашања у групи и наставник упознаје ученике како се прати њихово напредовање, вреднују и оцењују њихове активности. У оквиру сваке теме наставник у уводном делу, представља материјал (документарни филм, медијске вести, занимљивости и историјске чињенице, резултати истраживања, социјални експерименти), који ученике треба да заинтересује и подстакне на рад, а затим их уводи у тему најчешће у облику проблемских питања погодних за истраживање. То је важна активност, јер има функцију мотивисања ученика за рад. Постоји могућност да једну тему из различитих углова проучава више група, како би се на крају добила целовита слика. Наставник треба да посвети пажњу избору овог материјала имајући у виду специфичност теме, узраст ученика и њихова интересовања. Његова улога је да провоцира реакцију ученика, мотивише их на дискусију, супротстављање мишљења и сазнања до којих су дошли радом на пројекту и на који начин да аргументују своје ставове и даље истражују.

Наредни корак намењен је представљању свих тема које су дате у програму. То је предвиђено да траје један час и да покрене процес избора на којој теми ће која група радити. У овој фази рада наставник мора да помогне ученицима да се организују, јер постоје бројне могућности. На пример, ученици се могу одредити да се поделе у мање групе које ће радити на једном питању/проблеми истом методологијом, а касније упоређивати резултате, или ће радити на том питању, али различитим приступом, или ће више група радити на различитим темама. Један од могућих начина рада јесте да се сваки ученик одреди која га тема највише интересује. Уколико се за неку тему одредило само два ученика онда ће они радити у пару. Формирање малих група треба да се заснива на интересовањима за тему, а не на одабиру ко би са ким волео да ради. Тако се обезбеђује да се у оквиру сваке теме мења структура група, а ученицима пружа прилика да сарађују са више различитих чланова.

Приликом одабира истраживачких активности наставник треба да помогне ученицима у избору одговарајућих извора и литературе, али и техника истраживања. На првом месту ученицима треба јасно подвући разлику између извора и литературе, као темеља за рад на пројектном задатку. Рад треба да обухвата: истраживачке активности, анализу прикупљених података, презентовање добијених резултата и документовање рада. Поред прикупљања података са релевантних интернет страница, прегледа доступних извора и литературе, сваку тему могуће је истражити и испитивањем ставова и вредности које заступају и/или за које се залажу њихови вршњаци, суграђани и стручњаци за неку област.

Важно је да ученици по фазама представе резултате истраживања: дефинисањем циља који се жели постићи, поделом међусобних задужења и на крају провером да ли је постављени циљ и остварен. Пре спровођења анкете, интервјуа и разговора са стручњацима или вршњацима, ученике је потребно упутити како се праве анкете и упитници у вези са проучаваном темом, као и са начином сређивања, обраде и анализе добијених података. Истраживачки рад може обухватити и одлазак у библиотеку, музеј или архив. Након завршетка оваквог рада, ученици би требало да упореде добијене резултате, анализирају их и донесу закључке. Резултате истраживања и закључке они предствљају на часу (дизајнирање пројекта), а могу их презентовати и широкој јавности (школи, родитељима, циљној групи), обликујући их у различите форме (текст, пано, табела, графикон, тематске карте, презентација, видео презентација).

Током истраживачких активности у свакој групи ученици треба да воде рачуна о документовању рада. То се постиже на различите начине: навођењем извора и литературе које су користили, путем фотографија, видео снимака или у краткој писаној форми. У истраживачкој фази, ученици на часовима разговарају о даљим корацима и дају једни другима повратне информације о добијеним резултатима развијајући дебату. Број часова за истраживачку фазу теме одређује се у складу са њеном сложености. Треба имати у виду да 4 часа заправо значи да ће ученици имати четири недеље за рад на терену и то је сасвим довољно за многа истраживања. Тешкоће са којима се ученици сусрећу током прикупљања података могу бити од значаја за истраживање и обавезно их треба забележити.

Када се прикупе подаци, приступа се њиховој обради, која може бити квалитативна и/или квантитативна. Након тога, следи анализа резултата, не превише сложена, али ипак треба да обезбеди увид у добијене резултате. Битно је подстаћи ученике да користе рачунарске програме за обраду података. На крају истраживања ученици припремају кратак извештај о раду на теми и презентацију о добијеним резултатима, која ће подстаћи дискусију и планирање даљег рада. Без обзира колико је ученика учествовало у раду, планирано је да једна група учествује у изради највише два пројектна задатка у полугодишту. Када су представили све презентације, ученици започињу разговор и договарање који резултат ће бити основ на коме ће се радити будући пројекат.

Напослетку, ученици вреднују свој рад и говоре о тешкоћама са којима су се сусрели у току читавог процеса, проверавајући да ли су остварили циљ који су на почетку одредили. Потребно је да се осврну на недостатке свог рада и да предложе шта је потребно променити у будућности како би пројектни задаци били квалитетнији. Самокритика је веома битна, јер подстиче даљу евалуацију ученика и жељу за напредовањем.

Улога наставника

У остваривању исхода предмета Основи геополитике наставник треба да развије код ученика исправне вредносне ставове и да их подстакне на активно учешће у промишљању савременог друштва и геополитичке ситуације у свету и Србији кроз компаративни приступ са модерним, демократским и развијеним друштвима, а посебно са државама у транзицији, при чему треба неговати интерактивно учење уз употребу метода дискусије. Он развија и подстиче код ученика дискусију о темама, користећи геополитичке појмове у тумачењу различитих садржаја. Такође, наставник истиче важност поштовања рокова за израду пројектних задатака и подстиче „сукоб“ мишљења и дебату, спречавајући конфликтне ситуације на часовима које могу измаћи контроли. На часовима посебну пажњу треба посветити изношењу мишљења и ставова када су у питању теме које су актуелне и осетљиве, које изазивају различите емоције. Мишљења и ставови наставника и ученика увек морају бити у складу са општеприхваћеним друштвеним нормама, у духу поштовања људских права, основних слобода човека и грађанина и у складу са важећим прописима Републике Србије.

Током реализације наставе, пројектних и истраживачких задатака наставник стално прати, процењује и вреднује рад ученика у свим васпитно-образовним сегментима, од активности на часовима до завршног презентовања, усмено и писмено даје повратне информације и смернице о активностима и постигнућима ученика, при чему настоји да мотивише ученике како би унапредили своја знања и вештине. Он је координатор свих активности ученика и уколико их он не „води“ на прави начин, група неће успети да приведе крају свој истраживачки и пројектни

рад. Да би овај процес био успешан до краја, потребно је да наставник континуирано врши и самоевалуацију ради увида у позитивне и негативне аспекте свога рада.

Наставник прати како ученици учествују у пројекту и посматра ниво сарадње и начин решавања конфликтних ситуација. Укључује се кад процени да је то неопходно. Не спречава сукобе ако су они поткрепљени аргументима. Како у свакој групи постоје ученици који су мање укључени у заједнички рад, то се решава иницирањем подстицаја без вршења притиска. Повећана укљученост и активност ученика треба да почива на њиховој радозналости. Циљ је да се открију позитивне и негативне карактеристике рада ученика, као и да се пронађу решења за отклањање негативних и унапређивање позитивних карактеристика наставног процеса. На крају, ученици треба да изнесу свој став о раду наставника, јавно и аргументовано, говорећи о позитивним и негативним странама, указујући шта је потребно променити и побољшати.

Праћење, вредновање и оцењивање

Оцена из предмета Основи геополитике је бројчана и рачуна се у општи успех на полугодишту и крају школске године. Улога наставника је да стално прати и вреднује напредак у ученика у достизању исхода и компетенција, користећи „Правилник о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању“. Наставним планом и програмом нису предвиђене усмене и писане провере знања.

Ученицима јасно треба подвући на који начин ће се вршити вредновање њиховог рада које мора бити објективно. Вреднује се како ученик учествује у наставним активностима и истраживачком пројекту тј. на који начин прикупља, анализира и презентује податке у оквиру предвиђеног пројекта. Важно је и како поставља питања и да ли су она смислена и односе се на задату тему; како се проналази веза између појава (прошлости и садашњости); разликују историјске чињенице од неутемељених научних изјава и тврдњи; извођење закључака и подвлачење суштине; примена наученог на другим примерима из свакодневног живота. Важно је истаћи да наставник треба да вреднује и ниво сарадње ученика у заједничком пројекту, размену мишљења, да ли испољавају иницијативу или су пасивни посматрачи, како решавају проблеме у току истраживачког рада и да ли развијају критичко мишљење. Он подстиче ученике да сами изнесу свој став о напретку групе и да ли је постављени циљ остварен.

Говорећи о пројектним задацима, наставник оцењује: да ли јасно дефинисан циљ; како ученици прикупљају изворе и литературу и начин њихове класификације и одабира; ниво креативности ученика и како се суочавају са проблемима у раду; да ли је обрада података заснована на емпиријским методама и научним постулатима; на који начин се дошло до резултата истраживања; рад у групи; квалитет презентације и начин излагања.

Поред сопствене процене и вредновања, наставник узима у обзир и мишљење остатка одељења након презентовања пројекта и самопроцену учесника у пројектном задатку. Оцена је збир свих наведених активности ученика, квалитета истраживачког рада и презентовања пројекта и какав утисак је остављен на друге ученике, који нису били део истраживачког процеса, а својим питањима подстичу учеснике пројекта да образложе резултате својих проучавања.

Извори информација

Ученици користе научно утемељене изворе информација, од препоручених монографија до релевантних интернет сајтова. Наставник посебно наглашава значај Гугл Академика за

прикупљање релевантних података и истиче да су информације са Википедије научно неутемељене и нису често веродостојне. Важно је да ученици упоређују различите податке и негују критичко мишљење. Такође, они могу користити методе истраживања као што су: анкете, разговори са суграђанима и учесницима догађаја о којима се говори, документарни филмови и серије итд. Ученици треба да схвате да је животно искуство старијих чланова њихове породице некада поузданији извор информација него интернет. Препоручена литература

Основи геополитике за трећи разред:

- Зоран Килибарда, Основе геополитике, Београд 2008;
- Драган Колев, Елементи геополитике, Бања Лука 2017;
- Миломир Степић, Геополитика: идеје, теорије, концепције, Београд 2016; Основи геополитике за четврти разред:
- Миомир Наумовић, Геополитика и култура мира, Ниш 2015;
- Љубиша Деспотовић, Зоран Јевтовић, Геополитика медија, Нови Сад 2019;
- Микица Сибиновић, Светска економска криза као катализатор савремене геополитичке тектонике, Београд 2011.

Програм допунске, додатне и припремне наставе

Допунска настава за ученике у изборном програму Основи геополитике обухвата: указивање на разлику између извора и литературе; на који начин да се одаберу релевантни извори и литература за пројектни задатак и како се дефинише циљ; вежбање како се анализирају добијени подаци, на који начин се они документују и представљају остатку одељења; квалитет презентације и јасност излагања; дефинисање критичког мишљења и како се оно формира код ученика итд. Посебно треба подвући важност јавног наступа пред одељењем као својеврсну припрему за факултет.

Додатна настава предвиђа: посету одређеним установама Републике Србије (архиви, музеји, јавне трибине), учествовање у дебати са ученицима из других школа; коришћење литературе на енглеском језику и упоређивање са домаћим ауторима; развијање чвршће везе и корелације са сродним наукама у заједничким пројектним задацима где би било укључено више професора.

Припремна настава изборног програма Основи геополитике реализоваће се за ученике који су упућени на полагање разредног и поправног испита. Она ће се остварити у обиму од најмање 10% од укупног годишњег броја часова који је предвиђен наставним планом и програмом, уз активно учествовање наставника, како би ученици што лакше усвојили предвиђене исходе и компетенције.

Програм Методологија научног истраживања

Циљ учења изборног програма

Циљ учења изборног програма Методологија научног истраживања је тако конципиран да ученик, упознавајући различите аспекте научног рада, развија интересовање за научна

истраживања и осетљивост за контекст у коме се она одвијају, да гради позитиван став према науци, научницима и поштовању методологије и етичности.

Разред и смер: Трећи разред, друштвено-језички смер, природно-математички смер
Надељни фонд часова: 2

Годишњи фонд часова: 74

Садржаји: „Научна истраживања кроз време“, „Научно истраживање – долазак до поузданог знања“, „Пројекат“

„Научна истраживања кроз време“: Открића старих цивилизација; Научне револуције; Случајна открића, необична и опасна научна истраживања у прошлости; Присуство науке у свакодневном животу; Прогресивни и деструктивни начини коришћења науке; Изазови науке у будућности.

„Научно истраживање – долазак до поузданог знања“: Научна истраживања, њихова сврха и циљеви; Врсте научних истраживања; Фазе научног истраживања; Методе и технике научних истраживања; Узорак истраживања; Обрада и анализа добијених података; Наука и псеудонаука.

„Пројекат“: Идентификовање основних елемената структуре изабраног научног рада и осмишљавање његове презентације.

Исходи

По завршетку програма ученик ће бити у стању да:

- аргументовано дискутује о значају научних истраживања;
- разликује научно од ненаучног сазнања;
- анализира научно истраживање са становишта циљева, врсте и кључних елемената;
- препозна злоупотребу научних истраживања. На крају трећег разреда ученик ће бити у стању да:
 - протумачи повезаност развоја људске цивилизације са достигнућима науке;
 - препозна примере злоупотребе науке;
 - аргументовано дискутује о будућности науке;
 - правилно користи основне појмове научног истраживања;
 - разликује сврху, циљеве и врсту научних истраживања;
 - наведе и опише фазе научног истраживања;
 - илуструје примером улогу хипотезе у научном истраживању;
 - разликује истраживања експерименталног, квазиексперименталног и неексперименталног типа;
 - одреди која техника прикупљања података је коришћена на датом примеру научног истраживања;
 - наведе одлике научно и ненаучно утемељеног сазнања;
 - брани став да неко знање постаје научно не само својим садржајем већ и начином на који се до њега долази;
 - анализира научно истраживање са становишта његове сврхе, циља, врсте,

основних елемената и добијених резултата;

- учествује у осмишљавању начина којим се научно истраживање може представити широј јавности;
- проналази одговарајуће изворе информација, анализира их и доноси закључке;
- активно слуша у дискусији, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на конструктиван начин;
- у сарадњи са другим ученицима учествује у дизајнирању и спровођењу истраживачких активности и пројекта;
- сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу;
- процени сопствени допринос и допринос других чланова у раду групе;
- представи резултате истраживачког и пројектног рада.____

Разред и смер: Четврти разред, друштвено-језички смер, природно-математички смер

Надељни фонд часова: 2 Годишњи фонд часова: 66

Садржаји: „Научно истраживање – различито али увек етично“, „Научници и научне институције“, „Пројекат“

„Научно истраживање – различито али увек етично“: Специфичности истраживања у различитим наукама; Етичност научних истраживања; Популаризација, промоција и комерцијализација науке.

„Научници и научне институције“: Карактеристике научног мишљења; Особине научника и њихове судбине; Жене научнице; Подршка научним истраживањима; Сарадња и конкуренција у научним истраживањима; Заштита интелектуалне својине; Познате научно – истраживачке институције у Србији и свету; Представљање и доступност научних резултата.

„Пројекат“: Нацрт једноставног научног истраживања за изабрани проблем.

Исходи

По завршетку програма ученик ће бити у стању да:

- препозна специфичности научног сазнања и природе истраживања у различитим наукама;
- образложи значај етичности у научним истраживањима;
- дискутује о проблемима са којима се сусрећу научници и научне институције;
- искаже позитивне ставове према истраживачима и научним институцијама;
- примени познавање основних елемената научног истраживања у изради нацрта једноставног научног истраживања.
- По крају четвртог разреда ученик ће бити у стању да:
- образложи на примерима специфичности научних истраживања у различитим наукама;
- препозна неетичке елементе у истраживањима;
- покаже интересовање за догађаје у којима се промовише наука;
- наведе основне карактеристике научног мишљења;
- аргументовано дискутује о особинама научних истраживача;

- на примеру представи однос друштва према научницима, посебно женама које се баве научним истраживањима;
- наведе водеће научне институције у земљи и свету у различитим научним областима и начине представљања њихових резултата;
- учествује у истраживачким активностима и припреми нацрта једноставног научног истраживања;
- критички приступи одабиру и обради информација релевантних за истраживање, користећи ИКТ и друге ресурсе;
- сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу;
- презентује резултате истраживања и пројекта;
- критички процени сопствени рад и рад сарадника у групи.

Планирање наставе и учења (организациона питања, рад на темама)

Као и други изборни програми и овај програм доприноси достизању исхода и развоју међупредметних компетенција: компетенција за целоживотно учење, дигитална компетенција, комуникација, рад са подацима и информацијама, решавање проблема, сарадња, одговорно учешће у демократском друштву, предузимљивост, и оријентација ка предузетништву и остварује се кроз истраживачки и пројектни рад ученика. Наставник треба да подстиче радозналост за проучавање тематских целина из програма и повезивање кључних појмова садржаја са свакодневним животом, посебно са оним што ученике завршног разреда чека у вези са наставком школовања. С обзиром на то да се ученици у оквиру прве теме највише баве специфичностима научних истраживања у различитим областима, то је добра прилика да прикупе информације које ће им бити од користи за њихову професионалну оријентацију. За подстицај се могу користити различити материјали (текстови, актуелни догађаји, инсерти из филмова...), који су повезани са темама. Одговарајући материјали (како за наставнике, тако и за ученике) могу се наћи на сајтовима Центра за промоцију науке (<http://elementarium.cpn.rs>) и Националне географије Србија (<https://www.nationalgeographic.rs>). Подстицаји су подлога за разговор и буђење радозналости. Њихов избор треба да буде такав да код ученика изазове различите реакције које воде ка дискусији и аргументовању. Наставник води ту активност тако да не сузбија сукоб мишљења, али каналише начин на који се дискусија одвија.

Начин и поступак остваривања програма

У остваривању програма посебну пажњу добијају уводне активности. Оне су посвећене увођењу ученика у изборни програм што јасније на шта се оне односе. Представљање тема треба да траје један час и да покрене процес избора на којој теми ће која група радити. У овој фази рада наставник мора да помогне ученицима да се организују јер постоје бројне могућности. На пример, ученици се могу одредити да се поделе у мање групе које ће радити на једном истом питању/проблеми истом методологијом и касније упоређивати резултате, или ће радити на истом питању/проблеми али различитим приступом, или ће више група радити на различитим темама. Један од могућих начина рада јесте да се сваки ученик одреди која га тема највише интересује. Простим пописом може се утврдити које теме су се издвојиле и око којих је могуће направити групу која не би требала да буде већа од пет ученика да би се обезбедило што равномерније учешће сваког од њих. Уколико се за неку тему определило само два ученика онда ће они радити у пару. Формирање малих група треба да се заснива на интересовањима за тему, а не на личним преференцијама ко би са ким волео да ради. Тако се обезбеђује да се у оквиру сваке теме мења структура група, а ученицима пружа прилика да сарађују са више различитих чланова.

За први, истраживачки део, постоје бројне могућности и ученици треба да буду упознати са њима и са начином на основу чега се бирају. Начин истраживања у великој мери је повезан са облашћу из које је изборни програм (природне или друштвене науке, уметност) и са темом која сама по себи воде ка некој врсти истраживања. Ученици се могу бавити: прикупљањем података из различитих истраживања и њихово упоређивање (на пример, истраживање који су узорци младима у различитим земљама); спровођење сопственог истраживања (на пример, прављење упитника који испитује ставове људи или спровођење анкетања на изабраном узорку или пописивање броја жена и мушкараца на руководећим функцијама у буџетским установама у месту где живе, или прикупљање хидрометеоролошких података у последњој деценији...); понављање једноставних истраживања које је рађено пре више деценија у истој средини и поређење добијених података; припрема питања за одређену циљну групу ради утврђивања нивоа знања у односу на испитивану тему (нпр. за ученике, наставнике, родитеље) итд. Теме се могу обрађивати на локалном или глобалном нивоу, са временском димензијом (некад– сад). Договарање око тога како ће се тема истраживати може да траје више часова јер је ученицима потребно да се прво боље упознају са темом. Најчешће ће то бити преко интернета али ученике треба упутити и на друге изворе као што су књиге или разговор са неким људима. Наставник пружа различите врсте помоћи и подршке ученицима најчешће кроз давање идеја које они треба да развију. Након тога, ученици спроводе истраживање што подразумева најчешће рад на рачунару и разговор с људима али некада и одлазак у одговарајуће институције, библиотеке, музеје и др. За успешно спровођење ових активности изузетно је важно да се унапред одреде задужења и одговорност сваког члана групе. На часу ученици представљају једни другима унутар мале групе шта јесу или шта нису од планираног урадили, размењују мишљење и планирају даље кораке. Током свих истраживачких активности у свакој групи ученици воде рачуна о документовању рада. Број часова за истраживачку фазу теме одређује се у складу са сложенешћу захтева и доступношћу података. На крају истраживања ученици припремају кратак извештај о раду на теми и презентацију о добијеним резултатима.

Друга фаза у раду на теми представља осмишљавање/дизајнирање пројекта који се базира на изабраном/изабраним резултатима истраживања. Пројекти треба да буду примерени ученицима у смислу захтева, реалистични, а могу бити и хипотетички. Да би ученици били успешни у осмишљавању пројекта, наставник треба да им помогне у конципирању нацрта не умањујући њихову самосталност и иницијативу. Та активност захтева више часова и добру организацију рада. Без обзира на то какав је пројекат у питању, потребно је оснажити ученике да припреме нацрт који садржи све потребне фазе у припреми пројекта од дефинисања проблема (на чему ће се радити), циља (шта се жели постићи), активности (шта ће се радити), динамике рада, поделе задужења до начина провере остварености циља.

У завршном делу рада на теми ученици вреднују активности којима су се бавили ослањајући се на документацију. Проверавају да ли су остварили циљ који су на почетку одредили и идентификују тешкоће које су имали или грешке које су направили. На тај начин се спремају за рад на следећој теми и унапређују своје истраживачке и пројектне компетенције.

Улога наставника

Од наставника се очекује веће учешће у истраживачком раду ученика него што је то предвиђено општим упутством за остваривање изборних програма, где се инсистира на њиховој самосталности. То се односи, преваходно, на тему Научно истраживање – различито али увек етично и то на део о специфичностима истраживања у различитим областима. Што се тиче друге тематске целине Научници и научне институције кључни појмови садржаја су такви да ученици могу слободно да бирају шта ће и на који начин истраживати, јер то неће угрозити достизање датих исхода из програма, а наставник може бити само модератор, фасилитатор.

У изборном програму Методологија научног истраживања наставник је, пре свега, координатор, организатор, свих активности ученика и уколико их он не „води” на прави начин ученици неће успети да приведу крају свој истраживачки и пројектни рад. Из тог разлога наставник мора пажљиво да планира сопствене активности и то не на начин као што се ради код обавезних предмета. Планирање остваривања изборних програма захтева извесну флексибилност и способност предвиђања у ком правцу ће се одвијати активности ученика, односно која врста помоћи и подршке ће им бити потребна. Наставник планира којим својим активностима подстиче рефлексивност, радозналост, аргументовање, креативност, истрајност, одговорност, самосталност и континуирано документовање рада ученика. Да би то постигао он мора унапред да осмисли своје активности и да припреми одговарајући материјал. Сложеност планирања изборних програма огледа се и у чињеници да се исти програм на различите начине остварује у различитим групама, тако да се планирање мора одвијати на нивоу конкретне групе. Програми који су полуструктурирани, као што су ови, не могу се успешно реализовати уколико се импровизују и препусте ученицима, иако се базирају на идеји да су ученици главни актери. Наставник прати како ученици учествују, како сарађују, како решавају конфликте. Укључује се, кад процени да је неопходно. Не сузбија сукобе ако се они одвијају аргументима. Како у свакој групи постоје ученици који су мање укључени у заједнички рад, то решава давањем подстицаја без вршења притиска. Повећана укљученост и активност ученика треба да почива на њиховој радозналости. Наставник има важну улогу и у процесу праћења и вредновања ученичког рада. Он континуирано даје повратну информацију ученицима која треба да буде јасна и увременењена и помогне им да коригује свој рад. Такође, и наставник треба да добије од ученика повратну информацију о свом раду што је драгоценост за његово даље планирање остваривања изборног програма.

Праћење, вредновање и оцењивање

Изборни програм Методологија научног истраживања се бројчано оцењује и оцена улази у општи успех ученика. То подразумева да наставник континуирано прати активности ученика и њихов напредак у достизању исхода и развоју компетенција примењујући Правилник о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању у коме су дати критеријуми који укључују и елементе општих и међупредметних компетенција. Процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на индивидуалним усменим и писаним проверама. Да би објективно проценио напредовање конкретног ученика у активностима, које су најчешће групне, наставник може и треба да прати многе друге показатеље. Ученици треба да буду упознати са начином вредновања рада. Објективност оцењивања се може постићи када наставник унапред одреди елементе праћења.

Прате се следећи показатељи: начин на који ученик учествује у активностима, како прикупља податке, како аргументује, евалуира, документује. Потом, квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретације, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. Истовремено, наставник пружа подршку ученицима да и сами процењују сопствено напредовање и напредовање групе.

Када је у питању вредновање рада ученика на пројекту, онда се могу пратити следећи показатељи: колико јасно ученик дефинише проблем; колико прецизно одређује циљ пројекта, да ли консултује различите изворе информација; да ли доводи у везу избор активности пројекта са проблемом и циљем; да ли показује креативност у осмишљавању активности;

колико пажљиво прикупља податке; да ли се придржава процедура; да ли правилно обрађује податке; да ли закључке доноси на основу валидних података; да ли документује активности на пројекту; какав је квалитет завршне презентације; како помаже другима; како сарађује; како дели информације од значаја за пројекат.

Наставник вреднује и оцењује и продукте рада (пано, лифлет, снимак, фотографија, представа...) као и јавни наступ, обављен интервју, исказану иницијативу, посредовање у разрешавању сукоба унутар групе. Примењује се и вршњачко оцењивање (вредновање активности се може обавити и са групом тако што се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана посебно), али и самопроцењивање на крају сваке теме. За потребе самопроцењивања, наставник и ученици ће сачинити листу од неколико питања која ће бити прилагођена самој теми и динамици рада.

Извори информација

Наведени садржаји у оквиру прве две теме се могу повезивати са оним што су ученици учили или тренутно уче у оквиру других обавезних предмета и изборних програма. Практично, нема ни једног предмета где се, у већој или мањој мери, ученици не баве научним истраживањима у одговарајућим научним областима. Посебно јака веза постоји са програмом Филозофије који се у четвртој разреду, у оквиру теме Савремена филозофија, бави питањем примењене етике.

За подстицај се могу користити различити материјали (текстови, актуелни догађаји, инсерти из филмова...), који су повезани са темама. Одговарајући материјали (како за наставнике, тако и за ученике) могу се наћи на сајтовима Центра за промоцију науке (<http://elementarium.cpn.rs>) и Националне географије Србија (<https://www.nationalgeographic.rs>). Подстицаји су подлога за разговор и буђење радозналости. Њихов избор треба да буде такав да код ученика изазове различите реакције које воде ка дискусији и аргументовању.

ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ, ДОДАТНЕ И ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ

Осим редовне наставе гимназија остварује допунска, додатна и припремна настава у сваком разреду.

Програм допунске наставе

Допунски рад се организује за ученике који стално или повремено заостају у савлађивању образовно-васпитних садржаја у редовној настави и самим тим не постижу задовољавајући успех из појединих предмета. Циљ допунске наставе је омогућавање ученицима који заостају у савлађивању образовно-васпитних садржаја да се лакше укључују у редовни васпитно-образовни процес.

Задаци:

- ближе одређивање програмских садржаја у којима ученици не постижу добре резултате,
- савладавање утврђених садржаја треба више ускладити са потребама и могућностима ученика за које се организује овакав рад,
- пружање помоћи ученицима да се лакше уклопе у редовну наставу и праћење њиховог напретка.

Потреба за организовање допунског рада утврђује се током школске године чим се испоље тешкоће и уочи заостајање појединих ученика у савлађивању садржаја неких наставних предмета.

Садржаји прате наставни план и програм, али и индивидуалне карактеристике сваког ученика, ниво предзнања, подршке, иницијалним тестовима на почетку и током реализације допунске наставе, те се за ученике препоручује индивидуализована допунска настава.

Програм допунске наставе предмета оствариваће се кроз групни и индивидуалан рад, применом различитих вежби различитог нивоа тежине и другим начинима провере циљева, праћењем постигнућа и напредовања ученика, уважавањем потреба ученика за подршком, сталним мотивисањем ученика и уз припрему различитог дидактичног и наставног материјала за учење. У раду са ученицима прилагођава се начин предавања и објашњавања, задавање инструкција за рад, остварује се индивидуализација и рад у мањим групама. Са ученицима се допунска настава реализује један час недељно. Програмски садржаји и начин остваривања програма допунске наставе налазе се у плановима рада.

На састанцима Одељењских већа, на крају класификационих периода, дискутује се о ефектима реализоване додатне наставе на успех ученика.

Пре издвајања ученика за допунски рад утврђују се узроци и тешкоће које ученици имају у савладавању градива. У самом идентификовању ученика за које треба организовати допунски рад учествује школски педагог, психолог, предметни наставник, одељењски старешина, родитељ и др. Узимајући у обзир узроке заостајања појединих ученика у савладавању садржаја неких наставних предмета, допунским радом се обухватају:

- ученици који долазе из других школа,
- ученици који су похађали наставу у иностранству,
- ученици који су због болести, породичних и других оправданих разлога дуже одсуствовали са наставе,
- ученици који перманентно заостају и тешко савладавају наставно градиво,
- ученици који у току наставне године више пута у континуитету добију негативне оцене из неког наставног предмета, а посебно ако су из тог предмета у претходном разреду показали недовољан успех или ишли на поправни испит,
- ученици који у довољној мери не познају језик на којем се обавља настава.

Допунски рад се организује у току читаве наставне године. Допунски рад се може одржати у оквиру једног или два часа недељно. Трајање допунског рада се организује у зависности од пропуста у знању, нивоа усвојености градива, психофизичких могућности ученика, као и оптерећености ученика у току дана.

Програм додатне наставе

Додатна настава се остварује за ученике који постижу изузетне резултате и показују интересовање за продубљивање знања из одређеног предмета.

Циљ додатне наставе је да омогући одабраним и талентованим ученицима да прошире и продубе своја знања и вештине из неких наставних области и предмета у складу са својим интересовањима, способностима и склоностима, као и да подстиче ученике на самосталан рад, развој логичког, стваралачког и критичког мишљења и да допринесе њиховом оспособљавању за даље самообразовање.

Задаци додатне наставе су:

- задовољавање индивидуалних особености ученика, склоности, интересовања, способности за учење;

- подстицање индивидуалног развоја ученика, пре свега њихових интелектуалних карактеристика, што омогућава брже напредовање ученика;
- проширивање и продубљивање обима и садржаја појединих предмета за које ученици показују интересовање и способности;
- груписање ученика према способностима и интересовањима чиме се стварају услови за индивидуализацију додатног рада;
- идентификовање обдарених и талентованих ученика.

Припрема ученика за такмичења

Организација и извођење ове наставе обављаће се на садржајима предвиђеним редовним наставним планом и програмом, али се, сходно интересовањима и потребама ученика, проширују, продубљују и допуњују новим садржајима, одређених наука, и као такви важе само за ученике обухваћене овим обликом рада. Самим тим, садржаји додатног рада су индивидуализовани, како у односу на ученика, тако и у односу на наставника. Програм додатног рада планира се и организује у оквиру недељног распореда часова образовно-васпитног рада. Начин остваривања програма усмерен је на коришћење различитих метода и техника рада, креативних садржаја који превазилазе садржај наставних предмета, кроз различите форме занимљивих и логичких задатака и задатака за такмичења. Групе ће се формирати на основу процене постигнућа и напредовања ученика као и исказаних интересовања и потреба ученика. Реализацији додатне наставе наставник подстиче ученике да самостално испитују разне појаве, да се служе литературом, приручницима, користе интернет, упућује у Регионални центар за таленте. Са ученицима се додатни рад реализује један час недељно. Програмски садржаји и начин остваривања програма додатне наставе операционализују се у плановима рада. На састанцима одељењских већа, на крају класификационих периода, дискутује се о резултатима и ефектима реализоване додатне наставе.

Програм припремне наставе

Припремни настава се организује за редовне ученике који су упућени на полагање разредног испита, поправног испита и за ванредне ученике. Организује се према садржајима из програма образовања пре полагања разредног испита.

Циљ ове наставе је надокнађивање садржаја које ученик није савладао и припремање ученика за што

- успешније полагање наставе.
- Задаци припремне наставе су:
- обрађивање садржаја у којима ученици нису остварили задовољавајуће исходе
- обрађивање садржаја које ученици због болести нису савладали у потпуности или делимично
- пружање помоћи ванредним ученицима у циљу успешног савладавања садржаја и полагања ванредних испита.

Припремни рад се организује, по правилу, у августовском испитном року, изузев за ученике завршног разреда, за које се организује у јунском испитном року.

ПРОГРАМ СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ

Објашњење за реализацију програма друштвених и слободних активности

У школи се организују оне слободне активности за које постоје интересовања ученика и неопходни кадровско-материјални услови. Зависно од броја заинтересованих ученика и постојећих услова, секције (групе и сл.) могу да буду организоване као самосталне, укључене у клубове или друштва школе или, пак, комбиноване (на пример: литерарно-новинарска, рецитаторско-драмска и сл.). Уколико постоје потребе и услови, секције се могу делити на групе (ужа опредељења - група за радио, група за телевизију, на пример).

При организовању слободних активности важно је да се поштују следећи принципи:

- слободно и добровољно опредељивање ученика у избору активности и удруживању на основу индивидуалних интересовања и способности;
- активно учешће ученика у организовању рада, планирању и програмирању садржаја, метода и поступака у секцијама, анализи остварених резултата;
- повезаност и јединство слободних активности са осталим образовно-васпитним активностима уз координирање рад свих васпитних чинилаца.

За слободне активности ученици се сами опредељују. Зато се на почетку школске године изврши увид у интересовања за рад у појединим секцијама, односно слободним активностима. На основу добијених резултата анализе успешности у претходној години, као и интересовања ученика, затим кадровских и материјалних услова школе, изврши се избор врсте и облика слободних активности. Слободне активности се организују током читаве школске године у оквиру годишњег фонда часова који је утврђен годишњим програмом васпитно-образовног рада школе.

Ради јачања образовно-васпитне делатности школе, подстицања индивидуалних склоности и интересовања, правилног коришћења слободног времена, као и ради богаћења друштвеног живота и разоноде ученика, развијања и неговања другарства и пријатељства, школа је реализује слободне активности, које се, по правилу, спроводе кроз рад у секцијама.

.Непосредан васпитно-образовни циљ ученичких слободних активности јесте да допринесу развоју личности на образовном, сазнајном, креативном, друштвеном и личном плану.

Задаци слободних активности су:

- проширење и продубљивање као и стицање нових знања и умења, а према интересовањима ученика,
- задовољавање специфичних интересовања ученика уз активно усмеравање њихових склоности, способности и интересовања и подстицање професионалног развоја,
- мотивисање и оспособљавање ученика за самосталан и креативан рад,
- омогућавање ученицима организовање забаве и рекреације, као и других услова да самостално користе слободно време и организују духовни, културни и друштвени живот у средини у којој живе и раде.

Слободне активности су многобројне и разноврсне и омогућавају укључивање сваког ученика у поједине облике рада.

Планови рада стваралачких и слободних активности су саставни део Годишњег програма рада школе.

Слободне активности представљају ваннаставни облик рада школе.

Слободне активности реализују се кроз :

-друштвено користан рад - уређење учионица и осталих просторија у школи , уређење школског дворишта, сакупљање и разврставање рециклажног материјала и др.

-активности у вршњачким тимовима школе – радионице превенције дискриминације и дигиталног, роднозаснованог и осталих облика насиља, радионице и предавања о здравим стилевима живота и поремећајима исхране, радионице и предавања о заштити животне средине и рециклажи и др.

Друштвене и слободне активности ученика у средњој школи обухватају рад ученичког парламента, културних, спортских, проналазачких, техничких, хуманитарних и других друштвених секција и облика слободних активности.

Слободне активности у Гимназији „Борислав Петров Браца“ спроводе се кроз рад секција и усмерене су на јачање образовно-васпитне делатности школе, подстицање индивидуалних склоности и интересовања, правилног коришћења слободног времена, неговања другарства и пријатељства... (види фолдер додатак уз део 10)

У школи су заступљене следеће секције:

Драмска секција, Лингвистичка секција, Литерарна секција, Новинарска секција, Информатичка секција, Историјско-документарна секција, Оркестарско-хорска секција,

Колективни спортови:

Кошаркашка секција, Одбојкашка секција, Бадминтон секција Ликовна и уметничка секција, Географска секција.

Научно-истраживачке слободне активности

Посебни задаци научно-истраживачких слободних активности су:

- развијање склоности и способности ученика у одговарајућој дисциплини, посебно стваралачких способности и сазнајних могућности ученика,
- развијање логичког и критичког мишљења ученика,
- стварање услова и подстицање креативног мишљења ученика,
- навикавање и оспособљавање ученика за коришћење научно-популарне и стручне литературе, приручника и лексикона,
- увођење ученика у методе научног истраживања и упознавање ученика са мултидисциплинарним и интердисциплинарним приступом у решавању научних проблема,
- развијање спретности ученика за екпериментални и практични рад.

Слободне културно – уметничке активности

Поред циља и задатака које имају слободне активности ученика у средњој школи, у активностима језичко-уметничког подручја остварују се и **посебни задаци:**

- развијање и неговање радозналости и отворености за нове актуелне појаве у језику, уметности и култури уопште,
- развијање опажања, критичког мишљења и слободног креативног истраживања ученика. Слободне активности овог подручја остварују се у оквиру секција (група, удружења, аматерских друштава). За сваку поједину активност утврђују се посебни циљеви, задаци и оквирни садржаји рада.
- оквиру хорско – оркестарске секције школе негује се и подиже на виши ниво већ постојећи таленат ученика, који имају тенденције ка томе
- у оквиру својих могућности савладавају различите технике усавршавања гласа и извођења на инструментима
- кроз разноврсна дела, која обрађују, пролазе кроз традиције и културу различитих народа и нација
- развијају колективну свест да својим доприносом могу позитивно деловати на читаву групу учесника, чиме се на најлепши могући начин социјализују кроз сферу музике
- ослабаћање од треме у оквиру разних школских приредби и манифестација, где учествују самостално или као део групе
- разонода кроз рад, што врло доприноси менталном и здравственом стању, те ослабаћању од стреса

Циљ је да сваке школске године приступе нови чланови, који доносе освежење, разноликост, а кроз пример старијих чланова добијају подстрек, знање, мотивацију.

Спортско-рекреативне активности

Основни циљ спортско-рекреативних активности је да се у слободном времену ученицима обезбеди здрава и културна забава и разонода, да се задовоље њихове посебне жеље, да им се помогне да развијају позитиван однос према физичкој култури и формирају сталне навике за редовне телесне вежбе.

У оквиру спортско-рекреативних активности остварују се следећи конкретни задаци:

- обухватити што већи број ученика посебним програмом физичког вежбања, који заједно са општим програмом чини јединствену целину, задовољити нове и све разноврсније интересе и жеље школске омладине за бављењем;
- разним областима физичког вежбања у слободно време, откривање могућности и лепоте стварања у физичкој култури, у спорту, гимнастици, игри, плесу и помагање ученицима да свестрано развију своје природне способности за неки вид физичког вежбања;
- подстицање ученика да науче како да физичко вежбање интегришу у свој свакодневни живот и да активност у овој области развију као своју трајну потребу и обавезу;

Ради развоја и практиковања здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности, школа у оквиру школског програма, поред наставе реализује и програм школског спорта. Школским спортом су обухваћени сви ученици кроз одељенска такмичења и припреме за такмичења. Школа обавља припреме и такмичења у складу са школским програмом.

Планови рада слободних активности су саставни део Годишњег плана рада школе у штампаној и електронској форми. Садржаји рада секција евидентирају се у Књизи евиденције других облика образовно-васпитног рада.

ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ ШКОЛЕ

Културна активност школе обухвата активности као што су: прослава дана школе, прослава школских и државних празника, приредбе, представе, изложбе, концерти, спортска такмичења, научно истраживачке активности и друге активности које доприносе проширењу утицаја школе на васпитање ученика и културни развој школског окружења. Такође треба истаћи заједничке културне активности са институцијама и организацијама у локалној самоуправи и ван ње, ради обogaћивања културног живота и остваривања образовно васпитне улоге школе.

Сарадња са локалном самоуправом

Школа ће наставити сарадњу са културним установама и то: Градска библиотека, Народно позориште "Стерија", Градски музеј, Спортско-пословни центар "Миленијум". Наши ученици активно учествују у књижевним вечерима које организује Књижевна општина Вршац (КОВ). Неки професори и ђаци баве се фолклором у културно уметничким друштвима КУД "Лаза Нанчић", КУД "Лућафарул". Стална сарадња остварује се и са Позориштем Румунске заједнице.

Интезивна сарадња са локалним средњим школама: Хемијско-медицинском, Школским центром "Никола Тесла", Пољопривредном школом, са Домом ученика, Музичком школом "Јосиф Маринковић" Високом школом за образовање васпитача и Пилотском академијом.

Установе са којима Гимназија сарађује је: Градска библиотека, Народно позориште "Стерија", Градски музеј, Спортско-пословни центар "Миленијум", Градски хор АС, Културни центар. Наши ученици активно учествују у књижевним вечерима које организује Књижевна општина Вршац (КОВ), као и са уметничким радионицама Културног центра. Неки професори и ђаци баве се фолклором у културно уметничким друштвима ГКУД "Лаза Нанчић", КУД "Лућафарул". Стална сарадња остварује се и са Позориштем Румунске заједнице.

Од медија сарађујемо са: Телевизијом "Банат", "Лав" " " и Новине "Вршачка кула" , "Лумина" , "Младост" , "Вршачке вести".

У оквиру вршачког здравственог центра налази се скоро отворено Саветовалиште за младе, са којим наша школа остварује добру сарадњу.

МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА

У овој школској години планирамо да наставимо сарадњу са Колецом „Константин Диаконовић Лога“ и Српском теоретском гимназијом „Доситеј Обрадовић“ из Темишвара и гимназијама „Трајан Лалеску“ и „Мирча Елијаде“ из Решице, Румунија, са Западним универзитетом, Темишвар, Румунија.

Планирамо, такође, да успоставимо сарадњу са Српском гимназијом у Будимпешти, Мађарска, као и са Гимназијом из Брежица (Словенија)

Такође смо отворени за сарадњу и са другим гимназијама или сличним образовним установама из нашег окружења и шире.

Годишњим планом рада детаљније ће се прецизирати време реализације и садржај поменутих активности.

ПРОГРАМ РАДА ОДЕЉЕЊСКИХ ЗАЈЕДНИЦА УЧЕНИКА

Одељењска заједница је основни облик организовања ученика, коју чине сви ученици једног одељења. Конституише се на почетку сваке школске године избором руководства, договором плану рада и избором представника у Ученичком парламенту.

Функције одељењске заједнице су:

доношење програма и правила рада одељењске заједнице;

- учествовање у планирању, припремању и реализацији наставе, слободних активности, изграђивање одговорног односа појединца и целе одељењске заједнице према постојећим и усвојеним обавезама и учешће у процени резултата, успеха и владања ученика;
- организовање радних активности и акција којима одељењска заједница учествује у остваривању текућих задатака - програма друштвено-корисног рада, професионалне оријентације, здравственог васпитања, заштите и унапремивања животне средине, васпитање за хумане односе и међу људима, половима и одговорно родитељство;
- разматрање актуелних друштвених питања из области друштвено-политичких и других збивања;
- критичко и самокритичко разматрање рада и понашања сваког појединца, решавање неспоразума и изграђивање сарадничких односа међу ученицима и са наставницима;
- организовање разноврсног друштвено-забавног, културног, рекреативног живота одељења.

План рада одељењских заједница је саставни део Годишњег плана рада. У школи функционише 45 одељењских заједница којима руководе председници. У оквиру одељењских заједница разматрају се питања од значаја за одељење у целини, групу ученика или појединачног ученика у вези са реализовањем наставног процеса, додатне подршке, васпитног рада. Подршку раду одељењске заједнице пружа пре свега одељењски старешина, али и директор и стручни сарадници школе. У одељењским заједницама развијају се социјалне вештине, функционисање у оквиру колектива, толеранција, солидарност, пружање помоћи и подршке ученицима који имају потребу за тим, развија другарство. Одељењска заједница бира два своја представника за Ученички парламент школе.

ПРОГРАМ УЧЕНИЧКОГ ПАРЛАМЕНТА

Ученички парламент чине по два представника сваког одељења, односно 40 ученика. Чланове парламента бирају ученици одељењске заједнице сваке школске године. Чланови парламента бирају председника који руководи његовим радом.

Ученички парламент има свој пословник о раду.

Програм рада парламента саставни је део Годишњег плана рада школе.

Парламент бира два представника ученика који учествују у раду Школског одбора.

Циљ рада Парламента је остваривање права на партиципацију ученика у школи, дејих и људских права, и унапређење квалитета рада школе.

Задаци Ученичког парламента су :

давање мишљења и предлога стручним органима, Школском одбору, Савету родитеља и Директору о: правилима понашања, Годишњем плану рада, Школском развојном плану, Школском програму, начину уређивање школског простора, избору уџбеника, слободним активностима;

време реализације	активности/теме	начин реализације	носиоци
септембар	-пријем ученика у I разред -конституисање ученичког парламента, избор председника УП -израда плана рада ученичког парламента -предлози везани за ГПР и ШП -давање предлога о слободним активностима ученика	одабир чланова дијалог учешће на седницама стручних органа школе	одељенске заједнице чланови УП педагог чланови УП
септембар- јун	Реализација планираних активности: размена и набавка уџбеника, учешће у планирању и организацији екскурзије. Организација спортских (крос)активности и др. културних манифестација	Школске акције	чланови УП
септембар- јун	Побољшање положаја ученика у школи Организовање	Иницијативе УП, учешће председника УП у раду Стручних	Председник УП, чланови УП

	<p>хуманитарних акција</p> <p>- сарадња са српском гимназијом у Темишвару и Трговачком академијом из Беча</p> <p>- сарадња са другим средњим школама (септембар-јуни);</p> <p>-сарадња са друштвеном средином и локалном заједницом</p>	<p>органа Школе, састанак УП</p>	
октобар	<p>- Сарадња са организацијама за младе (СКЦ из Новог Сада)</p>	<p>-учешће у низу активности</p> <p>-предавања</p> <p>радионице</p>	<p>чланови УП и др.ученици шк.</p> <p>чланови УП</p>
новембар	<p>сарадња са Наставничким већем и директорком школе око успеха и дисциплине ученика (новембар април);</p>	<p>-дијалог,сарадња са наставницима</p>	<p>-чланови УП</p> <p>Чланови УП</p> <p>директор</p>
децембар и јун	<p>-анализа успеха и дисциплине ученика у школи,предлози за побољшање</p>	<p>-састанак УП</p>	<p>-чланови УП</p>
јануар	<p>-организација културног живота у школи,предлози за садржај програма поводом прославе Савиндана</p>	<p>-дијалог,сарадња са наставницима</p>	<p>-чланови УП</p> <p>наст.задужени за организацију програма</p>
март април	<p>Сарадња са организацијама за младе (посета сајму образовања)</p>	<p>Заједничке акције, учешће у организованим акцијама</p>	<p>Чланови УП</p>
мај	<p>- учествовање у организацији и</p>	<p>Заједничка акција матураната-</p>	<p>Чланови УП</p>

	реализацији Дана школе -изложба ликовних и литерарних радова на задате теме; -учешће у организацији матурске вечери	чланова УП	
Начини праћења реализације програма: полугодишње извешавање о раду парламента на наставничком већу Носиоци праћења: педагог школе, члан УП, наставничко веће			

ПРОГРАМ КАРИЈЕРНОГ ВОЂЕЊА И САВЕТОВАЊА

На основу Закона о средњем образовању и васпитању, објављеног у „Службеном гласнику РС“ бр. 55/2013, 101/2017, 27/2018 – др. закон, 6/20, 52/21, 129/21 – др. закон и 129/21, члан 15., школа је формирала Стручни тим за каријерно вођење и саветовање у чијем саставу су стручни сарадници и наставници.

Програм каријерног вођења и саветовања ученика

Школа омогућава формирање зреле и одговорне личности, способне да доноси добро промишљене и одговорне одлуке о властитој професионалној будућности и да их спроводи у дело.

Професионална оријентација ученика усмерена је на подстицање даљег професионалног сазревања ученика, као и на помоћ ученицима у планирању њиховог даљег професионалног развоја.

Ради подстицања професионалног развоја ученика и њиховог оспособљавања да донесу одлуку о избору даљег образовања и животног позива школа је у обавези да "подстиче професионални развој ученика у складу са индивидуалним могућностима и друштвеним потребама за кадровима" као и да "прати развој ученика, његове склоности и способности у току образовања и помаже му у избору даљег образовања и професионалног оспособљавања".

Циљ рада на професионалној оријентацији у гимназији је подстицање професионалног развоја ученика и пружање помоћи појединцу да формира реалну слику о својим способностима, особинама личности, интересовањима и да у односу на садржај, услове и захтеве појединих образовних профила и занимања што успешније планира свој професионални развој.

У складу са постављеним циљем **задачи** гимназије су:

Упознавање, праћење и подстицање развоја индивидуалних карактеристика личности ученика значајних за усмеравање њиховог професионалног развоја и њихово подстицање да и сами свесно доприносе сопственом професионалном развоју;

Информисање ученика о свету рада и занимања, систему образовања и њихово оспособљавање за самостално прикупљање информација које се односе на свет рада и систем образовања;

Формирање правилних ставова према раду;

Подстицање ученика на испитивачко понашање према себи и свету рада;

Оспособљавање ученика за планирање свог професионалног развоја и доношење реалних и зрелих одлука у вези са избором занимања и правцима стручног оспособљавања.

Постоје различите активности које школа организује самостално или у сарадњи са другим установама ради остваривања ове своје функције. **План професионалне оријентације** је саставни део Годишњег плана рада. Најзначајнији садржаји из ове области су свакако предавање завршним разредима на тему “Правилан избор занимања и пријемни испити на факултету”, Испитивање интересовања ученика и анализа резултата, обавештавање ученика о различитим факултетима у холу школе, учешће ученика завршних разреда на сајму образовања у који се организује у нашој школи, индивидуална и групна саветовања, организовање презентација факултета и виших школа од стране њихових професора.

У школи постоји стручни **тим за каријерно вођење** и саветовање у чијем саставу су стручни сарадник- педагог, наставници грађанског васпитања и одељењски старешина завршних разреда. Осим тима за спровођење професионалне оријентацији укључени су сви наставници, а нарочито наставници грађанског васпитања, чији се наставни план једним делом бави управо овим питањима. Тим у сарадњи са наставницима реализује праћење индивидуалних склоности ученика. Саветодавни рад обавља се током школовања. Школа помаже ученицима и родитељима у истраживању могућности за даље учење и запошљавање, односно идентификовање, избор и коришћење бројних информација о професијама, каријери, даљем учењу и образовању и објективно разликовање и формирање сопственог става о томе. У том циљу школа прати развој ученика и информише их о занимањима, образовним профилима, условима студирања и потребама на тржишту рада.

Активност	Време реализације	Носилац
Саветовање ученика 4. разреда о свим релевантним факторима за доношење добре одлуке о професионалном опредељењу (разговор по одељењима)	Током школске године	Стручни сарадник
Индивидуално саветовање са ученицима о њиховим професионалним интересовањима	Током школске године	Одељењске старешине 4. разреда
Индивидуално психолошко саветовање са свим заинтересованим ученицима о повезаности личних особина и афинитета са захтевима посла	Током школске године	Стручни сарадник,
Индивидуално саветовање са свим заинтересованим родитељима	Током школске године	Стручни сарадник,
Индивидуално саветовање ученика 3. разреда о свим релевантним факторима за доношење добре одлуке о професионалном опредељењу	Током школске године	Стручни сарадник,
Тестирање професионалних афинитета и општих способности расположивим психолошким тестовима за ученике 4. разреда	Током школске године	Стручни сарадник, психолог Стручни тим за каријерно вођење
Организација посета факултета у нашој школи	Фебруар-март	Стручни сарадник,
-Идентификовање ученика који имају склоности за наставу физичког васпитања, за тренера, наставника физичког васпитања -Саветовање и упућивање у спортске стручне установе и организације; -Организација презентације факултета и виших школа у гимназији	Током школске године	Професори физичког васпитања
Посета фестивалу науке и образовања (НОУ festa)	Април	Стручни тим за каријерно вођење

<p>-Упознавање, праћење и подстицање развоја индивидуалних карактеристика личности ученика значајних за усмеравање њиховог професионалног развоја и њихово подстицање да и сами свесно допринесе сопственом професионалном развоју;</p> <p>- Информисање ученика о свету рада и занимања, систему образовања и њихово оспособљавање за самостално прикупљање информација које се односе</p>	<p>Током школске године</p>	<p>Професори социологије</p> <p>Стручни тим за каријерно вођење</p>
---	-----------------------------	---

на свет рада и систем образовања; - Организовање презентација факултета и виших школа у гимназији		
- Гостовање стручњака - Упознавање ученика са понудом сајта Инфостуд -Организовање предавања родитеља наших ученика који су стручњаци у областима ИКТ	Током школске године	Професори информатике и рачунарства

Задаци професионалне оријентације

Развијање свести о вредностима људског рада и превазилажењу предрасуда о појединим врстама рада.

Развијање радних навика, културе рада и мотивације за помоћ ученицима да након школовања у гимназији општег типа одаберу занимање према способностима и интересовањима.

Реализатори: педагог, психолог, предметни професори и одељењске старешине.

Професионално информисање и саветовање

Професионално информисање и саветовање обухвата:

Пружање стручне помоћи ученицима да стекну реалан увид у своје способности и друге особине личности у односу на конкретну област.

Упознавање ученика са знањем и практичном применом садржаја наставног предмета и области за предмет изучавања.

Пружање информација о мрежи виших школа и факултета, хоризонталној и вертикалној проходности и условима за упис на одређени жељени факултет.

Информисање ученика о могућностима перманентног образовања из рада, уз рад, повезаности са специфичностима и условима рада одређене средине.

Упознавање матураната са методама и техникама који ће им помоћи при одабиру жељеног факултета.

Анкетирање матураната о професионалним намерама.

Реализација: педагог и психолог школе.

У раду са ученицима:

Ученици се упознају са светом рада кроз представљање родитеља или стручњака који говоре о својим професијама. Да би добили бољу представу о појединим занимањима ученицима ће бити

омогућено да посете компаније из рзличитих области. Психолог школе ће радити на реализовању следећих задатака професионалног оријентације, са циљем:

-да ученици стекну што потпунији и реалнији увид у своје интелектуалне способности, особине личности и стабилност професионалних интересовања (на основу резултата психолошког тестирања, упитника за избор занимања и педагошке документације о (школском успеху и напредовању ученика),

-да добију информације о оним подручјима рада о којима, С обзиром на индивидуалне особине, имају највише изгледа на успех и задовољство у раду (индивидуални или групни рад са ученицима-њиховим родитељима, у сарадњи са Центром за професионалну оријентацију града), посебно праћење напредовања и развоја здравствено хендикепираних ученика, саветовање њихових родитеља или старатеља, ради благовремене припреме документације за упис на факултете,

-да ученици стекну шира виђења алтернативних професионалних опредељења у складу са својим способностима, интересовањима и могућностима, као и кадровским потребама друштва, (усклађивањима жеља породице ученика са могућностима и ученика али и друштва),

организовање тестирања ученика на нивоу школе,

индивидуално професионално саветовање матураната,

организовање сајма образовања,

сарадња са Националном службом за запошљавање.

Каријерно вођење и саветовање (професионална оријентација) у школи одвија се током целе школске године, и то, кроз наставне и ваннаставне активности и кроз посебне облике рада на професионалној оријентацији, а у извођењу учествују непосредно сви чланови колектива. Циљ рада на професионалној оријентацији у средњој школи је подстицање професионалног развоја ученика и пружање помоћи појединцу да формира реалну слику о својим способностима, особинама личности, интересовањима и да у односу на садржај, услове и захтеве појединих образовних профила и занимања што успешније планира свој развој.

Активности везане за професионалну оријентацију обухватају професионално информисање, професионално васпитање и праћење развоја ученика.

У оквиру професионалног информисања, предметни наставници уз редован програм из својих стручних области пружају обавештења о карактеристикама појединих занимања. У школи ће бити формирана база података путем интернет везе и “уласка” на сајтове факултета у Србији. База ће садржати: резултате ученика Ужичке гимназије на пријемним испитима, испитне задатке, наставне планове и смерове факултета, интернет адресе и др. Сви ови подаци биће презентовани ученицима у “Информативном кутку” који је у кабинетима за информатику.

Посебна пажња ове године биће посвећена професионалном васпитању. Професионални развој пратиће се кроз рад одељенских заједница и одељенских старешина, као и кроз редовну наставу психологије у другом разреду и програм грађанског васпитања у четвртном разреду.

За ученике који постижу посебне резултате из појединих области предвиђена је сарадња са ИС Петница, где ће у оквиру семинара имати могућност да се упознају са бројним занимањима.

У оквиру професионалног информисања планира се презентација виших школа и факултета из републике. У те сврхе, Ужичка гимназија ће почетком октобра упутити предлог факултетима да

презентације почну у првом полугодишту. Циркуларно писмо биће упућено факултетима Универзитета у Београду, које најчешће уписују ужички гимназијалци, са жељом и намером да им заједнички помогнемо у блаогвременом и исправном избору будућег занимања.

Континуиран и систематски рад на професионалној оријентацији ученика школе наставиће се ове школске године кроз следеће садржаје:

Време	Активности	Начин реализације	Носиоци реализације	Циљеви и задаци садржаја програма
Током школске године	Подстицање ученика свих разреда да сопственим активностима и залагањем стичу реалну слику о својим могућностима, способностима и интересовањима, и да на основу тога доносе зреле проф. одлуке	Разговор, консултације, информације путем часова редовне и додатне наставе, радом у секцијама	Одељењски старешина, предметни наставници, школски педагог, професори грађанског васпитања	Припрема ученика за самопроцену својих способности
Током школске године	Подстицање ученика свих разреда да сопственим активностима и залагањем стичу потребне информације о раду и занимањима у систему образовања, као и кадровским потребама у систему запошљавања	Разговор, консултације, информације путем огласних табли, памфлета, летака, путем интернет мреже у библиотеци	Одељењски старешина, предметни наставници, школски педагог, професори грађанског васпитања	Припрема ученика за самостално доношење одлука и предузимање одговорности за сопствену професионалну будућност
Током школске године	Праћење усклађености развоја личности ученика и испољених професионалних жеља	Посматрање и праћење резултата рада ученика	Предметни наставници, одељ.статешине и школски педагог	Упознавање ученика са ширим друштвеним контекстом, односно могућностима каснијег запослења у оквиру одређених професија
Током школске године	Предузимање мера за рад са ученицима који постижу натпросечне резултате на основу праћења постигнућа ученика	Путем додатног рада, секција, припрема за такмичења свих нивоа, слањем у ИС Петницу	Предметни наставници	Развијање мотивације даровитих ученика за остваривањем резултата на вишим нивоима
Током школске године	На часовима одељенског старешине и одељењске заједнице ученици ће кроз слободне дискусије размењивати информације о могућностима и захтевима у области професионалне оријентације, изражавати своје евентуалне дилеме и сл.	Разговор, дискусија, информације о уписним квотама	Одељењски колектив, одељењски старешина	Развијање вршњачке едукације кроз дискусију

Друго полугодиште	Обука ученика за састављање CV-а на часовима рачунарства и информатике и грађанског васпитања	Увид у документацију, анализа и бележење података	Професори рачунарства и информатике	Научити ученике да себе презентују у најбољем светлу
Током школске године	Формирање "информативног кутка" са актуелним информацијама о могућностима наставка школовања преко плаката, брошура, линкова и друго	Оглашавање битних информација о факултетима и бишим школама	Професори рачунарства и информатике, школски педагог	Континуирано информисање свих ученика о смеровима и профиловима
Током школске године	Ученицима трећег и четвог разреда биће омогућено да се упознају са условима уписа и студирања кроз презентацију факултета и високих школа које организују овај вид професионалног информисања ученика	Непосредан сусрет са представницима факултета и виших школа (предавања и презентације)	Школски педагог, директор школе, предметни наставници	Обезбеђивање непосредног контакта са предавачима бисоких школа и факултета
Током школске године	Индивидуални саветодавни рад са неопређеним ученицима и њиховим родитељима	Разговор на основу резултата упитника за професионалну оријентацију, увид у пропратне информаторе, летке,	Педагог, предметни наставници, одељењски старешина,	Пружање помоћи и подршке ученицима при избору будућег позива
Током школске године	Прикупљање релевантних података о постигнутим успесима приликом уписа матураната на факултете	Увид у документацију, анализа и бележење података	Одељењске старешине	Сагледати реалне успехе ученика после средњошколског школовања
Друго полугодиште	Презентација резултата проходности бивших генерација приликом уписа на факултете и више школе матурантима	Разговор са матурантима	Одељењске старешине, директор школе	Презентовати матурантима уписне резултате

Током школске године	Презентација Ужичке гимназије у основним школама у граду и околини	Филм о школи, леци, брошуре, усмено извештавање, огледи и прикази материјала са огледних часова	Директор школе, Тим за презентацију, ученици	Презентација начина рада у Гимназији
----------------------	--	---	--	--------------------------------------

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Садржај програма се реализује кроз теме којима су обухваћени основни појмови екологије, заштите животне средине и рециклаже. При томе се проширују знања и активније упознаје животна средина, као и различите могућности и начини заштите природе и рециклаже.

ЦИЉЕВИ:

складу са принципом и циљевима одрживог развоја, еколошко образовање мора доказати ученицима да се природа може сачувати и обновити и да се томе у великој мери мора допринети личним ангажовањем.

Циљеви програма заштите животне средине су :

Да ученици еколошким образовањем изграде бољи однос према природи и животној средини;

Рад на формирању еколошке свести. Еколошку свест карактеришу одређена еколошка знања, ставови, вредности и понашање. Усвајањем знања, формирају се еколошки ставови, који воде еколошком понашању;

Важно је да ученици развијају љубав према живој и неживој природи, како би спознали законитости природе и дошли до конкретних предлога како и зашто сачувати природу, односно животну и радну средину;

Формирање активне, одговорне, комуникативне и креативне личности, одговорне за договор, сарадњу и решавање проблема;

Формирање свести о животу и пословању у складу са законом и прописима о заштити животне средине;

Упознавање места и улоге човека у природи и друштву. Стицањем знања ученици могу утицати на очување и унапређивање здравља;

Подизање нивоа хигијене у школи и одржавање личне хигијене, односно хигијене радног и животног простора.

ЗАДАЦИ:

Усвајање основних појмова о природном и друштвеном окружењу и њихово повезивање у систем;

Систематизација, корекција, проширење и повезивање искустава и знања са новим знањима о животној средини;

Навикавање на одржавање личне и опште хигијене;

Стицање знања о рационалном коришћењу природних ресурса, сировина и енергије;

Стицање знања о контролисаном управљању отпадом;

Предузимање мера превенције или отклањања последица загађења животне средине;

-Радијање способности системског размишљања и флексибилности приликом одлучивања;

Развијање грађанске одговорности и активности.

Циљеви и задаци ће се остваривати у школи кроз рад секција и редовну наставу.

ПРЕДВИЂЕНЕ АКТИВНОСТИ:

- Организовање и присуствовање предавањима и јавним трибинама у школи и у локалној заједници;
Сарадња са невладиним организацијама које се баве заштитом и унапређењем животне средине;
Израда паноа и презентација у школи;
Организација еколошких квизова, еко-патрола и изложба еко-фотографија;
Посета еко-системима и животним заједницама (ботаничке баште, национални паркови);
Уређење школског дворишта (зелене површине, сезонско цвеће, канте за сортирање отпада);
Сарадња са Регионалним центром за таленте;
Учешће у пројектима и наградним конкурсима на тему заштите животне средине и рециклаже, очувања здравља и развијања здравих стилова живота;
Обележавање значајних датума:
септембар-Међународни дан очувања озонског омотача
септембар – Европски дан без аутомобила
октобар-Светски дан животиња
новембар- Светски дан екологије
децембар – Дан борбе против сиде
јануар- Светски дан образовања о заштити
март- Светски дан енергетске ефикасности
март- Дан шума
март-Светски дан вода
март- сат за нашу планету
април – Светски дан здравља
април- Међународни дан планете Земље
мај- Светски дан птица
мај- Дан рециклаже
мај- Европски дан паркова
јун- Дан заштите животне средине
јун- Светски дан борбе против суша и поплава

Програм естетског обликовања школског простора

Активност	Време реализације	Реализатор
Опремање школских ходника паноима, радовима, сликама	Током школске године	Наставници и ученици
Уређење школских учионица	Током школске године	Наставници и ученици
Организовање изложбе уметничких радова	Током школске године	Наставници ликовне културе, ученици

Програм еколошког уређења школске средине

Активност	Време реализације	Реализатор
Обликовање живог кутка у кабинетима, гајење биљака, озелењавање учионица, ходника; Организовање акција прикупљања саксијског	Током школске године	Чланови секција, наставници биологије, заинтересовани ученици и наставници

биља за школски простор; Организовање акција чишћења школског простора и зелених површина		
Сређивање кабинета, лабораторије, учионица и припремних кабинета за извођење вежби	Током школске године	Предметни наставници и ученици
Сређивање школских терена и простора	Током школске године	Наставници физичког васпитања и ученици

План и програм хигијенског уређивања школске средине

Активност	Време реализације	Реализатор
Чишћење учионица, ходника и санитарних чворова	Дневно	Помоћно особље
Чишћење дворишта	Дневно	Помоћно особље
Прање прозора и школског намештаја	Недељно	Помоћно особље

План и програм учешћа школе у акцијама локалне самоуправе у области екологије и заштите животне средине

Активност	Време реализације	Реализатор
Организовање акција чишћења локација и зелених површина у граду, од значаја за локално становништво	Током школске године	Чланови секција, ученици добровољци и наставници
Обележавање светског Дана заштите животне средине и обележавање акције Очистимо Србију; Обележавање Дана планете Земље; Обележавање Дана вода; Обележавање Дана шума Светски дан птица Светски дан птица селица Дани Дунава Светски дан метеорологије Светски дан заштите воде Еколошки проблеми светлосног загађења Светски дан влажних	Током школске године	Чланови секција, ученици добровољци, наставници географије, наставници биологије

подручја Међународни дан река		
Рециклажа рачунарског отпада	Током школске године	Наставници информатике и рачунарства, заинтересовани ученици

План и програм учешћа школе у истраживачким еколошким пројектима у циљу добијања награда и промоција школе и њених ресурса

Активност	Време реализације	Реализатор
Истраживачки радови по објављеним конкурсима еколошких организација и институција	Током године	Бачки парламент Чланови секција Наставници Директор Стручни сарадници

План и програм организовања трибина од стране Еколошких институција и факултета

Активност	Време реализације	Реализатор
Трибине	Током школске године по договору	Еколошка институција Бачки парламент Чланови секција Ученици
- Организовање трибина и предавања која имају за циљ јачање и развој свести ученика о значају и очувању здраве животне средине, као и о унапређењу природних ресурса; - Организовање друштвено – корисног рада у оквиру школе и у локалној, а и широкој друштвеној заједници.	Током школске године по договору	Еколошка институција Чланови секција Ученици, наставници физичког васпитања

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНеМАРИВАЊА КАО И ПРЕВЕНЦИЈЕ ОД ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА

Р. б.	Опис активности	Носиоци активности	Време реализације активности	Инструменти и технике	Циљеви и задаци
1.	<p>Извештавање Тима за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања о свом раду на</p> <p>Наставничком већу, Школском одбору и Савету родитеља за претходнушколску годину</p> <p>Израда плана рада тима (укључивање свих интересних група - ученика, наставника, родитеља, помоћног особља и локалне заједнице у доношењу и развијању Програма превенције)</p> <p style="text-align: center;">-</p>	Тим за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања, ученички парламент	Септембар	Извештавање, анализирање, дискусија, анализа и бележење података	Упознавање са активностима предузетим од стране Тима за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања
2.	Упознавање ученика и родитеља са Општим протоколом за заштиту деце од злостављања и занемаривања и Посебним протоколом	Тим за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања, Актив за школско развојно планирање, Ученички парламент	октобар	Радни састанак, консултације, увид у стручну литературу, израда и конкретизација Програма	Обезбеђивање учешћа свих интересних група у израду Програма превенције.
3.	Едукација ученика о: правима детета, обавезама и одговорностима у спречавању насиља,	Одељењске старешине (за све рзrede) Школски педагог наставници	новембар	Консултације, обука ученика у виду радионичарског рада, анализа и бележење	Упознавање ученика са битним документима везаних за заштиту ученика од

	- Организовање консултација у школи и процена нивоа ризика за безбедност ученика	грађанског васпитања, (за ученике првог разреда)	Прво полугодиште	података, дискусија, израда акционог плана	насиља, злостављања и занемаривања
4.	- Праћење и процена ефеката предузетих мера у заштити ученика	Тим за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања, Актив за школско развојно планирање, Ученички парламент	октобар, новембар децембар	Радни састанак, обрада и анализа података, састављање извештаја, пауер поинт презентација	Сагледати безбедоносно стање школе у циљу одређивања даљих мера
5.	Подела едукативног материјала и креирање вршњачких акција у оквиру мера превенција Праћење и процена ефеката предузетих мера у заштити ученика Планирање будућих активности којима ће се побољшавати, односно унапређивати заштита ученика Организовање обуке за све запослене у школи са стицањем минимума знања и вештина неопходних за превенцију, препознавање, процену и реаговање на појаву насиља, злостављања и	Тим за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања, Актив за школско развојно планирање, ученички парламент	Јануар Фебруар Март април	Радни састанак, набавка материјала припрема и реализација превентивних активности	Укључење ученика у активности са циљем превенције насиља

	занемаривања				
	Праћење и процена ефеката предузетих мера у заштити ученика		Мај		
6.	Анализа и састављање извештаја о раду Тим за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања	Тим за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања, актив за школско развојно планирање, ученички парламент	Јун, јул	Анализа података и документације, састављање извештаја	Извештавање о постигнутим резултатима Тима за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања

ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ

Школа подстиче и негује партнерски однос са породицом односно са старатељима ученика.

Програм сарадње са родитељима обухвата:

- рад и сарадња са родитељима у реализацији појединих активности; информисање родитеља о захтевима који се постављају ученицима; о резултатима ученика и др.; заједнички рад на подизању ефикасности ученика у учењу и раду; укључивање родитеља у остваривање образовно-васпитних послова и задатака из појединих програма и свих облика сарадње школе и друштвене средине (секције, професионална оријентација, друштвено-користан рад, манифестације и сл.); рад на подизању нивоа педагошко-психолошког образовања родитеља.

Р. б.	Облик сарадње	Садржај	Задужени за реализацију	Време реализације активности
1.	Индивидуални разговори	Информације о понашању ученика у школи, у породици, на екскурзији, о успеху, напредовању...	Одељењски старешина, предметни наставници	Током целе године према распореду
2.	Одељењски родитељски састанци	Упознавање са реализацијом наставе,	Одељењски старешина	Према распореду родитељских

		договор о начину сарадње, упоунавање са правима и обавезама ученика, правилима понашања...		састанака
3.	Општи родитељски састанци	Реализација тема значајних за генерацију	Директор, педагог	Према усвојеном плану
4.	Саветодавни рад са родитељима	Различити облици саветодавног рада у зависности од проблема	Школски педагог	По договору
5.	Заједнички састанци мањих група родитеља	Информације о проблему који повезује групу	Директор, педагог, наставници	По потреби
6.	Учешће родитеља у раду Савета родитеља и Школског одбора	Теме прописане законом	Представници сваког одељења Представници Савета родитеља	На састанцима Савета и на састанцима Школског одбора

ЕКСКУРЗИЈЕ И ИЗЛЕТИ

Екскурзије

Гимназија наставља традицију извођења ученичких екскурзија. Одлуком Савета родитеља, на предлог Наставничког већа, одлучено је да се екскурзија изводи само у четвртој години. Планирано је да четврти разред посети Грчку са садржајем Класичне Грчке.

Циљеви екскурзије биће остварени обиласком:

- дан Вршац – Паралија Полазак у јутарњим сатима . Путовање кроз Србију поред Ниша, Скопља, Ђевђелије са краћим успутним задржавањима ради одмора. У поподневним часовима долазак у Паралију. Смештај групе у хотел. Вечера. Ноћење.
- дан Паралија – Метеори – Лутраки Доручак. Напуштање хотела и полазак за Метеоре. Путовање поред Катарине и Олимпа кроз кланац Темби, до града Каламбаке, крај кога се налазе Метеори. Обилазак средњевековних манастира, споменика културе од изузетног значаја (Велики Метеори, Света Тројица, Варлам ...) По завршетку програма обилазак једне од „фабрика икона“ у подножју Метеора. Наставак путовања поред Ларисе/панорамско разгледање/Ламије и Термопила . Наставак путовања ка Лутракију. Долазак у вечерњим часовима. Вечера. Ноћење.
- дан Лутраки Доручак. Слободно време. Факултативни обилазак Коринтског залива . Повратак у хотел. Вечера. Ноћење.
- дан Лутраки – Атина – Лутраки Доручак. Панорамско разгледање Атине, обилазак града: смена страже Евзони, Трг Омонија, Трг Синтагма, Парламент, зграде неокласичног стила, Академија наука, Универзитет и Национална библиотека. Обилазак Олимпијског стадиона где су први пут одржане олимпијске игре модерног доба, Зевсов храм, Адријанова капија, Сократова

тамница .. На Акропољу ћете посетити ремек дела из златног доба Атине: Пропилеа, храм богиње Атине, Ерехтеон и Партенон. Слободно поподне за индивидуалне активности (шопинг, шетња...). Повратак у хотел. Вечера. Ноћење.

5. дан Лутраки-Пелопонез-Лутраки Доручак. Полазак ка Пелопонезу. Обилазак Епидауруса, позоришта из ИВ в.п.н.е, чувеног по својој акустичности. Кратак обилазак Нафплиона, прелепом граду на мору, некадашњој престоници Грчке. Слободно поподне...Повратак у хотел. Вечера. Ноћење.

6. дан Лутраки - Паралија Доручак. Напуштање хотела . Полазак ка Паралији,успутно задржавање ради одмора,обилазак Термопила – споменика Леонидасу. Наставак путовања,посета цркви Св.Петке у кланцу Темби. Долазак у Паралију у поподневним сатима, слободно време. Вечера.Ноћење.

7. дан Паралија – Солун – Вршац Доручак. После доручка полазак за Солун. Панорамско разгледање града: Бела кула, Ротонда, Галеријусов славолук, црква Св. Апостола, Св. Софије и Св. Димитрија – заштитника града.Слободно време у центру Солуна . Обилазак српског гробља Зејтинлик. У подневним сатима полазак за Србију. Пауза у мотелу Предејане. Долазак у Вршац у касним вечерњим сатима.

Циљ екскурзија је упознавање са географским местима, насељима, пределима, културно-историјским споменицима, географским и економским објектима наведеним у програму екскурзија; повезивање стеченог знања и искуства са искуством из праксе; развијање свести, информисаност и заинтересованости ученика за одређени проблем, као и подизање нивоа стручности и опште културе ученика. Такође, циљ екскурзије је подизање комуникативности, социјалне зрелости и временско-просторне оријентације ученика.

Задаци екскурзије:

- повезивање теорије и праксе непосредним упознавањем појава и односа у природној и друштвеној средини;
- упознавање културног наслеђа према програму екскурзије;
- развијање еколошке свести и љубави према природи и околини која нас окружује;
- упознавање са историјом појединих објеката и околине, као и упознавање са традицијом;
- упознавање урбаног простора и природног амбијента у одредишту и на пропутовању;
- развијање особина хуманизма, патриотизма, друштвености, другарства, одговорности, поштења, самосталности и др.;
- развијање способности за уочавање, разумевање, процењивање, доживљавање и изражавање лепог;
- развијање способности препознавања сопствених и туђих емоционалности у циљу унапређивања међуличних односа;
- подстицање развоја својстава личности која су важна за друштвени живот;
- развијање позитивног односа према раду непосредним упознавањем са људима који се баве различитим професијама;
- рационално коришћење времена за индивидуалне и колективне шетње, разоноду и спортске активности;

Екскурзија се изводи у складу са Правилником о екскурзијама, а пожељно време реализације екскурзије је крај септембра сваке школске године.

Излети

Циљ и задаци излета

Излет је, попут екскурзије, ваннаставни облик образовно-васпитног рада који се остварује ван школе. Циљ је савлађивање и усвајање дела наставног програма непосредним упознавањем, појава и односа у природној и друштвеној средини, упознавање културног наслеђа и привредних достигнућа која су у вези са делатношћу школе, као и рекреативно-здравствени опоравак ученика. Такође, циљ екскурзије је подизање комуникативности, социјалне зрелости и временско-просторне оријентације ученика.

Једнодневне екскурзије планиране су у Царску бару, Ботаничку башту, дестинације у Србији и Румунији, на Сајам књига, Сајам образовања „Путокази“, Сајам Науке и обилазак Скупштине РС и Белог Двора. Музеј „Николе Тесле“, такође је планиран упоредо са „Сајмом науке“. Планиране се посете позоришним, оперским и балетским представама у Београду, Новом Саду и Темишвару.

Програм безбедности и здравља на раду

Програм безбедности и здравља на раду обухвата заједничке активности школе, родитеља и локалне самоуправе, усмерене на развој свести за спровођење и унапређивање безбедности и здравља на раду.

Те активности су следеће:

Периодични прегледи и испитивање опреме за рад

Средства и опрема за рад, електричне инсталације, грејање и друге инсталације одржавају се редовно и правилно у исправном стању, у складу са техничким прописима и одређеним стандардима, на начин који обезбеђује одговарајућу сигурност запослених и ученика.

Периодичне прегледе и провере исправности врше лица са одговарајућим лиценцама.

Оспособљавање запослених и ученика

Послодавац је дужан да изврши теоријско и практично оспособљавање запослених за безбедан и здрав рад при заснивању радног односа, премештању на друге послове, приликом увођења нове технологије, односно нових средстава за рад, као и код промене процеса рада.

Провера теоријске и практичне оспособљености запосленог за безбедан и здрав рад обавља се на радном месту.

Одељењски старешина и наставници који са ученицима обрађују одговарајуће програмске садржаје обавезни су да ученике упознају са опасностима с којима се могу суочити за време остваривања образовно-васпитног рада и других активности које организује Школа, као и с начином понашања којим се те опасности избегавају или отклањају.

Ради спровођења мера безбедности и здравља, Школа сарађује са државним органима и органима локалне самоуправе, као и другим субјектима с којима је таква сарадња потребна, а посебно са:

- Министарством просвете;
- Министарством унутрашњих послова;
- Центром за социјални рад у Вршцу;

У циљу заштите безбедности и здравља на раду школа је донела више правилника и аката, обезбедила потребна средства, спроводи мере и организује обуке у циљу остваривања највиших могућих стандарда заштите.

Именована је овлашћена, сертификована фирма за вођење послова у вези са одржавањем безбедности и здравља на раду „Прев-инг 365“ д.о.о.

Правилници и акти на којима се заснива заштита безбедности и здравља на раду	Средства којим школа располаж у циљу одржавања безбедности и здравља на раду	Мере које се редовно спроводе ради обезбеђивања услова за заштиту безбедности и здравља на раду	Обуке које се у школи спроведе ради заштите безбедности и здравља на раду
Правилник о безбедности и здрављу на раду	Ормарић за прву помоћ и заштиту	Сервисирање противпожарних апарата	Обука за противпожарну заштиту
Акт о процени ризика на радном месту и радној околини	Сервисирани противпожарни апарати	Сервисирање система за грејање одржавање котла	Обука о заштити безбедности и здравља на раду.
Правилник о заштити од пожара	Евакуациони план истакнут на видним местима		

Правилником о мерама, начину и поступку заштите и безбедности ученика за време боравка у школи и свих активности које организује школа обезбеђује се ученицима право на заштиту и безбедност и то:

- у школској згради и школском дворишту,
- ван школске зграде и школског дворишта – за време остваривања образовно-васпитног рада или других наставних и ваннаставних активности које организује школа.

Одељењски старешина и предметни наставници су у обавези да у свакодневном контакту са ученицима, а нарочито на часовима одељењске заједнице и одељењског старешине ученике упознају са опасностима са којима се могу суочити за време боравка у школи и извођења других активности које организује школа, као и са начином понашања којим би се те опасности могле избећи или отклонити.

Школа сарађује са државним органима, органима Града и другим субјектима и надлежним институцијама са којима је таква сарадња потребна у поступку обезбеђивања и спровеђења мера утврђених Правилником.

Улога безбедности и заштите здравља на раду одређена је њеним циљем и обимом права и обавеза послодавца и радника. Тежња је да се у складу са законом и другим прописима из ове области, достигне највиши ниво здравствене и психофизичке заштите. У том смислу, услови рада, средства и организација рада морају бити прилагођени потребама радника а истовремено радници морају бити мотивисани за активно укључивање у све активности. Значај безбедности и здравља на раду се сагледава са хуманог, социјалног и економског становишта. Рад у хуманим условима представља задовољство за сваког појединца, али и успех и понос за организатора, послодавца и за друштво у целини.

ПРОГРАМ ЗДРАВСТВЕНЕ ПРЕВЕНЦИЈЕ УЧЕНИКА

Рад у овој области одвијаће се у циљу изграђивања телесно, психички и социјално здраве и зреле личности оспособљене да се брине за очување, заштиту и унапређење сопственог здравља и здравља других људи.

Програм ових активности садржи упознавање ученика са потребом сталне бриге о здрављу и здравственом васпитању ученика. У реализацији овог програма примењиваће се активне методе рада: разговори, групни рад, предавања, радионице, изложбе и др.

Задаци ће се остварити кроз следеће активности и садржаје:

Време	Активности	Начин реализације	Носиоци реализације
Током школске године	Промовисање стила здравог живота приликом обраде појединих наставних јединица у редовној настави наставници ће обратити пажњу на остваривање здравствено – васпитне функције свог рада. У припремама за час ће нагласити могућност реализације задатака из ове области.	Предавања, разговор	Предметни наставници, одељењске старешине
Током школске године	У оквиру наставе физичког васпитања редовно ће се радити на превентивно – компензацијском вежбању ради спречавања и отклањања телесних деформитета. Ученици се оспособљавају у самосталном неговању физичких способности, помагању раста, учвршћивању здравља.	Предавања, физичке активности	Професори физичког васпитања
Током школске године	Реализација тема: 1. Буди срећан - здрав 2. Спорт и рекреација	Предавања, презентације филмова	Професори физичког васпитања
Октобар, новембар, март, април	У сарадњи са Дечјим диспанзером биће организован систематски преглед ученика првог и трећег разреда.	Контакти са Дечјим диспанзером, преглед ученика, преглед извештаја	Школски педагог, одељењске старешине
Мат, април	У сарадњи са Дечјим диспанзером биће организован стоматолошки преглед ученика првих разреда	Контакти са Дечјим диспанзером, преглед ученика, преглед извештаја	Школски педагог, одељењске старешине
Друго	На часовима одељењског старешине обрађиваће се и садржаји везани за	Предавања, разговор, дебате,	Школски педагог,

полугодиш.	превенцију болести зависности,организоваће се радионице.	радионице	одељењске старешине
Током школске године	Индивидуални и саветодавни рад са ученицима и њиховим родитељима/старатељима, а по потреби и повезивање ученике са специјализованим службама.	Разговор, анализа и бележење података, контакт са специјализованим службама	Школски педагог, одељењске старешине
Током школске године	Организовање предавања и трибина и хуманитарних акција у сарадњи са ђачким парламентом	Договор, предавања	Предметни наставници, одељењске старешине, ђачки парламент
Током школске године	Опремање, оплемењивање и одржавању учионичког и школског простора. Израда панона и едукативних постера ради промовисања стила здравог живота	Консултације, набавка материјала, израда панона	Директор, предметни наставници, ђачки парламент, чланови биолошке секције
Октобар, април	Организација акција добровољног давалаштва крви	Договор са Транфузијом	Школски педагог, одељењске старешине

ПЛАН РАДА ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ

Програмски задаци

- Планирање и програмирање
- Васпитно-образовна делатност
- Сарадња са наставницима и директором
- Библиотечко-информациона делатност
- Културна и јавна делатност
- Стручно усавршавање
- **Остали послови (рад у комисијама, итд.)**

МЕСЕЧНИ ПЛАН РАДА

Септембар

-ПЛАНИРАЊЕ И ПРОГРАМИРАЊЕ

Израда глобалног и оперативних планова рада.
Израда плана набавке недостајућих књига.

-ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНА ДЕЛАТНОСТ

Упознавање ученика са радом библиотеке.
Реализација часова библиотекарства у свим разредима у програму ЧОС-а.

-САРАДЊА СА НАСТАВНИЦИМА, ДИРЕКТОРОМ...

Договор о коришћењу библиотечног простора.
Договор око обраде лектире.
Информисање особља о потребама у библиотечној грађи.

-БИБЛИОТЕЧКО-ИНФОРМАЦИОНА ДЕЛАТНОСТ

Рад на стручним библиотечким пословима.
Формирање картотеке и матичне књиге уписа.
Дневна статистика.
Увођење књига у књигу инвентара.

-КУЛТУРНА И ЈАВНА ДЕЛАТНОСТ

Информисање о представама које се дају у позоришту у оквиру „Вршачке позоришне јесени,,

-СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ

Рад на организовању састанка библиотекара свих школа.

-ОСТАЛИ ПОСЛОВИ

Присуство састанцима актива наставника.
Присуство седницама Наставничког већа.
Рад у комисијама и евиденција манифестација школе

Октобар

-ПЛАНИРАЊЕ И ПРОГРАМИРАЊЕ

Прибављање плана и програма обраде лектуре.

Разрада плана коришћења постојећег фонда да би што више ђака добило тражену књигу

-ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНА ДЕЛАТНОСТ

Договор са ученицима о поштовању правила приликом преузимања и враћања књига.

Учлањење што већег броја ученика у библиотеку.

-САРАДЊА СА НАСТАВНИЦИМА, ДИРЕКТОРОМ...

Договор са наставницима књижевности око обраде лектуре.

Договор са директором о претплати на одређене листове.

-БИБЛИОТЕЧКО-ИНФОРМАЦИОНА ДЕЛАТНОСТ

Информисање разредних старешина о невраћеним књигама у договореном року.

Заштита оштећених књига.

Ангажовање ученика у заштити фонда.

-КУЛТУРНА И ЈАВНА ДЕЛАТНОСТ

Посета сајму књига у Београду.

Набавка књига и каталога.

Обележавање дана школе.

-СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ

Посета градској библиотеци и договор о сарадњи.

-ОСТАЛИ ПОСЛОВИ

Присуство седницама наставничког већа.

Наручивање потребних образаца.

Прикупљање биоскопског и позоришног репертоара.

Новембар

-ПЛАНИРАЊЕ И ПРОГРАМИРАЊЕ

Попуна књижног фонда и припрема плана набавке.

Припрема плана за обележавање годишњице познатог писца.

-ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНА ДЕЛАТНОСТ

Рад са ученицима на коришћењу књижног фонда.

Стварање навике код ученика да пажљиво користе грађу.

Помоћ ученицима у самосталном коришћењу књига и ван библиотеке.

Формирање навика код ученика да користе различите изворе информација.

-САРАДЊА СА НАСТАВНИЦИМА, ДИРЕКТОРОМ...

Договор о коришћењу библиотечног простора у току месеца.

Сарадња са наставницима у вези набавке литературе за њихове стручне потребе у настави.

-БИБЛИОТЕЧКО-ИНФОРМАЦИОНА ДЕЛАТНОСТ

Информисање ученика и наставника о актуелним издањима.

Информисање наставника о актуелним семинарима објављеним у Просветном прегледу.

Извештавање о коришћењу библиотечке грађе у претходном периоду.

-КУЛТУРНА И ЈАВНА ДЕЛАТНОСТ

Сарадња са омладином града и школе која је ангажована на обележавању 1. децембра-дана борбе против АИДС-а.

-СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ

Прикупљање информација везаних за новине у библиотекарству и семинарима библиотекара.

-ОСТАЛИ ПОСЛОВИ

Припреме за тромесечје и извештај о раду у библиотеци.
Рад у оквиру комисије коју је одредио директор.

Децембар

-ПЛАНИРАЊЕ И ПРОГРАМИРАЊЕ

Израда плана за инвентарисање.

-ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНА ДЕЛАТНОСТ

Уобичајена библиотечка делатност.
Сарадња са ученицима везана за семинарске радове.
Навикавање ученика на коришћење стручне литературе која се не износи из библиотеке.

-САРАДЊА СА НАСТАВНИЦИМА, ДИРЕКТОРОМ...

Сарадња са школским педагогом или психологом у вези ученика.
Сарадња са разредним старешинама ради ефикасног враћања књига.
Договор о коришћењу књига током распуста.

-БИБЛИОТЕЧКО-ИНФОРМАЦИОНА ДЕЛАТНОСТ

Сређивање библиотечке документације.
Набавка материјала за потребе библиотеке.
Презентовање каталога пристиглих од издавачких кућа.

-КУЛТУРНА И ЈАВНА ДЕЛАТНОСТ

Сарадња са КОВ-ом и библиотеком града.
Учесће у организацији представе за децу поводом доделе пакетића за Нову годину.

-СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ

Посета Хемијско-текстилној школи и њеној библиотеци

-ОСТАЛИ ПОСЛОВИ

Инвентарисање.
Учесће на седницама поводом полугодишта.

Јануар

-ПЛАНИРАЊЕ И ПРОГРАМИРАЊЕ

План рада у библиотеци за друго полугодиште.

-ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНА ДЕЛАТНОСТ

Прикупљање грађе која је коришћена током распуста.
Устаљени рад са ученицима у библиотеци.
Предлог за прављене изложбе на тему коју ученици предложе.
Сугестије ученицима на међусобну размену књига.

-САРАДЊА СА НАСТАВНИЦИМА, ДИРЕКТОРОМ...

Сарадња са разредним старешинама у вези враћања књига.
Сарадња са наставницима књижевности око плана израде изложбе.

-БИБЛИОТЕЧКО-ИНФОРМАЦИОНА ДЕЛАТНОСТ

Предлог за попуну библиотечког фонда.
Увођење књига.
Излагање о недостајућим књигама из појединих области.
Информисање о књигама које се готово не користе.

-КУЛТУРНА И ЈАВНА ДЕЛАТНОСТ

Обележавање 27. јануара (Свети Сава).

-СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ

Информисање о раду других библиотека у окружењу.

-ОСТАЛИ ПОСЛОВИ

Присуство састанцима актива наставника у школи.

Фебруар

-ПЛАНИРАЊЕ И ПРОГРАМИРАЊЕ

Помоћ заинтересованим ученицима на прикупљању информација путем Интернета.

-ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНА ДЕЛАТНОСТ

Помоћ на прикупљању грађе за излазак школског листа.
Уобичајена библиотечка делатност.

-САРАДЊА СА НАСТАВНИЦИМА, ДИРЕКТОРОМ...

Сарадња са наставницима књижевности у припреми приредбе за славу.

-БИБЛИОТЕЧКО-ИНФОРМАЦИОНА ДЕЛАТНОСТ

Уобичајено вођење библиотечких послова.
Праћење иновација у библиотекарском пословању путем Интернета.

-КУЛТУРНА И ЈАВНА ДЕЛАТНОСТ

Посета тренутно актуелним културним догађајима у граду.

-СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ

Семинар библиотекара

-ОСТАЛИ ПОСЛОВИ

Присуство седницама.
Сарадња са педагошко психолошком службом.
Укључивање у организовање такмичења у школи.

Март

-ПЛАНИРАЊЕ И ПРОГРАМИРАЊЕ

План организације продајне изложбе књига.

-ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНА ДЕЛАТНОСТ

Уобичајени послови и рад са ученицима.

Сугестија матурантима везана за литературу и помоћ у изради матурских радова.

-САРАДЊА СА НАСТАВНИЦИМА, ДИРЕКТОРОМ...

Информисање о присуству или недостатку литературе.

Сугестије за набавку недостајуће литературе.

-БИБЛИОТЕЧКО-ИНФОРМАЦИОНА ДЕЛАТНОСТ

Извештавање о могућности коришћења библиотечног простора за потребе матураната.

Предлог за организовање продајне изложбе књига.

-КУЛТУРНА И ЈАВНА ДЕЛАТНОСТ

Посета изложби у музеју града.

Сарадња са наставницима историје.

-СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ

Састанак са библиотекарима из других школа и сарања у погледу иновација у библиотекарству.

-ОСТАЛИ ПОСЛОВИ

Организација такмичења.

Сарадња са Саветом родитеља.

Сарадња са службом рачуноводства школе.

Април

-ПЛАНИРАЊЕ И ПРОГРАМИРАЊЕ

Израда плана набавке књига за одличне ђаке.

Прикупљање предлога у оквиру истог.

-ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНА ДЕЛАТНОСТ

Уобичајени рад са ученицима.

Оспособљавање ученика за самостално коришћење библиотечке грађе.

-САРАДЊА СА НАСТАВНИЦИМА, ДИРЕКТОРОМ...

Сарадња на пољу израде матурских радова.

Сарадња са директором око књига за одличне ђаке.

-БИБЛИОТЕЧКО-ИНФОРМАЦИОНА ДЕЛАТНОСТ

Прикупљање понуда за набавку књига.

Сређивање школске библиотеке.

Евиденција о коришћењу школске библиотечке грађе.

Набавка недостајућег материјала.

-КУЛТУРНА И ЈАВНА ДЕЛАТНОСТ

Проглашење ученика који највише читају.
Одабир књига за одличне ђаке.

-СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ

Посета градској библиотеци.
Учешће на семинару.

-ОСТАЛИ ПОСЛОВИ

Седнице наставничког већа.
Присуство активима.
Остали текући послови.

Мај

-ПЛАНИРАЊЕ И ПРОГРАМИРАЊЕ

Планирање израде и избора најбољег литералног рада у школи.

-ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНА ДЕЛАТНОСТ

Уобичајени рад са ученицима.
Рад са матурантима.
Припрема ученика за самостално коришћење грађе и других извора сазнања.

-САРАДЊА СА НАСТАВНИЦИМА, ДИРЕКТОРОМ...

Договор о организовању свечане поделе диплома.
Сарадња са директором око протокола поделе диплома.

-БИБЛИОТЕЧКО-ИНФОРМАЦИОНА ДЕЛАТНОСТ

Уобичајени послови.
Сређивање картотеке.
Измирење потраживања од ђака матураната.
Сређивање матичне књиге уписа и статистике у претходном периоду.
Консултације у вези награде за ђака генерације.

-КУЛТУРНА И ЈАВНА ДЕЛАТНОСТ

Свечана подела диплома матурантима.

-СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ

Семинар и актуелни проблеми у области библиотекарства.

-ОСТАЛИ ПОСЛОВИ

Наставничка већа и текући послови.

Јун

-ПЛАНИРАЊЕ И ПРОГРАМИРАЊЕ

Израда извештаја о коришћењу библиотечке грађе у току године.

-ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНА ДЕЛАТНОСТ

Сређивање књижног фонда.
Провера ученичке картотеке.
Сређивање пристиглих часописа.

Сарадња са ученицима у вези уписа на факултете.

-САРАДЊА СА НАСТАВНИЦИМА, ДИРЕКТОРОМ...

Сарадња са наставницима око комплетирања књижног фонда.

-БИБЛИОТЕЧКО-ИНФОРМАЦИОНА ДЕЛАТНОСТ

Прикупљање информатора за упис на факултете.

Рад на анкети о библицотечком пословању.

Преглед ученичке картотеке.

-КУЛТУРНА И ЈАВНА ДЕЛАТНОСТ

Израда скупног панона о спроведеним активностима у току школске године (слике, текстови, говори...)

-СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ

Сусрет са библиотекарима осталих школа

-ОСТАЛИ ПОСЛОВИ

Извештај о пословању.

Присуствовање седницама.

Комплетирање евиденције

Евалуација школског програма

САДРЖАЈ	Начин праћења/ извори података	Време праћења	Носиоци активности
Реализовање Школског програма	Увид у ЕС дневник, оперативне планове, припреме за час, разговор са наставницима и одељенским већем	Током школске године на одељенском и наставничком већу	Директор, педагог, наставници
Остваривање циљева и задатака Школског програма	Увид у педагошку документацију, провере знања (тестови, писмени, контролни задаци)	У току школске године, а посебно на крају квартала, на крају полугодишта и школске године	Директор, педагог, наставници, савет родитеља, актив за израду Школског програма
Методе рада	Посете часовима, разговор на активу, разговор са ученицима	Током школске године	Директор, педагог, наставници, актив за израду Школског програма
Наставна средства	Припрема за час, записници, обављени разговори	Током школске године на часовима	Директор, педагог, наставници

Стручни актив за развој школског програма:

- Директор Тамара Пешић
- Стручни сарадници:
- Маја Рајковић, педагог
- Турица Јокић, библиотекар

Представници стручних већа:

- веће професора матерњег језика – Катарина Љубичић Илкић
- веће професора страних језика – Слађана Гранић
- веће професора математике – Данка Вишњић
- веће професора рачунарства и информатике – Игор Лазарој
- веће професора друштвених наука – Невен Даничић
- веће професора физике и хемије – Сандра Војичић
- веће професора уметности – Марина Клиска
- веће професора физичког васпитања – Радмила Мандић

